

§ 1 Anmälan om subsidiaritetsprövningar

Förste vice talmannen anmälde att utdrag ur följande protokoll i ärenden om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in:
prot. 2025/26:30 för torsdagen den 26 februari från finansutskottet och
prot. 2025/26:32 för tisdagen den 3 mars från miljö- och jordbruksutskottet.

§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2025/26:361

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:361 Kulturarvet under vattenytan
av Lars Mejern Larsson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 20 mars 2026.

Skälet till dröjsmålet är andra, sedan tidigare inbokade åtaganden.

Stockholm den 2 mars 2026

Kulturdepartementet

Parisa Liljestrand (M)

Enligt uppdrag

Ida Wettervik

Expeditions- och rättschef

§ 3 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Redogörelse

2025/26:NR1 till utrikesutskottet

§ 4 Stöd till personer med funktionsnedsättning

Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU15
Stöd till personer med funktionsnedsättning
föredrogs.

Anf. 1 MONA OLIN (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi betänkande SoU15 *Stöd till personer med funktionsnedsättning*. Det är ett område som rymmer många viktiga frågor och har stor betydelse för människors vardag.

Att leva ett fritt, självständigt och värdigt liv är något som alla ska kunna göra vare sig man har en funktionsnedsättning eller inte. Alla människor ska ha samma möjligheter att studera, arbeta, bilda familj och delta i samhället.

Under lång tid har vi sett hur de ursprungliga intentionerna bakom LSS gradvis har urholkats. Bedömningarna har blivit snävare, färre får stöd och många vittnar om rättsosäkerhet – livsviktiga insatser kan förändras eller försvinna. Detta är en utveckling som vi måste ta på allvar.

Herr talman! När LSS infördes var tanken tydlig: Personer med omfattande funktionsnedsättningar skulle kunna leva ett liv som andra, med självbestämmande och möjlighet att delta i samhället. Det perspektivet måste återupprättas. Stödet från samhället ska vara just ett stöd, inte ett hinder eller ett system att kämpa mot.

I debatten talas det ofta om kostnader, men det finns även andra perspektiv. Forskning och analyser visar att LSS-insatser ofta skapar betydande samhällsekonomiska värden. När människor får rätt stöd kan de själva arbeta, studera och leva mer självständigt. Att investera i människors självständighet är inte en belastning för samhället – det är en möjlighet och en investering i både livskvalitet och samhällsekonomi.

Herr talman! En av de största utmaningarna i dag handlar om långsiktigheten i assistansen. Assistansersättningen har under lång tid inte räknats upp i takt med löner och kostnader. Resultatet har blivit en växande underfinansiering som påverkar både kvaliteten och stabiliteten i systemet.

Assistansanordnare saknar rimliga förutsättningar att planera långsiktigt. När ersättningen inte följer kostnadsutvecklingen blir det svårt att höja löner, rekrytera personal och arbeta med kompetensutveckling och kvalitetsarbete. I längden riskerar man att tappa erfaren personal.

Det skapar också en stor osäkerhet för dem som är beroende av assistansen. Människors möjlighet att planera sin vardag, sina studier eller sitt arbete hänger direkt samman med att assistansen är stabil och långsiktigt säkerställd. För utförare, personal och framför allt de människor som är beroende av assistansen skapar detta stor osäkerhet. Därför behövs det en långsiktigt hållbar finansieringsmodell.

Jag kan bara konstatera att vi återigen står här och pratar om indexerung av schablonbeloppet. Sverigedemokraterna menar att en indexerad modell för assistansersättningen måste införas. Ersättningen behöver följa den faktiska kostnadsutvecklingen i samhället, på samma sätt som många andra offentliga ersättningar. Det handlar om att skapa förutsägbarhet, säkerställa stabilitet och inte minst ge trygghet till de människor som är beroende av personlig assistans i sin vardag.

Förhöjd assistansersättning är en annan fråga som jag återigen vill uppmärksamma. Det är den extra ersättning som kan sökas när schablonersättningen inte räcker till. Oftast handlar det om att en stor del av assistansen utförs under obekväm arbetstid. Tidigare godkändes i princip alla ansökningar när mer än 50 procent av assistanstiden låg på obekväm arbetstid. Sedan hösten 2023 har det blivit allt svårare att få ansökningar godkända, och under 2024 blev det i praktiken nästan stopp.

Jag hade kontakt med en assistansanordnare så sent som i går och fick då information om att inga ansökningar numera godkänns av Försäkringskassan. De hävdar att obekväm arbetstid på upp till 80 procent ska rymmas inom schablonersättningen. De har inte fått denna siffra i vare sig en förordning eller ett regleringsbrev, utan det rör sig om deras egna föreskrifter. Eftersom så gott som alla ansökningar avslås avstår numera många från att ens söka. Man kan fråga sig vad målet är. Vi pratar trots allt om en rättighetslag, LSS.

Herr talman! Nu vill jag lyfta situationen för personer med synnedsättning och frågan om ledsagning. För att personer med synnedsättning ska kunna leva ett aktivt och självständigt liv krävs fungerande ledsagar-service. Det handlar om att kunna ta sig till arbetet, handla mat eller träffa vänner – sådant som många av oss tar för givet. Att ofrivilligt bli isolerad i sitt hem påverkar en människas livskvalitet negativt.

Tyvärr är det just detta som allt fler med synnedsättning upplever i dag. Rätten till ledsagning har successivt försvagats, inte genom lagändringar utan genom förändrade tolkningar av lagen. Personer som haft ledsagning under många år får sina insatser indragna trots att deras behov är oförändrade. Det enda som har ändrats är hur lagen tolkas. När en blind person nekas ledsagning med motiveringen att hon kan förflytta sig själv blir det uppenbart hur orimliga vissa tolkningar kan bli. Problemet är inte benen; det är att hon inte ser vart hon ska gå. Det är hög tid att förutsättningarna för avgiftsfri ledsagning regleras i en särskild lag.

Herr talman! Även dövas situation förtjänar större uppmärksamhet. För döva och många hörselskadade är teckenspråk inte bara ett hjälpmedel, utan det är deras språk. Det är ett språk som i Sverige är erkänt men som i praktiken inte får den ställning som det borde ha.

Tillgången till teckenspråkstolkning varierar, och hinder uppstår ofta i mötet med myndigheter, utbildning och arbetsliv. Inom sjukvården kan konsekvenserna bli mycket allvarliga, till exempel när en döv kvinna inte har tillgång till teckenspråkstolk när hon ska föda barn, vilket faktiskt händer i vissa regioner. Det kan också hända att en döv patient inför en komplicerad hjärtoperation inte har tillgång till tolk och därför inte kan ställa frågor eller få information om sin egen behandling.

Detta strider mot både patientsäkerhetslagen och patientlagen, och dessutom diskrimineras den enskilda individen. Vidare skrivs det inte heller en avvikelserapport när en tolk uteblir från ett bokat möte inom vården. Det saknas alltså statistik om detta.

Detta är inte bara fel och olagligt. Det är ovärdigt. Om teckenspråk ska vara ett levande språk i Sverige måste samhället också säkerställa att människor faktiskt kan använda det, genom utbildning, tolkning och tillgänglig samhällsinformation.

Herr talman! En annan viktig fråga är tryggheten. Personer med funktionsnedsättning står ofta i beroendeställning till dem som arbetar inom

vård och omsorg. Därför är det avgörande att vi skyddar dem från övergrepp och missförhållanden.

Riksdagen har nyligen beslutat om utökade möjligheter till registerkontroller vid anställning i kommunal verksamhet, bland annat för arbete i människors hem. Detta är ett viktigt steg, för människor som är beroende av andras hjälp ska kunna känna sig trygga i sitt eget hem.

Politiken för personer med funktionsnedsättning handlar i grunden om något som är större än enskilda regler. Det jag pratar om är det mest självklara: frihet, delaktighet, människovärde och rätten att leva ett liv som andra och inte ett liv som styrs av samhällets villkor.

Sverigedemokraterna kommer att fortsätta arbeta för ett system som är rättssäkert och långsiktigt och som sätter individens behov i centrum.
(Applåder)

I detta anförande instämde Sara-Lena Bjälkö (-).

Anf. 2 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att tacka ledamoten för ett väldigt bra anförande. Mycket av det som ledamoten uppmärksammar är ju sådant som vi har uppmärksammat. Man skulle nästan kunna tro att vi hörde ett anförande från ett oppositionsparti.

Men nu är ju Sverigedemokraterna en central del i Tidösamarbetet och den regering vi har. Mycket av den kritik vi har är ju riktad just mot den sittande regeringen och Tidöpartierna. Därför skulle det vara intressant att veta hur ledamoten ser på dessa frågor och vad Sverigedemokraterna gör för att få regeringen att agera.

Vi kan börja med ledsagningen. Något som har varit ett stort problem under lång tid är att personer med synnedsättning plötsligt inte tillhör någon personkrets i LSS när man gör bedömningarna. De förlorar rätten till en helt avgörande ledsagning. Det finns en massa medialt uppmärksammade fall, till exempel Emelie Pålsson från Helsingborg, som är både blind och rullstolsburen men ändå nekas all form av ledsagning, eller Nicolina Pernheim, som vann Paralympics, som har fått kämpa för att hon förlorat ledsagning enligt LSS. Vi ser fall efter fall.

Ledamoten och Sverigedemokraterna var ju med på det tillkännagivande vi gjorde. Varför stöder de då inte oss i oppositionen och ligger på regeringen ännu mer för att vi ska få en ledsagningslag på plats?

Anf. 3 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Nils Seye Larsen för frågan.

Detta är ju frågor där många partier egentligen känner och tycker väldigt lika. Det stämmer att vi är ett Tidöparti, men vi är inte ett regeringsparti. I just denna fråga är vi inte samordnade – ledsagningen är inte en punkt i Tidöavtalet.

Jag kan bara beklaga att regeringen inte har tagit fasta på det tillkännagivande som gjordes 2024. Förra året, när vi hade denna fråga uppe i utskottet, vill jag minnas att regeringen sa att man jobbade på det och att det bereddes inom departementet. Jag är lika besviken som många andra över att det inte har hänt mer där. Jag tycker att det är fruktansvärt tråkigt att denna fråga inte kommer längre upp på agendan på departementet.

Detta är ett problem som har pågått under en lång tid. Förra mandatperioden gjordes inget för att lösa det. Denna mandatperiod har det gjorts ett tillkännagivande, men det har tyvärr inte gett resultat. Vi i Sverigedemokraterna har drivit på och ställt frågor om detta till ministern flera gånger utan att ärendet har gått framåt.

Det enda jag kan säga är att det behövs ett nytt parti i Regeringskansliet.

Anf. 4 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Jag förstår, men jag är inte riktigt nöjd med svaret ändå. Sverigedemokraterna är ju trots allt det största partiet i Tidösamarbetet. De har ju faktiskt det största kansliet i regeringens samordningskansli och borde ha möjlighet att driva på. Och om de inte känner sig nöjda är de mer än välkomna att joina oppositionen när det gäller att trycka på för detta och stödja vårt yrkande.

Nu har det snart gått fyra år, och vi har fortfarande inte kommit någonsnär när det gäller detta. Vi behöver ju en ledsagningslag. Det är helt avgörande för personer med synnedsättning, som förlorar rätten till livsavgörande ledsagning enligt LSS.

Men låt mig ta upp en annan fråga, som gäller ett område där ni faktiskt är överens. Det gäller den budget som har antagits. Ledamoten pratade bra om assistans och urholkningen av den. Men budgeten innebär trots allt ett dubbelt svek. Det handlar dels om att den utlovade indexuppräknningen uteblev – den är helt nödvändig för att assistansersättningen ska kunna hänga med i löneutvecklingen – dels om att man inte höjer assistansersättningen med mer än blygsamma, eller snarare katastrofala, 1,5 procent. För mina personliga assistenter, som är helt ovärderliga för mig och mitt liv, som redan har en låg lön innebär det kanske några kronor extra i timmen. Jag skulle önska att jag kunde ge dem mer.

Jag undrar: Anser ledamoten att detta är en bra och rimlig nivå? Så tolkar jag nämligen inte det som ledamoten sa.

Anf. 5 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Nej, jag är absolut inte nöjd med 1,5 procent. Jag tycker precis som Nils Seye Larsen att det är katastrofalt lågt.

Men när det är fyra partier som ska enas om en budget handlar det om att man får ge och ta. Vi hade ju en höjning med 3 procent året innan. Därför fick vi helt enkelt stå tillbaka i denna fråga denna gång. Jag tycker att det är fruktansvärt tråkigt.

Att indexeringen uteblev var något som många av partierna i socialutskottet inte ens kände till innan budgeten kom. Det var också en väldigt stor besvikelse. Vi trodde verkligen och hade en visshet om att det skulle komma en indexering, men Camilla Waltersson Grönvall hävdar alltså att den inte hann blir färdig i tid. Det kan man väl i och för sig respektera, för det är bättre att man låter det vänta och ser till att det blir riktigt bra än att man slänger in något halvfärdigt som ändå måste göras om senare. Man jag håller med om att det borde indexeras. Så är det.

Anf. 6 AGNETA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tänker fortsätta att ställa frågor om det som Nils precis har frågat om. Det handlar om assistansersättningen.

Sverigedemokraterna samarbetar med regeringen. Hur kommer Sverigedemokraterna framöver att arbeta för assistansersättningen och indexeringen? Sverigedemokraterna har uttalat att man tänker arbeta för det. Kommer man att göra det inför vårändringsbudgeten?

Anf. 7 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Agneta Nilsson för frågan – det är dessutom en mycket bra fråga.

När det gäller hur vi jobbar med assistansersättningen inför vårändringsbudgeten kan jag bara bekräfta att Sverigedemokraterna har jobbat jättehårt för att det ska komma in en ändring i vårändringsbudgeten. Huruvida det blir så eller inte kan jag inte svara på. Jag varken känner till det eller får lov att prata om det. Men jag kan garantera att vi har kämpat jättemycket för att det ska bli en ändring i vårändringsbudgeten när det gäller assistansersättningen.

Vi kommer inom Sverigedemokraterna att fortsätta att jobba för att det ska bli rimliga höjningar och en indexering som gör det möjligt för alla som behöver assistansen att leva med långsiktiga planer och mål.

Anf. 8 AGNETA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Tack för svaret, Mona Olin!

Jag fortsätter då med Tidösamarbetet. Precis som ledamoten sa förut finns det inget om funktionsnedsättning och funktionshinderspolitiken i Tidösamarbetet. Det finns väldigt många andra stora områden i Tidösamarbetet. Då undrar jag: Känner Mona Olin till varför detta område inte kom in i Tidösamarbetet?

Anf. 9 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Agneta för frågan.

Jag var själv inte med i diskussionerna om Tidöavtalet. Jag var alldeles ny i riksdagen och satt verkligen inte i den positionen att jag hade möjlighet, kunskap eller mandat att ta upp de frågorna. Varför man valde att driva andra frågor i Tidöavtalet får vi nog prata om med dem som är högre upp i näringskedjan.

Anf. 10 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Mona Olin, för ett utomordentligt anförande!

Jag tror att jag delade i princip allting som togs upp i anförandet. Ledamoten satte funktionshinderspolitiken i perspektiv. Hon pratade om hur viktigt det är med en fungerande funktionshinderspolitik när det gäller studier och arbete och för att man ska kunna leva ett liv på likvärdiga villkor. Ledamoten pratade om den urholkning som har skett av funktionshinderspolitiken under de senaste tio åren och om var vi befinner oss i dag.

Men frågan man ändå ställer sig är: Befinner sig Sverigedemokraterna i majoritet eller opposition i Sveriges riksdag? Man ingår ju ändå i ett Tidösamarbete som har majoritet. Sverigedemokraterna är dessutom det

tunga partiet i Tidösamarbetet. Det är det största partiet, som till stor del avgör vilka frågor som är prioriterade och vad som är viktigt. Men ingenting av det som ledamoten lyfte fram som viktigt kring funktionshinderspolitiken har fått genomslag i Tidösamarbetet.

Jag tänker på underfinansieringen av assistansen, där schablonen behöver höjas och en indexering behöver införas. Det har inte hänt någonting där. Jag tänker på ledsagningen, där vi behöver ny lagstiftning. Det har inte hänt någonting där. Tolkjänstutredningen har blivit en tummetott.

Ledamoten säger att man inte är ett regeringsparti – man är ett Tidöparti. Men det är helt uppenbart att det parti som ledamoten företräder, Sverigedemokraterna, har valt att inte prioritera funktionshinderspolitiken. Även om ledamoten själv är engagerad är uppenbarligen inte partiet det, för då hade detta stått högre upp på dagordningen. Varför är det på det viset? Det undrar jag, herr talman.

Anf. 11 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Christofer Bergenblock, för frågan!

Efter förra valet, när det gjordes ett Tidöavtal, fanns det enorma problem i samhället. Det berodde på många olika faktorer. Vi hade kriminalitet, arbetslöshet, invandrings- och integrationsproblem och så vidare. Sverigedemokraterna valde då att fokusera på de mest akuta sakerna, det som behövde åtgärdas för att man skulle kunna börja vända skutan Sverige åt rätt håll igen.

Själv hade jag önskat att funktionshinderspolitiken kom högre upp, men det var så här man valde att göra. Man var tvungen att ”pinpointa” ett par områden, som var de allra viktigaste just då.

Sedan kan jag säga att när det gäller det som inte står i Tidöavtalet, alltså alla områden som inte berörs i Tidöavtalet, är Sverigedemokraterna fria att gå samman med oppositionen eller inte. Vi såg tillsammans med oppositionen till att det blev ett tillkännagivande om både ledsagning och indexering 2024. Förra året gick vi inte på den linjen, utan då försökte vi få diskussioner med departementet i stället.

Nu är det snart val. Jag hoppas verkligen att väljarna inser att det behövs ett annat parti i Regeringskansliet. Varken förra mandatperioden eller denna har man lyckats genomföra någon av dessa åtgärder.

Anf. 12 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Det behövs inte bara ett annat parti i Regeringskansliet. Det behövs en helt ny regering i Regeringskansliet om vi ska kunna vända den här skutan åt rätt håll igen, för att det är så mycket som har gått fel under den här mandatperioden. Det är så mycket som hade behövt hända under mandatperioden som inte har hänt. Det gäller inte minst funktionshinderspolitiken, där vi har gått igenom ett antal områden där vi verkligen hade behövt se förändringar.

Ledamoten anför att det här inte är en del av Tidöavtalet och att man därför har möjlighet att ställa sig bakom tillkännagivanden. Jag vill då berätta för dem som lyssnar på det här att det även efter dagens debatt finns möjlighet att ställa sig bakom de tillkännagivanden som har föreslagits från oppositionen, till exempel om att återigen ställa krav på att man ska utreda en lagstiftning om ledsagning.

Det stämmer, som ledamoten sa, att det är en fråga som Sverigedemokraterna tillsammans med oppositionen drev igenom ett tillkännagivande kring i juni 2024. Där har det inte blivit någon verkstad. Nu har man i stället från regeringens sida gett i uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram ett kunskapsunderlag för kommunerna. Men vi vet alla att det inte kommer att leda till en förändring, för praxis har etablerat sig på ett helt annat sätt.

Det som Sverigedemokraterna däremot har en direkt påverkan på – och där samarbetspartierna måste komma överens – är budgeten. Många av de här frågorna trillar ned i budgetfrågor. Då är det ändå intressant att ledamoten säger att det är prioriterat att höja schablonen och få till en indexering. Men uppenbarligen är det inte så prioriterat att det blev en rimligt höjd schablon i år. Varför?

Anf. 13 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Christofer Bergenblock!

Som ledamoten säger hade vi väldigt mycket att rätta till efter förra mandatperioden eller de senaste tio åren av misskötsel av Sverige. Nu står ledamoten här och säger att det nu finns ännu mer att rätta till. Det ställer jag mig frågande till. Vi vet alla att en havererad invandringspolitik har ställt många saker på sin spets i det här landet och har gjort det svårt för många att klara sig. Man har fått utstå kriminalitet och så vidare. Jag tycker att det är viktigt att komma till rätta med de här frågorna.

Vad gäller budgeten är vi fyra partier som ska komma överens. Vi ska nå fram till ett mål. Förra året fick vi upp schablonbeloppet 3 procent. Om det bara är ett parti som kräver någonting är det väldigt svårt att få igenom det i budgeten, eftersom det är fyra partier som ska enas. Man får ge och man får ta. Det är ju så ett samarbete ser ut. Hur diskussionerna har gått i de förhandlingarna varken vet jag eller kan jag tala om här.

Jag säger som jag sa innan: Sverigedemokraterna behövs i en regering för att lösningar på dessa frågor ska komma till stånd. Det har regeringarna under de senaste två tre mandatperioderna inte rott i hamn.

Anf. 14 AGNETA NILSSON (S):

Herr talman! I dag debatterar vi stöd till personer med funktionsnedsättning, socialutskottets betänkande nummer 15.

Inflytande, tillgänglighet, helhetssyn, självbestämmande, delaktighet och kontinuitet är de bärande principerna inom LSS, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Innebörden av orden är att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva som andra. LSS är en frihetsreform som vi måste värna om för att alla, från barn till vuxna med funktionsnedsättningar, ska få de bästa möjligheterna att leva ett fritt och jämlikt liv.

Att leva fritt, kunna arbeta, resa, studera och helt enkelt vara delaktig i samhället och göra det man vill är något som vi utan funktionsnedsättning gör utan en tanke på att vara beroende av andras hjälp om vi inte själva vill ha hjälpen. Men en funktionsnedsättning kan vem som helst av oss råka ut för när som helst. Man kan vara med om en olycka eller få en sjukdom som för alltid förändrar det liv man levte. Man kan ha en nära anhörig, vän eller kollega som lever med ett funktionshinder. Oberoende av vem som har eller får en funktionsnedsättning är det viktigt att samhällets skyddsnet

finns där och är hållbart för oss människor så att alla kan få chansen att leva sina drömmars liv, oberoende av vilka förutsättningar man har.

Herr talman! I dag skulle jag vilja ta upp några områden som rör stöd till personer med funktionsnedsättning – först ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans.

En utredning tillsattes av den socialdemokratiskt ledda regeringen för att undersöka om det var möjligt att införa ett statligt huvudmannaskap. Den blev klar 2023, och man föreslog att staten skulle ta över hela ansvaret för den personliga assistansen och att det inte skulle vara som i dag, då den är delad mellan dubbla huvudmän.

Statligt huvudmannaskap skulle ge likvärdig, mer rättssäker assistans över hela landet. Det skulle också kunna stärka arbetet mot välfärds kriminalitet. Vi socialdemokrater står bakom utredningens förslag. Även regeringen säger sig vara för statligt huvudmannaskap, men än har inget mer framkommit än att man avser att överväga åtgärder med målsättningen att överföra hela huvudmannaskapet för personlig assistans till staten. Det är dock en stor omställning som kommer att kräva tid och resurser att genomföra. Därför borde redan nu ett arbete ha påbörjats för att införa statligt huvudmannaskap. Det borde inte bara vara en målsättning.

Herr talman! I juni 2024 beslutades i riksdagen om ett tillkännagivande som skulle förändra och skapa möjligheter för en mer hållbar finansiering av timbeloppet för assistansersättningen. Det skulle göras en översyn av modellen för uppräknings. Vi socialdemokrater fick tillsammans med flera andra partier i riksdagen igenom att en utredning om assistansersättningen skulle tillsättas.

Nivån på schablonen är viktig både för kvaliteten och för goda arbetsvillkor för personliga assistenter. De senaste åren har uppräkningslegat under lönekostnadsutvecklingen, vilket har pressat verksamheter hårt, och fortfarande är verksamheter under press.

De senaste åren har det varit många turer inom regeringen och samarbetspartiet SD när det gäller detta riksdagsbeslut. Löften har kommit och gått, och sedan har nya löften tillkommit inom några regeringspartier. Efter snart två år är beskedet att man undersöker införandet av en indexering, men det finns ingen tidsplan. Jag konstaterar att SD och regeringspartierna inte verkar vara överens i denna fråga.

Herr talman! Ledsagning för personer med synnedsättning är också ett område där det inte fungerar som det var tänkt. Riksdagen uppmanade i juni 2024 regeringen att sätta igång ett arbete med att göra ledsagningen avgiftsfri och se över förutsättningarna för en särskild lag. Anledningen var att på senare år har färre och färre personer med synnedsättning fått ledsagning beviljad, och sämst är det bland de unga. För att de ska kunna komma ut och röra sig i samhället är ledsagningen viktig, annars riskerar deras frihet att kraftigt inskränkas. Det finns tydliga exempel på hur människor med synnedsättning råkat ut för just detta, bland annat ett välkänt fall då en ung kvinna i Helsingborg inte blev beviljad ledsagning enligt LSS.

Socialstyrelsen har i närtid fått ett uppdrag av regeringen att ta fram ett stödmaterial till kommunerna om LSS med fokus på ledsagning, vilket säkert har sin funktion. Men det var inte detta riksdagens tillkännagivande gick ut på, utan beslutet var att se över förutsättningarna för lagstiftning som reglerar rätten till ledsagning.

*Stöd till personer med
funktionsnedsättning*

Herr talman! Detta är tre områden som funnits med under denna mandatperiod och som rör personer med funktionsnedsättning. Jag kan bara konstatera att leverans inom dessa områden har saknats från regeringen och samarbetspartiet Sverigedemokraterna. Trots att det har uppmärksamats av många berörda har regeringen inte tagit sitt ansvar utan prioriterat andra områden. Skattesänkningar till först och främst höginkomsttagare som de själva har gått före, och välfärden har fått stå tillbaka eller till och med backat.

Regeringen har pratat mycket, vilket man verkar vara bra på, men det har saknats förmåga att göra något inom dessa områden. Huvudmannaskapsutredningen är fortfarande efter tre år en utredning. Tillkännagivandet om assistansersättning och ledsagning har väntat i snart två år på att något ska levereras.

Det vittnas dagligen om att personer med olika funktionsnedsättningar drabbas av att deras liv bara blir snävare och snävare. Människor tvingas sätta sina liv på paus för att stöd och hjälp nekats eller dragits in under denna mandatperiod. Det är inte värdigt människor i ett land som vårt. Innebörden av orden i de bärande principerna inom LSS bleknar ju. Men än finns det tid för regeringen att ta tag i dessa områden.

Herr talman! Jag står självfallet bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 3, Uppräkning av assistansersättning.
(Applåder)

Anf. 15 MALIN HÖGLUND (M):

Herr talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande 15, som handlar om stöd till personer med funktionsnedsättning. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Sverige ska vara ett land där alla människor har rätt att leva ett självständigt, tryggt och värdigt liv, oavsett funktionsförmåga. Det ska vara ett samhälle där ingen lämnas utanför och där varje människa ges möjlighet att delta, bidra och utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Det ska vara ett samhälle där funktionsnedsättning aldrig får vara ett hinder för att leva ett liv med frihet och framtidstro.

Vi vet dock att verkligheten ofta ser annorlunda ut. Många personer med funktionsnedsättning möter fortfarande hinder i sin vardag. De får inte alltid det stöd de behöver, och de kan få vänta alldeles för länge. De möter svårigheter på arbetsmarknaden, begränsningar i utbildningen och ett samhälle som ännu inte är fullt tillgängligt. Det är ett misslyckande som vi lagstiftare har ett ansvar att ta på största allvar.

Herr talman! Något som statsministern sa i sin regeringsförklaring den 18 oktober 2022 är lika relevant i dag, och jag vill därför återkomma till det. Han sa: Personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället utan att utsättas för diskriminering. Att integrera funktionsrättsperspektivet i fler politik- och samhällsområden fortsätter att vara i fokus.

Det här är inte bara en ambition utan också ett löfte. Det är ett löfte som måste omsättas i konkret politik och i reformer som märks i människors vardag.

Herr talman! Vi ser tydligt vilka utmaningar som finns. Handläggningstiderna för LSS och assistansersättning är ofta långa och upplevs som oförutsägbara. Bedömningarna skiljer sig mellan kommuner och myndig-

heter, vilket skapar rättsosäkerhet och frustration. Många tvingas överklaga beslut gång på gång för att få det stöd de faktiskt har rätt till. Samtidigt är arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga betydligt högre än bland den övriga befolkningen. Alltför många som vill och kan arbeta ges inte chansen. Det är ett slöseri med människors drivkraft och samhällets resurser.

Regeringen har genomfört eller påbörjat flera viktiga reformer. Rätten till personlig assistans har stärkts, inte minst för barn och personer med omfattande vårdbehov. Statsbidragen till kommunerna har höjts för att fler ska få tillgång till LSS-insatser och stöd i vardagen. Vi har investerat i hjälpmedel, bostadsanpassning och digitalisering för att fler ska kunna bo kvar hemma och leva ett självständigare liv. Ny teknik skapar nya möjligheter, men bara om den finns tillgänglig för alla.

Herr talman! Arbete och utbildning är avgörande för självständighet och egenmakt. Därför har regeringen i budgetpropositioner gått fram med flera viktiga förslag om bland annat tolkstöd och utbildningsstöd. Reglerna förenklas för personer med funktionsnedsättning som vill starta företag. Det särskilda utbildningsstödet till studier på folkhögskola har stärkts. För många är folkhögskolan en avgörande väg till arbete, studier och stärkt självförtroende.

Herr talman! Regeringen tar också idrottens betydelse på allvar. Centrum för idrottsforskning har fått i uppdrag att analysera förutsättningarna för bredd- och elitidrott för personer med funktionsnedsättning med särskilt fokus på barn och unga. Idrott handlar om hälsa men också om gemenskap, inkludering och framtidstro.

Samtidigt förlängs utredningen om ett EU-intyg om funktionsnedsättning och ett gemensamt EU-parkeringsstillstånd till den 15 augusti i år. För många människor handlar det här om möjligheten att resa, arbeta och leva fritt i hela Europa.

Herr talman! Trots allt detta är vi definitivt inte framme. Skillnaderna mellan kommuner är fortfarande för stora. Tillgången till hjälpmedel liknar i dag ett postkodlotteri, vilka flera av oss har fått vara med och höra. Det är orimligt att behov ska avgöra var man bor eller om man väljer att flytta.

Vi moderater vill gå längre. Vi vill se snabbare och mer rättssäkra processer, fler anpassade jobb och enklare vägar från daglig verksamhet till arbete. Vi vill se ett samhälle där arbetsgivare ser potential och kompetens, inte begränsningar.

Herr talman! Om vi inte fortsätter detta arbete riskerar vi att få ett samhälle där fler människor hamnar i utanförskap, isolering och beroende. Det får aldrig bli accepterat. Varje människa har rätt till delaktighet, trygghet och möjlighet att forma sitt eget liv. Vi moderater och regeringen kommer därför att fortsätta driva på för förändring, för frihet och självständighet och för ett samhälle som håller ihop. Det är ett sådant Sverige vi vill ha. Det är också ett sådant Sverige vi ska bygga tillsammans.

(Applåder)

Anf. 16 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Det är inte första gången som vi har fått höra detta citat från Ulf Kristersson. Nog för att det är fint, men det rimmar väldigt illa med hur det ser

ut. Man pratar om full delaktighet, men det blir inget annat än fina ord om man inte lever upp till det i praktiken.

Vi har talat om ledsagningen. Socialstyrelsen har sagt att man måste komma vidare med en ny ledsagningslag. Det finns även ett tillkännagivande från riksdagen. Ändå händer ingenting, trots att detta får förödande konsekvenser för människor runt om i Sverige som förlorar rätten till helt avgörande ledsagning.

Samma sak gäller färdtjänsten. Det blir fler personer med synnedsättning som inte får rätt till färdtjänst eftersom man inte har med den delen. Det räcker inte att människor kan använda benen, utan de måste också kunna orientera sig.

När det gäller assistansen blev det som sagt ett dubbelt svek och dubbel besvikelse i och med att indexuppräknningen uteblev och uppräknningen var så katastrofalt låg. Vi pratar om en uppräkning på 1,5 procent av löner som redan var låga.

Trots de fina orden kan jag inte tolka det på annat sätt än att regeringens prioriteringar i budgeten är väldigt tydliga. Man har gjort stora satsningar på skattesänkningar. Däremot har satsningar när det gäller assistans, ledsagning och annat uteblivit.

Vad händer, och varför är det så?

Anf. 17 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Nils Seye Larsen, för dina frågor!

Som tidigare talare nämnde fick den här regeringen ta över ganska många utmaningar – man kan säga att det fanns en att göra-lista. Tidöpartierna har ett bra samarbete utifrån det avtal som finns. Allting kan dock inte göras på en gång, vilket jag tror att Nils Seye Larsen har förståelse för.

Vi som har det här uppdraget i socialutskottet brinner för dessa frågor – det gäller alla, från alla olika partier, som sitter här inne. Naturligtvis vill vi att de här frågorna ska prioriteras högst. Det är det jag försöker att påverka. Det finns fyra statsråd på Socialdepartementet, och naturligtvis påverkar vi dem så mycket vi kan. Allting kan dock inte göras på en gång.

Regeringen har, tillsammans med alla Tidöpartier, haft regeringsmakten i tre och ett halvt år nu. Det går inte att hinna göra allting på en gång. När regeringen tog över fanns det mycket att göra som var prio ett, men de här frågorna har absolut inte glömts bort.

Anf. 18 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Jag förstår att man kanske gör olika prioriteringar utifrån vad man anser vara viktigast. Jag kan – trots det fina citatet – konstatera att det här inte har varit ett prioriterat område för regeringen.

Vi väntar som sagt fortfarande på att komma vidare med ledsagningslagen. Så länge vi inte gör det fortsätter de förödande konsekvenserna för människor som är helt beroende av till exempel ledsagning. Det är samma sak med färdtjänsten.

När det gäller assistansen är vi i ett kritiskt skede. Jag tror det är rätt unikt, men både SKR, assistansanordnare och Vårdföretagarna har gått ut och sagt att det snart är kris. Vi är i en situation där våra assistenter, som är helt avgörande för mig och de andra 15 000 brukarna, redan i dag har tuffa löneförutsättningar, och vi kan inte ens erbjuda dem några kronor mer i lön, trots att de är helt ovärderliga. Det är inte så jag kommer att

kunna behålla mina assistenter, och situationen är likadan för många brukare.

Vi skulle behöva komma vidare. Så länge vi inte gör det blir det bara fina ord, och det sticker lite i ögonen. Jag måste ändå fråga ledamoten något. Man kan jämföra uppräkningsen på 1,5 procent med höjningen av arvodet för oss riksdagsledamöter, som var 3,5 procent, vilket kanske motsvarar löneutvecklingen i stort. Är det verkligen rimligt att assistansen bara ska uppräknas med 1 procent?

Mycket återstår att göra, men jag känner besvikelse så länge jag inte ser någon praktisk verklighet.

Anf. 19 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Nils Seye Larsen, för dina kompletterande frågor!

I den bästa av världar skulle vi ha gjort allting direkt, men som ledamoten vet fungerar regeringens arbete inte så.

När det gäller exempelvis den assistans som vi har diskuterat här gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att titta på hur den personliga assistansen kan göras mer motståndskraftig mot välfärds kriminalitet och mer förutsägbar för den assistansberättigade. Utredningen tillsattes i april 2025 och ska vara klar 2027. Allting är inte en quickfix.

Det var något av statsråden som sa att det är ett tålamsprövande arbete att stifta lag. Det är det också. Vi som sitter här brinner för frågorna och vill att de ska besvaras snabbt.

När det kommer till ledsagningen delar jag naturligtvis din oro, men också där har vi ett pågående arbete i Regeringskansliet.

Anf. 20 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Malin Höglund, för anförandet!

Att stifta lag är tålamsprövande. Att debattera samma frågor år efter år utan att se att något händer är också tålamsprövande, och att sitta på läktaren här och lyssna på samma debatt som återupprepar sig år efter år måste vara ännu mer tålamsprövande. Sanningen är ju den, herr talman, att det inte har hänt särskilt mycket inom funktionsrättspolitikerna under den här mandatperioden. I ärlighetens namn har det nästan inte hänt någonting.

Däremot har det funnits gott om utredningar att utgå från. Moderaterna sitter ju ändå med ämbetet som socialtjänstminister. Vi har en minister avsatt bara för att jobba med socialtjänstfrågor. Det finns många frågor inom det området, men det är ändå ett relativt begränsat ämbetsområde som socialtjänstministern har. Ett av de viktiga områden som ansvaret rör är funktionshinderspolitiken.

I juni 2023 kom rapporten om ledsagning. I mars 2023 kom Trafikanalys rapport om färdtjänsten. I mars 2022 kom tolktjänstutredningens betänkande, och efter att det hade legat till sig hos Socialdemokraterna under ett halvår hamnade det på den här regeringens bord. I mars 2023 kom assistansutredningens betänkande. Ingen av dem har lett till någon konkret handling eller några större förändringar.

Man undrar vem som är bromsen i Tidöpartiernas politik? Är det Moderaterna?

Anf. 21 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Regeringen består av tre partier, men som ledamoten känner till har vi också ett samarbetsavtal – Tidöavtalet – där även Sverigedemokraterna ingår. Om Moderaterna hade fått mer än 50 procent av rösterna hade det naturligtvis gjort skillnad. Oavsett vilket parti som är absolut störst och som har fått över 50 procent av rösterna får det igenom alla sina saker.

Jag tycker att det ändå har hänt väldigt mycket när det gäller det som regeringen har kommit efter med. Som jag sa tidigare brinner vi extra mycket för de här frågorna, och vi vill naturligtvis att det ska gå betydligt fortare.

Ledamoten lyfte fram de olika utredningar som blivit klara. Vissa saker har också förlängts eller ändrats. Jag lyfte precis upp utredningen om assistansersättning, som ska vara klar 2027. Vissa saker behöver kompletteras. Det finns ett utredningskrav när saker ska förändras, som ledamoten väldigt väl vet.

När det kommer till ledsagningen hade jag naturligtvis önskat att det hade gått betydligt fortare. Vi har en minister som arbetar med frågorna och som har rollen som socialtjänstminister, som är en nyinrättad roll. Hur såg det under den tidigare regeringen? Den här regeringen har ändå fokuserat på dessa frågor och lagt fram många nya saker, bland annat den nya socialtjänstlagen.

Anf. 22 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Förväntningar har funnits på regeringen just av den anledningen att den har en specifik socialtjänstminister, men resultatet har inte varit särskilt omfattande inom det här området.

Låt oss fastna vid en av punkterna. I och med att ett stort antal representanter från Synskadades Riksförbund sitter på läktaren här i dag kan vi dyka ned i just ledsagningen.

Det kom en rapport från Socialstyrelsen i juni 2023 som pekade på ett stort problem. Två av tre med synnedsättning hade enligt rapporten blivit av med sin ledsagning för att de inte längre ansågs tillhöra personkrets 3 inom LSS. Därefter hände ingenting.

Ett år senare, i juni 2024, gav riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att den måste agera och ta fram ny lagstiftning för att stärka rätten till ledsagning. Därefter hände ingenting.

I december 2025 gavs ett uppdrag i ett regleringsbrev till Socialstyrelsen att den skulle ta fram ett kunskapsunderlag till kommunerna så att de kan göra bättre bedömningar. Samtidigt vet alla att rättspraxis inte har förändrats och att det inte kommer att leda till någon förändring i verkligheten.

Den lagstiftning som har efterfrågats ända sedan Socialstyrelsen kom med sin rapport i juni 2023 har uteblivit. Hur kan det vara på det viset?

Anf. 23 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Christofer Bergenblock, för kompletterande fråga!

Jag tycker att kunskapsunderlaget till kommunerna är bra, eftersom det har sett så pass olika ut. Det tror jag har varit nödvändigt.

Jag hade naturligtvis hoppats att vi hade kommit i hamn med ledsagningen, för den är jätteviktig för gruppen i fråga. Men vi är inte där just nu. Frågan bereds i Regeringskansliet.

Prot. 2025/26:83
5 mars

*Stöd till personer med
funktionsnedsättning*

Anf. 24 AGNETA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Malin Höglund!

Jag funderade under anförandet på det här med arbete. Som det har sett ut under denna regerings tid har arbetslösheten faktiskt blivit högre, inte lägre, framför allt för människor med funktionsnedsättning. Hur tänker denna regering lösa det problemet framöver?

Anf. 25 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Tack så mycket, ledamoten Agneta Nilsson, för frågan!

Frågan är väldigt relevant. Alla som kan arbeta ska arbeta. Jag talade i mitt anförande om folkhögskolan, som har haft och har en bidragande roll för att man ska kunna gå vidare och sedan kunna ta ett arbete.

Jag känner faktiskt flera synskadade som har arbeten, vanliga arbeten, i dag och som också klarar sig till och från sitt arbete.

Jag fick höra en berättelse om två flickor i södra Sverige som båda har synnedsättningar och som klarar sig till och från skolan själva. De har naturligtvis lärt sig det här, men de klarar sig ändå.

Naturligtvis behöver vi göra betydligt mer på området, som jag också sa tidigare, och frågan bereds och jobbas på i Regeringskansliet.

Anf. 26 AGNETA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Tack för svaret, Malin Höglund!

Då funderar jag på huvudmannaskapsutredningen. Den har ju varit klar sedan 2023, och ett utskottsinitiativ lämnades in i socialutskottet våren 2025 av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det avslogs med hänvisning till att arbetet pågår. Varför hör vi då inget om att arbetet pågår, till exempel i ledamotens anförande i dag? Är det fortfarande bara en målsättning att något ska hända?

Anf. 27 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Tack, Agneta Nilsson, för den kompletterande frågan!

Arbetet pågår när det gäller den här frågan. Vi är alla överens om att det ska överföras till staten. Det hörde vi här tidigare också. Det tycker vi är bra att göra. Men hur regelverket och allting sådant ska se ut måste vi få återkomma med – eller den ministern få återkomma med. Men arbetet pågår; det kan jag säga.

Anf. 28 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Då vi har några sjukdomsfall i Vänsterpartiet har jag fått äran att tjänstgöra i socialutskottets debatt i dag trots att min normala hemvist är i utrikespolitiken. Jag är dock glad över att få tjänstgöra i den här debatten, då ett av de förslag som vi debatterar i dag är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD, antogs av FN:s generalförsamling år 2006. I dag har 164 sta-

ter undertecknat och 192 stater, inklusive EU som enda region, ratificerat konventionen.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning hör till de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter men skapar i sig inte några nya rättigheter, utan dess syfte är att undanröja hinder för att åtnjuta sina mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Konventionens utgångspunkt är att funktionshinder är en social konstruktion och att det är hinder i samhället, inte individens funktionsnedsättning, som leder till exkludering. Personer med funktionsnedsättning ska anses vara fullvärdiga rättighetsbärare och en del av den mänskliga mångfalden.

Konventionen är den första som har arbetats fram tillsammans med representanter från den berörda gruppen, det vill säga rättighetsbärarna. Den kräver en oberoende granskande institution.

Herr talman! I Sverige har detta rättighetsperspektiv inte fått tillräckligt genomslag, menar jag. Kunskapen om konventionen och vilka skyldigheter som finns från samhällets sida är fortfarande mycket låg. Konventionen används sällan som underlag för beslut i domstolar eller hos myndigheter, och personer med funktionsnedsättning saknar generellt förutsättningar att hävda och utkräva sina rättigheter i enlighet med konventionen. Det saknas en långsiktig strategi för att öka medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Trots att Sverige antog konventionen år 2008 har den inte införlivats i svensk lag. Luckorna i den befintliga lagstiftningen har inte identifierats, och det saknas en systematisk uppföljning och analys av konventionens praktiska tillämpning.

Vänsterpartiet anser att ett rättighetsperspektiv ska genomsyra regelverk och politik för personer med funktionsnedsättning. För att på allvar kunna genomföra konventionen krävs det att staten antar ett rättighetsbaserat angreppssätt gentemot rättighetsbärarna och säkerställer ansvarsutkrävande.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, CRPD-kommittén, finns till för att granska hur de stater som har ratificerat konventionen efterlever den. Kommittén tar emot och utreder klagomål från enskilda individer och grupper, tar fram kommentarer och tolkningar av konventionens artiklar och publicerar vart fjärde år en rapport om respektive konventionsstats efterlevnad av konventionens artiklar.

Funktionsrättsrörelsens analyser här i Sverige har tydligt visat att Sveriges regering inte följer rekommendationerna från kommitténs granskningar.

Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör utreda hur FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan inorporeras i svensk lag. Sverige har redan gjort det med barnkonventionen och borde kunna göra det även med den här konventionen. En sådan utredning bör ta fasta på de nationella granskningarna från FN:s kommitté och klargöra vilken roll kommitténs rekommendationer och granskningar bör ha för framtida svensk lagstiftning. Utredningen bör också lämna förslag på hur man kan säkerställa tillräcklig finansiering för att åtagandena i konventionen ska kunna efterlevas.

Därför vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets, Miljöpartiets och Centerpartiets reservation nummer 1.

Jag vill också, herr talman, säga något om diskussionen om assistans som vi har hört. Jag har suttit i den här riksdagen i många år och måste säga från sidlinjen att det är en ynkedom att vi inte har kommit längre. Jag tycker mig höra exakt samma debatt som jag har hört ända sedan jag var kommunpolitiker för 15 år sedan.

Det är verkligen tydligt att vi måste göra mer för att människor ska ha rätt till assistans men också för att ge dem som jobbar inom den personliga assistansen rimliga arbetsvillkor. Det här känns som en grupp som vi politiker alltid bara använder som en ekonomisk regulator och inte tar ansvar för.

I övrigt, herr talman, hänvisar jag till Vänsterpartiets ställningstagande i detta betänkande och till tidigare debattinlägg i dessa debatter av vår ordinarie ledamot i dessa frågor, Nadja Awad.

Anf. 29 DAN HOVSKÄR (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till socialutskottets förslag om stöd till personer med funktionsnedsättning.

Vi debatterar i dag frågor som berör människors vardag, frihet och värdighet. Det handlar om rätten att leva sitt liv som andra – att kunna arbeta, studera, bilda familj och delta i samhällslivet på lika villkor.

För oss kristdemokrater är detta inte bara en budgetfråga eller en organisatorisk fråga. Det är också en fråga om människosyn. Vår politik utgår från övertygelsen om människans okränkbara och unika värde. Varje människa är mer än sina förutsättningar och mer än sina begränsningar. Samhällets uppgift är därför att undanröja hinder, inte skapa nya.

Att funktionshindersfrågorna är viktiga för oss kristdemokrater märks också tydligt i vårt interna arbete. När vi hade riksting i november visade det sig att drygt 10 procent av de cirka 650 inskickade motionerna hade koppling till funktionshindersområdet. Det säger något viktigt. Det finns ett brett engagemang inom Kristdemokraterna för frågor om tillgänglighet, delaktighet och rätten till stöd. Det är inte en särfråga utan en central del i vår samhällssyn.

Målet med funktionshinderspolitiken är tydligt. Personer med funktionsnedsättning ska ha likvärdiga levnadsvillkor med andra. Det kräver förbättrad tillgänglighet, stärkt rätt till utbildning och bättre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Det kräver också att vi ser de dolda funktionsnedsättningarna. Kunskapen om de neuropsykiatriska och intellektuella funktionsnedsättningarna måste öka så att stödet blir rättssäkert, tidigt och träffsäkert.

Herr talman! Den personliga assistansen är en frihetsreform. Den ger människor makt över sin egen vardag. Därför har vi kristdemokrater under lång tid arbetat för att rädda och utveckla assistansen. Ett av våra viktigaste förslag är att staten ska vara ensam huvudman för den personliga assistansen. Redan 2020 tog vi tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet ett initiativ till utskottsinitiativ här i riksdagen. Detta vann majoritet och ledde till en utredning om statligt huvudmannaskap. Utredningen bereds nu i Regeringskansliet.

Detta är ett viktigt steg framåt. Ett statligt huvudmannaskapsansvar skulle stärka likvärdigheten och rättssäkerheten. Rätten till assistans skulle inte påverkas av vilken kommun man bor i. Den skulle utgå från individens behov och inte från folkbokföringsadress eller kommunal ekonomi.

Samtidigt måste vi värna assistansens långsiktiga hållbarhet och legitimitet. Den organiserade brottsligheten inom assistansen är ett allvarligt problem. Fusk och kriminalitet riskerar att underminera förtroendet för hela reformen. Detta måste bekämpas kraftfullt men utan att inskränka rätten till stöd för dem som verkligen har omfattande behov.

Det är därför viktigt att regeringen i april 2025 gav en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att säkerställa att assistansberättigade får sina behov tillgodosedda och att systemet blir hållbart över tid. Uppdraget ska redovisas i januari 2027. Det är ett centralt arbete för att stärka reformens legitimitet.

Herr talman! Kartläggningar visar att kunskapen om ledsagning varierar mellan kommunerna, och detta skapar ojämlikhet. Att Socialstyrelsen nu avser att ta fram ett stödmaterial till kommunerna är därför välkommet. Ökad kunskap och tydligare vägledning bidrar till större likvärdighet över hela landet.

Mycket är på gång, men vi vet att vi aldrig får slå oss till ro. Bakom varje paragraf, varje utredning och varje budgetpost finns nämligen människor – ett barn som vill kunna delta i skolan, en vuxen som vill arbeta eller en äldre som vill leva ett självständigt liv. Kristdemokraterna kommer att fortsätta arbeta för ett samhälle som ser, bejakar och inkluderar andra människor och ett samhälle där stöd ges utifrån behov och där människovärdet alltid står i centrum.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.
(Applåder)

Anf. 30 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Dan Hovskär, för anförandet! När man lyssnar på de här anförandena kan man faktiskt tro att vi alla tillhör samma parti och att alla partier i den här kammaren är i opposition till regeringen – eller åtminstone i opposition till något parti i regeringen som styr över funktionshinderspolitiken.

Detta gäller oavsett om det är Sverigedemokraterna, Moderaterna eller Kristdemokraterna, och jag tänker mig att Liberalerna nog också kommer att hålla ett anförande om hur viktigt det är med funktionshinderspolitiken, om hur mycket man vill genomföra, om de stora ambitionerna man har och om att det är någon annans fel. Det är någon annan som håller tillbaka.

Det är dock så, herr talman, att de beslut som fattas i regeringen är kollektiva, och det regeringen prioriterar att genomföra och driva blir också genomfört och drivet. Dit hör inte funktionshinderspolitiken.

Ledamoten talar sig varm för hur viktigt det är med assistansen och att vi nu måste jobba för att rädda assistansen – och ja, det måste vi göra. Det är ju så att det presenterades en huvudmannaskapsutredning i mars 2023 som vid det här laget hade kunnat vara beslutad i Sveriges riksdag. Nu är vi framme i mars 2026, och ingenting har hänt med anledning av utredningen. Ingenting har hänt när det gäller de beslut som behöver fattas för att skapa en likvärdig och jämlik assistans i hela landet och för att förstärka assistansen.

Varför är det på det viset att funktionsrättsfrågorna hela tiden blir bortprioriterade i Tidösamarbetet?

Anf. 31 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Tack så mycket för frågorna, Christofer Bergenblock!

Jag tror inte att man kan säga att de här frågorna är bortprioriterade. Ett antal utredningar är ju igång, och ett stort arbete görs. Huvudmannaskapsutredningen är en viktig fråga, och det tror jag att alla är överens om. Vi kristdemokrater tycker att det här behöver komma på plats så fort som möjligt, för det kan göra stor skillnad för många av våra invånare som då skulle kunna få en mer likvärdig assistans.

Det finns också en diskussion om olika problematiska delar som har hittats på vägen framåt, när det gäller hur man ska göra vissa bedömningar. Det utreds just nu, och man tittar på hur man kan implementera detta. Mycket är alltså på gång.

Anf. 32 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Många utredningar är på gång och är igång, och många utredningar har gjorts. Sanningen är ju att utredningarna har staplats på hög under hela mandatperioden: tolktjänstutredningen, färdtjänstutredningen från Trafikanalys och assistansutredningen, för att nämna några.

I slutändan är det dock inte antalet utredningar som mäter huruvida regeringen har prioriterat de här frågorna och huruvida regeringen har lyckats med de här frågorna. Det är resultatet – verkstaden och vad det blev av utredningarna – som räknas, och där blev det en tummetott. Det har blivit små, små förändringar av funktionshinderspolitiken, men de stora förändringarna och de stora reformerna har uteblivit.

Just assistansen hör till det som vi kanske har debatterat allra mest i kammaren. Som jag sa kom utredningen om ett statligt huvudmannaskap 2023. Det har sedan konstaterats att vi också, för att kunna genomföra denna utredning på ett rättssäkert sätt som inte urholkar assistansen ännu mer, behöver se över grundläggande behov.

Någon utredning kring grundläggande behov har jag dock inte sett, men det är en förutsättning för att kunna gå vidare med förstatligandet av assistansen. Vi behöver först kunna säkra att de bedömningar som kommer att göras av Försäkringskassan inte kastar ut människor från assistansen utan ser till att man får vara kvar och behålla den assistans man har rätt till. Dessutom vill vi från Centerpartiet se förstärkningar av assistansen därutöver, men utredningen har alltså inte blivit av.

Nu har det gått två år. När kan vi förvänta oss resultat i assistansfrågan?

Anf. 33 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Tack för de kompletterande frågorna, Christofer Bergenblock!

Jag och Kristdemokraterna tycker att just huvudmannaskapsutredningen är en av de viktigaste, och vi driver på för att få den till stånd. De grundläggande behoven är en del av det som har diskuterats, och i samförstånd med egentligen alla partier har man kommit fram till att man kanske behöver titta på de grundläggande behoven innan huvudmannaskapsutredningen genomförs. Många har tyckt att det är rätt väg att gå.

Vad jag förstår är en sådan utredning på gång i närtid. Frågan ligger hos Socialdepartementet, och regeringen håller på att titta på detta. Jag känner mig alltså ganska trygg med att det i närtid kommer att komma ett förslag om detta.

Anf. 34 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för ett fint anförande, än en gång. Ledamoten visar att Kristdemokraterna alldeles uppenbart förstår de utmaningar som faktiskt finns, både gällande personer som har en synnedsättning och förlorar rätten till helt avgörande ledsagning och gällande assistansen, som håller på att urholkas och där situationen är krisartad.

Samtidigt är ju ledamoten en företrädare för ett regeringsparti, och jag måste erkänna att jag inte blir klok på detta. Kristdemokraterna förstår alltså utmaningarna men sitter samtidigt i en regering som väljer att prioritera helt annorlunda i sin budget och som staplar utredningar på varandra utan att de leder till resultat. Sverigedemokraterna är besvikna, men de sitter inte i regeringen. De säger att det hade blivit verkstad om de hade suttit i regeringen. Moderaterna säger att saker och ting tar tid men att det inte är Moderaterna som är bromsklossen. Vem är det alltså som styr i de här frågorna?

Det vi kan konstatera är nämligen att vi inte ser någon effekt och att det verkligen skulle behövas. Det är trots allt en nästan desperat situation, för det är människor som berörs. Det handlar om personer med synnedsättning som i dag förlorar rätten till helt avgörande ledsagning. De nekas också färdtjänst eftersom de så att säga kan använda benen, men sedan kan de ju inte orientera sig. Detta är något som skulle behöva ändras.

När det gäller assistansen försvann indexuppräknningen, och assistansuppräknningen är katastrofalt låg. Det gör det omöjligt för seriösa aktörer att bedriva assistans, och det gör det omöjligt för oss assistansberättigade att behålla vår personal eftersom lönerna är så pass låga och vi inte kan ge dem mer i lön.

Jag undrar alltså bara vem det är som styr. Om Kristdemokraterna nu tycker att det här är så viktigt, varför ser vi inte mer konkret, verklig handling?

Anf. 35 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Tack för frågorna, Nils Seye Larsen!

De här frågorna är viktiga, men sedan handlar det ju hela tiden om prioriteringar mellan olika delar. Det här handlar om viktiga frågor, och de utreds och behöver få en genomlysning så att det blir rätt och riktigt.

Om vi fick huvudmannaskapsutredningen på plats skulle flera av frågorna få en stabilitet och en mer rättvis utformning. Det tror jag är en av de viktigaste sakerna att få på plats för att kunna höja hela den här delen och se till att det inte skiljer sig så mycket åt som det gör i Sverige. Det skiljer sig åt mellan olika kommuner, vilket gör att människor kanske inte ens vågar flytta och så vidare. Så kan vi inte ha det, och därför behöver det här komma på plats.

När det gäller assistansersättningen är jag medveten om att den är låg. Där kanske oppositionspartierna ska vara lite självkritiska och titta på hur det såg ut under de åtta år då bland annat Miljöpartiet var med och styrde. Procentuellt sett har vi höjt ersättningen mer än man gjorde under åtta år på den tiden, så det kan vara bra att titta i backspegeln och så att säga jämföra.

Sedan är jag inte nöjd med utfallet; det skulle ha kunnat vara betydligt högre. Men det är viktigt att också försöka titta framåt och se vad som är

Anf. 36 NILS SEYE LARSEN (MP) replik:

Herr talman! Jag tror på att våga vara ärlig och tydlig, och det är helt sant: När Miljöpartiet satt i regeringen gjordes tyvärr inte en tillräcklig höjning, så vi har också en hemläxa att göra. Där vill jag inte skylla ifrån mig.

Sedan finns det ju alltid förklaringar – det var till exempel ett lite anorlunda inflationsläge, och den dåvarande regeringen lade trots allt fram budgetar som var i balans. Grejen med den budget som nu läggs fram är att Sverige lånar 100 miljarder och att det är så uppenbart att prioriteringen är skattesänkningar. Det här har fått stå tillbaka, och vi får fortsätta vänta på att man ska komma loss med exempelvis en ledsagningslag och indexuppräknning av assistans.

Huvudmannaskapsutredningen i all ära, men först skulle vi behöva få på plats en utredning av LSS-lagen. Där ligger utfallet väldigt långt ifrån vad intentionerna var. Behovsbedömningarna bör göras om så att man ser hjälpbehoven i deras helhet och inte sitter med den minutjakt som man gör nu. Det är det som gör oss så oroliga.

Vi skulle alltså vilja se mer handling. Jag vill också lägga till en sak som oroar mig, och det gäller rapporten om välfärds kriminalitet. Välfärds kriminalitet en finns överallt, och assistansen är inte förskonad från den. Men varför går man då inte tydligare på ägarna? I det här fallet har man många utredningsförslag som mer riktar sig mot brukare och assistenter.

Jag förstår till exempel inte varför man i det här läget väljer att gå vidare med en utredning om anhöriga och att begränsa anhörigas möjligheter att bistå både som assistenter och som gode män. Anhöriga brukar inte göra det för att de absolut vill utan oftast för att de måste – för att det saknas någon som kan finnas där. Det skulle jag gärna vilja få svar på.

Anf. 37 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Nils Seye Larsen för ytterligare frågor. Nu har jag bara två minuters talartid på mig, och det var flera stora frågor som kanske egentligen kräver en betydligt längre utläggning.

Om vi ska börja någonstans: Den här regeringen satsar oerhört mycket på att ge människor mer i plånboken. Det handlar inte om skattesänkningar för sakens skull utan om att människor ska kunna vara mer delaktiga i samhället och påverka sina egna liv. Det påverkar även till exempel barnfamiljer och människor med funktionshinder. Det är alltså en viktig del.

Vi satsar också stenhårt på sjukvården. Det har nu kommit nya siffror för vårdköerna, och de har minskat med 28 procent sedan vi tog över jämfört med hur det var när den tidigare regeringen styrde. Vi jobbar alltså stenhårt med fråga efter fråga.

När det gäller behovsbedömningarna kan jag hålla med om detta med minutjakten. Det är väl ingen som tycker att det är bra, utan man måste se helheten. Det viktiga är att se individen framför systemet och försöka hitta vad som är bra för den enskilde. Ibland har man väldigt fyrkantiga lådor och ska försöka trycka in saker och ting i dem, men perspektivet måste hela tiden vridas tillbaka till den enskilde. Vi jobbar hårt för medmännisklighet i de delarna.

Stöd till personer med funktionsnedsättning

Nils Seye Larsen nämnde även brottsligheten. Där handlar det ju om att se i vilka olika delar som de kriminella faktiskt stjälar skattepengar och tar från dem som verkligen behöver det. Vi måste försöka sätta åt den organiserade brottsligheten; den skyr inga medel, och det är fruktansvärt. Det ska dock inte påverka dem som verkligen behöver insatsen.

Där har mina två minuters talartid gått.

Anf. 38 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 4 under punkt 4 om ledsagning.

Nu har vi mandatperiodens sista debatt om funktionshinderspolitiken. Med rätta är det många som är besvikna och frustrerade över vad den här mandatperioden har fört med sig, det vill säga i stort sett ingenting. Trots allt fanns det förhoppningar om en vändning – om att rättigheter som urholkats skulle börja återupprättas och om att funktionsrättsfrågor åter skulle börja tas på allvar. Så blev det inte – inte för personlig assistans, inte för ledsagning, inte för tolkhjälp, inte för färdtjänst, inte för hjälpmedel och inte för funktionsrättskonventionen.

Herr talman! I dag har Synskadades Riksförbund stått utanför riksdagen och pratat med oss riksdagsledamöter. Nu sitter de uppe på läktaren och lyssnar på debatten. De är med rätta frustrerade över situationen. Under de senaste tio åren har två av tre med synnedsättning blivit av med sin ledsagning. 24-åriga Emelie Pålsson från Helsingborg är både blind och rullstolsburen men har nekats all form av ledsagning. 57-åriga Katarina Hahr, känd från P1-programmet *Katarina Hahr möter*, gick från 165 timmar ledsagning per månad till 29. Dövblinda Evelina Lindberg i Piteå fick slåss i ett och ett halvt år för att få tillbaka den ledsagning som kommunen beslutat sig för att dra in. Så här ska det inte vara.

I juni 2023 presenterade Socialstyrelsen sin rapport om hur rätten till ledsagning urholkats och hur personer som tidigare ansetts tillhöra personkrets 3 enligt LSS sakta men säkert blivit av med sina rättigheter. Trots rapporten reagerade inte regeringen. Ett år senare lämnade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram ny lagstiftning. Fortfarande kom det ingen reaktion från regeringen.

I december 2025 vaknar regeringen plötsligt upp och beslutar genom ett regleringsbrev till Socialstyrelsen att det ska tas fram ett nytt kunskapsstöd till kommunerna för att hjälpa dem i bedömningarna. Om regeringen hade varit lyhörd hade den kunnat kräva det här kunskapsstödet i december 2023 och gå vidare med beredning av en ny lag, som faktiskt behövs på området. Problemet är att kunskapsstödet inte kommer att hjälpa särskilt mycket, eftersom kommunerna lutar sig mot den rättspraxis som utvecklats. Det visar tydligt att det som behövs är ny lagstiftning. Besvikelsen hos dem som sitter på läktaren här i dag är stor. Vi i Centerpartiet kommer att fortsätta trycka på i frågan.

Lika illa skött är frågan om färdtjänst. Trafikanalys presenterade i mars 2023 en rapport som visade att även denna rättighet urholkats över tid och att just synskadade var särskilt hårt drabbade. Det handlar inte minst om att det fortfarande saknas ett dörr-till-dörr-perspektiv i bedömningarna. I rapporten föreslogs författningsändringar. Efter tre års betänketid har regeringen nu beslutat – vadå? Jo, att tillsätta en ny utredning för att utreda

samma sak en gång till. Ingen förändring av färdtjänsten är i sikte, och frågan begravs tills vidare av en regering utan ambitioner.

Herr talman! Går vi tillbaka ytterligare ett år hamnar vi i mars 2022, då tolktjänstutredningen landade på den dåvarande socialdemokratiska regeringens bord och snabbt stoppades ned i en byrålåda. När Tidöregeringen tillträdde fick utredningen ligga kvar där. Små förbättringar har gjorts, men de genomgripande förslagen om en ny tolktjänstlag och en förstärkt rätt till tolk i arbetslivet har uteblivit. Döva, hörselskadade och personer med dövblindhet är fortfarande satta på undantag. Centerpartiet kommer att fortsätta driva på även i den frågan.

Mandatperiodens stora sorgebarn har dock varit den personliga assistansen. I mars 2023 kom Huvudmannaskapsutredningen med sitt slutbetänkande. Utredningen pekade på behovet av ett statligt huvudmannaskap för att få mer sammanhållna bedömningar och ökad jämlikhet över landet. Nu har det gått tre år sedan utredningen presenterades, men fortfarande famlar regeringen. En förutsättning för att kunna lägga fram ett förslag är att man säkerställer hur bedömningarna av grundläggande behov görs, men inte ens det har man lyckats åstadkomma.

Samtidigt går många av assistansanordnarna på knäna, eftersom ersättningen har släpat efter de senaste åren. Såväl Vårdföretagarna och kommunerna som de assistansberättigade har slagit larm om att det här inte längre går. Risker är att det till slut bara blir oseriösa aktörer kvar, eftersom det inte längre går att bedriva assistans på rimliga villkor.

Förhoppningarna var därför stora inför att regeringen skulle presentera förslaget till indexering av assistansersättningen i höstas. Frustrationen blev desto större när det visade sig vara en utstuderad bluff: uppräkningsindex med 1,5 procent och inget index i sikte. Det fick luften att gå ur många inom assistansen. Många funderar nu på att lägga ned sina verksamheter.

Det är alldeles uppenbart att funktionsrättspolitikerna är satta på undantag under den här mandatperioden. Rättigheten att leva ett liv i delaktighet och på likvärdiga villkor är långtifrån självklar. Utvecklingen i Sverige har gått åt fel håll under ett antal år. Vi har även fått svidande kritik från FN för att vi inte lever upp till kraven i funktionsrättskonventionen. Från Centerpartiets sida är vi därför positiva till att titta på möjligheten att göra konventionen till svensk lag på samma sätt som barnrättskonventionen. Erfarenheterna från barnrättskonventionen visar tydligt att detta ger ett ökat fokus på frågorna, något som definitivt behövs när det kommer till funktionsrättsfrågorna.

Herr talman! Sammanfattningsvis kan man säga att det har varit fyra bortkastade år inom funktionshinderspolitiken. Utredning har staplats på utredning. Nya utredningar har tillsatts. Men handlingen, verkstaden och resultaten har uteblivit. Det gör att frustrationen är stor, både hos oss som debatterar frågorna mot Tidöpartierna här i dag och hos dem som sitter uppe på läktaren eller framför en tv-apparat och tittar på debatten. Självklart ska man kunna leva ett liv i full delaktighet och på likvärdiga villkor i Sverige år 2026 även om man har en funktionsnedsättning, men så är det tyvärr inte i dag. Sverige kan bättre än så här. Sverige måste kunna bättre än så här.

Anf. 39 MALIN DANIELSSON (L):

Herr talman! Nu när mandatperioden börjar gå mot sitt slut och det är sista gången som vi debatterar ett brett och generellt funktionsrättsbetänkande vill jag passa på att lyfta ett par saker som faktiskt går i rätt riktning på funktionsrättsområdet och som Liberalerna har varit med och drivit igenom.

Låt oss börja med plånboksfrågorna. För att stärka ekonomin för personer med funktionsnedsättning har den så kallade funkisskatten tagits bort. Det är viktigt inte minst för alla dem som saknar arbetsförmåga och som har levt med väldigt små marginaler länge. I snitt kommer man att ha 1 800 kronor mer per år över i plånboken med den här skattesänkningen. Vi har också stärkt rätten till vab för kroniskt sjuka barn och gjort det enklare att låta sjuk- och aktivitetsersättning vara vilande vid studier. Det är två reformer som kommer att underlätta vardagen för många.

Inom skolområdet är det framför allt ett nytt stödsystem i skolan, satsning på fler speciallärare samt förstärkt elevhälsa som kommer att vara de reformer som har störst bäring på elever med funktionsnedsättningar och möjligheten för dem att klara skolan bättre än i dag.

Vi har också gett ett uppdrag för att få bättre koll på hur det går för elever med funktionsnedsättning. Vi kommer framöver att kunna ha statistik över hur det går för eleverna, vilket kommer att vara avgörande för att kunna sätta in rätt insatser i framtiden.

Utöver detta görs en förstärkning av utbildningsstöd för att underlätta utbildning för personer med funktionsnedsättning som går på folkhögskola. Det tillförs medel för teckenspråksutbildning riktad till elever som själva är döva eller hörselskadade och som går i grundskolan och även till föräldrar som behöver lära sig teckenspråk för att kunna kommunicera med sina barn.

På arbetsmarknadsområdet har det blivit enklare att starta egen näringsverksamhet om man är en person med funktionsnedsättning. Vi har äntligen börjat nysta i den svåra frågan om tolktjänsten och gett Myndigheten för delaktighet i uppdrag att inrätta en nationell funktion för samordning av tolktjänsten, även om det finns mycket kvar att göra där innan vi är i mål.

I den mer generella funktionsrättspolitiken har vi en ny nationell handlingsplan som består av 119 punkter som behöver genomföras. Det gäller att gå från ord till handling i funktionsrättspolitiken. Tidigare har vi bara haft mål. Nu har vi en handlingsplan med konkreta åtgärder. Det kommer också att tillsättas en nationell samordnare för funktionshinderspolitiken, och även funktionsrättsorganisationerna har fått förstärkta statsbidrag.

Herr talman! Jag tror att ni som tidigare har hört mig tala här i talarstolen inte har missat att en av Liberalernas stora hjärtefrågor är frihetsreformen LSS. Det är också den fråga som upptar mer än halva det betänkande som vi diskuterar i dag. Det är få reformer i modern tid som har betytt så mycket för så många. Den har givit människor makten över sina egna liv under de dryga 30 år som gått sedan den infördes.

Många har här varit inne på att det behövs olika partier i en regering för att genomföra saker. Jag kan konstatera att senast det gjordes en stor funktionsrättsreform i svensk politik var det en liberal som var minister och ansvarade för det.

Samtidigt har vi liberaler under i varje fall de senaste 15 åren med oro lyft upp utvecklingen vad gäller tolkningen av LSS. Det har blivit svårare att få personlig assistans på grund av rättspraxis. Vi ser tvångsåtgärder och kompetensbrist på LSS-boenden, och vi har en otillräcklig tillsyn. Det är några av de oroande tendenser som vi har lyft upp.

Därför har det varit viktigt för oss att prioritera LSS under den här mandatperioden. Det gällde också under den förra mandatperioden, när vi samarbetade i en annan konstellation. Det kommer att vara viktigt för oss även framöver.

Några av de förbättringar som vi är stolta över att vi lyckats få till under den här mandatperioden är att det kommer att inrättas ett nationellt kompetenscentrum för autism och IF och att avlösarservice enligt LSS kommer att göras mer flexibel. Det avsätts också pengar inom Äldreomsorgslyftet så att personal i LSS-verksamheter och på LSS-boenden får möjlighet till kompetensutveckling på arbetstid.

Vidare pågår just nu en utredning om LSS-inspektion. Syftet med den är att säkerställa att de rättigheter som personer har enligt LSS ska garanteras och att det är kvalitet i de insatserna. Man ska också på ett effektivare sätt kunna komma åt dem som utnyttjar systemet i kriminellt syfte.

Det kommer även att tillsättas en utredning om bedömningar av grundläggande behov. Det behöver ses över innan vi gör ett förstatligande av huvudmannaskapen av den personliga assistansen. Vi behöver säkerställa att inte fler blir av med sin personliga assistans när staten tar över ansvaret helt.

Vi behöver också säkerställa att tolkningen av LSS kommer tillbaka till grundintentionen att dessa personer ska kunna leva ett liv som andra. Vi behöver en förnyad lagtext om grundläggande behov som nollställer den rättspraxis som finns i dag. Det är helt orimligt att som i dag ha bedömningar som utgår från minut- och sekundräkning i stället för att man tittar på behoven i sin helhet.

Herr talman! Man kan fråga sig om det som genomförts under mandatperioden är tillräckligt. Nej, det är självklart inte tillräckligt. Många har här varit inne på frågan om ledsagning, och den behöver lösas.

Från Liberalernas sida har vi sagt att vi är öppna för en särskild lag som reglerar just ledsagning, även om vi allra helst vill att man tar ett helhetstag med en ny LSS-reform som också reglerar möjligheten för personer med synnedsättning att leva ett liv som andra genom assistans.

Vi tror att detta hade kunnat klargöras med en ny lagstiftning. Men vi är såklart öppna för en särslagstiftning. Fram till dess finns det, precis som många har varit inne på här, ett uppdrag att ta fram en handledning för kommunerna för att de ska kunna göra bättre bedömningar på det här området.

Det behövs en indexering av schablonersättningen. Det behöver jag inte orda mer om. Det har ni hört mig tala om många gånger.

En annan fråga som varit på tapeten väldigt länge är hjälpmedelsfrågan. Nu kommer det en nationell strategi med en tillhörande handlingsplan som är under utarbetande. Vi kommer att följa detta noga för att se om det verkligen är tillräckligt.

Slutligen noterar jag också att det är fler partier som liksom Liberalerna nu vill se att funktionsrättskonventionen blir till svensk lag. Det välkomnar

jag verkligen, även om det ännu inte samlar en majoritet här i kammaren. Men vem vet! Vi kanske når dit under nästa mandatperiod.

Herr talman! Det finns tyvärr gott om hinder kvar att riva för att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett liv som andra. Det finns som väl är också gott om lösningar.

Liberalerna kommer att fortsätta att riva hinder och hitta lösningar. Vi hoppas att fler vill vara med och se till att frågorna kommer högt upp på agendan inför kommande val. Det tror jag borgar för förändring framöver. Jag yrkar med det bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 40 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Malin Danielsson, för anförandet och för de olika bitar som lyfts fram här!

Jag känner naturligtvis till Liberalernas stora engagemang och intresse i LSS-frågorna. Därför tänker jag stanna vid de frågorna. Under mandatperioden har det debatterats två stora frågor som rör just LSS och där resultatet har uteblivit. Den ena frågan handlar om ledsagningen, och den andra frågan handlar om assistansen.

Vi kan börja med ledsagningen. Som har nämnts här tidigare i debatten kom utredningen från Socialstyrelsen i juni 2023 om hur det ser ut med ledsagningen. Den resulterade inte i någon förändring eller aktivitet från regeringens sida. Efter det kom det ett tillkännagivande i juni 2024 som Liberalerna röstade emot i riksdagen. Inte heller det resulterade i någon förändring.

Först i december 2025 kom det en reaktion från socialtjänstministern. Det var att ge i uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram ett bättre kunskapsstöd till kommunerna. Den möjligheten nämndes redan i utredningen från Socialstyrelsen – både den möjligheten och behovet av en lagstiftning.

Nu känns det som att regeringen tänker gömma sig bakom att man har gett det här uppdraget, och då kan man lägga lagstiftningen åt sidan. Min fråga till Liberalerna är: Kommer man att driva på för en ny lagstiftning?

Anf. 41 MALIN DANIELSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, Christofer Bergenblock, för frågan, som är otroligt viktig!

Jag skulle vilja gå lite längre tillbaka i den kronologiska ordning som ledamoten nu redogjorde för. Jag skulle vilja gå tillbaka till 2011. Det var då det kom prejudicerande mål i Högsta förvaltningsdomstolen som började snäva in rätten till ledsagning.

Sedan hände kanske inte jättemycket de kommande åren efter det. Men därefter har vi sett att den praxis som etablerades 2011 började nyttjas av kommunerna i större utsträckning. Det gör att man i mycket mindre utsträckning än tidigare beviljar ledsagning, vilket inte rimmar med intentionerna med LSS. Man skulle alltså ha kunnat göra någonting redan 2011. Liberalerna har under ganska många år påtalat behovet av en ny LSS-reform som tar tillbaka det hela till grunderna, och möjligheterna till ledsagning för personer med synnedsättning har varit en av våra argumentationslinjer.

Vi har numera öppnat för att vi kan tänka oss en särslagstiftning eftersom vi inte har fått med oss vare sig den förra regeringen – vi gjorde ett

väldigt starkt försök under januariavtalet – eller denna regering när det gäller att få till en heltäckande utredning av LSS där även ledsagning ingår.

Dock tror jag att det finns en poäng med uppdraget till kommunerna. Väldigt många kommuner anlitar i dag konsulter, som är duktiga på att visa hur man kan snäva in besluten så mycket som möjligt. Kommer Socialstyrelsen med stöd och instruktioner hoppas jag att det väger tyngre än konsulterna och att det på så sätt blir effektivare och bättre redan när stödunderlaget kommer fram.

Anf. 42 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Beslut om stödunderlaget hade kunnat komma redan i regleringsbrevet från regeringen i december 2023. Men nu har man i stället skjutit det här framför sig under lång tid och lägger först nu, när vi närmar oss valet, fram uppdraget. Samtidigt ser vi inte att det händer något när det gäller att ta fram en särlagstiftning för insatsen ledsagning.

Personlig assistans hör också till det som har utretts under mandatperioden. Den efterlängtdade utredningen kom i mars 2023 med sitt förslag om att ta ett helhetsgrepp kring den personliga assistansen med ett statligt huvudmannaskap.

Efter remittering och diskussion har det framkommit att också grundläggande behov behöver utredas. Men det här är inte en nyhet våren 2026, utan det är något som vi var tämligen överens om i december 2024 mellan funktionsrättsrörelsen, riksdagens partier och socialtjänstministern. Likväl har det fortfarande inte tillsatts någon utredning om de grundläggande behoven.

Det leder till frågan: Hur lågt prioriterat är egentligen detta i regeringen? Nu har vi hört att alla partier i Tidösamarbetet driver på för att göra dessa förändringar och få till den statliga assistansen. Uppenbarligen är det hela tiden någon annans fel att det inte blir något.

Varför, herr talman, blir det inte något när åtminstone Liberalerna brinner så mycket för frågan?

Anf. 43 MALIN DANIELSSON (L) replik:

Herr talman! Tack återigen, Christofer Bergenblock, för frågorna!

Vi börjar med regleringsbrevsfrågan. Det var ganska kort tid från det att Socialstyrelsen redovisade sitt uppdrag till att regleringsbrevet skulle ligga färdigt för beslut. Det är väl det stora skälet till att det blev ett års fördröjning. Man tar regleringsbrev en gång per år, så det är inte så konstigt. Man hade kunnat önska att byråkratins kvarnar malde lite snabbare, men ibland behöver man förhålla sig till den typen av realiteter.

Vad gäller grundläggande behov är jag otroligt glad att det nu råder en så hög grad av konsensus i den här kammaren att man behöver titta på det här. Så har det nämligen inte alltid varit. Vi har under många år kämpat för att få till en utredning som tittar på de grundläggande behoven. Det kommer att göra stor skillnad för dem som i dag har behov av LSS-insatser, och framför allt av personlig assistans, att inte behöva genomgå integritetskränkande undersökningar och redovisa sina behov och få dem studerade i detalj, i minuter och sekunder.

Utredningsdirektiv kommer ganska snart att presenteras, och det är verkligen en förutsättning för att vi tryggt ska kunna gå in och göra ett förstatligande av den personliga assistansen.

Jag tycker att det är bra att de här frågorna nu kommer upp i väldigt många partier och att vi är många som driver på. Då finns också en möjlighet till förändring framöver.

Vi liberaler har känt oss ganska ensamma under ganska många år i att driva på i de här frågorna. Jag hoppas att Christofer Bergenblock kommer att hålla fanan högt under valrörelsen och ta många debatter om detta så att vi tillsammans ser till att få funktionsrättsfrågorna som prioriterade frågor på valrörelsens agenda framöver.

(forts. § 6)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.54 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

§ 5 Frågestund

Anf. 44 TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av energi- och näringsminister Ebba Busch, försvarsminister Pål Jonson, civilminister Erik Slottner och kulturminister Parisa Liljestrand.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier. Energi- och näringsministern besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Aktivering av elstödet

Anf. 45 JOHANNA HARALDSSON (S):

Herr talman! Höga elpriser och höjda elnätsavgifter riskerar att göra nästa elräkning väldigt svår att betala för många familjer i Sverige.

Vi socialdemokrater kräver att det utlovade elstödet ska aktiveras. I tre års tid har vi krävt att regeringen ska förbereda ett elstöd som fungerar för svenska hushåll och företag, men ingenting har hänt. Regeringen har inte gjort det möjligt att betala ut något elstöd. Det finns inte ens en förordning på plats som reglerar stödet.

Regeringen lovade att ingen ska stå ensam med höga elräkningar. Därför blir min fråga till energi- och näringsministern: Kommer regeringen nu att aktivera elstödet?

(Applåder)

Anf. 46 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):
Herr talman! Jag tackar Johanna Haraldsson för frågan.

Det hon säger stämmer inte riktigt. Vi har förberett det Socialdemokraterna inte var förmögna att göra under sina åtta år vid makten, det vill säga ha beredskap för att stå hushållen bi i en mycket tuff situation med höga elpriser under längre tid.

Därtill har elpriserna under varje år sedan jag blev energiminister i Ulf Kristerssons regering gått ned. En vanlig genomsnittsvilla har nu 10 000 kronor lägre elkostnad än när Socialdemokraterna lämnade över makten.

Vi har ett elstöd som står fullt redo att betalas ut om det finns behov av det. Det är dock ett stöd som bygger på retroaktivitet. Det är när vi ser att priset legat över en viss nivå under en längre tid som vi trycker på den slutgiltiga delen.

Allt förberedelsearbete har dock skett. Ansvarig myndighet som skulle få i uppdrag att betala ut stödet står också redo.

Anf. 47 JOHANNA HARALDSSON (S):

Herr talman! Jag tror att det är få som känner igen sig i energi- och näringsministerns beskrivning att det inte finns något behov av att betala ut stödet nu, med tanke på hur elräkningarna har sett ut hittills och riskerar att se ut även framöver.

Vi socialdemokrater har avsatt samma pengar i budget som regeringen. Vi tycker att de ska användas, vilket den här regeringen inte verkar vilja göra.

Hur ska vi tolka ministrernas löfte att ingen ska lämnas ensam med höga elräkningar när man inte aktiverar elstödet?

Anf. 48 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Det stämmer inte att jag har påstått att vi inte skulle se ett behov av stödet. Vi ser ett behov av att kunna ha ett elstöd. Det är därför vi har tagit fram detta, vilket Socialdemokraterna inte gjorde.

Varför har vi så höga och volatila elpriser? Jo, för att vi har ett väderberoende system. Vilka är det som städar upp i det? Jo, det är våra fyra samarbetspartier. Vilka är det som genom sin politik har sett till att en vanlig, hårt arbetande familj har 5 000 kronor mer kvar i månaden? Jo, det är de fyra samarbetspartierna.

Vi står redo att stå hushållen bi.

(Applåder)

Försvarets antagningskrav

Anf. 49 PER SÖDERLUND (SD):

Herr talman! Min fråga går till försvarsminister Pål Jonson.

Sverigedemokraterna anser att rikets försvar är en fråga för hela befolkningen, såväl män som kvinnor. Vi anser därför att kvinnor har en självklar plats inom Försvarsmakten men att det ska ställas samma krav på kompetens oavsett kön. Studier har pekat på att kvotering snarare kan få en negativ effekt på såväl kvinnors trovärdighet som den operativa effekten när kraven sänks. Studier har också pekat på att kvinnor som uppfyller

samma krav som män klarar utbildningen med motsvarande resultat som män.

Vi tror på att individen själv kan välja och att alla kan finna sin roll i totalförsvaret. Vi oroas därför av att det i regleringsbrevet för Försvarsmakten står att kravprofiler och medicinska bedömningsgrunder ska ses över för ökad jämställdhet.

Tidigare regeringar har gärna skrivit om verkligheten när den inte matchat målbilden. Det är beklagligt om Moderaterna fortsätter i samma hjulspår.

Jag undrar därför om statsrådet kan redogöra för på vilket sätt sänkta krav stärker Försvarsmaktens operativa förmåga.

Anf. 50 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Jag tackar Pelle Söderlund för frågan.

Det är verkligen mycket enkelt. Försvarsmakten anser att man blir bättre om man får in fler kvinnor inom myndigheten. Man arbetar aktivt med detta, på lite olika sätt.

Tittar vi på värnpliktskullarna kan vi se att de ökade med ungefär hundra kvinnor fler i år än i fjol. Däremot har vi sett att de proportionellt har blivit färre som procentandel.

Vi ser att kvinnor proportionellt sett gör bättre ifrån sig än män när det gäller att komma in på officersutbildningen. De ligger på ungefär en fjärdedel av dem som läser till officer.

I grunden handlar det dock om att Försvarsmakten bedömer att man blir bättre om man kan få in fler kvinnor. Det som skiljer sig åt är att färre tjejer vid mönstringen uttrycker intresse för att göra värnplikten. Det är ett skäl till att det i slutändan är färre kvinnor som gör värnplikten.

Anf. 51 PER SÖDERLUND (SD):

Herr talman! Tack för svaret, försvarsministern!

Vid mönstring mäts muskelstyrka i en skala från 1 till 9. En stor andel av kravprofilerna för grundutbildningen har haft ett krav på muskelstyrka 3 och uppåt för att den värnpliktiga ska klara krigets hårda krav.

I Försvarsmaktens senaste budgetunderlag kan man läsa att antalet befattningar med krav på muskelstyrka 2 har ökat och att det möjliggör en ökning av antalet kvinnor som genomför grundutbildning. Bedömningskraven har alltså sänkts, och det var även i princip det som stod i regleringsbrevet.

Anser försvarsministern att sänkta krav på muskelstyrka stärker vår försvarsförmåga och i så fall hur?

Anf. 52 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Det handlar om rätt person på rätt plats. Det finns många befattningar inom Försvarsmakten, 175 olika. Ska man vara jägarsoldat kan det vara väldigt viktigt med muskelstyrka. Ska man jobba med logistik, underhåll eller andra delar är inte muskelstyrka det väsentliga.

Det är rimligt att se över befattningskraven så att man får rätt person på rätt plats. Det finns utrymme för fler kvinnor som vill göra värnplikten, och det ska vi i så fall välkomna.

Anf. 53 BIRGER LAHTI (V):

Herr talman! Min fråga kommer att gå till energi- och näringsministern.

Det är ingen hemlighet att Aurora Line togs i drift i november. Som riksdagsledamot från norra Sverige har jag aldrig fått så många samtal om elpriser från det elprisområdet som nu. Pensionärer ringer och säger: Min pension är på 11 000 och elräkningen på 10 000. Det är svårt att svara en sådan person vad problemet är, men helt klart finns det en koppling mellan utlandsförbindelsen Aurora Line och de höga priserna i norra Sverige sedan den togs i drift.

Hur ser regeringen på att vi har en utlandsförbindelse som gör att vi smittas av högre priser? Om priserna har gått upp med 300 procent kan man inte bara säga att det beror på kylan.

Anf. 54 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Regeringen har i dag inte fog för att säga att det specifikt är Aurora Line, alltså sammanlänkningslinjen med Finland, som driver upp priserna i norra Sverige och som gjorde det under den här väldigt tuffa vintern. Birger Lahti får gärna redogöra för vilka belägg han har för detta.

Vi har däremot hållit på exempelvis Hansa Powerbridge till norra Tyskland av den anledningen att vi där vet väldigt tydligt att vi smittas av de höga elpriserna.

Det är också anledningen till att vi har sagt att vi behöver se över elprisområdena, och vi har gett i uppdrag att ta fram ett nytt underlag för att se hur vi också kan skydda Sverige från att smittas av högre elpriser från andra områden.

Andra vintrar har vi varit extremt beroende av import från Finland, och då är det bra att vi har en ledning mellan två länder med mycket baskraft.

Anf. 55 BIRGER LAHTI (V):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Personer säger till mig att de aldrig har haft en så hög uppgång på elpriset. Jag hävdar inte att den starka kylan inte har en betydelse, men det planeras även en Aurora Line 2.

När man frågar industrin hur stor betydelse låga elpriser har för att industrin ska ställa om, till exempel SSAB, säger industrin att det är avgörande med låga elpriser i norra Sverige och att elen är förnybar. Hur nervös ska industrin vara?

Anf. 56 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Man kan vara trygg med att vi inte tar lätt på frågan om baskraft. Vi har alltså inte en övertro på att svensk konkurrenskraft kan stå sig med ett system som primärt lutar sig mot väderberoende kraftproduktion, framför allt vindkraft.

Det är precis detta som vi fyra samarbetspartier stödar upp i nu. Varje kraftslag har sina fördelar och nackdelar, och därför har vi värnat vattenkraft, fjärrvärme och kraftvärme, och vi banar väg för ny kärnkraft. Det är viktigt, inte minst för konkurrenskraften i norra Sverige.

Frågestund

Frågestund

Anf. 57 MARTIN ÅDAHL (C):

Herr talman! Min fråga riktar sig också till energiministern.

Vi har haft dessa extrema elpriser för många hushåll, i norr och i söder, den senaste tiden. Nu väntar vi på effekten av den olje- och gassituation som råder i Persiska viken under det krig som pågår.

Varför gör inte regeringen allt den kan? Elstödet har nämnts, men det kommer inte i närtid, förstår vi. Det har pratats om elskatten, och det har inte kommit något besked om att effektavgifterna inte ska införas.

Sedan är det de mycket kraftfulla höjningarna av nätavgifterna, som kom vid årsskiftet. Det är en avgiftshysteri på el just när vi ska elektrifiera. När kommer besked från regeringen om de tanknotor som stiger i pris?

Vad gör regeringen i det här läget för att fossilberoendet inte ska fördjupas utan att det i stället ska bli lägre avgifter och mer elektrifiering?

Anf. 58 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Det är mycket enkelt. Vi städar upp efter en rödgrön röra på energiområdet. Det är så vi värnar den baskraft som behövs för att göra Sverige robustare i turbulenta tider.

Vad är det som gör att Sverige i dag är mer motståndskraftigt mot turbulensen i omvärlden? Det är sådant som ingen kan vaccinera sig mot, vare sig krig i Ukraina eller krig i Iran – men vi står stadigare. Jo, det är fyra samarbetspartier som stoppar förtida nedläggning av vattenkraft, som banar väg för nyinvestering i upprustning av befintlig kärnkraft, som banar väg för nyinvestering i ny kärnkraft, som värnar fjärrvärmens och tar bort punktskatten på bland annat fjärr- och kraftvärme, det vill säga avfallsförbränningsskatten.

Allt detta gör vi för att Sverige ska stå robustare. Elstödet har vi, och det är redo att användas. Det hade inte de rödgröna. Vi sänker elskatten. Effektavgifterna som ni banade väg för måste vi se över och vara beredda att stoppa. Och nu har vi fått ny lagstiftning från denna församling för att städa upp i nätavgifterna.

Anf. 59 MARTIN ÅDAHL (C):

Herr talman! Det räcker inte att skylla ifrån sig i ett krisläge och säga att vi kommer att bygga kärnkraft någon gång 2038. Det hjälper inte dem som har fått riktiga elräkningar på över 10 000 kronor i dag och som fruktar att få sådana räkningar framöver.

Jag frågar igen om ni är beredda att agera när det gäller elskatten, effektavgifterna, nätavgifterna och att elstödet betalas ut tidigare. Jag har hittills inte fått något besked av energiministern på de punkterna.

Anf. 60 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Martin Ådahls namn har skrikits ut många gånger tidigare, men det verkar finnas ett återkommande problem med hörseln. Vi tar det igen.

När det gäller elstödet har vi rätt, men det hade inte de rödgröna. Vi är redo att betala ut. Varken Centerpartiet eller Socialdemokraterna har kun-

nat redogöra för om det ska ske godtyckligt när Damberg vaknar upp en morgon och tycker att stödet ska betalas ut.

Vi har satt en nivå på vad priset behöver ligga på, och det måste hanteras seriöst i en rättsstat.

Vi har sänkt elskatten. Det gjorde inte de rödgröna. Vi ser nu över effekttarifferna. Det mäktade inte de rödgröna med, utan det var de som införde dem. Nätavgifterna har vi skaffat oss lagstiftningsutrymme att städa i. Det är svar.

(Applåder)

Tonårsutvisningarna

Anf. 61 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Herr talman! ”Vi ska dö nu. Glöm inte oss.”

Så skrev systererna Donya och Darya till sina vänner från Iran när bomberna började falla. Systererna är två av offren för regeringens utvisningspolitik. De kom till Sverige i tidiga tonåren, och de blev vuxna här. Då bestämdes att de inte längre var en del av sin kärnfamilj. De utvisades till Iran medan deras systrar och föräldrar är kvar i Sverige. Där sitter de nu, livrädda för att dö, berövade sina drömmar och sin frihet. De fick nej på att komma tillbaka till Sverige eftersom just den starka önskan att återförenas med familjen hindrar domstolarna från att tro på studieavsikten, som de sökte hit för.

När kommer regeringens lösning på tonårsutvisningarna?

(Applåder)

Anf. 62 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Jag tror att vi är många som dagligen följer rapporterna om människor som har hamnat i kläm i ett system som inte är perfekt.

Även jag som minister i Sveriges regering har tagit del av fallet med Darya och Donya. För vem som helst går hjärtat sönder av att höra om deras tuffa situation och tuffa fall.

Vi är många som firar att det på riktigt finns hopp om ett fritt Iran med ayatolla Khameneis död. Men vägen till fred och frihet kommer att vara lång och svår. Då behöver vi i Sverige fortsätta att ta vårt ansvar för att hjälpa utsatta människor och för att se till att det finns en stram och kontrollerad migration för lång tid framöver och även se över hur vi på ett bättre sätt kan möta de så kallade tonårsutvisningarna. Det arbetet pågår just nu på Regeringskansliet, och jag hoppas att vi kan presentera det inom kort.

Anf. 63 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Herr talman! Ebba Busch har beklagat resultatet av sin egens regerings utvisningspolitik. Samma sak var det när den åtta månader gamla Emanuel skulle utvisas utan sina föräldrar.

Samtidigt som regeringen är bestört över utvisningarna planerar man för ytterligare familjesplittrande lagstiftning, där en mamma som drabbas av cancer och inte kan jobba också kan behöva fatta beslut om vilket barn som ska utvisas. Utvisningspolitiken måste stoppas.

(Applåder)

Anf. 64 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Jag oroar mig nu över två delar i debatten.

Vi behöver fler krafter som gör precis det regeringen nu gör, nämligen ser över hur vi kan skruva i delar av migrationssystemet för att se till att det inte blir fler av de olyckliga enskilda fallen som vi har tagit del av, utan att ta ställning i enskilda fall.

Jag ser också uttalanden från sådana som Annika Hirvonen, som nu öppnar för en slapp migrationspolitik som riskerar att gå ut över dem som behöver ett Sverige de kan lita på allra mest. Vi måste klara av att ha sans och balans i migrationspolitiken för lång tid framöver.

Försvarsmaktens personalförsörjning

Anf. 65 JÖRGEN BERGLUND (M):

Herr talman! Min fråga går till försvarsminister Pål Jonson.

Försvarsmakten har ett högt förtroende hos allmänheten. Det fick vi kvitto på senast i dag, eller i går, i Medieakademiens årliga förtroendebarmeter, där Försvarsmakten ligger på plats 2, det vill säga näst högst av alla dem som ingår i mätningen. Det här är naturligtvis glädjande, särskilt utifrån det omvärldsläge vi befinner oss i.

Eftersom Försvarsmaktens viktigaste resurs är personalen tänkte jag koppla resultatet till min fråga. Hur går det med personalförsörjningen för Försvarsmakten – fler anställda soldater och fler värnpliktiga? En uppföljande fråga är följande. Hur går det med krigsplaceringen av den personal som också har blivit utbildad?

Anf. 66 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Tack, Jörgen Berglund, för frågan!

När det gäller personalförsörjningen inom Försvarsmakten går det bra. Inom samtliga kategorier ligger Försvarsmakten i dag över den nivå som det beslutades om i totalförsvarsbeslutet den 17 december 2024. Vi har tagit in fler värnpliktiga, 8 136 i år; det skulle ha varit 8 000. När det gäller kontinuerligt anställda är det fler, liksom när det gäller tidvis anställda. Det är också nu väldigt många som söker in till officersprogrammet. Det är faktiskt över 500 personer som läser till både officer och specialistofficer.

Rekryteringen till Försvarsmakten går alltså väldigt bra. Skälet till det är att Försvarsmakten har jobbat väldigt hårt med krigsplaceringen – äras den som äras bör. Tittar vi på krigsplaceringen i krigsförbanden ser vi att den är mer än 25 procent högre i år än i fjol, vilket har att göra med att man flyttar över folk från personalreserven in i krigsförbanden. Arbetet går alltså bra.

Anf. 67 JÖRGEN BERGLUND (M):

Herr talman! Tack så mycket, försvarsministern, för svaret! Det låter mycket glädjande och betryggande.

När vi pratar om personal har regeringen också avisat en proposition till riksdagen om personalförsörjningen inom försvaret. Den är inte färdig – jag förstår det – men det har också kommit en utredning. Kan försvarsministern kanske säga någonting om innehållet i den?

Anf. 68 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Det är en rätt så bred proposition som vi avser att återkomma till riksdagen med under våren. I grund och botten handlar det om att öka tillgängligheten på olika personalkategorier för Försvarsmakten – allt på grund av det allvarliga säkerhetspolitiska omvärldsläget. Vi behöver fler värnpliktiga och fler anställda soldater. Det måste finnas förutsättningar för till exempel reservofficerare att vara tjänstlediga.

Detta bygger på en utredning av förre rikshemvärnschefen Roland Ekenberg, och vi ser fram emot att återkomma till riksdagen med den propositionen.

Maten på äldreboenden

Anf. 69 DAN HOVSKÄR (KD):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till energi- och näringsminister Ebba Busch.

För många är måltiden dagens höjdpunkt, men vi har sett att många kommuner, till exempel Arboga och Bollnäs, har dragit ned på dyrare livsmedel, som kött och mejeriprodukter, på äldreboenden. Reaktionerna mot detta har varit starka. De äldres mat borde vara det sista man skär ned på. Det är tydligt att vi måste säga att bra mat till våra äldre inte är något man sparar på.

Vi kristdemokrater menar att äldre ska få äta söndagsstek, njuta av gott pålägg på smörgåsen och äta svenska köttbullar. Det är en del av vår svenska mattradition och också en självklar del av en värdig äldreomsorg. Att ersätta uppskattad mat med billiga alternativ är fel väg att gå.

Frågan är: Vad anser ministern om den uppkomna situationen?

Anf. 70 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Stort tack till Dan Hovskär för frågan! Det är fler som liksom jag tycker att måltiden är dagens höjdpunkt. Så är det nästan alltid för mig, i alla fall.

Frågan om hur vi tar hand om våra seniorer har varit viktig för våra fyra samarbetspartier. Detta är en anledning till att vi bland annat har förstärkt och förlängt Äldreomsorgslyftet men också nu inför ett språkkrav i äldreomsorgen från och med den 1 juli i år. Man ska kunna känna igen sig på ålderns höst. Här vet vi att maten är en väldigt viktig fråga. Att då dra ned på maten eller ersätta uppskattade råvaror av ekonomiska skäl är fel väg att gå.

Samtidigt är äldreomsorgen kommunernas ansvar. Jag vet att det är många av våra partier som slåss för den här frågan, inte minst lokalt. Uppmaningen är väl att fortsätta att göra det så att vi går i takt nationellt och lokalt.

Anf. 71 DAN HOVSKÄR (KD):

Herr talman! Tack så mycket, ministern, för svaret!

I flera kommuner vill de rödgröna öka den vegetariska andelen och minska andelen kött inom äldreomsorgen. Vi har svenska mattraditioner som är värda att bevaras och ett svenskt lantbruk i världsklass som är värt

att stötta. För många äldre handlar det om identitet, igenkänning och livskvalitet. God mat och god omsorg hör ihop.

Hur ser ministern på detta?

Anf. 72 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Frågan om en värdig äldreomsorg har vi kämpat väldigt hårt för, och det är därför vi har gjort dessa tydliga prioriteringar i vår gemensamma budget.

Det finns fantastiskt mycket bra vegetarisk mat där ute. Men svenska rotfrukter i all ära – det får inte bli en överideologi där man trycker bort mat som ger igenkänning. Det här citatet är varken exakt eller gemensamt berett, men vår linje är såklart att värna den svenska köttbullen.

Kriget i Mellanöstern och stödet till Ukraina

Anf. 73 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! Jag har en fråga till försvarsminister Pål Jonson.

Flera bedömare pekar nu på att kriget i Mellanöstern kan påverka Ukrainas möjligheter att försvara sig mot Ryssland. För oss här uppe på våra breddgrader är det oerhört viktigt att det militära stödet till Ukraina fortsätter och att det är kontinuerligt, långsiktigt och omfattande. Vilken bedömning gör försvarsministern av detta om kriget i Mellanöstern pågår under en längre tid?

Anf. 74 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Tack, Fredrik Malm, för en verkligen angelägen fråga!

Först det tydligaste: Det svenska stödet ligger fast. Vi är ett av en handfull länder i världen som har lämnat allra starkast stöd till Ukraina. Vi har i den här kammaren fattat beslut om att stödja Ukraina med över 103 miljarder. Vi kommer inte att darra på manschetten.

Med detta sagt: De utmaningar som jag nu ser med kriget i Mellanöstern är egentligen två. Den ena är att den politiska uppmärksamheten och bandbredden flyttas från Ukraina till Mellanöstern. Det såg vi efter det fasansfulla terrorangreppet den 7 oktober. Den andra är att kriget kan påverka förutsättningarna för oss att kunna köpa försvarsmateriel från USA och skicka till Ukraina, framför allt när det gäller luftvärnssystemet Patriot och de robotar som är kopplade till det. Det vi ser nu är att Iran brett angriper en rad länder i Mellanöstern, och då blir luftvärnsförmåga en trång sektor framöver.

Anf. 75 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! Tack så mycket, försvarsministern, för svaret!

Det är självklart oerhört viktigt att vårt stöd ligger fast. Det är också väldigt viktigt att kriget i Mellanöstern tar slut fort och att 90 miljoner iranier får möjlighet att bygga ett nytt, demokratiskt och sekulärt samhälle. Det är klart att det också är helt avgörande för detta.

Jag hoppas att försvarsministern precis som jag och alla andra verkligen följer detta noga och att man också är beredd att växla upp för Ukraina om så krävs.

Anf. 76 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Som sagt: Det svenska stödet ligger fast. Vad vi gör nu är att fortsätta arbeta med amerikanerna framför allt för att se om vi kan köpa fler PAC-3-robotar. Det vi också har sett är att Ryssland har ökat sin långräckviddiga bekämpning mot Ukraina, både med drönare och med kryssningsrobotar men också med ballistiska robotar. Ukraina kommer alltså även fortsatt att behöva ha robotar till sitt Patriotsystem. Sverige arbetar väldigt aktivt med att skapa goda förutsättningar för att skydda den ukrainska befolkningen mot den hemska ryska fjärrstridsbekämpningen.

Kommunalt veto mot brytning i alunskiffer

Anf. 77 KALLE OLSSON (S):

Herr talman! Vi socialdemokrater anser att de miljömässiga riskerna med brytning i alunskiffer är för stora. Därför har vi fattat beslut om att verka för ett förbud mot brytning i just alunskiffer.

Tyvär har inte regeringen valt att anamma den linjen, men för en tid sedan meddelade regeringen att man ska utreda ett kommunalt veto mot brytning i alunskiffer. Man skulle dessutom snabbutreda detta, sa man. Än finns dock ingen utredare, ingen tidsplan och inga direktiv.

Den fråga som jag och många andra jämtlänningar men även skaraborgare och andra berörda ställer oss är om Ebba Busch menar allvar med detta. Eller var det bara dimridåer för att stilla ett växande motstånd under ett valår? Frågan är: När kommer utredningen? Men kanske framför allt: När får vi i den här kammaren möjlighet att rösta om ett kommunalt veto mot brytning i alunskiffer?

Anf. 78 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Jag kan lugna både Kalle Olsson och de västgötar och jämtar som undrar och har varit engagerade i frågan. Jag var själv på plats i orterna runt Oviken senast i höstas och talade direkt med flera av de boende och med många engagerade och kunniga kommunala företrädare.

Detta kommer vi att leverera på, men vi behöver ha en bra och skickad person som kan utreda detta. Vi arbetar hårt med frågan nu. Jag kan inte ge ett datum i dag, men det har mycket hög prioritet.

För mig har det dock varit viktigt att politiken inte går före vetenskapen, så att vi ska bestämma vad som ska vara tillåtet och inte. Det gör vi ju inte när det gäller någon annan del på grusidan. Men det finns i dag ingen vettig teknik för att bryta alunskiffer. Det är också anledningen till att jag som gruvminister har tyckt att det varit väldigt viktigt att gå fram med det kommunala vetot. Man kan ju få ett ja i många andra instanser, men det är först i den sista som den riktigt viktiga prövningen sker.

Förenklade momsregler för kultursektorn

Anf. 79 ANNA-LENA HEDBERG (SD):

Herr talman! Under lång tid har den så kallade dansbandsmomsen varit ett exempel på otydliga och inkonsekventa skatteregler som slår mot kultur- och nöjesbranschen. Olika momssatser har tillämpats beroende på om

publiken sitter stilla eller dansar, något som uppfattas som både svårbegripligt och administrativt betungande.

Regeringen har tagit steg för att förenkla detta, vilket är positivt, men kultursektorn vittnar fortfarande om krångliga regelverk, olika momssatser och en administrativ börda som slår särskilt hårt mot mindre aktörer.

Min fråga till kulturministern är: Är regeringen beredd att ta ytterligare initiativ för att förenkla regelverken och skapa mer enhetliga och förutsägbara villkor för kultur- och evenemangsbranschen?

Anf. 80 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Tack, ledamoten, för en viktig fråga! Det är alldeles riktigt att vi nu justerar det som egentligen har varit helt orimligt, det vill säga att andra typer av kulturyttringar har haft en moms som har legat på 6 procent medan dansbanden drabbats av en orättvis moms som legat betydligt högre. Nu justerar vi detta, och dansbanden får en lägre moms som möjliggör för dansbandssektorn att frodas i Sveriges alla hörn och fortsätta utvecklas som den fantastiska kulturform det är.

Sedan ska man komma ihåg att de kulturformer som redan ligger på 6 procents moms har fått en lägre momsnivå just för att vi ser att de är viktiga för att stärka kulturyttringarna och möjliggöra kultur i hela landet.

Hyreshöjningar för museer

Anf. 81 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Herr talman! Min fråga går också till kulturministern. Den rör villkoren för Statens museer för världskultur.

I många år har det funnits en oro från myndighetens sida för att en alltför stor andel av budgeten går till att betala hyror. Både för den här regeringen och tidigare regeringar har man påtalat problemet, men trots detta har frågan inte hanterats.

När man nu har fått reda på att Statens fastighetsverk vill höja hyran för Etnografiska museet med så mycket som 57 procent bedömer myndighetschefen att det inte går att ha kvar alla museer längre. Detta är en mycket olycklig utveckling. Det hoppas jag att kulturministern kan vara överens med mig om.

Mycket kan göras när det gäller avkastningskrav och kravet på marknadshyra hos Statens fastighetsverk, men det är troligtvis en lite längre process. Nu uppfattar jag dock att det brinner i knutarna. Därför undrar jag om kulturministern är beredd att sända en signal redan i vårandringsbudgeten om att museerna kommer att få täckning för sina ökade hyreskostnader. Om inte, vilka andra åtgärder är ministern beredd att ta till för att säkra att svenska folket kan ta del av de här museernas verksamhet även i framtiden?

Anf. 82 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Det är klart att jag också ser allvarligt på den situation som världskulturmuseerna nu befinner sig i. Från mitt och Kulturdepartementets håll följer vi frågan noggrant. Vi har precis tagit emot budgetunderlaget för 2027–2029. Vi undersöker alla möjliga alternativ framåt, och vi stänger inga som helst dörrar.

Men det är myndighetens ansvar att säkerställa att verksamheten faktiskt kan bedrivas på ett ändamålsenligt sätt och också hantera lokalfrågorna inom ramen för sitt självbestämmande. Så säger regelverken. Jag vet att myndigheten tittar intensivt på hur de ska kunna hantera den nya situationen, och vi gör naturligtvis detsamma.

Men låt mig påminna ledamoten om att den här regeringen har tagit hyresfrågorna på allvar, till skillnad från tidigare regeringar. Vi har redan löst ett antal viktiga frågor som har varit liggande i decennier. Det tycker jag är bevis nog för att detta är en viktig fråga som regeringen kommer att bevaka framöver.

Kärnkraften och elpriserna

Anf. 83 ANNA LASSES (C):

Herr talman! Inför valet 2022 fick vi höra Tidöpartierna sjunga kärnkraftens lov. Det skulle gå snabbt, och det skulle bli billigt. Först skulle det börja byggas inom 100 dagar. Sedan skulle det första spadtaget tas under mandatperioden, och det skulle inte behövas några subventioner.

I dag har Vattenfall inte ens valt leverantör. I bästa fall räknar man med att vara igång i mitten av nästa decennium. Det kommer att behövas lån på hundratals miljarder och subventioner av elkunder på ytterligare hundratals miljarder. Det verkar varken bli billigt eller gå särskilt snabbt.

Det fanns alternativ – att effektivisera vattenkraften, slopa eleffektavgifterna och stötta energieffektivisering – men dem verkar regeringen ha schabblat bort. Därför är frågan: När ska svenska folket få lägre elräkningar egentligen? Och hur går det med kärnkraften?

Anf. 84 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Det går alldeles utmärkt för kärnkraften i Sverige. Till att börja med har vi sett investeringar i befintlig kärnkraft för att förbättra effekten och effektuttaget när det gäller den kärnkraft som vi har. Man kan nu planera långsiktigt, i stället för att ha ett politiskt tryck på sig om att man gärna får fasas ut för att det finns politiska krafter som styr landet som vill bli av med kärnkraften.

Dessutom har vi nu fått in vår första kärnkraftsansökan, före jul. Det är ett enormt steg för Sverige. Vi har nu ett omfattande kärnkraftsprogram som motsvarar 5 000 megawatt, med en riskdelningsmodell för att finansiera och få på plats de första 2 500.

Jag skulle säga att det är enorm leverans på det här området samtidigt som vi värnar vattenkraften, fjärr- och kraftvärme och banar väg för den landbaserade vindkraften. Vi har också sett över flera av de saker som gör att vi inte använder elnäten tillräckligt effektivt. Nog levererar vi väldigt mycket, också på kärnkraftens område!

Höjda hyror för museer

Anf. 85 MATS BERGLUND (MP):

Herr talman! Min fråga går till kulturminister Parisa Liljestränd. Den handlar också om Statens fastighetsverks aviseringar av kraftiga hyreshöj-

ningar för världskulturmuseerna, upp till 57 procent. Om inget görs nu måste sannolikt både Medelhavsmuseet och Östasiatiska museet stänga.

Kulturministern har hittills svarat ganska undvikande på frågan. Det är begripligt. Frågan kommer hastigt på, hyresfrågor ligger på ett annat departement och så vidare. Men nu har det ändå gått några dagar. Jag skulle vilja ge ministern ytterligare en möjlighet att kommentera och gärna också ge museerna, myndigheten och framför allt besökarna något hopp i den här frågan. Finns det finansiering, beredskap eller åtminstone något slags politisk vilja i regeringen och på Kulturdepartementet för att lösa den akuta situationen för dessa viktiga och fina museer?

Anf. 86 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Jag kan egentligen bara återupprepa vad jag sa här nyss, att det naturligtvis är allvarligt med det läge som världskulturmuseerna befinner sig i just nu. Jag, regeringen och Kulturdepartementet följer frågan noggrant. Det är absolut inte så att vi duckar den på något sätt.

Men jag tror att även Mats Berglund kan hålla med om att ”några dagar” är ganska kort tid när det kommer till budgetprocesser. Budgetprocesser brukar pågå betydligt längre än så.

Även om den här frågan är en nyhet just nu är det inte en nyhet att museer kan aviseras om hyreshöjningar. Det sker hela tiden, inte bara inom museiväsendet utan överallt, både i statlig regi och i det privata.

Sedan behöver vi naturligtvis titta på hur vi ska kunna se till att museerna fortfarande kan uppfylla det de är satta att göra. Det är väl ändå det viktiga i detta, alltså att de i någon mån ska kunna fortsätta sin verksamhet framöver. Det bevakar vi.

Regeringens vårdpolitik

Anf. 87 MALIN HÖGLUND (M):

Herr talman! Min fråga går till energi- och näringsminister Ebba Busch.

Regeringen har under mandatperioden arbetat brett för att möta flera av Sveriges stora samhällsproblem. Man har bekämpat inflationen, tagit krafttag mot det dödliga gängvåldet och genomfört skattesänkningar för att stärka vanliga familjers ekonomi. På område efter område har regeringen presenterat reformer för att stärka Sverige.

En fråga som berör många människor i vardagen gäller dock tillgängligheten i vården och de långa vårdköerna. Att människor får vård i tid är avgörande för både livskvaliteten och förtroendet för vårt välfärdssystem. Mot den bakgrunden vill jag fråga statsrådet: Vilka effekter ser regeringen av sin politik när det gäller att korta vårdköerna och förbättra tillgängligheten i svensk hälso- och sjukvård?

Anf. 88 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Ja, vi har gett Sverige en nystart på många områden. Det handlar om att få ordning och reda när det gäller migration, energi och vår ekonomi. Sverige låg i EU:s bottenliga när vi tog över. Nu har vi vänt det till att vi har en god prognos för i år, och vi börjar närma oss toppen.

Nu ser vi också resultat på vårdområdet. I dag kunde vi presentera färsk siffror som visar att vårdköerna i Sverige har minskat med 28 procent. Det tog lite tid att vända runt efter åtta år med en rödgrön röra som lämnade efter sig mer än fördubblade vårdköer. Men nu ser vi att det var ett tydligt trendskifte förra året. Det håller i sig även i år.

Har man ett av världens högsta skattetryck – även om vi nu lyckats ha det lägsta skattetrycket i Sverige på 50 år för alla hårt arbetande föräldrar – ska välfärden stå som starkast när man är som svagast.

Det är en minskning med 28 procent. Vi är inte nöjda där. Vi behöver fyra år till för att fullfölja den riktningen.

Livsmedelsstrategin

Anf. 89 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Herr talman! Min fråga går till energi- och näringsminister Ebba Busch.

Sedan 2017 har vi en livsmedelsstrategi i vårt land. Regeringen har uppgraderat den till 2.0. I livsmedelsstrategin står det att vi ska öka livsmedelsproduktionen, ha mer lönsamhet i jordbruket, stärka konkurrenskraften och öka Sveriges livsmedelsförsörjning. Ändå får vi ideligen rapporter om att Sveriges myndigheter inte verkar utifrån strategin utan tvärtom motarbetar den.

Jag har flera exempel, men jag tar ett i högen. En mjölkbonde som har sin gård utanför Jönköping har precis fått beslut från länsstyrelsen om att han måste fråga sina 190 grannar om lov för att kunna sprida ut gödsel på sina åkrar. Dessutom får han absolut inte sprida ut gödsel på helgerna. Det blir en byråkratisk mardröm för mjölkbonden. Han hoppas att grannarna ska säga okej. Tänk om 30 säger nej, eller tänk om bara en säger: Nej, det här går jag inte med på.

Frågan är: Vad gör regeringen för att livsmedelsstrategin ska råda och för att landets myndigheter ska förbättra för landets jordbrukare?

Anf. 90 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Alla förstår att jag inte kommer att lägga mig i ett enskilt ärende. Men vi har i och med Miljöutredningens utredning låtit ta fram förslag där man är väldigt tydlig med att jordbruk och andra verksamheter inte ska klassas som miljöfarlig verksamhet.

Vi är i ett läge där vi behöver bygga Sverige starkt, så att vi står stadigare i turbulenta tider. Då kan inte en avgörande del av vårt totalförsvär klassas som miljöfarlig verksamhet. Det handlar om vår suveränitet och om att vi kan sätta mat på bordet – från skogen till bordet, från åkrarna till bordet – för våra familjer och barn.

Vi har fortfarande en lång väg kvar att gå när det gäller implementeringen av detta, men signalen är supertydlig. Jordbruk är dessutom en väderberoende verksamhet, och då behöver det vara anpassat för väder och vind 24/7 under 365 dagar om året. I den riktningen går vi nu.

Frågestund

Anf. 91 ISAK FROM (S):

Herr talman! Energi- och näringsministern säger att regeringen har beredskap. Vi ska känna oss trygga, säger energi- och näringsministern.

Det betalar ingen elräkning, näringsministern. Det hjälper inte de pensionärer i norra Sverige som nu har fått elräkningar som är 300–600 procent dyrare. Detta betalar inte de elräkningarna när pensionen inte räcker till.

Det sägs att vi ska känna oss trygga och att regeringen har beredskap. Regeringen måste leverera. Regeringen säger: Vi har beredskap för att kunna betala ut. Se då till att trycka på knappen!

Energi- och näringsministern har också sagt: Vi kan tänka oss att pausa effekttarifferna. Jag skulle säga att det är helt nödvändigt att pausa effekttarifferna eftersom det nu visar sig att de slår helt fel. Det här kan inte ha varit meningen när man gav elnätsbolagen fria händer att implementera en helt orimlig tariff.

Anf. 92 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Nu behöver jag ändå att vi blir lite seriösa i den högsta beslutande församlingen i Sverige.

Socialdemokraterna kan inte på fullt allvar driva en linje kring elstödet som bygger på att vi ska gå lite på känn när vi betalar ut ett elstöd. Socialdemokraterna bör vara seriösa nog att kunna specificera vid vilken nivå det ska ske, för vi har satt en nivå för när elstödet ska betalas ut. Satte Socialdemokraterna en annan nivå i höstas när man gick ut med sitt budgetförslag? Nej, man satte samma nivå och har inte preciserat detta utöver Mikael Dambergers känslor för att det ska betalas ut ett elstöd.

Det är en tuff situation för många svenska hushåll nu. Tack och lov har vi halverat drivmedelspriserna, sänkt skatten för hårt arbetande familjer och bekämpat den inflation på 10 procent som Socialdemokraterna lämnade efter sig – vi har fått ned den till 2 procent. Och elpriset har gått ned vartenda år sedan jag blev energiminister.

(Applåder)

Länsstyrelserna och totalförsvaret

Anf. 93 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! Sverigedemokraterna har tillsammans med regeringen genomfört den största upprustningen av totalförsvaret i modern tid. Den socialdemokratiska regeringens insatser för totalförsvaret under föregående mandatperiod var närmast en axelryckning i jämförelse med våra satsningar.

Men trots stora satsningar återstår det mycket arbete. Sverigedemokraterna har återkommande uppmärksammat regeringen på att det inom stora delar av statsförvaltningen flyter på som om världsläget varit oförändrat sedan Sovjetunionens fall.

De viktiga länsstyrelserna verkar inte alls vara med på noterna. Vid en överblick av flera länsstyrelsernas kalendarier och publikationer ser man att det är ett övervägande fokus på allt annat än myndigheternas verksamhet

kopplad till totalförsvaret. Satsningar på totalförsvaret är alltså inte riktade satsningar på att tala lite om klimatet, utbildningar eller jämställdhet och rasism i svensk sjukvård.

Jag vill med anledning av detta fråga civilminister Erik Slottnér om han kan redogöra för regeringens viktiga styrning av länsstyrelserna när det gäller totalförsvaret och kanske förklara varför länsstyrelserna inte verkar anse att det är en prioriterad fråga.

Frågestund

Anf. 94 Civilminister ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Jag tackar för frågan.

Jag tycker att det är lite orättvist. Detta är faktiskt inte riktigt den bild som jag möter. Jag träffar väldigt ofta länsstyrelserna och landshövdingarna. På nästan vartenda möte, där de själva sätter agendan, kommer just totalförvarsfrågan upp och inte minst deras viktiga arbete med det civila försvaret.

Det är 21 länsstyrelser. De är indelade i sex så kallade Civo-områden, alltså civilområden. De har fått medel för att jobba med detta, och de är de högst ansvariga myndigheterna vad gäller just den civila beredskapen. De har mycket nära samarbete med kommunerna kring bland annat lagerhållning, katastrofövningar och vad som ska hända när beredskapen höjs i Sverige.

Vi kan säkert jobba på mycket mer, men regeringen styr dem absolut åt detta håll. Jag vet att de är viktiga myndigheter för mig, såklart. Men de är inte minst också viktiga för ministern för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin, som står i nära dialog med samtliga länsstyrelser.

(Applåder)

Livsmedelsproducenternas dieselberoende

Anf. 95 ANDERS KARLSSON (C):

Herr talman! Min fråga går till energi- och näringsminister Ebba Busch.

Livsmedelsproducenterna i de gröna och blå näringarna är beroende av mycket energi i sin produktion. Ingen kan missa regeringens ambition att få ett lågt pris vid pump för bland annat diesel. Det stora beroendet av diesel gör oss sårbara och mindre robusta, speciellt i oroliga tider.

Mina frågor är: Kan vi få tillräckligt med diesel när vi behöver diesel? Har regeringen gjort tillräckligt för att minska beroendet av diesel?

Anf. 96 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Det korta svaret är ja och nej.

Regeringen har haft enormt fokus på totalförsvaret. Det märks bland våra Natoallierade att vi har en realistisk plan att nå 5 procent av bnp till försvaret och att vi prioriterar både den militära delen och den civila delen.

I det näringslivspolitiska rådet har bland andra Carl-Oskar Bohlin, jag själv och Peter Kullgren varit väldigt engagerade och haft en nära dialog med näringarna – både de gröna näringarna och näringslivet i stort – för att säkerställa att Sverige har nog med lagerhållning och att dieselförsörjningen fungerar även vid tider av kris och krig. Där finns mer att göra, men vi är på god väg.

I den andra delen försöker vi nu säkerställa att energisystemet är beroende av de fossila källorna så lite som möjligt. Men i tid av kris och krig kommer det nog att behövas både och. Det säkerställer vi på olika sätt.

Energi- och näringsministerns syn på religion

Anf. 97 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! I en intervju i Dagens Nyheter säger vice statsministern att det är viktigt att ta diskussionen om bra och dålig religion – och det i en mening som handlar om Iran.

Jag tror att Busch blandar ihop politik och makt med människors enskilda tro. Om man som statsrådet menar att den iranska regimens förtryck beror på islam, hur kommer det sig då att världens största muslimska land, Indonesien, inte förtrycker sin egen befolkning? Hur kommer det sig att tio muslimska länder har valt kvinnliga presidenter medan världens största kristna land inte lyckats göra det en enda gång?

Eritrea är ett kristet land, och där är 80 procent av alla kvinnor könsstypade. Innebär det att det är en kristen tradition? Israel definierar sig som ett judiskt land. Innebär det att statligt sanktionerade bosättningar på ockuperad mark är judiskt? Såklart inte.

Allt detta handlar snarare om auktoritära män som använder våld som ett sätt att styra. Men om nu vice statsministern ändå anser att det finns bra och dålig religion, kan statsrådet då rangordna kristendom, islam, judendom, buddism, hinduism och sikhism från bäst till sämst?

Anf. 98 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Jag kan börja med sämst: den islamska regimen i Iran. Länge leve det fria iranska folket, oavsett om de tillber Allah, Gud eller ingenting alls!

Jag uppskattar verkligen den här frågan från Jacob Risberg, därför att den visar på precis den typ av naiva, flata förhållningssätt som gjort att Sverige blivit hemvist för många jihadister. Många IS-krigare åkte från Sverige för att begå bestialiska brott mot mänskligheten för några år sedan. Det är också en anledning till att ungefär en kvarts miljon unga i Sverige lever under hedersförtrycksliknande villkor och till att troende svenska muslimer i dag inte kan gå till en moské utan att behöva vara rädda för om Turkiet eller någon annan totalitär muslimsk stat kontrollerar dem.

Att ta debatten om bra och dålig religion handlar inte om att vara emot någon enskilds tro. Det handlar om att ta kampen mot det totalitära, som gör att judar, kristna och muslimer eller ateister inte kan leva i fred och frihet i vare sig Sverige eller Iran. Den kampen och den debatten borde vi alla ta, oavsett vad vi tror och tycker i övrigt.

(Applåder)

Bedrägerier mot konsumenter

Anf. 99 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Kriminaliteten i Sverige är mångfasetterad och ser ut på många olika sätt. Ett växande problem handlar om bedrägerier, bland annat mot konsumenter. Det har utvecklats till ett av de större problemen för

enskilda människor i Sverige. Inte minst äldre drabbas ofta av telefonbedrägerier, nätbedrägerier eller olika typer av digitala bedrägerier. Kriminella lurar människor att lämna ifrån sig pengar eller känsliga personuppgifter.

Den här brottsligheten orsakar inte bara ekonomiska förluster utan också ett stort lidande för de människor som drabbas. Vi vet att intäkterna från brotten ofta finansierar annan brottslighet. Min fråga till civilminister Erik Slottner, som även ansvarar för konsumentskyddet, är vad regeringen gör när det gäller att skydda och att minimera skadorna bland de konsumenter som blir lurade och utsätts för bedrägerier.

Anf. 100 Civilminister ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Tack, ledamoten, för den viktiga frågan!

Det här är en otroligt hänsynslös och cynisk brottslighet som många gånger drabbar äldre personer, men även andra grupper. Regeringen tar naturligtvis frågan på mycket stort allvar. Den skapar stor upprördhet.

Inom mitt område jobbar vi framför allt med att försvåra för telefonbedrägerier, som är ett stort problem. Vi ser att regeringens arbete på bred front har gett resultat. Vinsterna från bedrägerier har ungefär halverats, visar den senaste siffran jag fick.

Med de vägledningar vi har tagit fram stoppas 50 000 misstänkta bedrägerisamtal varje dag. Vi går snart vidare med en proposition om att samma principer ska gälla för att förhindra sms-bedrägerier.

Justitiedepartementet, justitieministern och finansmarknadsministern jobbar med straffskärpningar men också med att bankerna ska ta sitt ansvar.

Allt detta arbete ser vi nu ger resultat. Vi ska fortsätta det arbetet framåt, för den här brottsligheten ska upphöra.

Nivån för aktivering av elstöd

Anf. 101 PEDER BJÖRK (S):

Herr talman! Energiminister Ebba Busch har fått flera frågor om elstödet under frågestunden. Det är tydligen en känslig fråga för ministern med tanke på att hon ägnar en stor del av sin tid till att prata om andra partiers politik i stället för att ta ansvar för sin egen regerings politik på det här området.

Många har här och nu haft svårt att betala sin elräkning eller inte vetat hur de ska kunna göra det, men än så länge har regeringen inte gett något besked om utbetalning av elstöd. Man hänvisar till att nivån för när stödet kan tänkas betalas ut inte har nåtts. Men nu gör faktiskt även situationen i Iran att energipriserna riskerar att höjas och vara väldigt höga under lång tid. Det handlar inte bara om att det är vinter och kallt. Är energiministern beredd att ompröva nivån för när stödet kan betalas ut?

Anf. 102 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Frågan är inte ett dugg känslig. Jag är bara trött på en fullkomligt antiintellektuell debatt där Socialdemokraterna ropar efter ett stöd som man påstår inte finns, som finns. Det är väl förberett och redo att betalas ut.

Socialdemokraterna hade inget elstöd själva, utan det krävdes en nödförordning från EU för att det skulle bli av – men vad lyckades man leverera till svenska folket? En tummetott.

Vi har ett tydligt stöd som svenska folket har kunnat räkna med ända sedan i höstas, i god tid innan den här tuffa vintern. Vi står redo att använda det när man når nivån som jag uppfattar att det fanns en bred enighet kring i höstas.

Jag går över till den väldigt legitima följdfrågan: Vad händer om det sker fler förändringar i prisnivåerna till följd av situationen i Iran? Då har både finansministern och jag själv som energiminister sagt att vi kommer att fortsätta att stå svenska folket bi. Då är vi beredda att vidta ytterligare åtgärder. Där är vi inte nu. Vi ser inga sådana indikationer just nu. Men då kommer vi att återkomma. Vi lämnar inte svenska folket i sticket i ett sådant läge.

Gränsvärdet för utbetalning av elstöd

Anf. 103 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Herr talman! Minister Busch är populär i dag och föremål för även min fråga.

Under den här frågestunden har vi hört tre socialdemokrater säga att pengarna måste ut, kommentera vad ministern lovat och fråga när det ska hända. Det är, som hon säger, oärligt. Socialdemokraterna har inget eget förslag.

Ingen av talarna i debatten har kunnat säga att man vill sänka gränsvärdet till en viss nivå för högkostnadsskyddet för el eller kommit med några andra konstruktiva förslag på det här området. Den möjligheten hade de i sin egen budgetmotion. De har möjligheten att gå fram i den frågan nu. Men det gör de inte, och det är beklämmande.

För att vara konkret: Finns det från ministrerns sida ett intresse för att titta på att sänka gränsvärdet från 1,5 kronor per kilowattimme? Nu gör jag Socialdemokraternas jobb, men jag skulle också långsiktigt vilja se en fortsatt sänkning av elenergiskatten. Kan ministern hjälpa mig med detta?

Anf. 104 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Jag ser redan fram emot de kommande förhandlingarna om nästa års budget. Jag vet att vi är fyra samarbetspartier som är överens om att vi behöver fortsätta leverera till svenska folket. Jag talar om stabila elpriser och elpriser som är ännu lägre än de blivit efter de sänkningar man har kunnat se varje år sedan vi tillträdde. Vi behöver fortsätta att städa i oförutsägbarheten när det gäller höjningar av nätavgifter, vilket är ett arbete som vi har påbörjat.

Vi är flera som skulle vilja se ett allmänt sänkt skattetryck på svenska folket. Här kan man tänka sig att elskatten är en del. Den budgetdebatten kommer jag att hålla mig ifrån i kammaren i dag, då jag representerar helheten av vårt samarbete. Vi kommer att ta den debatten i godan ro.

Vi ska dock inte tillbaka till den tid då Sverige var helt beroende av väder och vind som strategi framåt för att bygga Sverige starkt. Nog är vi många som gärna jobbar på i den riktningen, men det tar vi i budgetförhandlingarna.

Anf. 105 LARS JILMSTAD (M):

Herr talman! Försvarskraft handlar inte bara om försvarsmateriel och personalnumerär. Försvarskraft handlar också om att finnas på rätt plats i rätt tid. Då krävs en organisation som snabbt kan mobiliseras för att möta överraskande angrepp.

Ett välutrustat och växande hemvärn utgör en viktig del av en sådan beredskap, men ännu snabbare och effektivare skulle det vara att som komplement återskapa det driftvärn som vi hade från mitten av 40-talet och fram till början av 2000-talet. Driftvärnet bestod av särskilt utbildad personal vid dåtidens viktigaste anläggningar. I dag skulle det kunna handla om exempelvis hamnar, kraftverk, va-anläggningar, dataanläggningar, flygplatser och annan särskilt känslig infrastruktur.

Min fråga till försvarsministern är: När får vi tillbaka driftvärnet?

Anf. 106 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan. Den tangerar kanske något mer Carl-Oskar Bohlins beredningsområde; han är ju minister för civilt försvar.

Med det sagt görs det nu väldigt stora satsningar på både det militära försvaret och det civila försvaret. Vi har i dag tre gånger så stor budget för det militära försvaret som vi hade 2018, och vi har fattat beslut om en femdubbling av anslagen till det civila försvaret. Det här är viktiga satsningar för att stärka samhällets motståndskraft och resiliens.

Det vi har att förhålla oss till är att vi har fått en utredning som pekar på att en modern bygg- och reparationsberedskap behöver återupprättas. En viktig lärdom från kriget i Ukraina är hur viktigt det är att ha resiliens i samhället, så att man kan återuppbygga en byggnad eller exempelvis ett ställverk efter ett angrepp och att man kan få tillbaka en säker elförsörjning. Jag bedömer att en modernt anpassad bygg- och reparationsberedskap mycket väl skulle kunna leva upp till de krav som kriget ställer. Detta kan regeringen få skäl att återkomma till.

Utbetalning av elstöd

Anf. 107 JONATHAN SVENSSON (S):

Herr talman! Energiministern sa att vi socialdemokrater går på känn när vi pratar om elstödet. Det stämmer helt enkelt inte. Däremot går vi på vanligt folks berättelser. Vi tror och litar på pensionären vars pension nu äts upp av skyhöga elräkningar. Vi tror och litar på de barnfamiljer som nu får göra brutala prioriteringar i sin ekonomi för att klara månadens elräkning. Det är just därför vi ställer de här frågorna till statsrådet i dag.

Regeringen och riksdagen har avsatt pengar i budgeten för att kunna betala ut elstöd. Därför vill vi nu att regeringen ser till att elstödet kommer ut till svenska hushåll.

Jag vill fråga statsrådet: Är regeringen villig att betala ut de här pengarna till svenska hushåll?

Frågestund

Anf. 108 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Min uppgift är att stå på svenska folkets sida. Jag ser det som en hedersuppgift att som folkvald jobba för mitt land i den här egen-
skapen under en kort tid i mitt liv.

Att vi vill stå på vanliga, hårt arbetande människors sida är ju anledningen till att vi har tagit fram det här elstödet. Vi står redo att betala ut det, så svaret är ja. Frågan är vid vilken nivå det ska ske. Ytterligare en fråga är hur Socialdemokraternas icke-existerande elstöd ser ut, om man nu inte längre stöttar det elstöd som vi presenterade i höstas och som svenska folket har kunnat räkna med sedan dess.

Minskad byråkrati

Anf. 109 MARTIN WESTMONT (SD):

Herr talman! Min fråga går till civilminister Erik Slottner. Den handlar om byråkrater, byråkrater, byråkrater, för att ta efter ett känt fotbollscitat av Sven Jerring.

Antalet byråkrater i Sverige är stort. Byråkraterna blir också fler, och de kostar skattebetalarna enorma belopp varje år. Civilministern har på ett föredömligt sätt lett Tidöpartiernas arbete med att minska antalet myndigheter i Sverige, herr talman, men ett mindre antal myndigheter betyder inte per automatik att det blir färre byråkrater.

Jag vill fråga civilministern om det är hans absoluta uppfattning att arbetet med att effektivisera myndighetsstrukturen ska fortsätta och om målsättningen är att antalet byråkrater ska minska i Sverige.

Anf. 110 Civilminister ERIK SLOTTNER (KD):

Herr talman! Det är roligt att ledamoten Westmont uppmärksammar det arbete som regeringen gör med effektivisering av staten och dess myndigheter. Om vi tittar på de beslut som hittills har tagits och på sådana som ligger i den så kallade pipelinen kan vi se att det under mandatperioden kan fattas beslut om att det ska bli ett fyrtiotal färre myndigheter i Sverige. Det är väldigt bra, tycker jag.

Därutöver har vi särskilt främjat lägre lokalkostnader genom skärpningar i lokalförsörjningsförordningen. Vi har också satt kommunikationskostnaderna under lupp – kostnaderna för kommunikation har ökat mycket mer än kostnaderna för den övriga statsförvaltningen. Vi ser dessutom att digitalisering och inte minst mer användning av AI skulle kunna effektivisera processer och minska behovet av viss arbetskraft.

Om vi exkluderar rättsväsendet, kriminalvården och försvaret har antalet anställda inom staten legat ganska stilla under den här mandatperioden, vilket innebär en minskning per capita. Ökningen har verkligen avtagit. Jag tror att vi kommer att kunna få se en minskning om vi agerar rätt, fokuserar på kärnan och minskar det som inte är kärnuppgifter.

Lärdomar av Ukrainakriget och bilateralt samarbete

Anf. 111 STEFAN OLSSON (M):

Herr talman! Min fråga går till försvarsministern.

Vi har ju alla tagit del av nyheterna från Ukraina om utvecklingen av drönarkriget och hur denna har förändrat markkrigets natur. Jag skulle där-

för vilja fråga försvarsministern hur vi i Sverige tar in lärdomarna från Ukraina när vi bygger vår försvarsmakt.

Jag skulle också vilja passa på att fråga ministern vilken form av samarbete vi nu har med Ukraina. I krigets inledning var det ju vi som hjälpte Ukraina, men jag tror att det i framtiden kommer att vara Ukraina som behöver hjälpa oss. Jag förstår om ministern inte kan berätta allt om detta; det kan ju finnas hemliga samarbeten. Jag vill ändå fråga vad allmänheten bör känna till i den här frågan.

Frågestund

Anf. 112 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Herr talman! Tack, Stefan Olsson, för frågan!

Vi har gett MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, och Försvarsmakten i uppdrag att systematiskt utvärdera erfarenheter från kriget i Ukraina. När det gäller lärdomarna är det framför allt de obemannade systemen som är väldigt påtagliga, både i luften och på ytan. Det ställer krav på att vi utvecklar ett starkare luftförsvar. Detta har vi också gjort satsningar på i och med det som heter counter-UAS, som är till för att bekämpa drönare. Vi har ju presenterat en sådan satsning på 3,5 miljarder.

Det handlar också om att lära av ukrainarna. Vi har ett nytt centrum för UAS, eller för drönare, nere i Karlsborg. Det är väl känt att vi får mycket hjälp och stöd av ukrainarna när det gäller teknik och metoder för att operera drönare. Just nu finns det inget land i världen som är lika skickligt som Ukraina på att operera drönare. Vi har alla skäl att lära så mycket som det bara går av deras erfarenheter.

Möte med Reza Pahlavi

Anf. 113 ARIN KARAPET (M):

Herr talman! Min fråga går till vice statsminister Ebba Busch.

Natten mellan den 8 och den 9 januari blev över 30 000 iranier massakrerade. Det finns siffror som pekar på att det kan ha varit uppemot 50 000 människor som blev rent ut sagt slaktade över en natt, när mobilnätet och internet stängdes ned.

Den 14 februari samlades över 250 000 exiliranier i anslutning till säkerhetskonferensen i München för att ta emot och visa sitt stöd för kronprinsen av Iran, Reza Pahlavi, som med största sannolikhet – enligt min åsikt – är den officiella oppositionsledaren och den enda person som kan leda en övergångsregering i Iran mot ett demokratiskt, sekulärt och fritt Iran.

Min fråga till vice statsministern, som tydligt har visat sitt stöd för Iran långt tidigare, är: Om kronprinsen av Iran kommer till Sverige, kan vice statsminister Ebba Busch tänka sig att träffa honom?

Anf. 114 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Herr talman! Den utveckling vi har sett i Iran, egentligen ända sedan revolutionen, har inte gått obemärkt förbi. Trots att en diktator genom ett massivt religiöst förtryck har försökt hålla ett helt land fångat har vi haft koll. Vi gläds nu med det iranska folket, som söker frihet. Sveriges regering står bakom den frihetskampen.

Även om det inte är vår uppgift att utse den som ska ta över i ett fritt Iran – det måste vara det iranska folkets uppgift – går det inte att undgå att höra att ett namn ropas på gatorna runt om i hela världen men även här i Sverige, och det är Reza Pahlavi. Han har själv sagt att han vill leda Iran till en sekulär demokrati som en övergångsledare.

Det är positivt att möta dem som samlar stöd för ett fritt och demokratiskt Iran, och det är klart att vi från Sveriges sida också bör vara beredda att möta dem i ett sådant läge – självklart!

Frågestunden var härmed avslutad.

§ 6 (forts. från § 4) **Stöd till personer med funktionsnedsättning**
(forts. SoU15)

Anf. 115 NILS SEYE LARSEN (MP):

Herr talman! Det betänkande vi just nu diskuterar här i riksdagen rör en fråga som handlar om mycket mer än enskilda stödinsatser till personer med funktionsnedsättning. Det handlar i grund och botten om vilket samhälle vi vill att Sverige ska vara.

Sverige var en gång ett föredöme i att ge människor med olika funktionsnedsättningar möjlighet att vara delaktiga och leva ett värdigt liv. Det var en tid då vårt samhälle utvecklades och hade som mål att överbrygga klyftor. Målet var ett jämlikt samhälle där alla människor, oavsett de fysiska eller psykiska utmaningar som de antingen fötts med eller mött under livets gång, alltid kan räkna med samhällets stöd och välfärdens skyddsnet och där det successivt blir alltmer självklart att vi alla borde ha rätt till full delaktighet och få leva våra liv i självständighet och med värdighet.

I dag är samhället annorlunda, och det märks nog allra tydligast just för dem som lever med funktionsnedsättningar, fysiska eller psykiska. Levnadsomkostnader som mat, hyra och annat har blivit dyrare. För många personer med funktionsnedsättningar är ekonomin redan från början kraftigt ansträngd. Många gånger är det människor som inte har möjlighet att arbeta fullt ut eller delvis, hur mycket de än skulle önska. Deras ekonomiska stöd, till exempel sjuk- och aktivitetsersättning, bostadstillägg eller försörjningsstöd, har över huvud taget inte hängt med de prisökningar vi har sett i stort i vårt samhälle. Det är en växande grupp som lever i fattigdom i det fördolda, där de tvingas sitta och vända och vrida på varenda krona de har. Det är en fattigdom som inte är värdig Sverige. Vi borde kunna bättre.

Samtidigt har regeringen fattat beslut som ytterligare ökar kostnaderna för människor som redan lever med otroligt små marginaler. Ett exempel är det höjda högkostnadsskyddet för läkemedel.

Under den här mandatperioden har också flera av de stödinsatser för människor med funktionsnedsättningar som ska göra det möjligt att leva ett självständigt liv fortsatt att försvagas och urholkas eller lämnats utan nödvändiga reformer. Det gäller den personliga assistansen såväl som ledsagningen och färdtjänsten för personer med synnedsättning. När dessa stöd inte fungerar påverkas människors möjligheter att arbeta, studera, delta i samhället och leva sina liv på samma villkor som andra.

Den personliga assistansen är ett tydligt exempel. Reformen gjorde det möjligt för människor med omfattande funktionsnedsättningar att delta i samhällslivet och just leva ett självständigt och värdigt liv, men under de senaste åren har den personliga assistansen successivt urholkats. Bedömningarna av rätten till assistans har blivit alltmer restriktiva, och människor som i många år haft stöd har plötsligt fått sina beslut omprövade och in- dragna.

Utvecklingen syns också tydligt i statistiken. Statens kostnader för assistansen har minskat med omkring 20 procent mellan 2013 och 2024. Det beror inte på att behovet av stöd har minskat, utan det beror i stor utsträckning på att Försäkringskassans bedömningar har blivit betydligt hårdare och att kommunerna successivt har följt efter med allt restriktivare bedömningar.

Vi måste därför jobba med att få till stånd en omprövning. Vi måste utreda och se till att behovsbedömningarna ses över. Vi kan se att LSS-lagen strävar allt längre bort från verkligheten. Vi behöver de utredningar som vi har begärt och som vi har debatterat i dag. Man måste bland annat titta på behovsbedömningarna och se på dem som helhet, i synnerhet när det gäller grundläggande behov.

Vi måste få detta på plats innan vi går vidare med huvudmannaskapsutredningen, som vi i Miljöpartiet tror är positiv, för det brådskar. Bakom alla de siffror som vi har pratat om finns människor som förlorar det stöd som är avgörande för dem i deras liv. Därför yrkar jag bifall till reservation nummer 2.

Herr talman! Urholkningen sker inte bara genom hårdare bedömningar, utan själva förutsättningarna för att bedriva personlig assistans försvagas när ersättningen inte följer med i kostnadsutvecklingen.

I årets budget höjer regeringen assistansersättningen med 1,5 procent, vilket är katastrofalt lågt. Personalkostnaderna utgör omkring 90–93 procent av assistansens totala kostnader. En så låg uppräknings innebär i praktiken att personliga assistenter, som hade låga löner redan innan, inte får någon löneökning alls jämfört med den övriga löneutvecklingen på arbetsmarknaden.

Detta är något som hela sektorn varnat för. I en gemensam debattartikel skriver SKR tillsammans med Vårdföretagarna och Fremia att systemets ekonomiska fundament håller på att vittra sönder och att ersättningen under lång tid har tappat kopplingen till verkliga kostnader.

Jag är en av dem som är beroende av personlig assistans för att kunna leva, arbeta och verka. Det är tack vare mina personliga assistenter som jag kan vara här i dag. De är helt ovärderliga för mig, och så är det för alla andra brukare. När ersättningen höjs så lite som 1,5 procent innebär det i praktiken att jag inte kan höja deras redan låga löner med mer än några kronor. De är ovärderliga människor som finns i mitt liv och som jag gärna skulle vilja behålla.

Samtidigt hade regeringen lovat att återkomma med en modell för indexuppräknings av assistansersättningen från och med budgeten för 2026. En sådan modell skulle skapa den stabilitet som vi har efterfrågat genom att ersättningen följer löneutvecklingen över tid. Men när budgeten presenterades fanns plötsligt inget sådant förslag. Det innebär att systemet fortfarande saknar den långsiktiga finansieringsmodell som så länge efterfrågats av brukare, kommuner och utförare. Den uteblivna indexuppräknings-

ningen och den väldigt låga uppräkningsen blev därför ett dubbelsvek för assistansen.

När det gäller ledsagning har den under många år blivit alltmer restriktivt tillämpad.

För personer med synnedsättning är ledsagning ofta avgörande för att de ska kunna röra sig i samhället och leva ett självständigt liv. Den rättspraxis som utvecklats innebär dock att synskadade i många fall inte längre anses tillhöra någon personkrets i LSS och därmed förlorar ledsagningen. Detta har jag lyft fram i tidigare replikskiften, för det finns så många exempel just nu – medialt uppmärksammade fall där människor med synnedsättning förlorar rätten till den helt avgörande ledsagningen.

Regeringen har hänvisat till att Socialstyrelsen ska ta fram stödmaterial till kommunerna, men ett kunskapsmaterial kan inte ändra på rättspraxis som etablerats. Just därför föreslog Socialstyrelsen redan 2023 att ny lagstiftning om ledsagning skulle utredas. Sedan dess har det gått nästan 1 000 dagar utan att någon utredning tillsatts. Det är snart två år sedan riksdagen riktade ett tillkännagivande till regeringen om att starta arbetet, men fortfarande har inget hänt.

En liknande utveckling syns när det gäller färdtjänsten för personer med synnedsättning. Allt fler nekas färdtjänst eller får sina tillstånd in-dragna därför att lagstiftningen tolkas mer restriktivt. För människor för vilka det är svårt eller omöjligt att orientera sig i okända miljöer innebär detta stora begränsningar i vardagen.

När det är svårt eller omöjligt för människor att orientera sig i okända miljöer är färdtjänsten en förutsättning för att kunna ta sig till arbete, utbildning och sociala aktiviteter och för att kunna delta i samhället på lika villkor. Därför är det väldigt viktigt att vi kommer igång även med det arbetet och ser till att göra de ändringar som krävs för att även synskadade ska kunna känna sig trygga i att de kan fortsätta ha färdtjänst.

När personlig assistans urholkas, när ledsagningen inte fungerar och när färdtjänsten begränsas, ja, då handlar det inte bara om enskilda politikområden. Det handlar om människors möjlighet att leva självständiga liv och delta i samhället.

Herr talman! Jag vill avsluta där jag började. Det vi diskuterar är som sagt inte bara en fråga som handlar om enskilda stödinsatser. Det handlar i grund och botten om vilket samhälle vi vill att Sverige ska vara.

Anf. 116 SARA-LENA BJÄLKÖ (-):

Herr talman! I dag pratar vi om socialutskottets betänkande om stöd till personer med funktionsnedsättning. Med det, herr talman, yrkar jag bifall till liggande förslag.

Herr talman! Detta handlar ytterst om människovärde – om rätten att bli sedd, att bli respekterad och att få leva ett liv med frihet och delaktighet. För oss kristdemokrater är utgångspunkten väldigt tydlig: Varje människa är unik och har ett okränkbart värde. Det gäller oavsett funktionsförmåga. Samhällets uppgift är inte att värdera människors förmågor utan att undanröja hinder som står i vägen för människors livsdrömmar.

Sverige har genom LSS ett historiskt ansvar för personer med omfattande funktionsnedsättning. LSS är en frihetsreform som ger människor möjlighet att arbeta, studera, bilda familj och leva självständigt. Men vi vet också att många under senare år har upplevt otrygghet, rättsosäkerhet

i bedömningar, ojämlikheter mellan kommuner och en ständig oro för att förlora sitt stöd.

Herr talman! Stöd till personer med funktionsnedsättning handlar inte bara om insatser. Det handlar om tillit – tillit till familjer som kämpar varje dag, tillit till personliga assistenter som gör ett ovärderligt arbete och inte minst tillit till civilsamhället, som ofta är det första och det sista skydds-nätet.

Vi kristdemokrater tror på närhetsprincipen – att beslut ska fattas så nära människan som möjligt. Staten har ett ansvar att säkra likvärdighet och rättssäkerhet, men familjer, ideella krafter och lokalsamhället ska ges förutsättningar att bidra.

Det är därför viktigt att vi stärker stödet till anhöriga. Många föräldrar till barn med funktionsnedsättningar lever under enorm press. De ska inte behöva vara jurister för att få rätt stöd. De ska inte behöva slåss mot systemet.

Herr talman! Delaktighet i samhället kräver mer än beslut på papper. Det kräver tillgänglighet i skolor, på arbetsmarknaden och i det offentliga rummet. Arbete är mer än en inkomst. Det är gemenskap och egenmakt. Vi behöver fler vägar in på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning, fler anpassade arbetsplatser och ett närmare samarbete mellan myndigheter, arbetsgivare och civilsamhälle.

Herr talman! Vi får aldrig acceptera att människor ställs utanför. Det här betänkandet är ett steg i rätt riktning, men vårt arbete är inte färdigt. Vi måste fortsätta och säkerställa att reformerna verkligen når fram till dem de är avsedda för.

För oss kristdemokrater är detta en samvetsfråga. Vi tror på ett samhälle byggt på gemenskap, ansvar och solidaritet där ingen lämnas ensam.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

§ 7 Äldreomsorg

Prot. 2025/26:83
5 mars

Stöd till personer med funktionsnedsättning

Äldreomsorg

Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU21
Äldreomsorg
föredrogs.

Anf. 117 MONA OLIN (SD):

Herr talman! Då var det dags att debattera SoU21 om äldreomsorgen. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Äldreomsorgen är en av välfärdens allra mest grundläggande uppgifter. Den handlar om värdighet, trygghet och respekt och om hur vi som samhälle behandlar dem som har byggt vårt land. Men verkligheten ser inte alltid ut så. Många äldre vittnar om otrygghet, ensamhet och brister i omsorgen. Personal saknas, tiden räcker inte till och kvaliteten varierar beroende på var i landet man bor. Det är inte värdigt ett land som Sverige.

Sverigedemokraternas utgångspunkt är tydlig: Äldreomsorgens fokus ska vara på de äldre. Vi vill att alla äldre, oavsett bostadsort, ska kunna påverka sin omsorg. Därför vill vi se en utveckling där valfriheten stärks och där fler får möjlighet att välja den utförare som passar deras behov

bäst. Samtidigt måste kvaliteten säkras, och dåliga verksamheter ska kunna väljas bort.

Men valfrihet räcker inte om tryggheten brister. I dag ser vi problem på många särskilda boenden. Bland annat är nattbemanningen ofta otillräcklig, vilket innebär att äldre inte får hjälp i tid. Det är oacceptabelt. Trygghet ska gälla dygnet runt, alltid.

En annan fråga är maten. Undernäring är ett omfattande problem inom gruppen äldre. Regeringen har därför med stöd av Sverigedemokraterna gett Livsmedelsverket i uppdrag att sammanställa och sprida information och kunskap om matens och måltidens betydelse för att förebygga ohälsa hos äldre. Det handlar om att höja kvaliteten, öka kunskapen och säkerställa att måltiderna bidrar till både hälsa och livskvalitet. Inte minst handlar det om att nattfastan inte ska bli för lång.

Vi vill se en äldreomsorg som tar hänsyn till hela människan och där social gemenskap, trivsel och individens behov står i centrum. Det kan handla om nya boendeformer, som demensbyar, eller om möjligheten att även på äldre dagar leva med sitt husdjur.

Herr talman! Under denna mandatperiod har även andra viktiga steg tagits gällande till exempel förebyggande hälsa. Ett särskilt vaccinationsprogram mot pneumokocker har exempelvis införts för personer över 75 år. Det är ett första steg mot ett bredare och mer jämlikt vaccinationsskydd för äldre. Tillgången till olika vacciner varierar dock mellan regioner, och det är inte förenligt med jämlik vård. Därför vill vi gå vidare och utreda ett nationellt vaccinationsprogram för alla över 65 år.

Propositionen *Ett språkrav inom äldreomsorgen* kommer att tas upp senare under våren. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram ett stöd till kommuner och verksamheter som bedriver äldreomsorg gällande hur de kan arbeta för att personalen ska nå den kunskapsnivå i svenska språket som behövs för att kunna utföra arbetet inom omsorgen. Äldreomsorgslyftet förlängs och utvidgas så att medel bland annat kan användas för språkutveckling inom äldreomsorgen. Det här är bra saker.

Vi måste dock också tala om det som är allra svårast. De övergrepp som på senare tid uppmärksammats inom äldreomsorgen är djupt upprörande. Äldre människor i beroendeställning har utsatts för allvarliga brott av personer som haft i uppgift att ge vård och omsorg.

Vi har sett konkreta fall där en och samma person i sin roll inom hemtjänsten har kunnat utsätta flera äldre kvinnor för övergrepp under lång tid. I ett uppmärksammat fall dömdes en anställd för att ha förgripit sig på flera kvinnor i deras hem – hemmet som borde vara den tryggaste platsen i livet. Det här är inte enstaka händelser. Det är ett systemfel.

Herr talman! Ansvarsfulla åtgärder har vidtagits. Riksdagen har beslutat om utökade möjligheter till registerkontroll vid anställning i kommunal verksamhet, vilket innebär att kommuner nu får bättre förutsättningar att kontrollera belastningsregister inför anställning. Det gäller särskilt i verksamheter som hemtjänst.

Även den nya socialtjänstlagen innebär en viktig förändring. Fokus flyttas mot ett mer förebyggande arbete där insatser kan sättas in tidigare och där individens delaktighet stärks. För äldre innebär det bättre möjligheter att få stöd i tid, att behålla sin självständighet längre och att undvika mer ingripande insatser längre fram.

Äldreomsorgen är ett mått på vårt samhälles anständighet. Efter ett långt liv av arbete ska ingen behöva känna otrygghet, ensamhet eller brist på omsorg. Vi vill se en äldreomsorg där alla är trygga, där kvaliteten är hög och likvärdig i hela landet och där varje människa möts med respekt och värdighet.

Jag vill återigen säga att Sverigedemokraternas utgångspunkt är tydlig: Äldreomsorgens fokus ska vara de äldre.

Anf. 118 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Mona Olin från Sverigedemokraterna för anförandet.

Under den förra debatten, som gällde funktionspolitiken, målade ledamoten upp en väldigt fin och visionär bild av hur det ska se ut och borde vara. Det gjorde ledamoten även i sitt anförande gällande äldreomsorgen.

Mycket av det ledamoten sa i sitt anförande kan jag också stå bakom. Däremot finns det även i den här debatten fundamentalt olika synsätt gällande hur vi ska lösa problemen inom svensk äldreomsorg.

Jag vill börja med att prata om den underfinansiering inom svensk äldreomsorg som nu är akut. SKR, alltså Sveriges Kommuner och Regioner, visar detta tydligt. Även Socialstyrelsen har påpekat att utvecklingen av demografi och annat gör att de äldre får allt mindre resurser.

En rapport som Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, nyligen lade fram visar att allt fler inom äldreomsorgen får vänta på verkställighet och beslut, herr talman. Det gäller framför allt väntan på att få en boendeplats och i viss mån även hemtjänstinsatser. Ivos slutsats i rapporten är bland annat att det är stor resursbrist i många av Sveriges kommuner.

Mycket av det ledamoten tog upp i sitt anförande handlade om trygghet, kvalitet och så vidare. Men var finns verktygen för detta, Mona Olin? Det är min fråga till dig. Ni har inte visat det ekonomiskt genom ökade statsbidrag.

Jag vill fråga: Hur når Sverigedemokraterna konkret upp till sina bra mål?

Anf. 119 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Mikael Dahlqvist, för intressanta frågor! Det är roligt att höra att ledamoten kan ställa sig bakom mycket av det jag säger. Jag tror att även äldreomsorgen är en fråga som berör de flesta. Alla har samma mål, alltså att de äldre ska ha det bra och leva tryggt hela livet ut.

Vi har i dag haft forskningsdag, och vi har haft föreläsningar i utskottet. Där pratade man om äldre människor och om att vi lever allt längre. Man pratade om att vi lever med sjukdomar, och efter sjukdomar, men att vi ändå lever friskare.

Den ursprungliga bilden av att vården behöver öka för att vi är fler äldre har förändrats en aning, eftersom vi lever friskare liv. Jag kan däremot hålla med om att det är en demografisk fråga att det blir många äldre.

Inom alla verksamheter som berör äldre behövs personal. Det behöver göras insatser för att man ska kunna locka personal. Det handlar mycket om att man ska utbilda personalen och ge den möjligheter att lära sig nya medel och nya sätt att vårda de äldre, både när det handlar om demens och om somatiska sjukdomar.

Vi fortsätter till exempel med Äldreomsorgslyftet och satsar både 2026 och 2027 hela 1,8 miljarder på detta. Där ser jag stora möjligheter att man ska kunna erbjuda personalen vidareutveckling och bra förutsättningar.

Anf. 120 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack, Mona Olin, för svaren!

Sedan vi socialdemokrater hamnade i opposition har vi verkligen prioriterat välfärden – det vill säga under hela den här mandatperioden. Tyvärr blir våra budgetmotioner inte verklighet på grund av majoritetsförhållandena, men vi hade under både 23 och 24 dubbla anslag jämfört med Tidöpartierna. Under 25 hade vi 6 miljarder extra till välfärden, och i den innevarande statsbudgeten, herr talman, har vi 13 miljarder extra.

Dessutom vill vi ha en indexering som värdesäkrar anslagen mot den typ av kris som har rått inom hälso- och sjukvården, och i viss mån även inom äldreomsorgen, på grund av räntechock och inflammation – nej, inte inflammation utan *inflation*! Förlåt mig, herr talman; jag har nog varit för länge inom sjukvården.

Vi har varit tydliga med att vi ser att äldreomsorgen är underfinansierad. Vi har gett ett antal löften, och vi kommer framöver att se till att svensk äldreomsorg får de resurser den behöver. Det behövs nämligen mer resurser för att höja kvaliteten, höja statusen och förbättra arbetsmiljön och anställningsvillkoren.

Min fråga till Mona Olin och Sverigedemokraterna blir återigen: Sverigedemokraterna är ändå det största partiet i regeringsunderlaget – varför har man inte prioriterat extra resurser till äldreomsorgen under dessa år? Och vad anser ledamoten – behövs det mer pengar, eller tycker ledamoten att resurserna är tillräckliga i dag?

Anf. 121 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar Mikael Dahlqvist för en bra fråga.

Ledamoten nämner att Socialdemokraterna har suttit i opposition under hela den här mandatperioden och då verkligen prioriterat välfärden. Det är ju fint – men ni satt i regeringsställning i åtta år, Mikael Dahlqvist, och det lät som att ni prioriterade upp välfärden först när ni hamnade i opposition. Men det kanske var jag som missuppfattade ditt tonläge där.

Många kommuner har väldigt bra ekonomi i dag. De gör plusresultat. Gör man det tycker jag att man som kommun först och främst ska se över hur man lägger sin egen budget. Prioriterar kommunerna rätt eller fel när de går plus men ändå säger att de har för lite resurser till omsorg och äldreomsorg?

Vissa kommuner behöver säkert stöd, och vi har höjt stödet till kommuner och regioner. Men jag tycker inte att det är den enda lösningen att titta på. Man kan inte bara lägga ut mer och mer pengar och tro att systemfel löser sig själva bara för att man lägger ut mer pengar, utan man måste titta på hur de används – och man måste ställa krav på hur de ska användas. Därmed visar man att kommunerna kan få pengar men att det ska betyda någonting i slutändan.

Anf. 122 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Mona Olin, för anförandet!

Jag noterade särskilt att ledamoten lyfte fram hur viktig personalen är inom äldreomsorgen och att det saknas personal – att tiden och händerna inte räcker till. Hon lyfte också fram att fokus måste vara att det blir så bra som möjligt för de äldre. Då är personalen naturligtvis det viktigaste.

I den svenska äldreomsorgen i dag är vi helt beroende av personal född utomlands. 53 procent av alla vårdbiträden i kommunal omsorg är födda utomlands. 37 procent av alla undersköterskor i kommunal omsorg är födda utomlands. De senaste tio åren har det kommit 33 000 människor till Sverige som i dag jobbar som undersköterskor eller vårdbiträden inom kommunal eller regional hälso- och sjukvård. Dessutom har det bara under de senaste tio åren kommit 2 000 människor som i dag jobbar som sjuksköterskor.

En stor del av de här personerna vill Sverigedemokraterna kasta ut ur Sverige. Just nu pågår utvisningsprocesser – kompetensutvisningar där undersköterskor och vårdbiträden, både i privat och i offentlig regi, utvisas ur landet för att de inte lever upp till de lönekrav som Tidöregeringen har fastställt. Är det här bra för svensk äldreomsorg? Ledamoten framhöll ju nyss att den behöver mer personal – fler händer och fler som tar ansvar och får tiden att räcka till.

Anf. 123 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Christofer Bergenblock!

Det stämmer att det behövs personal i äldreomsorgen. Ibland handlar det om människor, och ibland handlar det om arbetssätt. I detta fall tror jag att det handlar om både och, det vill säga både om hur man lägger upp arbetet och om att man behöver anställa fler människor.

Christofer Bergenblock säger här att Sverigedemokraterna vill kasta ut personal som jobbar inom omsorgen. Faktum är att det är en bråkdel av dem som jobbar inom omsorgen och vården som inte får lov att stanna kvar. Får man inte stanna kvar beror det på att man inte uppfyller kriterierna. Om man har för låg lön får antingen arbetsgivaren betala en högre lön eller också får man lämna landet.

Vi har gjort detta för att vi ska kunna prioritera dem som är i Sverige och som behöver komma in på arbetsmarknaden. Människor som har varit här olagligt och arbetat har inte rätt att befinna sig i Sverige, och då ska de inte vara här även om de är snälla och trevliga och jobbar inom omsorgen. Är det olagligt uppehålle det handlar om ska de inte vara här. Så är det bara, vilket är krasst men sant. Vi får ju följa våra lagar.

När det gäller att hitta ny personal till äldreomsorgen finns det olika grepp att ta, men jag ser möjligheter att locka yngre till omsorgen genom olika insatser redan i grundskolan – att man får komma ut och besöka äldreomsorgen. Det handlar om att göra det mer attraktivt för människor att prova på detta. De flesta som jobbar i omsorgen har halkat in där av en slump, och det vore ju bra om fler kunde göra det.

Anf. 124 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! Då får arbetsgivaren betala en högre lön, säger ledamoten. Det får de förstås gärna göra, men ska vi titta lite grann på hur lönekravet ser ut?

Nu ligger lönekravet på 80 procent av medianlönen, det vill säga lite drygt 29 000 kronor. Det innebär att i stort sett inga vårdbiträden når upp till kravet. Från och med den 1 juni höjs regeringens lönekrav till 33 390 kronor per månad för att man ska få arbetstillstånd i Sverige. Snittlönen för personal inom äldreomsorg, hemtjänst och LSS är 29 945 kronor.

Innebär detta att Sverigedemokraterna tycker att alla de som i dag jobbar inom svensk hemtjänst, äldreomsorg och LSS-verksamhet har för låg lön? Är det Tidöpartiernas krav att de här lönerna ska öka med 4 000 kronor i månaden? Eller menar Sverigedemokraterna att utlandsfödd personal ska ha en lön som ligger i snitt 4 000 kronor över den lön som den svenskfödda personalen har?

Jag har lite svårt att få det här att gå ihop om det inte är så, precis som jag antog i mitt tidigare anförande, att Sverigedemokraternas mål helt enkelt är att kasta ut människor som är födda i ett annat land, trots att de har arbete, trots att de betalar skatt och trots att de bidrar till vår gemensamma välfärd – och trots att de behövs inom den svenska äldreomsorgen.

Anf. 125 MONA OLIN (SD) replik:

Herr talman! Tack för frågorna, Christofer Bergenblock!

Många som jobbar inom omsorgen och vården kommer från andra länder. Många av dem gör jobbet väldigt bra. Men det finns problem när det gäller språket. Jag undrar vad ledamoten Christofer Bergenblock säger om det. Ska vi behålla människor här, som arbetar i vården men som inte kan språket, bara för att de arbetar i vården? Eller ska vi försöka utbilda människor som bor här och som borde kunna få jobb i vården och omsorgen?

Tidöpartierna kommer inte att ställa några krav på ökade löner. Men min personliga åsikt är att alla som jobbar inom vård och omsorg har för låga löner. Lönerna motsvarar inte det arbete som utförs och det värde som arbetet medför. De borde ha högre löner. Men givetvis kan man inte sätta som krav på en arbetsgivare att höja. Dessutom har vi inte någon statistik över hur stor del av personalen som har för låga löner. Det är nog ganska ovanligt att till exempel en sjuksköterska har under 33 000–34 000 i månadslön. Där ser jag alltså ingen risk över huvud taget.

Jag vet inte heller och har inte någon statistik över hur många av de 43 procenten och 37 procenten som faktiskt skulle bli utvisade om man gick igenom deras fall.

Anf. 126 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Herr talman! Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner är tydliga med att äldreomsorgen står inför historiska utmaningar. I Sverige blir allt fler äldre. Antalet personer över 80 år ökar kraftigt de kommande åren, och gruppen över 85 år, som har störst behov av vård och omsorg, ökar ännu mer.

Det är en framgång att vi lever längre. Men det ställer samtidigt ökade krav. Alltför många äldre möts i dag av en verksamhet där kvaliteten är ojämn, personalen är överbelastad och den medicinska kompetensen inte alltid räcker till. Det är oacceptabelt. I takt med att vi blir allt äldre ökar antalet som har demenssjukdomar, kroniska sjukdomar och andra omfattande behov. Det innebär att det krävs fler platser i särskilt boende, mer hemtjänst och mer medicinska resurser.

Samtidigt växer den arbetsföra befolkningen långsammare. Färre ska bära framtidens kostnader och utföra arbetet för fler. Den utvecklingen har vi känt till länge. Frågan är inte om vi har råd att stärka äldreomsorgen; frågan är om vi har råd att låta bli.

Herr talman! Äldreomsorgen är redan en av kommunernas största utgiftsposter. Samtidigt växer behoven snabbare än resurserna. Många kommuner kämpar i dag med underskott och har svårt att bygga ut i takt med utvecklingen.

Sverige består av 290 kommuner. Det finns naturligtvis kommuner som har god ekonomi, men det finns också många kommuner som inte får driften att gå ihop.

Inspektionen för vård och omsorg visade nyligen i en rapport att andelen äldre som får vänta på insatser ökar. Besluten är fattade men verkställs inte. En av de vanligaste orsakerna till det är platsbristen. Det är i grunden en resursfråga. När staten inte tar ett tillräckligt stort ansvar tvingas kommunerna spara. Det leder till färre anställda, sämre kontinuitet och ökad press på personalen.

Vi socialdemokrater menar att äldreomsorgen inte är en kostnad som ska pressas. Det är en investering i trygghet och värdighet. Till skillnad från Tidöpartierna är vi socialdemokrater beredda att skjuta till mer resurser till äldreomsorgen. År 2023, då den första budgeten lades för den här mandatperioden, föreslog vi en fördubbling av resurserna till välfärden jämfört med regeringen. Så har det sett ut även åren därefter.

I vårt förslag till årets statsbudget avsätter vi 13 miljarder kronor mer, bland annat till två unika satsningar som visar att vi menar allvar med att satsa på äldreomsorgen. Den ena innebär att vi öronmärker cirka 2 miljarder kronor för att man ska kunna påbörja ökad bemanning inom särskilda boenden och hemtjänsten. Vi vill också säkerställa att statsbidragen följer index, för att minska risken för det som hände nyligen på grund av ränteshock och inflation. Vi vill indexera våra statsbidrag.

Herr talman! Bakom varje siffra finns en människa. Äldreomsorgen står och faller med personalen. Hemtjänsten i dag styrs till stor del av minutplanering, personalen saknar rätt kompetens och många behärskar inte svenska språket. Den hemtjänsten kan aldrig ge våra äldre det optimala stödet.

Vi vill därför skapa en äldreomsorg där personalen kan arbeta med kvalitet och värdighet, där arbetsvillkoren är goda och där byråkratin är minimal. Och alla som arbetar i offentlig sektor ska ha lika tillgång till arbetskläder och arbets skor.

Vi vet att behovet av personal kommer att öka kraftigt de kommande åren. Samtidigt är det redan i dag svårt att rekrytera och behålla personal. Därför vill vi permanenta det så kallade Äldreomsorgslyftet, så att fler får möjlighet att utbilda sig inom både yrket och annan vidareutbildning. Fokus ska naturligtvis ligga på undersköterskor, vårdbiträden och specialist-sjuksköterskor. Och personalen ska få språkstöd, utan att yrkeskompetensen trängs undan. Fler ska utbildas för välfärdsyrken, och fler ska vilja stanna kvar.

Vi vill också att det ska vara ett krav att det finns medicinsk kompetens, tillgång till läkare och sjuksköterskor, på våra boenden och i hemtjänsten dygnet runt och året om.

Vi vill också att heltid ska vara norm. Och ledarskapet måste stärkas. Vi vill framför allt att det ska bli fler kollegor till dem som jobbar inom svensk äldreomsorg.

Herr talman! För att säkra kvaliteten i hela landet vill vi införa en äldreomsorgslag, som tydliggör krav på kompetens och kvalitet. Vi vet att ojämlikheten är stor i dag och att den ökar bland kommuner i Sverige.

Vi vill naturligtvis också se att välfärdsteknik införs, men i första hand som ett komplement till personalen, inte för att ersätta personal. Trygghetslarm, läkemedelsrobotar och digital tillsyn ska öka säkerheten och kvaliteten utan att minska den mänskliga närvaron.

Herr talman! Vi har tyvärr sett många rapporter och larm den senaste tiden om övergrepp och allvarliga brister i äldreomsorgen. Jag vill från den här talarstolen vara tydlig med att det är fullständigt oacceptabelt. Ingen äldre ska behöva känna sig otrygg i sitt hem eller på sitt boende. Trygghet och respekt är inte förhandlingsbart. Det är grundläggande rättigheter.

Framtidens äldreomsorg kan inte vänta. Vi behöver en reformerad och stärkt äldreomsorg nu, en äldreomsorg som värnar de äldres rätt till trygghet och värdighet och som ger personalen förutsättningar att göra sitt arbete med stolthet.

Våra löften till folket är tydliga: Äldreomsorgen ska prioriteras. Därför är vi beredda att skjuta till ännu mer resurser och långsiktigt stärka verksamheten.

Jag vill yrka bifall till vår reservation 1 om äldreomsorgens organisation och funktion.

Anf. 127 MALIN HÖGLUND (M):

Herr talman! Vi debatterar nu socialutskottets betänkande SoU21, som handlar om äldreomsorg. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talman! Det finns många äldre i vårt land som har varit med och byggt Sverige starkt. De har arbetat, betalat skatt och bidragit till den välfärd som vi har i dag och som vi kanske tar för given. De har rätt att mötas av en äldreomsorg som präglas av trygghet, kvalitet och respekt.

Men vi måste också vara ärliga: Äldreomsorgen i Sverige har allvarliga problem. Vi ser bristen på personal. Vi ser de långa väntetiderna till särskilt boende. Vi ser en hemtjänst som inte alltid räcker till. Många äldre upplever otrygghet, ensamhet och stress i sin vardag. Det är inte värdigt ett välfärdsland som Sverige.

Herr talman! Regeringen och vi moderater har därför vidtagit viktiga åtgärder för att stärka äldreomsorgen, men vi är ännu inte i mål. Det är ett ständigt pågående arbete. Äldreomsorgen behöver fortsatta reformer, tydligare ansvarstagande och en politik som sätter äldre i centrum. Moderaterna och regeringen driver en politik som syftar till bättre kvalitet, ökad trygghet och större valfrihet. Vår ambition är tydlig: Sverige ska ha en äldreomsorg i världsklass.

Herr talman! Vi står inför en omfattande demografisk förändring i Sverige. Vi lever längre, och andelen äldre i befolkningen ökar kraftigt. Det kunde vi ta del av i dag på forskningsdagen, som vi deltog i allihop. I grunden är detta positivt, men det ställer också väldigt höga krav på äldreomsorgen.

Utmaningarna är väl kända. Det råder stor personalbrist. Tusentals undersköterskor och vårdbiträden saknas, samtidigt som det är färre barn i förskolan i dag. Underbemanning leder till stress, hög sjukfrånvaro och mindre tid för varje äldre. I många kommuner råder brist på äldreboenden. Äldre med behov får vänta längre på plats i särskilt boende, samtidigt som kommunen har ansvaret att se till att det finns bostäder för alla. Otryggheten ökar, larm besvaras för sent och äldre lämnas ensamma. Undernäring är ett allvarligt och ofta dolt problem bland äldre, särskilt bland dem som bor kvar hemma.

Herr talman! Regeringen har under senare år genomfört flera avgörande reformer. Äldreomsorgslyftet är en historisk satsning som gjort det möjligt för tusentals medarbetare att utbilda sig, höja sin kompetens och få fasta anställningar. Statsbidragen till äldreomsorgen har höjts, vilket gett kommunerna bättre förutsättningar att stärka kvaliteten och förbättra arbetsvillkoren. Regeringen har också tagit initiativ till att minska ofrivillig ensamhet bland äldre, bland annat genom en nationell strategi mot ensamhet och genom stöd i civilsamhällets viktiga frågor.

Men vi behöver göra mer. Vi moderater vill gå längre, herr talman. Det som tydligt skiljer Moderaternas äldreomsorgspolitik från andra partiers är vårt fokus på valfrihet, kvalitet och ansvar.

Vi tror på valfrihet. Äldre ska själva få välja vem som utför deras omsorg. Det ska inte vara kommunen eller någon annan som bestämmer.

Vi sätter kvalitet före kvantitet. Det räcker inte med fler platser – omsorgen måste också hålla hög kvalitet.

Vi tar ansvar för ekonomin. En stärkt äldreomsorg kräver långsiktiga och hållbara lösningar. Våra äldre förtjänar bättre än stelbenta system och onödig byråkrati.

Herr talman! Ingen äldreomsorg fungerar utan engagerad och kompetent personal. Därför är arbetsmiljön helt avgörande. I dag leder tunga lyft, hög stress och utmattning till att många lämnar yrket alldeles för tidigt. Vi moderater och regeringen vill förbättra arbetsmiljön genom ökad bemanning, bättre arbetsvillkor och ett starkare ledarskap. Mindre administration ger mer tid för omsorg. Om vi inte lyckas behålla personalen kommer hela äldreomsorgen att stå inför en allvarlig kris.

Herr talman! Kommunerna har ett stort ansvar här. Fler äldreboenden måste byggas. Ingen äldre som har behov av särskilt boende ska tvingas bo kvar hemma. Hemtjänsten måste bli mer flexibel och mer individanpassad. Välfärdsteknik är ett viktigt komplement men kan aldrig ersätta mänsklig omsorg. Regeringen har därför gått vidare med en proposition om välfärdsteknik inom äldreomsorgen och tagit nästa steg genom en utredning av digital teknik i socialtjänsten. Teknik ska öka tryggheten, inte minska den.

Herr talman! En särskilt viktig reform är regeringens proposition om språkrav inom äldreomsorgen. Goda kunskaper i svenska är en förutsättning för trygghet, säkerhet och delaktighet för de äldre. Äldre måste kunna förstå. De måste också kunna bli förstådda. Därför införs ett språkrav på nivå B2 i svenska från och med den 1 juli 2026. Regeringen avsätter betydande resurser för att stötta kommunerna i deras arbete. Det handlar om kvalitet, patientsäkerhet och respekt för den äldre.

Herr talman! Vi måste också tala om anhöriga. I Sverige finns över en miljon anhöriga som vårdar någon i sitt hem. Många går ned i arbetstid

eller slutar arbeta helt. Stress, utmattning och ekonomisk otrygghet är ganska vanligt. Det vet jag själv, för vi vårdade min pappa i vår familj. Regeringen stärker därför stödet till anhöriga genom att höja statsbidrag och utveckla nationella riktlinjer. Anhöriga ska inte lämnas ensamma med ett ansvar som egentligen är samhällets.

Herr talman! Moderaternas utgångspunkt är att varje människa är unik. Rätten att bestämma över sitt liv ska gälla oavsett ålder. På ålderns höst förtjänar man bättre.

Anf. 128 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Malin Höglund så mycket för anförandet. Jag håller med om en del av beskrivningen av de utmaningar svensk äldreomsorg står inför. Jag kan också vara ödmjuk och säga att pengar inte löser alla dessa problem. Det vore förmätet att hävda det. Det krävs naturligtvis också andra insatser.

Men som jag tidigare sagt i både mitt huvudanförande och replikerna är äldreomsorgen underfinansierad i Sverige. Detta är många myndigheter, SKR med flera – även forskare, som vi hört i dag – väldigt tydliga med. Därför vill vi socialdemokrater prioritera äldreomsorgen särskilt mycket de kommande åren. Vi har dubblerat flera av anslagen till välfärden. Vi har i år även ett riktat anslag på 2 miljarder till personalsatsningar.

Min första fråga till ledamoten Malin Höglund är: Anser Moderaterna att de pengar som ges i statsbudgeten för i år är tillräckliga för att få svensk äldreomsorg att fungera? Är det enbart andra insatser som behövs? Behövs det inte mer resurser i form av pengar?

Anf. 129 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Mikael Dahlqvist för en viktig fråga. Pengar löser inte allting. Staten ger pengar till kommunerna i form av statsbidrag, men kommunerna har också ett ansvar själva. De har ansvar för sin ekonomi och budgetarna för de olika nämnderna. Det är alltså inte enbart staten som har ansvaret i det här läget heller. Det finns väldigt många kommuner som går med plus i dag. Det finns också kommuner där man underfinansierar till exempel socialnämnden för att kunna ha plus på kontot i det stora hela. Det är väldigt mycket en kommunal fråga, anser jag. Statsbidrag ger vi, och det vet ledamoten om.

Anf. 130 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack så mycket, ledamoten, för svar!

Det är bra att ledamoten är tydlig med att det enbart hänger på kommunerna framöver hur svensk äldreomsorg utvecklar sig. Där är vi inte helt överens.

Socialdemokraterna är helt övertygade om att en underfinansiering av den sektorn har pågått i många år. Det måste vi lösa för att få grundförutsättningarna för att bygga någonting bättre framöver.

Jag har en andra fråga som jag tänkte ställa utifrån Malin Höglunds anförande. Det handlar om att Moderaterna är en garant för valfrihet och så vidare. Om jag hörde rätt menar man att kommunerna har brist på kreativitet och organisation.

Vi socialdemokrater har absolut ingenting emot valfrihet om det sker på bra och rättvisa villkor. Ledamoten vet precis som jag att vi har en tick-

ande bomb när det gäller privata utförare inom välfärden. Äldreomsorgen är tyvärr inget undantag.

Det finns myndigheter som påstår att vi talar om en svart marknad på över 100 miljarder. Vi har problem med oseriösa utförare, vi har problem med kriminalitet, rent ut sagt, och vi har problem med fusk.

En fråga som jag har drivit länge i socialutskottet under den här mandatperioden och även förra mandatperioden är att vi ska lägga den ideologiska hatten åt sidan och försöka att se till skattebetalarnas pengar.

Jag anser att vi måste göra betydligt mer för att få ordning och reda. Min fråga till ledamoten är: Är det inte bättre att se till att skapa ett regelverk för att minimera risken för fusk och båg innan man vill ha mer valfrihet?

Anf. 131 MALIN HÖGLUND (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Mikael Dahlqvist, för kompletterande frågor!

Nio av tio äldre vill själva välja hur de ska bo. Den siffran tycker jag är väldigt tydlig. Jag har gjort väldigt många timmar som praktikant i äldreomsorgen både på särskilda boenden och trygghetsboenden och ute i hemtjänsten som Praktikant-Malin.

Jag har pratat med de äldre och frågat: Varför valde du just det här boendet? Ibland var det en slump och att de tog det som fanns. Ibland flyttade de in på ett boende för att sedan kunna flytta till ett annat boende som de själva ville ha. Så är det inte för de flesta. Men det finns de som vill välja och därför står kvar i kön lite längre.

Det är bra att det finns olika boenden i privat eller kooperativ regi och i kommunal regi så att de anställda som vill jobba inom äldreomsorgen kan få välja: Vill jag jobba för kommunen, vill jag jobba för ett kooperativ eller vill jag jobba för ett företag? Vi talar om att locka fler, inte färre, till att jobba i äldreomsorgen. Att det finns flera alternativ kan då vara ett incitament.

Ett annat incitament kan vara att gå ut till elever redan i årskurs 7 eller 8 och säga: Hej! Vi som kommun har feriepraktik även för er. Så kan man göra för att locka fler att börja jobba i äldreomsorgen. Det tror jag att vi måste göra.

Vi måste också börja tala gott om äldreomsorgen och berätta att det är ett roligt arbete som också är fritt.

Vi är helt överens om att bekämpa kriminalitet och fusk. Det ska inte finnas. Det tar regeringen också ansvar för.

Anf. 132 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Även i detta ärende har jag äran att hoppa in i socialutskottets debatt, även om det inte är min normala hemvist. Jag tror att den som noggrant följt kammarens debatter är väl medveten om vad vår ledamot Nadja Awad, som är ansvarig för frågorna, gång på gång har sagt och lyft fram i debatten om äldreomsorg. Jag tänker ändå lyfta fram vår reservation 8 och berätta vad den handlar om.

I början av april 2025 beslutade FN:s människorättsråd att ta ett avgörande steg mot att förverkliga en konvention om äldre personers mänskliga rättigheter. Äldre personer har samma mänskliga rättigheter som alla andra. Enligt Institutet för mänskliga rättigheter osynliggörs äldres röster,

perspektiv och erfarenheter alltför ofta, vilket får konsekvenser i äldres vardag och för äldres rättigheter. Institutet menar att äldre ofta ses som skyddsvärda mottagare av stöd och hjälp och en ekonomisk belastning för stater snarare än som unika individer med varierande behov, önskemål och rättigheter.

I dagsläget är skyddet för äldres rättigheter i internationella konventioner fragmenterat. FN:s oberoende expert om äldre personers åtnjutande av mänskliga rättigheter har identifierat avsaknaden av en äldrekonvention som en bidragande orsak till dessa brister.

Både införandet av en äldrekonvention och vägen dit är viktiga steg för att synliggöra situationen för äldre personer, exempelvis ålderism, diskriminering och brister i rätten till hälsa och delaktighet.

Vänsterpartiet anser att Sverige bör delta aktivt i framtagandet av en konvention om äldre personers mänskliga rättigheter.

Det är därför anmärkningsvärt och bekymmersamt att Sveriges regering inte sände en delegation till det första FN-mötet om en ny äldrekonvention.

Sverige behöver ta en aktiv roll i arbetet med att ta fram en konvention om äldre människors mänskliga rättigheter. När regeringen inte tar ansvar borde vi här i Sveriges riksdag tvinga regeringen till detta.

I övrigt står jag bakom alla Vänsterpartiets reservationer i betänkandet. Men jag har valt att fokusera på denna reservation. Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation nummer 8 om en konvention om äldres mänskliga rättigheter.

Anf. 133 DAN HOVSKÄR (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Sverige står inför en historisk demografisk förändring. År 2028 beräknas antalet personer över 80 år vara 50 procent fler än i dag, enligt Statistiska centralbyrån. Det är en dramatisk ökning. Det betyder att vi står inför ett vägval: Ska vi ha en äldreomsorg där människor bara överlever eller ett samhälle där äldre får fortsätta att leva?

För oss kristdemokrater är svaret självklart. Vi vill se ett Sverige där äldre möts av värdighet, trygghet och respekt. Äldre är inte en enhetlig grupp. De är individer med olika behov, drömmar och erfarenheter. Därför kan äldrepolitiken aldrig reduceras till en enda fråga. Den handlar om omsorg, bostäder och trygghet men också om gemenskap, delaktighet och mänsklig värdighet.

Herr talman! Regeringen prioriterar äldreomsorgen genom sektorsbidraget till äldreomsorgen, genom reformer som skyddad yrkestitel för undersköterskor och genom att förlänga och utveckla Äldreomsorgslyftet. Den nya socialtjänstlagen innebär dessutom en viktig omställning mot en mer förebyggande, kunskapsbaserad och tillgänglig omsorg.

Många äldre vill bo kvar hemma så länge som möjligt. Det ska vi respektera och möjliggöra. Men vi vet också att det finns äldre som känner att de behöver en annan boendeform. Då ska vi inte neka dem plats. Det är inte värdigt att inte själv få välja.

Valfrihet är en värdighetsfråga. Det var därför vi införde lagen om valfrihetssystem, LOV, för att stärka äldres rätt till självbestämmande.

Det förvånar nog ingen att nio av tio personer över 85 år vill kunna välja sin omsorg, som vi tidigare hörde. Det finns ingen anledning att tro att äldre skiljer sig från befolkningen i övrigt när det gäller detta.

Självklart vill man kunna välja sitt boende. Självklart vill man kunna påverka vem som kommer hem och hjälper till med städning eller personlig omvårdnad. I regel vill vi bestämma över vår vardag och påverka vår situation, och det upphör inte för att vi blir äldre.

Därför vill vi kristdemokrater att kommuner ska vara skyldiga att erbjuda valfrihet inom äldreomsorgen. Den äldre ska ha rätt att välja vem som kliver över tröskeln, var man vill bo och hur man vill leva.

Herr talman! Tyvärr har vi de senaste åren sett allvarliga övergrepp inom hemtjänsten. Äldre kvinnor har utsatts för ofredanden och våldtäkter i sina egna hem. Det är fullständigt oacceptabelt.

Förtroendet för äldreomsorgen måste återupprättas. Kristdemokraterna anser att kommuner – oavsett om verksamheten bedrivs i egen regi eller av entreprenör – ska vara skyldiga att kräva utdrag ur belastningsregistret vid nyanställningar. Vi vill också införa ett nationellt avstängningsregister för personal inom vård- och omsorgsyрken, så att personer som misstänks för övergrepp inte bara kan byta arbetsplats och fortsätta arbeta med äldre. Men det räcker inte. Chefer måste ges rätt verktyg och förutsättningar att arbeta förebyggande, identifiera riskindivider och agera i tid.

Vi vill också stärka den personliga tryggheten. Den som får intim vård ska ha rätt att välja om den vill vårdas av en man eller en kvinna. Det är en fråga om värdighet.

Trygghet handlar också om språk. När personalen inte behärskar svenska tillräckligt riskeras både säkerhet och liv. Därför vill vi införa obligatoriska språktester vid anställning och krav på fortbildning för den som behöver stärka sina kunskaper – inte för att stänga ute någon utan för att skydda de äldre.

Herr talman! Arbetet i äldreomsorgen är ett av samhällets mest ansvarsfulla yrken. Samtidigt står vi inför en växande personalbrist. När barnafödandet minskar och behoven i äldreomsorgen ökar måste vi börja tänka nytt. Vi föreslår därför en omskolningsbonus för den som vill byta från barnomsorgen till äldreomsorgen.

Vi stärker också rätten till fast omsorgskontakt. Tidigare har detta bara funnits inom hemtjänsten, men nu införs fast omsorgskontakt även för äldre som bor på särskilt boende. Det är en viktig reform för trygghet och kontinuitet. Regeringen tillför 244 miljoner kronor under 2026 och 487 miljoner kronor under 2027 till detta.

Herr talman! Vi får inte glömma de anhöriga. Var femte svensk är anhörigvårdare. Ni utför ett ovärderligt arbete! Därför satsar vi 150 miljoner kronor under 2026 och 300 miljoner kronor under 2027 och framåt på stärkt anhörigstöd. Samhället ska vara ett stöd och inte en ersättare för de naturliga gemenskaperna. Detta är en central del av vår människosyn. För oss kristdemokrater är familjen och gemenskapen grundläggande byggstenar i samhället.

Vi gör inte detta bara för dagens äldre. Vi bygger för oss själva, för våra föräldrar, för våra barn och för ett samhälle där trygghet, värdighet och respekt gäller – från det första steget till den sista vilan.

Herr talman! För oss i Kristdemokraterna är äldrepolitiken en del av vårt politiska dna. Det finns mer att göra, och vi kommer att fortsätta driva

på för en starkare, tryggare och värdigare äldreomsorg. I dag tas viktiga steg.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 134 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 3 under punkt 1 i betänkandet.

För en vecka sedan kunde man läsa ett reportage i min lokaltidning, Hallands Nyheter, om min vän Lisa Svensson i halländska Kungsäter. Reportaget utgick från resultatet i World Happiness Report 2025, som visar att Sverige är det fjärde lyckligaste landet i världen men att lyckan skiljer sig åt mellan olika åldersgrupper. Minst nöjda med livet är våra unga vuxna, och mest nöjda är våra seniorer. Hade det hängt på ungdomarna hade Sverige bara kommit på 30:e plats, men hade det hängt på seniorerna hade vi kommit på första plats.

Av den anledningen vände sig den 22-åriga reportern Ellen Rosén till 102-åriga Lisa i Kungsäter för att be om livsråd. Och det fick hon! Råden var att skratta, dansa och umgås med nära och kära. Ibland tror jag att vi gör klokt i att lyssna lite mer på dem som är äldre i samhället, även när det är 80 års skillnad mellan oss.

Det leder mig in på ämnet för debatten, som är äldreomsorg. Jag tänker fokusera på två olika delar i mitt anförande, dels trivsel, dels personal. Med Lisas ord om skratt, dans och umgänge passar det förstås bra att börja med trivseln.

Även om Sveriges äldre hamnar högt i den internationella mätningen av lycka, herr talman, innebär det inte att vi saknar problem. Jag tycker att Lisa fängade in det väldigt fint när hon pratade om att lycka handlar om trivsel, meningsfullhet och gemenskap.

I Sverige har vi ett starkt civilsamhälle, som är viktigt för många seniorer. Det handlar om föreningar, inte minst pensionärsföreningar, om studieförbund och om samfund.

Det har därför varit sorgligt att ta del av Tidöpartiernas slakt av studieförbunden under mandatperioden. De statliga anslagen har skurits ned med 30 procent. Personal har fått lämna sina tjänster, studiecirkelar har avvecklats och kulturaktiviteter har ställts in. Till stor del har dessa neddragningar drabbat just seniorer.

För oss i Centerpartiet är det här en oacceptabel utveckling, och vi har i vår budgetmotion lagt tillbaka de 500 miljoner kronor som regeringen dragit undan. Vi vet hur viktigt det är med aktiviteter och gemenskap, särskilt på äldre dagar.

Herr talman! Gemenskap handlar även om boendesituationen, och vi vet att det även är lätt att bli ensam på äldre dagar. Har partnern gått bort ökar risken för ensamhet markant hos många, särskilt hos män. Kraven för att flytta in på ett särskilt boende är i regel rätt höga och bygger huvudsakligen på omfattande somatiska eller kognitiva besvär. Det är detta som är grunden för att få flytta. Men en flytt till ett trygghetsboende genererar i regel betydligt lägre krav, även om det i många kommuner fortfarande görs en biståndsbedömning. Centerpartiet vill att det ska vara en rättighet från 85 års ålder att få plats på ett trygghetsboende med anpassade bostäder, gemensamhetslokal och viss personalbemanning.

Oavsett om man får matdistribution via hemtjänsten, mat på sitt särskilda boende eller mat via en dagcentral i kommunen är det förstås viktigt att maten är god, näringsrik, inbjudande och helst närproducerad.

Tyvärr har vi kunnat ta del av exempel i pressen där maten har satts på undantag och använts som besparingsåtgärd i kommunerna. Så var fallet med Rut i Arboga, som blev av med söndagssteken på sitt äldreboende. Nu är styret utbytt i kommunen, och söndagssteken lär ha kommit tillbaka. Vi har också kunnat ta del av att Georg i Stockholm inte fick dricka torsdagslikör på sitt seniorboende på grund av kommunens paragrafrytteri och överförmyndamentalitet kring både alkoholservering och äldre. Ett tydligt exempel på ålderism, skulle jag kalla detta.

Centerpartiet ser behov av ett ordentligt lyft för maten i svensk äldreomsorg. Maten och matsituationen är inte bara viktiga för välbefinnande och livskvalitet utan är dessutom oerhört viktiga för nutritionen eftersom alltför många äldre även lider av undernäring.

Herr talman! De senaste dagarna har bomberna regnat över Iran. Även om det är militären och den förhatliga regimen som kriget riktar sig mot är fruktan naturligtvis stor hos befolkningen. I detta helvete befinner sig systrarna Donya och Darya, som i höstas rycktes upp från sina studier till sjuksköterskor och utvisades till Iran, ett land som de lämnade bakom sig 2018. Efter sju års investeringar i deras utbildning, och trots det stora behovet av vårdpersonal, kastade Tidöpartierna ut dem ur Sverige i oktober 2025. Eftersom båda passerat 18 ansågs de inte längre ha anknytning till Sverige trots att det är här deras föräldrar lever.

Vi har även sett hur undersköterskor och vårdbiträden fått lämna landet på grund av att de inte når upp till regeringens nuvarande lönegolv. Den 1 juni höjer Tidöpartierna det golvet till 33 390 kronor per månad. Det ska jämföras med den genomsnittliga lönen hos personal inom LSS, hemtjänst och äldreomsorg, som ligger på 29 945 kronor per månad. Det betyder att i stort sett ingen kommer att kunna jobba inom svensk äldreomsorg på arbetstillstånd.

Från och med juni kommer vi även att se sjuksköterskor tvingas lämna landet av samma anledning – att ingångslönerna ligger under den nivån.

Det här är en helt galen politik, som inte bara är omänsklig utan även skadlig för svensk ekonomi och svensk välfärd. Svensk äldreomsorg behöver varma och engagerade händer som tar hand om våra äldre. Vem händerna sitter på spelar mindre roll.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis återknyta till 102-åriga Lisa i Kungsäter. Att skratta, dansa och umgås med nära och kära är betydelsefullt under alla delar av livet. Även om dansen förstås kan ersättas med en annan aktivitet är själva förutsättningen för att leva ett bra liv även på äldre dagar att vi motverkar ensamhet och stärker gemenskap, nyttjar kraften i civilsamhället med föreningar, studieförbund och samfund och ser till att vi har kunnig, klok och engagerad personal inom hemtjänst och äldreomsorg.

Anf. 135 MALIN DANIELSSON (L):

Herr talman! Skandalerna inom äldreomsorgen har tyvärr duggat tätt på senare tid – personal som misstänkts för narkotikabrott, äldre som utsatts för sexuella övergrepp eller till och med misshandel och hela arbets-

lag som behövt stängas av. Detta får inte bli normaltillstånd för svensk äldreomsorg.

Därför har ett antal viktiga åtgärder vidtagits den här mandatperioden. En av de allra viktigaste är ett tydligt lagstöd för kommunerna att begära ut utdrag ur belastnings- och misstankeregister som ska visas upp innan man anställs inom äldreomsorgen. Regeringen har även tillsatt en utredning som ska undersöka om dessa bakgrundskontroller bör bli obligatoriska. Den som är i behov av omsorg måste kunna lita på att den som stiger över ens tröskel går att lita på och inte är kriminell.

Kraven på en väl fungerande äldreomsorg behöver dock vara högre ställda än så. Därför är flera av de satsningar som gjorts under mandatperioden viktiga. Det handlar om tydliga krav på att äldre ska mötas av personer som behärskar svenska på en adekvat nivå, ökad medicinsk kompetens inom äldreomsorgen, fast omsorgskontakt såväl inom hemtjänsten som på särskilda boenden och självklart även Äldreomsorgslyftet, som har varit en hörnsten i arbetet för att höja kompetensen på våra äldreboenden.

När man behöver äldreomsorg ska man kunna förvänta sig värdighet och kvalitet men också bibehållen egenmakt. Men, herr talman, det handlar också om att förebygga behov av äldreomsorg, att se till att de friska åren blir fler så att man inte behöver samhällets stöd. Det är bra för individen, men det är också bra för samhället.

Flera viktiga steg har tagits för att uppfylla detta. God och nära vård och arbetet med fast läkarkontakt är en del i det arbetet. En annan del är den nationella demensstrategin, som jag tycker att vi borde prata mer om. Jag vet att utskottet har haft både den och arbetet med att förebygga demens uppe tidigare i dag.

Till skillnad från den tidigare strategi vi hade på demensområdet skiftar vi nu fokus från att enbart ha ett omsorgsperspektiv när väl någon har drabbats av demens till att ha ett helhetsperspektiv. Mer vikt kommer att läggas vid forskning och förebyggande arbete. Det ligger därför också en väldigt stor demensforskningssatsning i den forskningsproposition vi fattat beslut om här i riksdagen.

När en person drabbas av demens drabbas också alla runt omkring. Därför är det otroligt viktigt att vi förbättrar livskvaliteten för den som är drabbad och säkerställer att man får en vettig tillvaro. Med den nya strategin stärks inte bara vården och omsorgen utan också möjligheten för personer med demens att leva livet hela livet, liksom möjligheten att förebygga och sätta in bromsmediciner och kanske till och med vaccinera så att färre drabbas av demens.

Även tandvårdsreformen, herr talman, har ett tydligt fokus på förebyggande. Tanken är att vi ska få den tandvård vi behöver hela livet, oavsett plånbok och oavsett personnummer. Därför blir förebyggande tandvård nu mindre kostsamt för riskgrupper, och de pensionärer som är i behov av stora ingrepp får råd att genomföra dem.

Vi vet att tandhälsan är nära sammankopplad med hälsan i stort. Vi vill genom en god tandhälsa också kunna förebygga andra sjukdomar.

Herr talman! Under lång tid har fördomar kring äldre präglat vårt samhälle. Forskning visar dock faktiskt att 70 är det nya 50. Den som är årsrik i dag lever ett helt annat liv än den som uppnådde pensionsåldern för 50–60 år sedan. Men vår bild av att vara äldre är i mångt och mycket densamma som den var i en förgången tid. Även om vi ser tydliga tecken

på att detta är på väg att ändras – vi ser fler som arbetar långt efter att ha passerat 70, det har blivit vanligare med företag som erbjuder tjänster som utförs av seniorer och så vidare – speglar fortfarande vår syn på äldreomsorg det gamla och lite mossiga sättet att tänka kring äldre.

Under första delen av 1900-talet låg fokus för äldreomsorgen på vård. När fokus sedan på 60-talet skiftade till omsorg i hemmen bars hemtjänsten för gamla upp av hemmafruar som arbetade för en symbolisk lön. I dag börjar fokus antligen handla om att leva livet hela livet och hur vi kan göra de friska åren fler och självbestämmandet större när vi behöver hjälp.

Herr talman! Ett område där årsrika fortfarande behandlas som ett kollektiv är det vi debatterar i dag: äldreomsorgen. Samma lösningar erbjuds till alla, ofta med en förment klapp på huvudet och uttryckssätt som ”våra äldre”.

Jag brukar ofta lyfta en rapport från Institutet för mänskliga rättigheter som kom häromåret året, *Hemma är någon annanstans*. Institutet studerar där äldreomsorgen ur ett rättighetsperspektiv i stället för ett omsorgsperspektiv.

Att MR-institutet tyvärr verkligen var något på spåren ser vi nu när vi gång på gång läser om missförhållanden inom svensk äldreomsorg som bygger på att man inte får rätten till ett värdigt liv. Vi kan läsa om äldre som lämnats ute i kylan en hel natt, äldre som har legat i blod och avföring och äldre som lider av näringsbrist för att kommunerna drar in på mat.

Med stigande ålder ses människor alltför ofta som just sin ålder – inte som egenföretagare, kock, konstnär, frimärkssamlare eller någon av alla de andra saker som tidigare har definierat oss som människor. Man reduceras till att vara äldre, inte en människa med grundläggande mänskliga rättigheter. Då ökar risken för den typ av missförhållanden som vi tyvärr läser mycket om medierna i dag. Därför är det välkommet att FN:s människorättsråd tar sig an frågan om en konvention om äldre människors mänskliga rättigheter.

Äldreomsorgen får aldrig lämna någon ensam, i kylan, i utsatthet och i otrygghet. Vi behöver högre ambitioner – en äldreomsorg som bygger på fokus på mänskliga rättigheter och bibehållen egenmakt hela livet. Det är så vi kommer att kunna forma framtidens äldreomsorg.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

I detta anförande instämde Fredrik Malm (L).

Anf. 136 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! En av förutsättningarna för att få den goda äldreomsorgen som ledamot Malin Danielsson precis har pratat om är naturligtvis tillgången till personal. Det är inte bara en förutsättning, utan det är själva grunden för att vi ska kunna bedriva hemtjänst och äldreboenden i det här landet. I den situationen väljer Tidöregeringen, där Liberalerna ingår, att kompetensutvisa människor från Sverige. Man gör det till stor del med hjälp av ett högt lönelov för arbetskraftsinvandring.

Jag har tidigare nämnt de siffror som vi kan se vad gäller kompetensen inom Sveriges kommuner. I dag är 22 procent av dem som arbetar i Sveriges kommuner utrikes födda. Men tittar vi på just omsorgsverksamheten inom äldreomsorgen är det en oerhört stor del som är utrikesfödda, nämligen

gen 53 procent av vårdbiträdena och 37 procent av undersköterskorna. En del av dem jobbar just med arbetstillstånd.

Regeringen har satt en lönenivå som kommer att gälla från den 1 juni som ligger på 33 390 kronor. Det är nästan 4 000 kronor högre än vad genomsnittslönen är inom LSS, äldreomsorg och hemtjänst i dag. Särskilt svårt blir det för landsbygdskommuner att rekrytera, och extra svårt slår det mot norra Sverige, där man dessutom är rätt beroende av arbetskraftsinvandringen.

På vilket sätt anser Liberalerna att det gynnar svensk äldreomsorg att kasta ut personal som jobbar där i dag?

Anf. 137 MALIN DANIELSSON (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det är fantastiskt många som varje dag bidrar i vår äldreomsorg i vårt avlånga land. Många av dem, precis som ledamoten säger, har en annan bakgrund än svensk. Antingen har man rötter i ett annat land via sina föräldrar eller så är man född i ett annat land. Jag tycker att det är fantastiskt att se att så många vill bidra till att bygga den äldreomsorg vi har i dag. Många vidareutbildar sig också via Äldreomsorgslyftet; de går svensk-kurser för att nå upp till en adekvat nivå för att kunna fortsätta arbeta inom äldreomsorgen. Det här är något som vi i Liberalerna vill uppmuntra till.

Vi vill uppmuntra dem som kommer hit, som vill bidra till vårt samhälle och som vill bygga vårt samhälle starkt inför framtiden. Därför har vi också gjort ett antal satsningar, bland annat på svenska inom äldreomsorgen, Äldreomsorgslyftet och så vidare för att fler ska kunna arbeta på ett bra sätt inom äldreomsorgen.

Arbetskraftsinvandringen och lönenivåerna är en fråga som har diskuterats länge i Sveriges riksdag. Många partier har drivit frågan. Liberalerna är inte ett av de partier som har drivit på för ett golv vad gäller lönerna, utan för vår del har det varit viktigt att studera bristyrken över tid för att se vilka bristyrken som bör undantas i Sverige. Jag följer noga situationen i äldreomsorgen, inte minst i norra Sverige, för att se så att vi inte fattar beslut som inte är till gagn för hela landet.

Anf. 138 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Herr talman! De facto bidrar den politik som Liberalerna är med och genomför i Sveriges riksdag och genom Sveriges regering till att kasta ut de människor som i dag arbetar inom svensk välfärd, som bidrar till att upprätthålla vår hemtjänst, vår äldreomsorg, våra LSS-boenden och vår personliga assistans.

Det är inte rimligt att det är så. Det handlar dels om att Sverige tappar kompetens, dels om att Sverige har investerat pengar i dessa människor för att utbilda dem – och sedan skickar vi iväg dem ut ur landet. Varför gör vi det? Jo, därför att vi sätter upp ett helt orimligt lönekrav. Det lönekravet har regeringen bestämt. Det är Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna med stöd av Sverigedemokraterna som har kommit fram till att 90 procent av medianlönen är rimligt. Effekten av det lönekravet blir att undersköterskor får lämna landet, att vårdbiträden får lämna landet och att även nyexaminerade sjuksköterskor kommer att få lämna landet.

Om det slår hårt i Stockholm slår det ännu mycket hårdare i de delar av landet där medianlönen är lägre. Slår det hårt mot män kan vi se att det slår ännu hårdare mot kvinnor, som också har en lägre medianlön.

På vilket sätt är det liberal politik att kasta ut människor som gör rätt för sig, betalar skatt, har integrerats i samhället, lärt sig språket och bidrar till vår gemensamma välfärd? De kastas ut när vi så väl behöver dem.

Anf. 139 MALIN DANIELSSON (L) replik:

Herr talman! Jag tackar för den upprepade frågan, Christofer Bergenblock.

Jag kan fortsätta att konstatera att Liberalerna driver på för att de som kommer till Sverige ska välkomnas till Sverige, att de ska få möjlighet att bidra till det svenska samhället och att vi ska skapa bra system som fungerar för äldreomsorgen och för dem som kommer hit och bidrar. Många av dem som jobbar i svensk äldreomsorg i dag kommer inte att drabbas av något lönegolv, lönetak eller andra typer av regler. De gör ett fantastiskt bra jobb dagligen.

Precis som ledamoten är inne på har vi fastställt en lönesumma, men den är aldrig skriven i sten. Liberalerna har inte haft det som en hjärtefråga och kommer inte att ha det som en hjärtefråga att lönen ska vara på en viss nivå. Vi behöver i stället ständigt följa hur dessa frågor påverkar till exempel svensk äldreomsorg, inte minst i norra Sverige där det finns stora problem med rekrytering.

Det finns olika sätt att hantera problemen. Man kan titta på summan, och man kan titta på om bristyrken ska undantas. Vi följer frågan noga, och vi hoppas att vi ska hitta en bra lösning som fungerar för svensk äldreomsorg och för alla dem som finns i landet i dag och vill bidra till att bygga Sverige starkt i framtiden.

Anf. 140 NILS SEYE LARSEN (MP):

Herr talman! Innan vi går in på äldreomsorgen tänkte jag ge några sakupplysningar eftersom kommunal budget har debatterats här. Jag är fortfarande relativt ny i riksdagen, men är det något jag kan så är det kommunala budgeten. Det känns som att det har funnits lite okunskap i salen som behöver redas upp.

Anledningen till att det finns kommuner som gör plusresultat trots att de skulle behöva mer resurser till äldreomsorgen har delvis att göra med att en kommun inte kan göra precis som regeringen, det vill säga medvetet underskottsfinansiera och sedan bränna lånade pengar på valfläsk. Det funkar inte riktigt så. Dessutom behöver kommuner generellt sett, enligt SKR, ha överskottsmål på minst 1 procent. Det har att göra med att man, i synnerhet om man behöver investera nytt i kommunen, inte vill underminera finanserna.

Jag ville bara ha det sagt. När man budgeterar inom kommuner är det ibland svårt att se exakt hur utfallet blir. Men behovet av resurser är stort. Det är det vi hör från kommuner. Man behöver verkligen resurser just för äldreomsorgen, som vi debatterar här.

Med det sagt var det jätteintressant att vara med på det seminarium vi hade i utskottet i morse och att få höra lite om hur detta utvecklas. Det är på många sätt en positiv utveckling i Sverige, där vi blir äldre och där vi också kan se fram emot goda äldre år. Som någon sa: 70 är det nya 50.

Men detta innebär också vissa utmaningar på sikt. Vi ser bland annat att gruppen 80-plus kommer att öka med närmare 30 procent till 2030. Det är alltså en förändring. Det här är en utmaning, inte bara när det gäller att kunna säkerställa det som vi vill säkerställa. Jag tror att alla egentligen delar samma intention: att våra äldre ska kunna räkna med en ålderdom med värdighet. Det förtjänar de. De har varit med och byggt det land och det samhälle som vi har i dag. Men för att man ska kunna säkerställa en ålderdom med omsorg och med kvalitet behöver det finnas resurser och tillräckligt med kompetens, människor som faktiskt kan jobba med att ta hand om våra äldre.

Det är stora regionala skillnader. Jag återkommer till norra Sverige, som jag kommer från, och regionerna där. I Västerbotten och även i grannregionerna Norrbotten, Västernorrland och Jämtland finns det stora utmaningar. Många kommuner som är små sett till befolkning men väldigt stora till ytan har sett en ständigt och stadigt vikande befolkningstrend. Det är en minskande och åldrande befolkning. Kommunerna kämpar för att försöka upprätthålla service. Varenda hjälpande hand som finns är ovärderlig.

Just för de här kommunerna slår kompetensutvisningarna extra hårt. Vi pratar om ganska allvarliga konsekvenser. Jag har i tidigare debatter nämnt till exempel Harads i Bodens kommun. Och jag har rest till exempel till Jörn och Norsjö, där människor som jobbat heltid med att ta hand om våra äldre har utvisats. Man ser med väldigt stor oro på detta, för man har inte några alternativ. När dessa hjälpande händer utvisas finns det inga andra som kan ta vid. Det är otroligt oroväckande.

Då vill jag bemöta det andra felaktiga påståendet som vi har hört i den här debatten, nämligen att det är människor som har varit här olagligt som har utvisats. Nej, så är det inte. Det är människor som har befunnit sig här lagligt tills man ändrade spelreglerna genom politiska beslut.

Det handlar inte bara om de 4 700 som tvingats ut på grund av avskaffandet av spårbytet, däribland min personliga assistent. Det är också de höjda lönekraven som försvårar situationen. Och de tonårsutvisningar som vi ser runt om riskerar att drabba vår framtida kompetensförsörjning, som kommer att vara helt avgörande för vår äldreomsorg.

Jag ser med stor oro på den utvecklingen, och jag kan konstatera att det finns en väldigt stark tondövhet från majoriteten i riksdagen gentemot de förutsättningar som många av våra kommuner har, i synnerhet längre upp i landet, i de mer glesbefolkade kommunerna.

Jag tänkte gå vidare till det som vi kommer att yrka på, och det är reservation 10. Vi skulle vilja satsa mer resurser. Vi behöver också titta på hur vi kan säkra den långsiktiga finansieringen av äldreomsorgen. Men vi skulle också behöva jobba vidare med hur vi kan stärka äldres stöd och trygga skyddet för äldres rättigheter. Här skulle vi vilja ta efter något som faktiskt existerar i Finland, nämligen en nationell äldreombudsman, som har fungerat bra. Detta är ett förslag som vi från Miljöpartiet nu lägger fram.

En annan del i den reservationen handlar om ett ganska stort problem som drabbar många äldre. Det är ofrivillig ensamhet, som tyvärr växer och utvecklas i Sverige, vilket är sorgligt. Vi behöver jobba brett och samlat för att bekämpa ofrivillig ensamhet och för att se till att stödja och skapa viktiga mötesplatser som kan vara enormt betydelsefulla för den psykiska

hälsan, som i sin tur påverkar den fysiska hälsan. Detta är en del av den reservationen.

Vi är givetvis glada för att Vänsterpartiet lyfte vår gemensamma reservation om en konvention om äldre människors mänskliga rättigheter. Det är ett arbete som har inletts. Vi är lite besvikna över att Sverige valt att inte ta en ledande roll i det arbetet. Vi känner att vi borde våga ta på oss en ledartröja i arbetet med att få till den. Just när det gäller de äldre är det ganska knapert och en spretig struktur, internationellt. Därför ser vi ett behov av denna äldrekonvention.

Avslutningsvis vill jag, när det gäller den ofrivilliga ensamheten, lyfta ett litet positivt exempel. Det handlar om Ammarnäs Livs, som så fort covidrestriktionerna lättade bestämde sig för att vända på steken. I stället för att köra ut mat till ensamma äldre valde de att en gång i veckan köra människor till matbutiken. Det blev en vinn-vinnsituation, som de sa. Dels slapp de själva packa ihop alla varor, dels blev det möjligt för en del som satt ensamma hemma att mötas. Varje torsdag är de nu samlade i Ammarnäs Livs. Jag tycker att det är ett fint litet exempel på hur man kreativt lyckats skapa en ovärderlig mötesplats för äldre. Därmed stärks gemenskapen, och man motverkar den ofrivilliga ensamheten.

(Applåder)

I detta anförande instämde Jacob Risberg (MP).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

§ 8 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning

Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU15
Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning (skr. 2025/26:40)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

§ 9 Situationen i Israel och Palestina

Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU15
Situationen i Israel och Palestina
föredrogs.

Anf. 141 JOHAN BÜSER (S):

Herr talman! Dagens betänkande handlar egentligen om Israel och Palestina, men det är omöjligt att inleda en sådan här debatt utan att nämna något om situationen i Mellanöstern i sin helhet. Den är mycket allvarlig. Inte minst de senaste dagarna har visat hur snabbt allt kan eskalera. Efter

USA:s och Israels bombningar i Iran har vi sett en storkrigsliknande utveckling där fler länder dras in och ytterligare länder riskerar att dras in, i en region som redan är mycket sårbar. Libanon, gulfstaterna och hela det säkerhetspolitiska läget i området påverkas. Och risken för en regional spridning är som sagt uppenbar.

Det är därför viktigt att vi står stadigt i en princip som vi i Sverige ofta säger oss försvara: internationell rätt. Bombningar som strider mot internationell rätt måste kritiseras oavsett om de utförs av USA, Israel eller någon annan. Men vi måste också säga det uppenbara: Iran har under lång tid brutit mot just den internationella rätten. Det har man gjort genom att finansiera terrorism, destabilisera regionen och orsaka enormt mänskligt lidande. Irans regim har blod på sina händer och har urskillningslöst mördat sin egen befolkning i decennier fram till våra dagar. Det iranska folket förtjänar demokrati och frihet från ayatollornas förtryck. Men just därför kan vi inte ha en selektiv folkrätt. Antingen gäller internationell rätt eller så urholkas den för oss alla.

Herr talman! När vi talar om Mellanöstern måste vi tala om Gaza. Den humanitära situationen är fortsatt fruktansvärd där. Det som ibland beskrivs som en vapenvila är i praktiken ingen vapenvila. Civila palestinier dödas fortfarande av Israel. Tillträdet för humanitär hjälp är återkommande begränsat. Hjälporganisationer vittnar om att resurserna tar slut och att man hindras i sitt arbete.

Jag vill här vara glasklar: Hamas är en terrororganisation. Hamas attacker mot civila israeliska medborgare är fullständigt oacceptabla och ska fördömas utan reservation. Hamas bär ett tungt ansvar för lidande och för att det blir svårare att nå fred.

Kampen mot terrorism ger dock inte Israel rätt att begå övergrepp eller bryta mot internationell humanitär rätt. Det är just här som folkrätten prövas – när känslorna är som starkast, när våldet är som värst och när politiken är som mest polariserad.

I detta läge har den svenska regeringen fattat beslut som försvagar det internationella humanitära arbetet på marken. Sverige har avslutat sitt stöd till UNRWA, som är FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar. UNRWA är en av de viktigaste aktörerna för att ge utbildning, sjukvård och livsnödvändigt stöd till miljontals palestinier. Stödet till det ekumeniska följeslagarprogrammet i Palestina och Israel har också avslutats. Detta är ett internationellt civilsamhällesinitiativ där följeslagare finns på plats för att dokumentera övergrepp, följa civila i utsatta områden och bidra till internationell närvaro.

När stödet till dessa aktörer dras tillbaka i ett läge där våldet på Västbanken ökar kraftigt sänder det en problematisk signal. Om Sverige menar allvar med att stå upp för internationell rätt, civilt skydd och humanitärt stöd måste det också märkas i regeringens prioriteringar.

Herr talman! Jag vill nämna ett möte som jag nyligen hade med Breaking the Silence här i riksdagen. Det var ett möte med besökande israeliska soldater som själva tjänstgjort i Gaza och på Västbanken. De berättade vad de hade upplevt. Deras berättelser handlade om order och rutiner som leder till att civila behandlas som hot, om hus som förstörs som så kallade säkerhetsåtgärder och om hur gränsen mellan militär operation och kollektiv bestraffning suddas ut. De beskrev en verklighet där människor avhumaniseras, där rättssäkerhet försvinner och där våld normaliseras.

Jag tar upp detta i dagens debatt här i kammaren av en anledning. Det här är israeliska röster. Det är soldater som säger: Det här kan inte vara vägen framåt. Deras vittnesmål påminner oss om att kritik mot övergrepp inte är ett angrepp på Israel. Kritiken kommer dessutom från landets egna medborgare och är ett försvar av rättsstatens och folkrättens principer.

Medan världen så ofta fokuserar på de stora konflikterna – på bombningar och krigsrubriker – sker nu något på Västbanken som riskerar att bli permanent. Det sker en gradvis men tydlig förskjutning mot annektering, mot permanent kontroll och mot att tvåstatslösningen, som vi så ofta talar om, i praktiken dör.

Förra året besökte jag och Morgan Johansson området Masafer Yatta. Vi besökte byn Umm al-Khair. Där lever människor under rivningshot och under systematiska inskränkningar vad gäller tillgång till vatten, el och grundläggande infrastruktur. I den miljön pågår bosättningsvåld, hot och trakasserier. Det är en vardag som präglas av rädsla.

Jag har själv stått på platsen där människorättsaktivisten Awdah Hatha-leen mördades. Jag träffade hans familjemedlemmar. Jag såg sorgen, chocken och ilskan, men jag såg också en uppgivenhet – en känsla av att rättvisa inte finns. Den misstänkte gärningsmannen går fortfarande fri, trots att man vet vem han är och trots att bevis finns.

Det är här vi måste säga som det är: Detta handlar inte om några enskilda extrema bosättare som staten inte kan kontrollera. Det vi ser är en struktur. Våldet sker med statligt skydd – formellt eller informellt – genom att det tolereras, genom att det sällan lagförs och genom att palestinier möts av ett system där de saknar skydd.

Ordet bosättare leder egentligen tanken helt fel. Det som de sysslar med borde i stället kallas terrorism mot palestinier, sanktionerad av staten Israel.

Herr talman! Detta sker samtidigt som vi ser lagändringar och politiska beslut som drar Västbanken i riktning mot annektering. På samma gång fortsätter eller återkommer planerna kring det så kallade E1-området, som tidigare beskrivits som en röd linje eftersom det riskerar att skära av territorium och göra en sammanhängande palestinsk stat omöjlig.

Det är i det här läget som internationell rätt återigen blir avgörande. Internationella domstolen slog 2024 fast att bosättningspolitiken och ockupationen strider mot internationell rätt. Domstolen sa något som är centralt här: Andra stater har en skyldighet att inte erkänna, inte bistå och inte medverka till den olagliga situationen. Domstolen pekade också på att stater måste se över sina relationer. Det handlar om handel, investeringar och ekonomiska flöden som bidrar till att upprätthålla den illegala situationen. Det är ett svenskt ansvar.

Det var därför jag i min interpellation i tisdags ställde utrikesministern till svars om vad detta i praktiken betyder för Sveriges agerande. Regeringen säger ju att man står bakom ICJ och den internationella rätten. Regeringen säger i text att bosättningarna är olagliga. Regeringen säger också att man driver på för sanktioner.

Men det som avgör trovärdighet är ju handling. Här finns en stor fråga som regeringen måste svara på. I utrikesutskottet har vi fått besked från kabinettssekreteraren, och här i kammaren fick vi i tisdags besked från utrikesministern om att Sverige inte längre driver på för att EU ska pausa handelsavtalet mellan EU och Israel, trots att avtalet innehåller en männi-

skorättsklausul. EU har använt den klausulen mot många andra länder – minst 15 – med betydligt svagare grund än illegal ockupation och annekteringspolitik.

Samtidigt ser vi alltså annekteringslagstiftning och planering på mar-ken. Samtidigt eskalerar bosättningsvåldet. Samtidigt hotas byar som Umm al-Khair av rivning och fördrivning. Jag tvingas konstatera att Sverige i detta läge minskar trycket och struntar i de förpliktelser som Sverige har enligt det internationella domstolsutlåtandet och den internationella rätten.

Herr talman! Regeringen hänvisar ofta till EU, men vi vet att centrala beslut blockeras av Orbáns Ungern. Då blir det inte ledarskap att gömma sig bakom EU-processer som man vet inte levererar. Då blir resultatet, bekvämt nog, att Ungern får lägga in sitt veto och att detta också blir Sveriges utrikespolitik.

Det är därför jag menar att en av de mest centrala frågorna i den här debatten handlar om konsekvens. Ska internationell rätt få praktiska konsekvenser eller inte? Om vi säger att folkrätten gäller när Ryssland bryter mot den måste vi också säga att den gäller när andra bryter mot den – annars är folkrätten bara ett argument som vi tar fram när det passar oss.

Herr talman! Sverige ska vara ett land som försvarar internationell rätt, mänskliga rättigheter och en regelbaserad världsordning, inte bara i talarstolen utan även i praktiken. Det betyder att vi måste använda de verktyg som faktiskt finns – politiska, diplomatiska och ekonomiska. Därför vill jag avsluta med att göra det tydligt var vi står.

Om vi menar allvar med ICJ:s rådgivande yttrande och med att inte bistå den illegala situationen kan vi inte samtidigt belöna den nuvarande utveckling som Israel står för med en fortsatt avtalsrelation till EU utan några som helst konsekvenser. Därför yrkar jag avslutningsvis bifall till Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets gemensamma reservation 3 om att EU:s associeringsavtal med Israel ska suspenderas tills internationell rätt respekteras.

(Applåder)

Anf. 142 STEFAN OLSSON (M):

Herr talman! I utrikesutskottets betänkande 15 om Israel och Palestina behandlas motioner som inkommit under allmänna motionstiden. Som framgår av betänkandet föreslås avslag på samtliga motioner. Jag vill här i kammaren yrka bifall till utskottets förslag till beslut i alla delar.

Herr talman! Bara de senaste dagarna har Mellanösterns krig flammat upp på nytt. Det är som en glödbädd som aldrig slutar brinna.

Utskottets betänkande handlar främst om relationen mellan Israel och Palestina, men med tanke på Irans inblandning i denna är det omöjligt att inte också kommentera de senaste dagarnas händelseutveckling.

Man måste påminna sig om varför Hamas den 7 oktober 2023 iscensatte sitt stora angrepp mot Israel. Det var därför att de under lång tid hade fått ekonomiskt och militärt stöd av Iran. Utan Irans inblandning hade terrorattentatet aldrig kunnat genomföras. Kriget i Gaza hade då inte hänt. Den palestinska civilbefolkningens oerhörda lidande hade aldrig behövt ske.

Den iranska regimens bisarra hat mot Israel har under lång tid varit en av de viktigaste drivkrafterna bakom den islamistiska terrorn. Att Israel till sist fann det nödvändigt att slå mot Iran med USA:s hjälp – redan förra

året och nu igen – är fullt förståeligt. Det som nu drabbar den iranska regimen är något som den själv har bäddat för under lång tid på grund av sitt eget sjuka hat mot Israel.

Herr talman! I betänkandet berör vi i huvudsak tre områden: framtiden för Gaza, situationen på Västbanken och det humanitära biståndet till nödlidande i området.

När det gäller Gaza har regeringen meddelat att den stöder FN:s säkerhetsråds resolution 2803, som är en rättslig kodifiering av den så kallade Trumpplanen. I dagsläget är denna plan alltså den bästa när det gäller att staka ut en fredlig framtid för Gazas befolkning. Kärnan i planen är att det ska installeras en ny civil administration som ska vara palestinsk samtidigt som en internationell säkerhetsstyrka, med deltagande från många olika länder, tar över ansvaret för säkerheten från de israeliska styrkorna.

Planen bygger också på att Hamas lägger ned sig självt. Hamas kontrollerar fortfarande delar av Gazaremsan, och så länge terrororganisationen fortsätter med sin meningslösa kamp blir det inte fred för Gazaborna.

Det fanns anledning att vara kritisk mot hur Israel bedrev kriget när det var som mest intensivt, men med den FN-beslutade fredsplanen finns en helt igenom fredlig väg att gå, som Israel har accepterat.

Tyvärr verkar det emellertid som att den amerikanska presidentadministrationen spelar bort sin egen fredsplan genom att i stället tillskapa ett så kallat fredsråd med mycket större ambitioner än vad som ursprungligen var tanken och vad FN:s säkerhetsråd har ställt sig bakom. Att administrationen spelar bort sina egna kort på detta sätt är förvånande eftersom det som ändå var en rimlig plan i så fall inte kan genomföras. Sverige har sagt att vi vill stödja ursprungsplanen. Den var fokuserad på Gaza och inte världen i stort.

Herr talman! Vi har talat mycket om Gaza i den här kammaren, men den som känner konfliktens natur vet att det egentligen är problematiken på Västbanken som är den stora frågan. Israelerna kallar Västbanken för Samarien och Judeen, vilket är de gamla bibliska benämningarna. Man säger så för att markera att detta är det gamla bibliska Israels kärnområde. Det är detta som är själva orsaken till att Israel har byggt bosättningar där.

Bosättningarna började långt före vår tid, redan efter kriget 1967. Ledande parti på den tiden var Israels socialdemokratiska parti. Världen borde redan där och då sagt nej och insisterat på en bodelning mellan de palestinska och israeliska folken. Redan då borde det ha krävts en tvåstatslösning.

Snart 60 år senare är situationen mer komplicerad än någonsin, och i dag drivs bosättningspolitiken av religiösa extremister med stöd av Israels regering. Att inte ha satt stopp för bosättningspolitiken och den våldsamma extremism som den står för är Israels skamfläck, och inte ens den varmaste Israelvän kan försvara den politiken.

Sverige stöder alltså tanken på att en tvåstatslösning måste komma till stånd. Det finns många som inte tror på den längre på grund av att det verkar som att vare sig israeler eller palestinier vill ha den. Ingen har emellertid presenterat ett mer realistiskt alternativ. Alla förslag till enstatslösningar som jag har tagit del av slutar med folkfördrivning och mycket stort mänskligt lidande. De är alla orealistiska.

För att markera vårt missnöje med den israeliska bosättningspolitiken arbetar regeringen för att EU ska se till att varor som producerats inom bo-

sättningar inte ska nå europeiska konsumenter. Regeringen arbetar för att EU ska rikta sanktioner mot extremistiska bosättare och även mot ministrar i Israels regering.

Herr talman! Den tredje delen i betänkandet handlar om den humanitära situationen. Här vill jag kort påminna om vad Sveriges regering har gjort och varför vi i utskottet känner oss nöjda med detta.

Sverige är en av de större givarna av humanitärt bistånd, framför allt till Gaza. Sedan kriget bröt ut 2023 har Sverige skänkt 1,5 miljarder kronor i humanitärt bistånd, varav 945 miljoner kronor under 2025. Därtill planerar vi att betala ut ytterligare 800 miljoner kronor under innevarande år. Pengarna är i högre grad än tidigare riktade till just Gaza genom etablerade hjälporganisationer som Unicef, World Food Programme och Internationella rödakorskommittén.

(Applåder)

Anf. 143 JOHAN BÜSER (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Olsson, för ditt anförande! Jag uppskattar att du nämnde både Iran och kampen för demokrati där och förstås också motståndet mot Hamas. Du sa också väldigt tydligt att bosätarpolitiken är en skamfläck för Israel. Det instämmer jag i.

Jag skulle vilja återknyta till det som jag talade om i mitt tidigare anförande. Det handlar om den interpellationsdebatt som jag hade här med utrikesminister Maria Malmer Stenergard för ett par dagar sedan. Där fick jag ett tydligt besked om regeringens linje när det kommer till bosättningarna. Man säger å ena sidan att man står bakom ICJ:s rådgivande yttrande, där bosättningarna fördöms, men man driver inte att EU ska använda människorättsklausulen i handels- och associeringsavtalet med Israel så att det också får konsekvenser. Vi har hört från kabinettssekreteraren att Sverige inte längre står bakom det man tidigare drev.

Samtidigt ser vi hur annekteringslagstiftningen i Israel går vidare. Bosättningsutbyggnaden fortsätter, och E1-planen riskerar att döda en tvåstatslösning fullständigt. Handels- och associeringsavtalet med EU är därför inte en detaljfråga, utan det är ett av de mest konkreta påtryckningsmedel EU har till sitt förfogande.

Min fråga till ledamoten Olsson är därför: Anser ledamoten verkligen att det är bra att regeringen har svängt om handels- och associeringsavtalet? Om ja, varför tycker ledamoten det? Hur motiverar man folkrättsligt och politiskt att handels- och avtalsrelationer kan fortsätta som vanligt samtidigt som Internationella domstolen säger att stater, inklusive Sverige, har en skyldighet att inte bistå i en illegal situation på ockuperad mark?

Anf. 144 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Som jag uppfattar det är frågan om huruvida vi ska kunna använda associationsavtalet som påtryckningsmedel på Israel inte alls struken, utan den ligger fortfarande på EU:s bord och kan användas.

Jag håller med om att det är ett verktyg man kan använda. Frågan är snarare hur man ska använda det. Som jag uppfattar det vill Socialdemokraterna att man här och nu ska säga att avtalet ska pausas, men om man gör det och det ändå inte får någon effekt på Israels sätt att bete sig har man inget verktyg att tillgripa.

Det är bättre att ha en dialog med Israel och konsekvent påpeka att om den orimliga bosättningspolitiken fortsätter kommer associationsavtalet att pausas. Frågan är helt enkelt när man ska fyra av vapnet. Jag förstår att Socialdemokraterna vill att man ska skjuta av vapnet redan nu, men jag är inte säker på att det får den förväntade effekten.

Anf. 145 JOHAN BÜSER (S) replik:

Herr talman! Jag tänker att situationen är otroligt tydlig. Ända sedan planen för 1967 års gränser antogs har Palestina krympt och krympt i ett läge av bosättningar, terrorism och fördrivning av människor.

Redan 2014 erkände den socialdemokratiska regeringen Palestina för att sätta fart på tvåstatslösningen. Vi har kraftigt markerat mot de bosättningar som har pågått under många år nu, men trots detta har det bara fortsatt och fortsatt. Vi ser inte att den nuvarande politiken som både EU och Sverige har sätter någon press på Israel. Här menar vi att ett pausande av associations- och handelsavtalet skulle vara den tydligaste vägen för att sätta press på Israel.

Det som nu ligger på bordet är ett beslut om det så kallade E1-området, som klyver Västbanken på mitten. Många bedömare säger att om man går vidare med det, som den israeliska regeringen nu föreslår, ja, då kan vi glömma en palestinsk stat. Vi kan glömma en tvåstatslösning.

Jag tror – jag är faktiskt till och med övertygad om – att vi borde ta i hand, socialdemokrater och moderater, på att se till att sätta press på Israel nu. Jag beklagar det besked som utrikesministern gav tidigare i veckan att man inte längre är beredd att pressa Israel på det sättet. Det är verkligen i elfte timmen, och vill vi ha en tvåstatslösning måste vi sätta press på Israel. Det gör vi bäst genom att pausa associations- och handelsavtalet med Israel.

Anf. 146 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tror faktiskt inte att det är så stor skillnad mellan Socialdemokraterna och Moderaterna på den här punkten som den här debatten kan ge sken av.

Frågan är om det verktyg som ledamoten Büser vill att regeringen ska använda, nämligen att pausa EU:s associationsavtal, kommer att ge effekt eller inte. Jag förstår att ledamoten menar att det är ett väldigt effektivt verktyg att använda och att det kommer att ge effekt.

Jag är inte fullt så säker på det eftersom det också krävs ett beslut i EU och vi vet att det är väldigt svårt att få till detta. Om vi driver Büsers linje här kan det tyvärr bli ett slag i luften. Det blir ingen effekt alls, och Israel vill inte ändra sig alls på grund av detta. Det är dilemmat. Jag delar Büsers uppfattning att man kan använda det här instrumentet, men jag är inte helt övertygad om att det är så effektivt som han tror att det är.

Anf. 147 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! En glödbädd som aldrig slutar brinna, sa Stefan Olsson om Mellanöstern om jag uppfattade det rätt. Det måste jag säga är ett väldigt negativt sätt att beskriva Mellanöstern. Även om man kan se många oroshärdar där är det säkert många människor som faktiskt vill leva i fred och frihet också i Mellanöstern. Jag kan känna att vi svenska politiker måste ha lite hopp om att det faktiskt kan bli just fred.

Herr talman! Jag tänkte fråga om folkrätten och de dubbla måttstockar som jag upplever att regeringen är på väg att skapa genom att omvärlden uppfattar det så.

Jag upplever att när det kommer till Ukraina är regeringen tillsammans med alla partier här i riksdagen väldigt tydlig om hur Ryssland bryter mot folkrätten. När det kommer till Gaza hade vi väldiga diskussioner om de uttalanden som regeringen gjorde om Israels rätt att försvara sig mot Hamas, vilket vi nu ser resultatet av i form av att Gaza har förvandlats till en grushög utan några byggnader som står kvar och att Israel är åtalat för folkmord i Internationella domstolen – ett brott jag anser att man har begått.

Nu kommer vi till Iran, och då säger ledamoten Olsson att det är fullt förståeligt att Israel attackerar Iran.

Jag håller med om beskrivningen av Iran. Vi hade en jätteintressant interpellationsdebatt om Iran i januari i år, där vi alla var överens om vilken grym diktator ayatolla Khamenei var och vilket grymt styre mullornas regim är. Men är det verkligen fullt förståeligt att Israel och USA attackerar Iran och sätter regionen i brand?

Irans svar är också i strid med folkrätten; jag ska vara tydlig med det. Man kan inte attackera sina grannländer på det sätt man gör. Men att det skulle vara fullt förståeligt har jag ändå lite svårt att acceptera. Jag tycker att det är viktigt att Sverige som land står upp för folkrätten och är tydligt med att man inte ska attackera andra länder.

Anf. 148 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Det här betänkandet handlar ju om relationen mellan Israel och Palestina och ej om Iran. Men eftersom ledamoten ställde en fråga ska jag försöka svara på den.

Den del av folkrätten som vi pratar om är FN-stadgan. Folkrätten omfattar också andra konventioner. Men det är känt sedan många decennier tillbaka att FN-stadgan har ett problem, och det är när det uppstår stora övergrepp mot mänskliga rättigheter inom ett land eller när det påbörjas något som liknar krig men nästan inte är krig, det vill säga när man sponsrar terrorism – när ett land sponsrar terrorism i andra länder. Får man då ingripa mot det här landet med hjälp av FN-stadgan?

Det är tyvärr så att FN-stadgan inte säger något om detta. Det är därför som vi under flera decennier har haft diskussioner om till exempel folkmorden i Rwanda och Srebrenica och så vidare. Hur ska vi göra?

Det finns därför exempel på ingripanden där det internationella samfundet har gått in, till exempel när flera länder samlade sig mot Serbien för att stoppa ett folkmord i Kosovo. Det här är en problematik, och det finns egentligen ingen bra folkrättslig juridisk lösning på detta.

Jag kan inte säga att jag tycker att Israel och USA har agerat folkrättsligt riktigt här. Jag har mer förståelse för Israels agerande än för USA:s. Å andra sidan har Israel rätt att ta hjälp av allierade, och USA är en allierad.

Jag håller alltså med ledamoten om att det är en folkrättslig gråzon. Men därför kan jag också säga att jag kan förstå varför de gör det. Jag kan förstå det moraliska syftet.

Anf. 149 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Som jag uppfattar i vart fall de svenska experterna är de väldigt tydliga med att man bryter mot folkrätten från Israels och USA:s sida när man attackerar Iran. Men de är också tydliga med att Iran bryter mot folkrätten genom att attackera alla möjliga grannländer som inte på något sätt har utfört någon form av attack eller aggression mot Iran.

Jag delar ledamoten Olssons beskrivning av den fruktansvärda massakern som den iranska regimen begick under januari månad. Man massakrerade 40 000, kanske upp till 50 000, iranier för att de demonstrerade för frihet och demokrati. Det är ju ett brott som vi har diskuterat här. Vi har också pressat fram i EU att terrorstämpla det iranska revolutionsgardet, vilket jag ser som vår gemensamma seger här i Sveriges riksdag.

Jag tycker att det är intressant att konstatera att Trumps motiv för de här attackerna är ytterst oklara. Jag har inte sett några tydliga motiv från Benjamin Netanyahu heller. Man anger i vart fall många olika motiv, men det iranska folket verkar komma en bit ned på prioriteringslistan – i vart fall på den amerikanska. Det i sig är ju beklagligt.

Sedan har vi organisationer som Hamas och Hizbollah, som man har slagit tillbaka mot och som har utgjort ett hot mot Israel. Det får man absolut medge. Men man måste också vara tydlig med att militärer enligt folkrätten får attackera militärer eller attackera terrorister om de tillhör en terroristorganisation. Men här har civila lidit väldigt svårt, både i Gaza och i Libanon men också i många andra länder.

Tittar man på hela listan, inte bara på hur många länder Iran har attackerat utan också på hur många länder Israel har attackerat under de senaste åren, kanske man ändå landar i den slutsats som ledamoten Olsson drar – att det är en glödbädd som aldrig slutar brinna. Men jag tror att det i praktiken är Benjamin Netanyahu på Israels sida och Khamenei, som nu äntligen är död, på Irans sida som har stått för många av attackerna som har skapat den här glödbädden.

Anf. 150 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Jag nöjer mig med att kommentera det här med glödbädden. Nej, det är inte Israel eller Iran som står för hela den här glödbädden. Hela inbördeskriget i Syrien var inte orsakat av Israel, kan man ju säga. Jag nöjer mig med det.

Anf. 151 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag hade först inte tänkt ta någon replik på ledamoten Olsson i dag, men det var en sak han sa som ändå fångade mitt intresse och som jag ska återkomma till strax.

Först ska vi bara prata om det här med Irans möjliggörande av attackerna den 7 oktober. Det är mycket riktigt att Iran betalade Hamas ganska mycket och understödde dem med vapen och så vidare. Det fanns dock också en annan sida som också understödde Hamas, och det är Qatar. De betalade hela tiden pengar till Hamas med Israels goda minne. De frågade till och med den israeliska regeringen i september 2023: Vill ni att vi fortsätter betala pengar till Hamas? Och Netanyahu sa ja, det vill vi.

Det fanns alltså även ett stöd från den israeliska sidan för att se till att Hamas fanns kvar. Tanken var att se till att Hamas var starka nog att styra Gaza men svaga nog att kunna kontrolleras av Israel. Man måste alltså

också se att det finns en viss nyans när det gäller att det bara skulle ha varit Iran som understödde Hamas före de fruktansvärda attackerna som skedde 7 oktober.

Det ledamoten Olsson tog upp och som jag hajade till av var att han sa att Sverige arbetar inom EU för att se till att handeln med bosättarvaror inte ska tillåtas. Tidigare har vi bara hört att man stöder Belgiens förslag om att undersöka om de är lagliga eller inte. Det är jätteintressant att höra att man nu driver denna linje.

Det finns ju EU-länder som har gått före och själva valt att slopa importen av israeliska bosättarvaror. Varför kan inte Sverige göra det? Varför måste man göra det via EU? Vi vet ju alla att de här besluten bromsas upp i EU av bland annat Ungern.

Jag skulle vilja veta om inte regeringen snarare kan driva detta och börja gå före och visa att vi menar allvar med det här och stoppar bosättarvarorna.

Anf. 152 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Nu företräder jag ju inte regeringen. Jag företräder Moderaterna i utrikesutskottet, och vi står bakom regeringens politik.

Frågan som är aktuell här är då om Moderaterna är nöjda med regeringens agerande på det här området – och det handlar om just det belgiska initiativet, som vi stöder. Det framgår i utskottets betänkande.

Ledamoten föreslår också att Sverige självt ska införa en motsvarande regel och frågar mig om regeringen är villig att göra detta. Jag kan dock inte svara på den frågan, för jag är inte regeringen.

Jag skulle rekommendera ledamoten att skriva en interpellation i ärendet till ansvarig minister.

Anf. 153 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Olsson, för svaret! Jag kan passa på att fråga om detta är något som Moderaterna skulle vilja se på plats, alltså att vi själva sätter ett stopp för bosättarvaror. Nu ställer jag inte frågan till regeringen längre, utan jag ställer den i stället till Moderaterna.

I ett annat replikskifte handlade det om pausandet av associationsavtalet, och då menade ledamoten Olsson att man inte längre har några verktyg om man väl har pausat det. Det finns gott om verktyg gentemot Israel! Bland annat skulle man till och med kunna hota med ett totalt stopp av handeln. Det är nämligen så att Israel är betydligt mer beroende av EU när det gäller handel än vad EU är av Israel.

Vi vet också att det här är saker som kan få effekt, för ekonomiska styrmedel är nästan det enda som har hjälpt när det gäller att få Israel att göra någonting över huvud taget.

Vi minns hur det såg ut i slutet av 80-talet och i början av 90-talet när George Bush den äldre var president i USA. Israelerna vägrade då att sätta sig ned och förhandla med PLO och sa: PLO är en terroristorganisation, och vi förhandlar inte med terroristorganisationer.

George Bush den äldre sa då att USA skulle hålla inne det årliga stödet på 10 miljarder dollar till Israels militär. Dagen efter det satte de sig ned och förhandlade med PLO. Med ekonomiska styrmedel har det gått att få Israel att ändra sig, men man vägrar i dag att använda dessa ekonomiska

styrmedel. Varför, undrar jag! Det finns flera verktyg i verktygslådan, så det här är absolut inte det sista.

För ett år sedan när regeringen svängde om pausandet frågade jag utrikesministern om även situationen på Västbanken är skäl nog att pausa associationsavtalet, med tanke på de MR-brott som begås där. Då sa utrikesministern ja, det är det.

Men trots att situationen på Västbanken är betydligt värre i dag än för ett år sedan gäller inte det längre. Det jag skulle vilja veta är egentligen: Varför kan inte Moderaterna driva på för att pausa detta nu?

Anf. 154 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Ledamoten ställde många frågor. Jag ska försöka besvara dem.

När det gäller varför vi oftast vill arbeta genom EU och inte ha olika typer av nationella sanktionsregimer är det för att vi är ett parti som tycker att det är EU:s handelspolitik som är Sveriges styrka. Jag kan inte komma på ett enda tillfälle då Moderaterna har sagt att vi ska ha egna handelspolitiska riktlinjer.

Jag kan naturligtvis ta med den frågan till mitt parti, men jag är ganska säker på att det blir ett nej där. Det kommer nog inte att bli så. Vi vill bedriva handelspolitik inom EU.

Ledamoten hade också förslag om att man skulle ha en total bojkott av all israelisk handel, alltså en total utfrysning av Israel på denna punkt. Det är dock inte Moderaternas politik. Vi har ganska god tilltro till att man kan tala med en demokratisk stat och att fortsatt dialog med Israel genom EU är möjlig, även när det gäller Västbanken och bosättningspolitiken. Vi tror att detta faktiskt kan ha effekt, även om ledamoten Risberg inte tror det.

Ledamoten tog sedan USA och George Bush som exempel. Jag kan inte historien lika bra som Risberg, men han säger att ekonomiska påtryckningar då fungerade. Jag måste berätta för ledamoten att det är viss skillnad mellan USA och Sverige i ekonomisk styrka. USA är nämligen ett väldigt stort land, och att få handelsproblem med USA är betydligt värre än att få handelsproblem med Sverige.

Anf. 155 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Få saker är så väldebatterade i Sveriges riksdag som Israels ockupation av Palestina. Det beror på att ockupationen pågått så länge. Redan 1948 genomfördes den första folkfördrivningen av palestinier från sina hem i det som kallas al-nakba, och sedan 1967 ockuperar Israel de palestinska områdena. Det vi debatterar i dag är alltså en fråga som har djupa rötter.

Samtidigt har ockupationen sedan länge varit en tydlig vattendelare i svensk politik. Jag brukar kalla det ”den utrikespolitiska modern” i svensk politik och för den politiska konflikten mellan vänster och höger. Detta gör att tonläget ofta blir högt – ibland kanske lite väl högt – dock sällan i denna kammare. Det lär sannolikt bli tydligt i debatten i dag att vi inte delar riktigt samma världsbild och därigenom gör olika analyser av samma skeenden.

Något jag tycker är väldigt bra och tydliggörande för skillnaden mellan vänster och höger i denna debatt är att det råder enighet i oppositionen.

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet är i dag eniga om samtliga våra yrkanden.

Det visar också tydligt för väljarna att Sveriges politik för Israel och Palestina åter kommer att slå in på folkrätten och den internationella humanitära rättens väg när vi får makten den 13 september. Vi kallar en spade för en spade, och vi fegar aldrig ur när det gäller att kritisera brott mot folkrätten oavsett om det är Hamas eller Israel som begår brotten.

Lite senare i denna debatt kommer min kollega Lotta Johnsson Fornarve att tala om de biståndspolitiska aspekterna av Israels ockupation av Palestina, men jag har tänkt fokusera på de mer utrikespolitiska aspekterna.

Grunden till alla problem är Israels ockupation av Palestina. Det är en imperialistisk politik som präglat israelisk politik i decennier och som nu under premiärminister Benjamin Netanyahu upplever ett slags crescendo, när han attackerar allt och alla.

Det vore därför bättre för världen om Internationella brottsmålsdomstolen fick som de vill i den arresteringsorder som säger att Netanyahu borde hamna bakom lås och bom – eller för den delen att den rättegång som pågår kring de tre fall av omfattande korruption som Netanyahu står åtalad för i Israel kan slutföras och att han hamnar i fängelse där. Genom att hänga kvar som premiärminister har Netanyahu kunnat blockera denna rättegång från att ha sin gång.

Herr talman! Ett skäl till att Israels ockupation av Palestina kan fortgå år efter år är omvärldens omfattande handel med och stöd till Israel. Krig är dyrt, och ockupation är dyrt, men så länge israeliska politiker behålls i värmen genom handelsavtal och förmånliga villkor – eller för den delen Eurovision – kommer pressen aldrig att bli tillräckligt stark för att ockupationen ska avslutas.

Israels regering lär fortsätta att gå på gång bryta mot länders territoriella integritet och mot folkrätten. Detta har apartheidregimen i Sydafrika redan lärt oss genom historien, och därför måste vi – precis som vi gjorde när det gällde Sydafrika – sätta maximal press på Israel för att de ska avsluta ockupationen.

Lyssna nu, herr Olsson! EU är Israels största handelspartner. En tredjedel av all export från Israel går till EU, vilket innebär att vi är större än USA på det området. Samarbetet mellan EU och Israel är omfattande och ger EU möjlighet att pressa Israel att respektera folkrätten, men då måste vi också våga använda våra verktyg.

EU:s associeringsavtal med Israel innefattar förmånliga handelsavtal som ger det israeliska näringslivet stora ekonomiska fördelar. På så vis bidrar EU till att stärka den ekonomiska basen för ockupationspolitiken och därmed legitimerar de pågående attackerna. Israel ska inte åtnjuta tullfrihet och andra privilegier, och Sverige bör aktivt driva i EU att unionen omedelbart suspenderar det nuvarande associeringsavtalet med Israel.

För att göra detta har Vänsterpartiet tillsammans med sina systerpartier i Europa genomfört en kampanj för att samla underskrifter till ett medborgarinitiativ om att stoppa EU:s handelsavtal med Israel. Kampanjen har på mycket kort tid samlat en halv miljon namnunderskrifter, varav 15 000 underskrifter kommer från Sverige. Detta medborgarinitiativ tvingar nu EU-kommissionen att ta upp frågan om att stoppa EU:s handelsavtal med Israel.

Herr talman! I förra veckan debatterade vi handelspolitik här i riksdagen, och då lyfte jag EU:s avsaknad av ett omfattande handelsavtal med Palestina. Palestinas handel hindras i dag av israeliska checkpoints och murar, och därigenom tillåts den palestinska ekonomin aldrig växa på exportmarknader.

Den palestinska staten undergrävs också genom att Israel håller inne de palestinska tullavgifter och skatter som de i enlighet med Osloavtalet samlar in för Palestinas räkning. Genom detta agerande stoppar Israel finansieringen av den palestinska välfärden, vilket underminerar den palestinska statsbildningen. Sverige måste ställa krav på att Israel följer sina åtaganden och betalar ut palestinska tullavgifter och skatter.

Det är tydligt att ockupationsmakten Israels mål är att hålla den palestinska ekonomin nere och så liten som möjligt. Det bidrar till en obalans mellan parterna där Israel alltid har övertaget i alla förhandlingar med Palestina. Vi kan inte tillåta detta, utan vi måste stärka den palestinska parten och bidra till ekonomisk utveckling i regionen.

Herr talman! Samtidigt som kriget rasar i Gaza har våldsamma attacker från bosättare ökat på Västbanken. Varje dag kommer det nya rapporter om att olivodlingar har skövplats, att boskap har stulits, att bilar har brunnit eller för den delen att skott har avlossats mot obehövade civila.

Jag tänkte ta upp en kort period, nämligen de två veckorna mellan den 3 och den 16 februari i år. Under den tiden dokumenterade FN-organet OCHA minst 86 attacker av israeliska bosättare mot palestinier i 60 olika samhällen – attacker som resulterade i dödsoffer, egendomsskador eller båda delarna. Dessa incidenter ledde till att 146 personer fördes från sina hem och att 64 palestinier, inklusive ett barn, skadades. 59 av de sårade skadades av bosättare, och 5 skadades av israeliska militära styrkor.

Under samma tvåveckorsperiod dödade israeliska styrkor tre palestinier på Västbanken och i östra Jerusalem. Detta innebär att det totala antalet palestinier som dödats av israeliska styrkor bara sedan den 1 januari 2026 uppgår till nio personer, inklusive två barn. Palestinska säkerhetsstyrkor dödade ett palestinskt barn och skadade hans syster när de försökte gripa barnens far, som också han sköts och skadades. Totalt har 1 059 palestinier dödats på Västbanken under de senaste två och ett halvt åren, och till den siffran kan vi lägga allt det fruktansvärda dödandet i Gaza.

Internationella domstolen har redan fastslagit att Israels bosättningspolitik och agerande på de ockuperade områdena strider mot folkrätten. Vi kräver att ockupationen av palestinsk mark och Israels folkrättsligt illegala bosättningspolitik upphör omedelbart.

I maj 2025 godkände Israel etableringen av 22 nya bosättningar på ockuperad mark, och i augusti 2025 gav Israel klartecken till den så kallade E1-planen. Det skulle dela Västbanken i en nordlig och en sydlig del och ytterligare skära av östra Jerusalem, vilket skulle drastiskt försvåra en fredlig tvåstatslösning.

Bosättningarna utgör ett tydligt brott mot fjärde Genèvekonventionen och konstateras av ICC vara ett krigsbrott. Sverige måste agera kraftfullt för att förhindra att nya israeliska bosättningar tillkommer på palestinsk mark och för att befintliga bosättningar avvecklas omgående. EU:s sanktioner mot den militanta bosättarrörelsen måste utvidgas. I dag är sanktionerna alldeles för mesiga.

Herr talman! I samband med denna debatt lägger vi i oppositionen fram ett nytt konkret förslag på en åtgärd som Sverige kan vidta utan att förslaget kan stoppas av andra EU-länder. Det handlar om att varor från israeliska bosättningar inte ska kunna säljas här i Sverige. Vi föreslår vidare att israeliska bosättare inte ska ha visumfrihet till Sverige och EU.

Irland är på väg att införa lagstiftning mot handel med varor från israeliska bosättningar, och i andra länder pågår liknande processer för att inte bidra till finansieringen av illegala militanta bosättningar. Vi i oppositionen menar att Sverige bör göra likadant, men den svenska regeringens svaghet visar sig om och om igen – aldrig vill man gå vidare med kraftfulla åtgärder mot Israel.

Genom att hävda att byggnader och planteringar är otillåtna eller att de står för nära muren eller israeliska bosättningar motiverar Israel förstörelsen av palestinska hus och skolor samt av infrastruktur och odlad mark på Västbanken. Många av de som drabbas är flyktingar sedan tidigare, och rivningarna står i direkt strid med fjärde Genèvekonventionen. Många gånger är det skolor och vårdcentraler som har betalats med svenska biståndsmedel som rivs.

De senaste månaderna har vi sett hur den israeliska regeringen än en gång har intensifierat rivningarna, vilka ofta sker med hjälp av Volvo-maskiner, och bland annat rivit FN-organet UNRWA:s byggnader. Sverige bör ta initiativ inom FN och EU för att stoppa rivningarna av palestinska byggnader, FN-byggnader, infrastruktur och försörjningsmöjligheter. De familjer och samhällen som har drabbats måste få kompensation nu.

Herr talman! Jag vill likt många andra i denna debatt säga några ord om Iran och situationen i stort i Mellanöstern, även om ämnet ligger lite i utkanten av denna debatt.

Vi i Vänsterpartiet är tydliga med att vi står på det iranska folket sida. De kräver demokrati och frihet och har många gånger rest sig i protest mot regimen med sina krav, vilket alltid har mötts av brutalt våld från regimen. Senast skedde det i början av detta år: När miljontals iranier gick ut i protester den 8 och 9 januari svarade regimen med våld utan motstycke. Uppemot 40 000 människor kan ha mördats under 48 timmar. Det är en av vår tids absolut värsta massakrer och ett brott mot folkrätten.

Jag är stolt över den interpellationsdebatt vi hade här i Sveriges riksdag i januari och det starka stöd som finns för att terrorstämpla IRGC. Det iranska folket har lidit nog.

USA:s och Israels attacker är dock inte förenliga med folkrätten, och det är inte heller Irans svar, som drabbar civilbefolkningen i andra länder i regionen. Den internationella rätten syftar till att skydda stater från stormakters godtyckliga maktutövande, och därför är det viktigt att försvara och upprätthålla folkrätten.

Folkrätten handlar också om att i alla lägen skydda civilbefolkningen från krigshandlingar och brott mot de mänskliga rättigheterna. Varje gång länder tar sig rätten att agera i strid med folkrätten urholkas dess värde som skydd för enskilda människor och mindre stater, och det kan därför inte accepteras.

Irans folk har rätt till en framtid i fred och frihet. Nu behövs deeskalering, och diplomatin behöver ta vid. Åtgärder behöver också omedelbart vidtas för att skydda civilbefolkningen. Regimen i Iran måste ge vika för

en demokratisk utveckling, och de militära angreppen måste upphöra. Nu måste det iranska folket få frihet.

Herr talman! Med det yrkar jag bifall till reservation 6 om den israeliska bosättarrörelsen.
(Applåder)

Anf. 156 MAGNUS BERTSSON (KD):

Herr talman! I början av denna vecka firades purim i Israel. Högtiden påminner om berättelsen i Esters bok om hur judar i dåtida Persien hotades av utplåning men till slut räddades. Det är en berättelse från historien, från en annan tid, men den rymmer en påminnelse som känns märkligt aktuell.

I det land som en gång kallades Persien, dagens Iran, finns i dag en regim vars ledarskap återkommande talar om att Israel måste sluta existera. Just denna regim finansierar och beväpnar också de grupper som driver konflikterna i regionen vidare: Hamas i Gaza, Hizbollah i Libanon och huthirörelsen i Jemen.

När vi i dag diskuterar situationen mellan Israel och Palestina behöver vi därför våga se och tala om även det större sammanhanget. Mycket av instabiliteten i Mellanöstern börjar nämligen hos det som med rätta kan beskrivas som ormens huvud: den iranska regimen.

Terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023 var en brutal påminnelse om vad denna ideologi leder till i praktiken. Civila mördades brutalt och kallblodigt. Människor kidnappades. Det var en attack som syftade till att skapa maximal rädsla och maximal destabilisering.

Irans strategi drabbar dock inte bara Israel. Den drabbar hela regionen.

Hamas styre i Gaza har under många år inneburit ett samhälle där resurserna har gått till raketer och tunnlår i stället för till skolor, sjukvård och utveckling.

Huthirörelsens attacker i Röda havet hotar internationell handel och sjöfart.

Hizbollah förvandlade Libanon till ett land där en väpnad milis har stått över staten. I dag hörs också en växande förtvivlan i Libanon, inte minst bland många shiamuslimer, över att Hizbollah än en gång kastar in landet i krig genom sina missilattacker mot norra Israel, instruerade av Islamiska revolutionsgardets män, som är på plats, utsända av Iran. För allt fler står det nu klart att organisationen inte agerar för Libanons skull utan tjänar den iranska regimens intressen.

Därför är det svårt att tala seriöst om fred i Mellanöstern utan att också tala om Iran.

Herr talman! Mitt i allt detta får vi inte glömma den mycket svåra humanitära situation som civila i Gaza lever i. Civila har drabbats hårt av kriget. Barn, familjer och äldre lever under mycket svåra förhållanden. Humanitärt bistånd måste nå fram, och internationell humanitär rätt måste respekteras av alla parter, inklusive Israel.

Vi måste samtidigt vara tydliga med att Hamas bär ett avgörande ansvar för den tragedi som utspelat sig i Gaza. Organisationen har under lång tid byggt upp sin militära infrastruktur mitt i civila områden. Vapenlager har placerats i bostadsområden, i skolor och i närheten av sjukhus. Civila har använts som mänskliga sköldar. Det har gjort konflikten ännu mer tragisk. Om vi menar allvar med en fredlig framtid för Gaza kan Hamas inte ha en roll i Gazas framtida styre.

Nu råder en bräcklig vapenvila i Gaza, och implementeringen av den andra fasen av fredsplanen för att skapa en ny ordning i Gaza pågår. Efter att gisslan har frisläppts ligger fokus nu på att stabilisera situationen, säkerställa ett adekvat och permanent humanitärt stöd samt lägga grunden för ett civilt palestinskt styre i Gaza utan Hamas.

Ambitionen är att på sikt möjliggöra en omfattande återuppbyggnad och skapa mer långsiktig stabilitet. För att en sådan process ska lyckas krävs också ett brett regionalt engagemang. Gulfstaterna kommer att spela en avgörande roll, både politiskt och ekonomiskt, i arbetet med att återuppbygga Gaza och stödja nya civila strukturer.

De regionala normaliseringsprocesser som har inletts genom Abraham Accords visar också att det finns en möjlighet till ett nytt regionalt samarbete där fler arabländer utvecklar relationer med Israel. Om dessa processer kan fortsätta och fördjupas kan de bidra till en mer stabil regional ram för fred och utveckling.

Herr talman! Sveriges linje måste vara tydlig. Israel har rätt att existera och rätt att försvara sig mot terrorism. Samtidigt måste alla militära insatser ske inom ramen för internationell rätt och med största möjliga hänsyn till civila.

På längre sikt behöver vi fortsätta att sträva efter en hållbar lösning. Och det finns inget bättre alternativ än två stater som lever sida vid sida i fred och säkerhet – ett demokratiskt och säkert Israel respektive en framtida demokratisk palestinsk rättsstat med fungerande institutioner som tar hänsyn till Israels legitima säkerhetsbehov.

Det är också viktigt att vara tydlig med att utvecklingen på Västbanken väcker stor oro. Våld från extrema bosättare mot palestinska civila är oacceptabelt och måste fördömas. Den typen av handlingar underminerar rättsstatens principer och riskerar att ytterligare förvärpa en redan mycket spänd situation.

Det är uppenbart att den fortsatta bosättningsutbyggnaden på ockuperad mark försvårar möjligheterna för en framförhandlad tvåstatslösning. Om vi menar allvar med en framtid där israeler och palestinier kan leva sida vid sida i fred och säkerhet måste också sådana handlingar tydligt motverkas. Extremism, oavsett från vilken sida den kommer, utgör hinder som för oss längre bort från fred.

Herr talman! EU och dess medlemsstater behöver bidra till humanitärt stöd och till återuppbyggnad men behöver också stå upp tydligt mot terrorism och de aktörer som systematiskt undergräver stabilitet i regionen. Att motverka Irans destabiliserande roll är därför inte bara en sidofråga. Det är själva frågan. Fred i Mellanöstern börjar där ofreden har sin härkomst: hos ormens huvud – den iranska regimen.

Jag vill yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande i dess helhet.
(Applåder)

Anf. 157 JOHAN BÜSER (S) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, ledamoten Berntsson!

Jag vill ställa en fråga till ledamoten om trovärdighet i de frågor vi diskuterar i dag.

Ledamoten Stefan Olsson från Moderaterna talade tidigare om att Israels bosättningar är en skamfläck. Även ledamoten Berntsson tog upp det i slutet av sitt anförande.

Kristdemokraterna ingår i regeringsunderlaget och säger att man står upp för den internationella rätten. Regeringen säger att bosättningarna är olagliga och att den illegala situationen inte ska understödjas eller erkännas.

Jag vill ta upp KD:s historik i frågan. Jag tycker nämligen inte att den imponerar. För ett antal år sedan poserade den tidigare kristdemokraten Sara Skyttedal med partiledaren Ebba Busch framför ett israeliskt militärfordon, trots decennier av israelisk ockupation. I nutid, mitt under brinnande krig där kvinnor och barn och tiotusentals civila har dött, har partiledaren Ebba Busch sagt att Israel gör hela världen en tjänst.

Till sist, när det gäller bosättningar: Kristdemokraternas gruppleddare i riksdagen, Camilla Brodin, lade upp en bild på Facebook med en flaska vin från ockuperad mark, vilket var tydligt i inlägget. Hon skrev också: Äntligen fredag! Det var alltså en produkt från just ockuperat territorium. Där är folkrätten mycket tydlig, och EU har markerat.

Mina frågor till ledamoten Berntsson är: Hur går detta ihop med Kristdemokraternas och regeringens tal om internationell rätt? Tycker ledamoten Berntsson att det är lämpligt att marknadsföra produkter från ockuperad mark på gruppleddarens Facebookkonto?

Anf. 158 MAGNUS BERTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag vill tacka ledamoten Büser för frågorna. Jag tycker att vi är ett väldigt trovärdigt parti som vågar ta itu med situationen i Iran samtidigt som vi ser dess inflytande och påverkan på hela situationen i Israel och i Palestina. Där tycker jag att ledamoten Büsers parti har varit mycket tystare under väldigt lång tid. Jag menar inte de senaste veckorna, för nu har man börjat vara tydlig. Men särskilt under sitt regeringsinnehav var man väldigt tyst när situationen i Iran diskuterades. Jag tycker inte att det är särskilt trovärdigt.

Johan Büser räknade upp ett antal sammanhang. Jag kanske inte instämmer helt i beskrivningen av de sammanhangen. Jag tycker inte att det är rimligt att bara nämna att min partiledare sa att Israel gör världen en tjänst och sluta med de orden, för det fanns en förlängning. Det handlade ju om att man faktiskt har gjort någonting åt terrororganisationen Hamas. Det var det som frågan gällde.

Därför blir mina motfrågor till ledamoten Büser: Tycker ledamoten att man skulle ha låtit Hamas fortsätta med sina terrorattacker? Borde detta inte ha hanterats av den sida som blev anfallen, det vill säga den israeliska?

Anf. 159 JOHAN BÜSER (S) replik:

Herr talman! Jag var oerhört tydlig i mitt inlägg gällande både Hamas och glädjen över att bli av med den iranska regimen, som har terroriserat sin befolkning under många år. Det råder ingen tvekan om var Socialdemokraterna står vare sig i frågan om Hamas eller när det gäller synen på den iranska regimen.

Min fråga handlade dock inte om vare sig Hamas, Gaza eller Iran. Den fråga som jag ställde handlade om Västbanken och Palestina och om Kristdemokraternas trovärdighet i fråga om att kritisera bosättningar på Västbanken.

Det är beklagligt, tycker jag, att partiledaren har poserat framför israeliska militärfordon trots decennier av illegal ockupation och att hon under brinnande krig gjort uttalandet att Israel gör hela världen en tjänst. En partiledare vet mycket väl hur ord vägs, och hon väljer att säga detta samtidigt som staten Israel är folkmordsanklagad.

Jag tycker också att det är beklagligt att Camilla Brodin, Kristdemokraternas gruppleddare här i riksdagen, lade upp en bild på en flaska vin från ockuperad mark. Detta var inget som ledamoten Bertsson besvarade eller kommenterade i sin replik.

Men jag växlar perspektiv. Jag skulle vilja ta upp de kristna palestiniernas situation i Taybeh. Jag besökte ett ölbryggeri där. De personer jag träffade berättade och vittnade om en mycket svår situation. Israeliska bosättare hade bränt ned deras kyrka och gett sig på ett mångårigt kulturarv och var nu i färd med att ta deras mark. Jag tycker att det här är någonting som vi måste reagera på med emfas i Sveriges riksdag.

Det finns tid för bot. Det finns tid för bättring. Jag hoppas att Kristdemokraterna framöver på ett tydligt sätt står upp för internationell rätt världen över.

Anf. 160 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Büser för följdfrågan. Jag tycker att jag var mycket tydlig med hur jag ser på den bosättarpolitik som Israel för. Det är väldigt tydligt att den fortsatta utbyggnaden av bosättningar är ett tydligt hinder för fred. Jag instämmer i ledamoten Büsers ord om situationen just nu med bosättningsutbyggnaden gällande E1. Den är allvarligare än många andra eftersom den håller på att dela Västbanken i två delar, vilket gör situationen väldigt mycket svårare.

Jag är också väldigt tydlig med att bosättersituationen måste avgöras genom en framförhandlad tvåstatslösning som gör att de två staterna kan leva tillsammans bredvid varandra under säkra förhållanden. Man behöver komma bort ifrån att det är extremister som styr utvecklingen, vilket också är en av anledningarna till att regeringen drivit på väldigt tydligt för att även extrema bosättarministrar ska hamna på EU:s sanktionslista. Jag tycker att vi driver den frågan väldigt tydligt, och jag har ingenting ytterligare att säga just nu.

Anf. 161 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Bertsson för anförandet och kan hålla med om mycket av det som sades. Det finns dock ett mantra som hela tiden återkommer och som jag i grunden kan instämma i men som jag skulle vilja få lite mer utrett. Det brukar inte alltid vara bra när man från andra länder lägger sig i hur ett visst land ska styras. Vad jag syftar på är det här med att Hamas inte kan ha en del i ett framtida styre av Palestina. Jag kan sympatisera med det. Men samtidigt måste jag jämföra med de lyckosamma fredsförhandlingarna i till exempel Nordirland, där IRA:s Sinn Féin, det vill säga den politiska grenen, definitivt fick vara med vid bordet och dessutom fick vara med och styra. Samma sak gäller Farcgerillan i Colombia.

Att helt och hållet utesluta dem *kan* fungera. Men det jag undrar är exakt vad ni menar, Magnus Berntsson. Vilka i Hamas är det ni avser? Är det så att alla som på något vis har jobbat för Hamas inte ska få vara med i ett framtida styre? Gäller det polisväsendet? Gäller det dem som har jobbat för hälsoministeriet? Gäller det dem som har jobbat som läkare för Hamas? Gäller det övrig administrativ personal? Vilka är det ni menar?

Om ni nu kategoriskt kan säga att Hamas inte kan vara en del av ett framtida styre av Palestina undrar jag om ni är beredda att säga samma sak vad gäller Israel: att Netanyahu, Smotrich och Ben-Gvir inte kan vara en del av ett framtida styre. Är det bara palestinierna som ni vill sätta villkor för? Det undrar jag.

Anf. 162 MAGNUS BERTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Risberg för frågorna. Jag är något överraskad, måste jag säga. Detta kan uppfattas som att man ska hitta en väg för att Hamas ska fortsätta att ha en roll i Gaza. Jag tycker att det är ett väldigt felaktigt sätt att resonera.

FN har fastställt den så kallade fredsplanen för Gaza. Där står det väldigt tydligt om avvapningen av Hamas och om att Hamas inte ska ha en roll i det framtida styret. Jag tycker att detta är väldigt tydligt reglerat genom det beslut som fattades i FN.

De exakta avgränsningarna gällande personer som haft olika roller blir en sak som man får hantera i nästa skede. Men organisationen som sådan har ett antal punkter i sin doktrin där det uttryckligen sägs att Israel inte får existera som stat. Det är ju omöjligt att få det att fungera med en framförhandlad tvåstatslösning.

Anf. 163 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Jag stöder inte på något vis Hamas. Jag tycker att deras terroragerande och så vidare är totalt förkastligt. Jag vill bara få utrett vad exakt man menar med det man hela tiden säger. Man sa det långt innan FN fattade det här beslutet.

Hamas stadgar ändrades år 2017. Enligt de nya stadgarna kan man tills vidare nöja sig med ett Palestina inom 1967 års gränser. Där finns åtminstone ett erkännande av att det är de gränserna som Hamas kan tänka sig att se. Man säger inte att man accepterar Israel. Men däremot accepterar man åtminstone på papperet ett Palestina som finns inom 1967 års gränser. Det är ett uttalande som jag aldrig någonsin har sett från någon israelisk premiärminister över huvud taget. Det är ändå lite fascinerande.

Jag ska gå över till den andra frågan som jag ville lyfta fram – den om bosättningar. Vi kommer tillbaka till det här. Vi talade här i kammaren för bara några veckor sedan om KKL Sverige som ledamoten Berntsson har varit på resa med.

Jag måste berömma ledamoten Berntsson för hur han så pass aktivt inte på något vis låter fakta påverka hans åsikter. Det är till och med så att man på KKL:s hemsida och Youtubekanal gör reklam för ett projekt som man har i bosättningen Gilo. Det är på ockuperat område.

Berntsson står här och säger: Jag kan inte hålla med dig om att KKL jobbar i bosättningar. Till och med på sin egen hemsida är de väldigt tydliga med att detta är ett projekt som de jobbar med och stöder. Det är helt enkelt en bosättning på ockuperat område.

Är det fortfarande så att ledamoten Berntsson tycker att KKL är en bra organisation och att man vill fortsätta att stödja den när den så uppenbart ändå bidrar till att bygga ut bosättningar på de ockuperade områdena?

Anf. 164 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag måste återigen stanna kvar vid att jag är lite överraskad över att ledamoten lyfter fram Hamasperspektivet i den här diskussionen. Jag vill bara lägga med det som en anmärkning.

Sedan ska jag svara på frågan som jag fick och som vi har diskuterat många gånger. Där har vi verkligen olika syn på vad KKL Sverige är för någonting.

Ledamoten pekar nu på någonting som finns på hemsidan. Förra gången vi diskuterade frågan uttrycktes det som att KKL Sverige var en bosättarorganisation. Jag var tydlig med att jag inte håller med om den bilden.

Det här gäller de besök som ett antal kristdemokratiska ledamöter gjorde innan det som hände i Gazakriget och före terrorattacken i södra Israel. Det handlade om att besöka ett antal platser där man odlar upp ökenen. Man har trädplantering och ser till att få obebodda platser att kunna växa. Det var det vi följde med och besökte.

Anf. 165 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! I dessa dagar upplever så många vad som händer i Mellanöstern. Kriget rasar verkligen på nytt i en stor del av regionen. Osäkerheten är total hos många. Vad kommer att hända? Vad blir resultatet av det som vi nu ser?

Herr talman! Vi har en debatt här i kammaren som gäller motioner från hösten 2025. Det är utgångspunkten och ramen för det här betänkandet. Den som läser betänkandet kan fundera: Vad i hela friden! Har de inte sett vad som händer?

Det är så som den här typen av motionsbetänkanden utformas. Jag vill bara ha det sagt som en inledning till varför så mycket inte finns med, även om debatten ändå rör sig lite grann utanför ramarna.

Den oerhört brutala attacken som skedde den 7 oktober 2023 var en terrorattack. Det var den värsta sedan andra världskriget som drabbat judarna. Det krig som sedan rasat har varit oerhört allvarligt. Den 13 oktober förra året kunde man nå en vapenvila, och säkerhetsrådet fattade beslut i november 2025.

Är vapenvilan hållbar? Vi har sett att konflikten fortfarande bubblar. Nu stängs gränserna i Gaza. Vi har en tendens att titta där kriget rasar som mest. Effekterna på vapenvilan utifrån vad som nu pågår återstår att se.

Det fredsråd som skulle ha mötts de kommande dagarna har fått flyttas fram på grund av det som händer. Effekterna för Gulfstaterna och hela regionen av det som händer kan naturligtvis också få betydande konsekvenser för de planer som har funnits för återuppbyggnad av Gaza.

Hamas är tveklöst en terrororganisation. Det är tveklöst brott mot mänskligheten som har begåtts under kriget i Gaza av Hamas och andra terrororganisationer men också från Israels sida.

Det är viktigt att vi får en behandling och att inte straffrihet får råda, utan att människor hittar en väg. För oss som står upp för rättsstaten och vill att straffrihet inte ska råda måste det också gälla här och det som har hänt under kriget i Gaza.

Det är viktigt här, precis som i andra krig, att människor känner att det finns en väg till rättvisa och att det finns en början till en ny framtid. Det ger hopp. Är det någonting som vi behöver ge människorna som drabbats så hårt av så många krig är det hopp om en bättre framtid där respekt och tolerans kan präglade området utifrån de oerhörda erfarenheter som människorna i regionen bär med sig.

Israel har en historia av fördrivning, folkmord, hot och hat. Men också palestinierna bär med sig det som har hänt och som de har upplevt sedan andra världskriget tog slut, sedan 1948 och inte minst sedan 1967. Det är verkligen en förhoppning som det är viktigt att vi försöker hålla i.

Betänkandet rör också internationell rätt. Det handlar inte bara om rättsstatsfrågorna utan också om internationell rätt och folkrätt som måste gälla för alla stater, stora som små. För oss som är en liten stat är det jätteviktigt att vi inte glömmar bort den internationella rätten och folkrätten. Gör vi det tystnar också andra. Effekten av det får vi känna av sedan.

Därför är det viktigt att vi påtalar när internationell rätt överträds, oavsett om det görs av ett stort eller ett litet land. Det gäller oavsett om vi tycker att det har varit en regim som så brutalt förtryckt sitt folk så länge, som i fallet Iran. Det gäller inte bara den här regimen, utan även den som fanns före revolutionen. Det var inte heller då ett demokratiskt land, om man säger så. Där finns alltså en lång historia.

Vi står självklart på det iranska folkets sida, apropå just Iran, i deras krav och deras kamp för frihet och demokrati. Det är en dröm som de så tydligt stått upp för. De är värda allt vårt stöd, och vi hoppas att de ska få uppleva frihet och fred och att rättvisa skipas för de brott som har begåtts.

När det gäller betänkandet i övrigt vill jag säga att Västbanken är ett område som måste uppmärksammas. Det är tveklöst så att det just nu pågår en annektering av Västbanken med ett tydligt uttalat mål att förhindra en tvåstatslösning. För alla oss som tror på en tvåstatslösning är det viktigt att agera, för detta kan vara ett av de sista tillfällena innan fakta etableras på marken.

Där finns sanktionspolitiken, som vi har varit överens om. Men den kan inte bara röra extrema bosättare, utan den måste gå högre upp. Det pratas om ministrar, men hela regeringen är egentligen en del av detta.

Frågan gäller också den palestinska myndighetens möjligheter när den inte har ekonomi. Den skatt och tull som tas in av Israel betalas inte ut, så det finns inte resurser för att verka.

I detta läge måste vi göra mer än att bara uttala oss och kritisera och fördöma. Vi har självfallet ett stöd för både ICJ och ICC. På de grunderna tycker vi att man nu måste vara beredd att pausa associeringsavtalet för att sätta tryck bakom det vi säger: Vi vill se en framtid med två stater som lever i fred och frihet med säkra och av varandra och andra erkända gränser. Det är en dröm som fortfarande lever, och vi får inte bidra till att den drömmen dör.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 10 under punkt 6, som handlar om UNRWA. Det är något som Sveriges regering har röstat för i FN och som vi också måste se till att stötta från svensk sida, inte bara i FN utan också på marken i regionen.
(Applåder)

Anf. 166 FREDRIK MALM (L):

Herr talman! Det vi nu bevittnar i realtid är en enorm omvälvning i hela Mellanösternregionen.

Det är också något vi har bevittnat under ganska lång tid. Sedan den så kallade arabiska våren 2010 med kriget i Syrien därefter, tolvdagarskriget förra året mellan Israel och Iran och självklart massakern den 7 oktober – som egentligen startade den senaste vågen av krig – tror jag inte att någon av oss här inne, herr talman, kan förutse vad som kommer att ske den närmaste tiden.

Häromdagen gav exempelvis president Trump, JD Vance och Marco Rubio, tror jag att det var, tre olika besked om vad USA ser framför sig i Iran.

Vi vet att 1 procent av Sveriges befolkning har en iransk identitet. Våldigt många har en kurdisk identitet eller en assyrisk-syriansk, armenisk, palestinsk och så vidare. Vi har en ganska stor del av befolkningen i vårt land som kan ha rätt olika uppfattningar om både det ena och det andra och även om vad som sker i regionen. Men de delar samma önskan att få lugn och ro; det tror jag gäller de allra flesta.

Den iranska befolkningen är en stor och ung befolkning. De flesta i Iran i dag är födda efter det att ayatolla Khomeini tog makten 1979. De har bara sett det här systemet. De måste ges en möjlighet att bygga något nytt och skapa frihet för Iran, bygga ett annat samhälle och montera ned de institutioner som enbart syftar till att försvara en fundamentalistisk shia-teokratisk regim. Vi får verkligen hoppas att detta tar en sådan vändning att den iranska befolkningen ges den chansen.

Man kan titta på Mellanösternregionen och välja att gå tillbaka en kortare eller längre tid. Man kan gå tillbaka till Osmanska rikets kollaps. Man kan gå tillbaka till kriget 1948 och 1967 mellan Israel och arabstaterna. Man kan gå tillbaka till det stora skifte som skedde 1979–1980, när Saddam Hussein manövrerat sig fram till att bli herre på täppan i Irak samtidigt som militären gjorde militärkupp i Turkiet. Samtidigt störtades shahen i Iran, och landet vände 180 grader i hela sitt inhemska system, men också regionalt, och började bygga upp olika proxygrupper redan då. Hizbollah är väl den som är mest känd.

Det man väldigt tydligt kan se, herr talman, är att det finns några fickor av pragmatism. Det finns några områden som har sett pragmatism eller demokrati och lyckats med en mer fredlig samexistens mellan olika grupper. Men i grova drag har vi här en region som praktiskt taget aldrig har haft demokrati.

Det är bristen på liberala värderingar i vid mening och bristen på politiker som står för mer pragmatiska lösningar som är grunden till alla de problem vi ser. Det gäller inte bara Israel–Palestina-frågan utan även den kurdiska frågan, det inbördeskrig som rasade i 15 år i Libanon, det förtryck vi ser i Iran och den dysfunktionella irakiska staten.

En orsak till denna brist på liberalism är att de allra flesta av de här länderna – inte Iran och delvis undantaget Israel, som grundades senare – grundades på 1920- och 1930-talen under mellankrigstiden, när europeiska kolonialmakter ritade om kartan och installerade nya regimer. De inspirerades av de tankar som dominerade i Europa på den tiden, och dessa tankar var i hög grad intoleranta och repressiva. Det var fascism, nazism och kommunism som dominerade den europeiska kontinenten på den tiden. Vi har sett att detta har lett till väldigt mycket problem med ofrihet och annat.

Herr talman! Jag skulle säga att grundorsaken till den konflikt som har rasat ända sedan Israels återupprättande 1948 är att en stor del av regionen i grunden inte accepterar existensen av en judisk stat på det man anser vara islamiskt territorium. Det var därför alla grannländer anföll Israel 1948. Hade man inte gjort det hade det funnits en palestinsk stat redan då. Man planerade för att attackera Israel 1967 av precis samma skäl.

Om vi går fram lite, till 80-talet, ser vi hur Egypten och Jordanien sluter en fredsöverenskommelse med Israel och normaliserar sina relationer med Israel – i alla fall mer än tidigare. Under de senaste åren har vi sett hur Abrahamavtalen i Bahrain och emiraten i Marocko, tror jag att det är, har normaliserat sina relationer med Israel.

Men de krig som nu rasar är inte mellan dessa länder, utan det är krig mellan djupt radikala extremistiska och sekteristiska krafter som beväpnat sig till tänderna, grävt omfattande tunnelsystem under hela Gazaremsan och använt alla medel de har fått till buds, genom bistånd, donationer eller på annat sätt, för att bygga upp en krigsapparat och attackera Israel.

Det är den här radikaliseringen det handlar om, där det viktigaste målet är att utplåna grannen och inte att bygga något bra för sig själv. Den iranska regimen skickar den iranska befolkningens pengar till Hamas och Hizbollah i stället för att bygga skolor och sjukhus.

Den avgörande frågan, herr talman, för att lösa både konflikten mellan Israel och palestinierna och en rad andra konflikter i regionen – de tvinnas samman på olika sätt, och sammantaget bidrar de till att Mellanöstern dras allt djupare ned i konflikter – är att det sker en avradikalisering i Mellanöstern. Det enskilt absolut viktigaste som måste ske är en avradikalisering.

I ljuset av detta måste det framstå som självklart att de mest radikala krafterna inte kan vara de som ska bygga upp länderna efter detta. Det blir helt orimligt.

Jag kommer att dra över mina åtta minuters talartid en aning, herr talman, men inte för mycket, hoppas jag.

Den här radikaliseringen ser vi även i Sverige. Vi ser den på gator och torg. Till exempel var det en propalestinsk manifestation i Göteborg i helgen där demonstranter bar porträtt av Ali Khamenei, den iranska regimens flaggor, Hizbollahflaggor och så vidare. Denna radikalisering är farlig även för Sverige. Den skapar en djup polarisering, särskilt mellan olika invandrargrupper, som vi måste göra någonting åt.

Detta hänger ihop med antisemitismen. Jag får ibland en känsla av att många i Sverige verkar tro att antisemitism är ett ganska marginellt fenomen. Varför har man då inte kunnat ha ett enda judiskt möte i Sverige de senaste 40 åren utan att behöva polisbevakning eller i praktiken befinna sig i ett bunkerkomplex? Varför behövs det om antisemitismen inte är något problem i Sverige?

Vi kan inte tona ned detta, inte prata om det och inte se vårt ansvar för att skydda den judiska befolkningen samtidigt som de i sitt civilsamhälle som enda grupp i Sverige måste låsa in sig vid sina möten och inte kan annonsera om mötena på grund av risken för att utsättas för våld.

Vi måste se att konflikten mellan Israel och palestinierna måste lösas i förhandlingar. Målet måste vara en tvåstatslösning. Det innebär att vi måste ställa väldigt hårda krav på Israel. Det är fullt rimligt att på olika sätt genomföra restriktiva åtgärder mot bosättarextremister och annat. Men vi måste också se att vi har ett betydande problem även här i Sverige, vilket innebär att vi som politiker också har ett ansvar att inte öka den polarisering vi ser.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 167 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag har redan välkomnat Fredrik Malm tillbaka till utrikesutskottet. Men jag säger också välkommen tillbaka till utskottets historielärare Fredrik Malm, som nu utbildningsutskottet avvarar åt oss.

Fredrik Malm pratade om etablerandet av stater i Mellanöstern under mellankrigstiden. I grunden tycker jag att du har en viktig poäng. Mycket av området har ju präglats av europeisk imperialism och även imperialism från det osmanska riket, som hade stor betydelse i området. När jag beskrev det palestinska folkets lidande började jag också 1948 men missade mycket av den viktiga poängen med det brittiska mandatets imperialism mot det palestinska folket på olika sätt, fransk imperialism i andra delar och så vidare.

Europa har alltså varit med och skapat mycket av grogrunden till de problem vi ser i dag. Nu pekar vi finger och säger att Mellanöstern är en glödbädd som aldrig slutar brinna. Har inte vi i Europa då ett ansvar att agera och engagera oss för en mer positiv framtid för regionen?

Det är det jag känner i den här debatten: Vi i oppositionen producerar en massa förslag på hur vi tycker att regeringen ska agera, men vi upplever hela tiden att ni från regeringspartiernas sida inte vill någonting. Om vi ska uppnå den avradikalisering som du vill se måste vi stödja byggandet av en palestinsk välfärdsstat, men samtidigt ser vi hur ni inte bidrar till byggandet av den välfärdsstaten.

När ni drar undan pengarna till FN-organet UNRWA försämrar det möjligheterna till att ge sjukvård och utbildning till palestinska flyktingar. Detta leder till den här radikaliseringsprocessen.

Jag skulle också vilja att du kommenterade den radikaliseringsprocessen vi ser i Israel, där vi ser extremisterna få mer och mer makt och utrymme.

(TALMANNEN: Jag vill stillsamt påpeka att vi talar via talmannen och inte duar varandra över golvet.)

Anf. 168 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Jag tackar Håkan Svenneling för de vänliga orden inledningsvis.

Jag ser ett stort problem i att Europas ställning och förmåga att hävda europeiska intressen i Mellanöstern är väldigt svaga – ännu svagare nu,

skulle jag säga, än tidigare. I praktiken är det andra aktörer som dirigerar den utveckling vi ser.

Europa har tydliga intressen i Mellanösternregionen – att öka handeln i området, att öka den humanitära hjälpen så att människor överlever, att förhindra epidemier och annat, att ha en rimlig och ordnad migrationspolitik, att stärka vår säkerhet i Europa och mycket annat.

Hur stärker man Europas inflytande? Vi tror ju ändå att vi har goda värden och kan bidra med någonting positivt för utvecklingen i dessa länder. Samma sak, skulle jag säga, gäller även på den afrikanska kontinenten. Ja, det måste vi göra genom ett ökat engagemang och genom att vara där.

Jag har väldigt svårt att se att vare sig Sveriges eller Europas intressen eller våra möjligheter att få inflytande och påverka i regionen skulle stärkas av ett ensidigt, kontinuerligt fördömande av allt Israel gör och att försöka klippa alla avtal – eller att göra som Miljöpartiet vill, som menar att man inte ska få handla med Israel över huvud taget. Jag har väldigt svårt att se att Europas position då skulle stärkas i regionen.

Anf. 169 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag tror att Fredrik Malm har rätt i att Europas ställning, i alla fall i ett historiskt perspektiv, är svagare nu än tidigare. Sedan är det också rimligt att folken i dessa länder i sig skulle ha makten och kunna bestämma över sin utveckling, men det hindrar ju en del politiska ledare på olika sätt. Men det är väl talande att Europa i princip har ett Zoommöte mellan sina utrikesministrar efter USA:s och Israels attacker mot Iran och Irans svar.

Det som förvånar mig är att ni inte är beredda att använda de verktyg som ändå finns i verktygslådan. EU är Israels största handelspartner. Vi är den marknad israeliska exportprodukter i störst utsträckning hamnar på. En tredjedel av all handel Israel har är med oss i EU.

I artikel 2 i vårt handelsavtal med Israel stipulerar vi att Israel ska följa mänskliga rättigheter. När vi ser att det inte sker använder vi ändå inte handelsavtalet. Det finns absolut länder som blockerar vid olika tillfällen, men vi sätter inte tillräcklig press.

Det Sveriges regering kan göra är att öka biståndet till UNRWA, vars syfte är att ge utbildning och sjukvård till palestinska flyktingar. Utbildning är grunden för byggande av starkare samhällen, minskad radikalisering och ekonomiska möjligheter för framtiden.

Vi har också följeslagarprogrammet, där kristna har rest ned för att bidra till ökad fred och minskade spänningar mellan olika grupper på plats. Det har ni dragit in stödet till.

Det är dessa saker som gör att vi inte förstår er när ni säger att ni vill avradikalisera. Vi har ett engagemang från Europas sida, men vi ser inga åtgärder från regeringen. Jag har väldigt svårt att förstå den linje som Fredrik Malm driver här, herr talman.

Anf. 170 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Rent principiellt – det är lite märkligt att man måste slå fast något sådant – anser jag att vi ska kunna ha handel med Israel. Jag anser att israelerna ska kunna exportera och importera produkter precis som andra länder kan. Sedan ska vi självklart ställa politiska krav på Israel

och andra krav på Israel, men jag har svårt att se att det skulle bli en bättre situation vare sig för israelerna, för palestinierna eller för den israeliska fredsrörelsen om man genomför en massa bojkotter mot Israel. Nu talas det till och med om kulturella bojkotter, men det har inte Svenneling föreslagit. Den utvecklingen bidrar inte till att vi får större möjligheter att påverka parterna.

Vi ger från Sveriges sida ett omfattande humanitärt bistånd till palestinierna. Biståndet har minskats till UNRWA, och det gjordes på rätt goda grunder. UNRWA har utvecklats på ett sådant sätt att till följd av urkunden och de principer som mandatet vilar på har UNRWA inte bara bidragit till förbättringar i området utan också bidragit till att konflikten blivit svårare att lösa.

Men den humanitära hjälpen måste självklart komma in till palestinierna. Ingen skulle vara gladare än jag om Israel skulle öppna Kerem Shalom-övergången och de andra olika gränsövergångarna, eller om Egypten kan göra det, så att mer hjälp kommer in till palestinierna.

Anf. 171 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Debatten har varit lite knepig för mig i dag. Jag har hela dagen funderat över vad jag ska plocka upp. Jag har aldrig haft så lite nedskrivet i förväg inför en debatt som just den här, samtidigt som det alltid finns så mycket att säga. Jag vet att jag förra året under en debatt om Israel och Palestina pratade i 20 minuter, men jag ska försöka undvika det i dag. Jag har skrivit upp mig för tolv minuter, men jag ska försöka att inte gå så långt.

Jag ska börja med att säga att jag yrkar bifall till reservation 1. Jag står givetvis bakom alla våra reservationer – och jag ska inte säga något om tids vinning.

Först vill jag framföra några klargöranden vad gäller Hamas. Det har kanske missuppfattats vad jag menar när jag talar om Hamas. Det är inte så att jag vill se Hamas styra Gaza, men eftersom jag har studerat freds- och konfliktkunskap vet jag att det inte fungerar att från början sätta villkor för vilka som får delta i fredsförhandlingar och sätta villkor för vilka som ska få styra i framtiden. Det blir aldrig fred av det.

Moderaterna gick tillbaka i tiden till 1967 och pratade om ockupationen. KD gick tillbaka till händelserna den 7 oktober, förutom att ledamoten tog upp att Hamas under lång tid har byggt upp kapacitet. Jag antar att det handlar om lång tid före den 7 oktober. Så kom antligen Liberalernas ledamot och började prata historia, och det är jättefantastiskt.

Att få det att låta som att det är arabländernas fel att det inte finns en palestinsk stat i dag, att det var kriget 1948, när arabländerna attackerade Israel, som gjorde att palestinierna inte fick en stat, är lite märkligt. Man glömmer i så fall bort vad Israel gjorde på den tiden – innan staten Israel ens hade utropats. Efter november 1947, när delningsplanen antogs av FN, ansåg judarna att de hade rätt till en egen stat. Man påbörjade då en fördrivning av palestinier. Hälften av de 750 000 flyktingar vi pratar om i dag, al-nakba som det kallas, den stora katastrofen, fördrevs innan kriget ens började.

Sedan kom kriget, och resterande hälften av de 750 000 fördrevs också. Det var inte bara bort från Israel utan även inom Israel. 300 000 palestinier som är israeliska medborgare i dag är fortfarande flyktingar i sitt eget land. De har aldrig tillåtits återvända till sina byar. 530 byar förstördes 1948–1949 av Israel.

Vi ska också komma ihåg hur Israel hanterade de palestinier som fanns kvar i Israel efter kriget 1948. De fick leva under militärlagar, och de fick inte röra sig fritt i Israel. De blev fråntagna ett eget land genom att olika områden gjordes till militärområden där de inte fick bruka jorden. Sedan infördes lagar som innebar att om någon inte hade brukat sin mark inom tre år tillföll marken staten. Det var ett effektivt sätt att tillskansa sig mer och mer av den mark som palestinerna hade brukat i hundratals år.

Palestinierna lever under samma lagar i dag på ockuperat område. De lever under andra lagar än israeliska medborgare. På de ockuperade områdena på Västbanken finns 700 000–800 000 israeliska bosättare i dag. De lever under civila lagar, men palestinerna lever under militära lagar. Det är på samma område!

Det här har sagts tidigare: En palestinsk pojke och en israelisk pojke kastar sten på varandra. Säg att de är 13 år – nej, vi säger 12. Då är de under Tidöpartiernas syn på vad som är straffbart eller inte. Den tolvårige palestinske pojken tas in till militärt häkte och åtalas medan den tolvårige israeliska pojken släpps. De lever under olika typer av lagar. Det här hade ett särskilt namn i Sydafrika: apartheid.

Det handlar inte bara om hur man agerar nu, utan vi har sett detta genom historien. Ända sedan staten Israel bildades har man haft en annan syn på palestinerna. Man har velat fördriva dem, och dem man inte har lyckats fördriva har man buntat ihop i olika små områden.

Sedan kommer vi till Osloavtalet på 90-talet. Det är ett avtal som på något vis förstärker ockupationen på ett obehagligt sätt. Förutom att lova att fler bosättningar inte ska flytta in tillåts det ändå att man bygger speciella vägar för bosättningar på ockuperat område. Man bygger också upp ett antal vägblockeringar och förhindrar palestinier att röra sig mellan olika byar.

Liberalernas ledamot pratade om att palestinerna har prioriterat fel när de inte har byggt upp en egen stat utan i stället satsat allt på att bygga tunnlar. Jag säger återigen att jag inte stöder Hamas agerande, men det här handlar inte bara om Hamas i Gaza, utan här handlar det också om hur man agerar på Västbanken.

Palestinierna har inte rätt att kontrollera sina egna gränser. Palestinierna har inte rätt att kontrollera sitt eget luftrum eller sin egen kust. Palestinierna rör inte över sin egen import eller export utan allt kontrolleras av Israel. Palestinierna rör inte ens över sina skatteintäkter, utan de kanaliseras via Israel. Skatteintäkterna hålls inne för att man emellanåt ska kunna sätta mer press på den palestinska myndigheten. Palestinierna får inte röra sig fritt på de ockuperade områdena.

När palestinerna genom årtiondena har demonstrerat har de mötts med kulor. Även när de inte demonstrerar, som vi ser även i dag, möts de med kulor på Västbanken. Att i sådana lägen anklaga dem för att de inte har lyckats bygga upp en egen stat är lite magstarkt.

Jag ska säga något om de senaste veckorna. Det har sagts mycket om Irankriget i talarstolen i dag. En annan baksida av Irankriget är att man återigen passar på att öka våldet på de ockuperade områdena, framför allt på Västbanken. Nu har man återigen stängt vissa överfarter till Gaza. För ett par dagar sedan tillät man över huvud taget inte någon humanitär hjälp att komma in i Gaza.

För ett par veckor sedan fattades ett beslut i israeliska kneset som har fått liten uppmärksamhet i Sverige. Det gäller område C, ungefär 62 procent av Västbanken, som tidigare har legat under israelisk militär kontroll och nu ska hamna under israelisk civil administration.

Är det bra eller dåligt? Det är faktiskt väldigt dåligt. Det innebär att det enligt Israel inte längre är fråga om en militär ockupation. Det här är något som grundlägger ockupationen, och det kommer att bli ännu svårare för palestinier att röra sig i område C, att få bygga i område C och att få bruka jorden i område C. Att det beslutet passerade utan någon som helst uppmärksamhet i Sverige är obehagligt och anmärkningsvärt.

Det finns så mycket mer att säga, men kvällen är sen och fler debatter ska följa efter denna. Därför nöjer jag mig, herr talman. Jag tror att vi kommer att återkomma till frågan flera gånger framöver.

Anf. 172 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tänkte att ledamoten Risberg skulle få förtydliga sina tidigare yttranden om just Hamas och Hamas roll i ett framtida Gaza. Det blev nämligen lite otydligt i ett tidigare replikskifte. Och det är fortfarande otydligt efter det här anförandet, menar jag.

Regeringens och utskottsmajoritetens uppfattning är att Hamas ska avväpnas och att Hamas inte kan ha en plats i ett framtida styre av Gaza. Det är sammanfattningen i ställningstagandet.

Då måste jag bara för tydlighetens skull fråga: Delar ledamoten denna uppfattning, att Hamas inte kan ha en plats i ett framtida styre av Gaza? Jag menar att det måste förtydligas, för det lät som att Hamas åtminstone skulle delta i någon form av samtal. Jag vet inte riktigt vad ledamoten menar. Jag tror nämligen att vi i majoriteten i utskottet tänker oss att det inte ska föras så himla mycket samtal med Hamas annat än att man förklarar för dem var de ska lägga vapnen när de går hem.

Anf. 173 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Olsson, för frågan!

Det är en jätteintressant fråga. Den är inte helt enkel att besvara.

Jag ska först och främst säga: Hamas ska absolut avväpnas. Det är jag helt och hållet med på. Och jag hoppas verkligen inte att Hamas är en del i ett framtida styre. Men Hamas är mycket bredare än bara en terroristorganisation. Hamas har varit mycket mer. Grundandet av Hamas handlar inte bara om relationen gentemot Israel, utan det handlar också om att stå för social hjälp, sjukvård och så vidare.

Man kan till exempel jämföra med hur man har hanterat Hizbollah i Libanon. Det är Hizbollahs väpnade gren som har varit terrorstämplad. Hela Hizbollah har inte varit terrorstämplad av EU. Där har man gjort en distinktion. Det är mycket lättare att säga att den väpnade grenen definitivt inte ska ha någonting med ett framtida styre att göra.

Hamas är en idé som jag inte tror att man kommer att lyckas göra sig av med, åtminstone inte med våld. Bästa sättet att göra en organisation maktlös är att ge den möjlighet att visa hur den klarar av att sköta ett civilt styre. Vi har sett detta i många andra konflikter också. När man utesluter grupperingar från förhandlingar ökar det bara misstron. Det ökar förmodligen radikaliseringen och leder förmodligen också så småningom till nya attacker från de organisationerna.

Jag hoppas att Hamas avväpnas. Jag hoppas att Hamas inte kommer att vara någon del i det framtida palestinska styret. Men det är inte min sak att avgöra det. Det måste israelerna och palestinierna komma fram till själva. Hur ska det här lösas? Vilka politiska partier ska få finnas?

Anf. 174 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Det är bra att vi har den här diskussionen, för vi har nog inte samma uppfattning om vad Hamas är för typ av rörelse. Jag har uppfattat Hamas som en totalitär, islamistisk och judehatande rörelse som visserligen också har haft i sitt program att man erbjuder sociala tjänster. Men i grunden är det en organisation totalt genomsyrad av en sjuk ideologi som inte under några omständigheter kan accepteras.

Man måste ändå kunna säga att de inte är inbjudna till samtal annat än om hur de ska genomföra själva kapitulationen.

Hamas har många gånger liknats vid de tyska nazisterna, och det är fullt rimligt. Det är klart att de allierade, när de ockuperade Tyskland efter kriget, talade med nazisterna. Men det var just om hur nazisterna skulle avveckla sig själva och om att de aldrig mer skulle tillåtas ha något som helst inflytande. Det var ingenting som tyska folket självt fick bestämma. Det var segrarmakterna som bestämde vilka som skulle få styra i Tyskland efter kriget. Det var fullt rimligt.

Jag tror att många tänker sig att Hamas ska behandlas på samma sätt. Varför är inte det rimligt i det här fallet, när vi talar om en så sjuk organisation? Nu låter det som att ledamoten tänker sig att det ska vara en lång fredsprocess och att Hamas ska vara en part i den och kanske även spela en politisk roll efteråt. Jag ställer mig helt frågande till detta. Är det här verkligen Miljöpartiets politik?

Anf. 175 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågan.

Återigen: Det kan inte vara jag som avgör hur ett framtida Palestina ska styras. Jag hoppas som sagt att Hamas inte har någonting med styret att göra. Men jag kan konstatera hur det har varit de senaste åren då vi har haft olika terrorgrupper som har attackerat och där man har kommit fram till fredslösningar.

Jämför till exempel med Nordirland! Det var först när man satte sig ned och pratade med IRA som man kom fram till en lösning, när deras politiska gren Sinn Féin fick delta i de politiska valen. De var fruktansvärda. De dödade urskillningslöst.

Jag hoppas verkligen inte att Hamas har en framtida roll. Man beskriver här Hamas som en judehatande organisation. Jag skulle säga att det är en Israelhatande organisation. Men visst, vi kan säga att det är en judehatande organisation. Man tror att de inte kan förändra sig över huvud taget.

Det finns andra organisationer som har sprungit upp även här i Sverige, med nynazistiska förtecken och som har varit judehatande. Vissa partier samarbetar i dag med dem. Det hade kanske varit otänkbart för 20 år sedan.

Vad som ska ske i framtiden i Palestina måste faktiskt palestinierna och israelerna komma fram till själva. Om palestinierna säger att de inte vill ha någonting med Hamas att göra är det *fine*, jättebra. Men det är de som måste komma fram till det. Jag kan inte som ledamot i en svensk riksdag avgöra det åt dem.

Anf. 176 FREDRIK MALM (L) replik:

Herr talman! Jacob Risberg är tämligen selektiv när han går igenom sin historiska odysseé kring den här konflikten. Det är mycket riktigt att palestinier fördrevs. Det är ett fullständigt självklart historiskt faktum. I storleksordningen 700 000–750 000 palestinier lämnade området. En del gjorde det kanske frivilligt för att undkomma strider. En del fördrevs regelmässigt, så att säga.

Vad Jacob Risberg däremot inte nämner, herr talman, är att lika många judar kom till området för att de fördrevs från hela arabvärlden. De integrerades i Israel. De är som alla andra invånare i Israel.

Vad hände med de palestinier som lämnade området och som hamnade i olika flyktingläger – i Yarmouk i Syrien, i Ein El Hilweh och Nahr el-Bared i Libanon eller i Saudiarabien, Jordanien eller andra länder?

De fick inga medborgarskap. De har inte fått integreras. Hela idén har varit att de har varit en spelbricka. Den palestinska befolkningen har varit en spelbricka i årtionden. Man har sagt att alla ska återvända till Israel, fast alla inser att det är fullständigt orealistiskt.

Det är det jag menar, Jacob Risberg, när jag talar om att arabvärlden inte har tagit sitt ansvar i detta. Det gäller också en rad andra konflikter. De arabiska länderna hade kunnat ställa upp för sina syriska bröder och systrar under kriget i 15 år. De gjorde väldigt lite för dem.

Därtill skulle jag inte säga att de arabiska länderna så att säga har agerat dåligt för en palestinsk stat. Jag skulle säga att de aktivt har motarbetat den. Under 1948–1967 var Gazaremsan och Västbanken kontrollerade av Egypten och Jordanien. Det fanns inte en tanke på att upprätta ett palestinskt styre där, exempelvis.

Anf. 177 JACOB RISBERG (MP) replik:

Herr talman! Det var många frågor. Jag ska försöka bena ut någonting av det som jag uppfattade som en fråga. Det gäller detta med de palestinska flyktingarna och varför de inte integrerades i de olika arabiska länderna. Frågan är också: Ville de integreras? De flesta som flyr hoppas ju att de dagen efter ska kunna återvända till sina hem.

Det är inskrivet i FN:s stadgar – och framför allt i UNHCR:s stadgar, som inte var skrivna när de palestinska flyktingarna tillkom – att det finns en rätt till återvändande. Palestinierna som har varit på flykt har ju hela tiden drömt om att få återvända till sitt hemland. Varför ska vi kräva att de arabiska staterna runt omkring gör dem till sina medborgare? Varför ska de inte ha rätt att återvända? Varför fick de inte den rätten från början?

Man kan återigen jämföra med hur vi agerar här i Sverige i dag. Vi skickar tillbaka flyktingar till deras hemländer, men palestinier ska tydligen inte få återvända till sitt hemland. Det tycker jag är märkligt.

Jag tycker att det är en lite märklig syn. Man skyller på de arabiska staterna runt omkring för att de inte har integrerat de palestinska flyktingarna. De palestinska flyktingarna har hela tiden trott att de skulle få återvända till sitt hem nästa år. Det har ju inte blivit så.

Anf. 178 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Är det rimligt att man i Mellanöstern har tiotals flyktingläger för palestinska flyktingar som har funnits i nästan 80 års tid? Skulle vi acceptera det? I alla andra länder talar man om att människor måste kunna få medborgarskap, jobba, integreras och så vidare.

Det här är ju en fruktansvärd situation, och ansvaret för den faller på de länder som inte har ställt upp på att integrera de palestinska flyktingarna. Det stod klart för många år sedan. De som flydde 1948 är i dag kanske några tiotusen, medan antalet människor som finns i UNRWA:s system väl är 6–7 miljoner i dag. Alla förstår ju att det faktum att man är tredje generationens flykting inte ger någon sorts automatisk rätt till återvändande.

Den grundläggande problematiken här, som Jacob Risberg inte tänker på, är följande: När Israel bildades efter kriget var positionen från samtliga länder runt omkring att man inte ens fick tala med Israel. Det var en position som dessa länder upprätthöll i årtionden. Det tog mer än 40 år innan det som blev Osloavtalet började förhandlas. Halva den tiden, eller mer än så, kontrollerades Västbanken och Gaza av de arabiska grannländerna Jordanien och Egypten.

När man tittar på den här historien kan man inte så ensidigt som Jacob Risberg gör lägga 99,5 procent av skulden på den ena sidan. Det är inte rimligt att göra det. Israel har begått jättemånga fel i detta, men orsaken till att det inte finns någon palestinsk stat är att det inte finns någon framförhandlad lösning om en palestinsk stat. Det är ju därför Israel kan fortsätta att expandera på det sätt som Israel gör.

Anf. 179 JACOB RISBERG (MP) replik:

Fru talman! Ju bättre den palestinska myndigheten skötte sig, desto mer territorium skulle man få ta hand om, trodde vi i samband med Osloavtalet. Så blev det dock aldrig. Det var den dröm som fanns om en palestinsk stat.

Ledamoten Malm frågade om det är rimligt. Jag undrar om det är rimligt att en palestinier som är född i Haifa och som har fördrivits därifrån inte får återvända till sitt hemland medan en person som kanske aldrig har satt sin fot i Israel men som råkar vara född jude har rätt att bosätta sig i Haifa. Jag tycker att man ska fråga sig om det verkligen är rimligt.

Alla palestinska flyktingar kommer inte att kunna återvända – så är det. Men vi ska komma ihåg detta: När resolution 181, om delningsplanen, antogs var tanken att det skulle vara upp till varje person att själv bestämma om man ville bo kvar där man bodde eller inte. Om man valde att flytta därifrån, eller fördrevs, skulle man ha rätt till kompensation. Den kompensationen har totalt uteblivit för de landområden och de fastigheter som alla palestinier har blivit av med under dessa årtionden.

Vi kan börja prata i den änden i stället för att prata om att alla palestinier ska ha rätt till återvändande, för alla förstår ju att det inte kommer att gå. Vi måste åtminstone börja fundera på vilken typ av kompensation de i så fall ska få. Där kan vi börja diskussionen om det här, tycker jag.

Anf. 180 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Fru talman! Vi har delat upp det så att jag kommer att fokusera på biståndet. Jag håller självklart med om allt det som min kollega Håkan Svenning tidigare anförde här i talarstolen.

Behovet av bistånd till det hårt drabbade Gaza kommer att vara enormt under mycket lång tid framöver. Minst 70 000 civila – troligtvis fler – har dödats i folkmordet. Människor dör fortfarande, trots att det råder en bräcklig vapenvila.

I stort sett hela Gaza ligger i ruiner. Sjukhus, skolor och bostadshus är förstörda. Infrastrukturen fungerar inte. Människor saknar el, rent vatten, mat och mediciner. 90 procent av befolkningen är helt beroende av hjälp. 1,5 miljoner palestinier saknar hem och bor i skadade tält utan skydd mot väder och regn.

Trots vapenvilan är Gaza fortfarande en av de värsta och farligaste platserna i världen för barn att leva på. Nästan dagligen dödas barn i Gaza. Flera nyfödda har frusit ihjäl under vintern, och 55 000 palestinska barn lider av akut undernäring. Hjälp behövs komma in. Alla biståndsövergångar måste öppnas. Humanitära biståndsorganisationer måste få snabb och obehindrad tillgång till människor i nöd.

Antalet illegala bosättningar ökar rekordsnabbt. På bara fem år har antalet bosättningar på Västbanken ökat med 180 procent, med godkännande av den israeliska staten och i strid med FN. Palestinier terroriseras, dödas och fördrivs i tusentals från sina hem. De israeliska myndigheterna stryper vattentillgången, förstör palestinska hem och ser på medan bosättare bränner ned olivträsodlingar, som är en grundpelare för den palestinska ekonomin. Det är uppenbart att även stödet till palestinier på Västbanken måste öka.

Den viktigaste organisationen till stöd för de palestinska flyktingarna är FN-organet UNRWA, som etablerades redan 1949 och som har FN:s mandat att skydda och stödja palestinska flyktingar. Det rör sig om flera miljoner palestinska flyktingar och deras släktingar, som sedan Israel bildades har fördrivits från sina hem.

UNRWA tillhandahåller grundläggande tjänster och humanitärt bistånd till cirka sex miljoner palestinska flyktingar i Palestina, Libanon, Syrien och Jordanien och är en hörnsten i de humanitära insatserna i hela regionen. Organisationens personal och lokala kunskaper är helt avgörande för den livräddande humanitära insatsen i Gaza.

En stor majoritet av FN:s medlemsstater röstade nyligen för att förnya UNRWA:s mandat. UNRWA har det övergripande ansvaret för de palestinska flyktingarna. Det finns ingen organisation som kan ersätta UNRWA utom en fungerande palestinsk stat. Den stabiliserande roll som UNRWA spelar i regionen får inte heller underskattas.

Det är uppenbart att Israel försöker att göra sig av med det palestinska flyktingproblemet genom att misskreditera och förbjuda UNRWA, men

trots Israels angrepp fortsätter UNRWA att vara operativt i Gaza, på Västbanken och i regionen med tusentals i personalstyrkan och robusta system.

Omvärlden behöver stå upp för och försvara UNRWA samt öka biståndet till denna oundgängliga organisation, men Sverige valde i stället, som enda land i Europa, att helt dra in stödet till UNRWA i en situation där det behövs mer än någonsin. Det är helt oförsvarligt. Det svenska stödet till UNRWA måste återupptas snarast.

Regeringen är tydlig med att bosättningspolitiken strider mot folkrätten, undergräver tvåstatslösningen och bidrar till en förhöjd konfliktnivå. Det är därför märkligt att Sida har valt att stoppa stödet till flera palestinska rättighetsorganisationer och till den svenska delen av Ekumeniska följeslagarprogrammet, som bidrar till att minska våldet och främja en tvåstatslösning.

Under drygt 20 års tid har de så kallade följeslagarna – internationella observatörer från världen över – kommit till Västbanken för att skydda civilbefolkningen, dämpa våldet, dokumentera människorättsöverträdelser och visa stöd för palestinska och israeliska organisationer och individer som arbetar för en fredlig lösning på konflikten.

Det svenska Ekumeniska följeslagarprogrammet i Palestina och Israel startade 2002. Sedan dess har över 2 000 internationella observatörer från cirka 25 länder, varav cirka 400 från Sverige, funnits på plats på Västbanken och i östra Jerusalem för att ge skydd och stöd till civilbefolkningen under ledning av Kyrkornas världsråd.

Följeslagare har vandrat med palestinska skolelever förbi militära vägspärrar på väg till skolan, bidragit med internationellt skydd för boskaps-skötare och familjer som skördar sina oliver och dokumenterat när familjer fått sina hem rivna eller sin mark konfiskerad. Varför stoppar man detta fredsbevarande projekt som framgångsrikt bidragit till att skydda civilbefolkningen och dokumentera olika övergrepp?

Nyligen har Israel också förbjudit i stort sett alla stora biståndsorganisationer att verka i Gaza och på Västbanken. I praktiken är det nu endast Röda Korset som Israel accepterar. Det handlar om ett fyrtiotal organisationer som Rädda Barnen, Läkare Utan Gränser och Oxfam. Tänker regeringen även denna gång lyssna på Israel och stoppa stödet också till dessa organisationer? Jag hoppas verkligen inte det.

Läkare Utan Gränser säger till nyhetsbyrån AP att Israels beslut får katastrofala konsekvenser för deras arbete i Gaza, där de står för cirka 20 procent av sjukhusplatserna och en tredjedel av förlossningarna.

Flera länders utrikesministrar, inklusive den svenska utrikesministern, har protesterat mot beslutet. Det är bra, men det räcker inte med ord. För att vända utvecklingen måste omvärlden sätta hård press på Israel genom sanktioner, såsom att frysa associeringsavtalet men även genom att bojkotta varor, åtminstone från ockuperad mark.

Samtidigt måste vi göra allt vi kan för att stödja det utsatta palestinska folket, både i Gaza och på Västbanken, samt de palestinska flyktingarna i närområdet. Biståndet till Palestina måste öka, den särskilda strategin återinföras och stödet till Ekumeniska följeslagarprogrammet och organisationer som jobbar för fred, demokrati och mänskliga rättigheter återupptas, inklusive stödet till UNRWA.

(Applåder)

Anf. 181 YASMINE ERIKSSON (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi utrikesutskottets betänkande om situationen i Israel och Palestina.

I Mellanöstern prövas Europas och Sveriges moraliska kompass, då konflikten så tydligt handlar om skillnaden mellan en demokrati som försvarar sina medborgare och en islamistisk terrorrörelse som bygger sin strategi på massmord, gisslantagning och propaganda.

Sverigedemokraterna är konsekventa i frågan. Hamas *är* en terrororganisation. Organisationen är terrorlistad i EU och föremål för sanktioner, och det är en icke-kontaktpolitik som gäller. Det är en grund som vi måste stå stadigt på och inte urholka med symbolpolitik eller relativisering.

Israel har rätt att försvara sig mot terrorangrepp. Det är en självklar folkrättslig utgångspunkt och en moralisk självklarhet. En stat måste kunna skydda sin befolkning.

En plan framåt får inte tillåta Hamas att behålla någon militär förmåga eller politiskt inflytande. Om de tillåts ha det innebär det inte fred, utan det skulle snarare vara en paus inför nästa massaker. Demilitarisering kan inte ses som en detalj, utan det är själva kärnan.

Utrikesutskottet slår fast att Hamas måste avväpnas och att Hamas inte kan ha någon plats i ett framtida styre av Gaza. Det är helt avgörande.

Samtidigt, fru talman, ska Sverige vara principiellt när det skaver. Folkrätten gäller. Skyddet av civila gäller. Humanitärt tillträde måste fungera. Utskottet understryker att humanitärt bistånd aldrig får användas som ett förhandlingskort.

Volymerna som når fram bedöms fortfarande vara otillräckliga, och begränsningar hindrar internationella organisationer från att verka. Här är vår hållning tydlig: Hjälp ska nå fram till civila, och den får inte kapas av extremistiska grupper. Transparens och kontroll är inte hårdhet. Det är en förutsättning för att humanitet ska bli verklighet.

En annan del av ansvar är transparens och insyn. Utskottet ser, precis som regeringen, med oro på att internationella medier inte ges tillträde till Gaza. Blockeringen av journalister måste upphöra, inte minst för dokumentation och ansvarsutkrävande. I en konflikt där desinformation är ett vapen måste oberoende granskning få finnas. Det ligger i allas intresse att fakta prövas.

Fru talman! Vi ska också hålla två tankar i huvudet samtidigt. Att man är Israelvän och står upp för Israels rätt att försvara sig innebär inte att man blundar för sådant som försvårar en framtida politisk lösning. De olagliga bosättningarna strider mot folkrätten, undergräver en tvåstatslösning och bidrar till en höjd konfliktnivå.

Sverigedemokraterna vill inte se en politik som göder extremism eller som låser fast konfliktlinjer i generationer. Därför är det rimligt att riktade åtgärder används mot extremistiska bosättare och även mot aktörer som möjliggör våld. Fokus ska ligga på träffsäkerhet, rättssäkerhet och sanktioner som riktas mot dem som driver på våld.

Fru talman! Vår linje är tydlig. Vi har nolltolerans mot islamistisk terror. Hamas ska avväpnas, och de ska bort från alla former av styre i Gaza.

Anf. 182 BJÖRN SÖDER (SD):

Fru talman! Det har varit lite historiebrevningar här, och jag tänkte också ge mig in i det lite grann för att balansera Jacob Risbergs historiebrevning. Jag tänkte ta avstamp i den 26 april 1920, då man med utgångspunkt i Balfourdeklarationen beslutade att komma överens om administrationen i tre områden: Palestina, Syrien och Mesopotamien.

Det var segermakterna efter första världskriget – England, Frankrike, Italien och Japan – som med USA som observatör träffades för att lösa de frågor som varit olösta sedan fredskonferensen i Paris 1919. De beslutade att Storbritannien skulle få ansvaret för Palestina och Mesopotamien och att Frankrike skulle få ansvaret för Syrien och Libanon.

Nationernas förbund godkände i juli 1922 det brittiska Palestinamandatet, som då bestod av Gaza, Judeen, Samarien och Jordanien. År 1922 bildades Transjordanien på tre fjärdedelar av det brittiska Palestinamandatet. Kvar fanns då en fjärdedel. Storbritannien tyckte att det var en kostsam historia att upprätthålla säkerheten i området och ville gärna bli av med ansvaret. År 1946 blev Transjordanien självständigt och kunde bilda ett arabiskt kungadöme.

År 1947 föreslog FN, genom resolution 181, att en judisk och arabisk stat skulle bildas på den kvarvarande fjärdedelen. Det var Israel positivt till, men araberna avvisade det och avsade sig en statsbildning. Därmed hamnade resolutionen i papperskorgen och är inte på något sätt bindande.

År 1948 utropade Israel självständighet. Dagen efter anföll de intelligande arabstaterna Israel, för det kunde de absolut inte acceptera. Självständighetskriget pågick i drygt ett år, och 1949 blev det krigsstillestånd. Då ockuperade Jordanien stora delar av Judeen och Samarien och också östra Jerusalem. Detta levde Israel med i nästan 20 år, fram till 1967. Krigsstilleståndslinjerna skar rätt igenom hus, där man i köket kunde befinna sig i Israel medan man i vardagsrummet var på arabiskt område. År 1967 gick arabstaterna återigen till anfall. De ville inte acceptera en judisk stat, och sexdagarskriget inleddes.

När vi pratar om 1967 års gränser undrar jag: Vilka gränser är detta? Det fanns alltså krigsstilleståndslinjer sedan 1949. Är det dem vi ska tillbaka till?

År 1973 gjorde arabstaterna ytterligare ett försök att utplåna staten Israel genom yom kippur-kriget.

Det var en kort och snabb historiebrevning.

Det kan också vara värt att påpeka att Jordanien 1988 avsade sig territoriella anspråk på Judeen och Samarien och att man sedan 1994 har haft ett fredsavtal mellan Israel och Jordanien.

Vad är då 1967 års gränser? Jo, det är krigsstilleståndslinjer. Tvåstatslösningen som många pratar om fanns redan tidigare. Man hade den arabiska delen öster om Jordanfloden och den israeliska och judiska delen väster om Jordanfloden. När man i dag pratar om tvåstatslösningen är det snarare en trestatslösning som man föreslår.

Det var lite för att klargöra detta. Nu är tiden ute. Tack för ordet!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

§ 10 Samhällets krisberedskap

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:F6U9
Samhällets krisberedskap
föredrogs.

Anf. 183 BJÖRN SÖDER (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag ett betänkande som rör en av statens allra mest grundläggande uppgifter, nämligen att skydda befolkningen, upprätthålla samhällsviktiga funktioner och värna vår frihet i fred, kris och krig.

Återuppbyggnaden av det civila försvaret och förstärkningen av krisberedskapen måste fortsätta med kraft, långsiktighet och nationell samordning. Det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde har förändrats i grunden. Rysslands fullskaliga aggression mot Ukraina har visat att krig i Europa inte är historia utan nutid. Samtidigt ser vi cyberangrepp, påverkansoperationer, energisårbarheter och en alltmer komplex hotbild.

Det civila försvaret och krisberedskapen vilar på tre bärande principer: ansvarsprincipen, närhetsprincipen och likhetsprincipen.

Ansvarsprincipen innebär att den aktör som ansvarar för en verksamhet i fred också gör det i kris och krig. Närhetsprincipen innebär att händelser ska hanteras där de inträffar och av de aktörer som är närmast berörda. Likhetsprincipen innebär att verksamheten ska fungera så normalt som möjligt även under påfrestningar.

Dessa principer är kloka. De speglar en decentraliserad förvaltningsmodell som tjänat Sverige väl. Kommuner, regioner och länsstyrelser har ett grundläggande ansvar. Det är de som ska säkerställa att förskolepersonalen vet vad som sker när flyglarmet går, att skolmaten serveras, att äldreboendets verksamhet fungerar och att el- och vattenförsörjning och omsorg upprätthålls.

Men, fru talman, vi måste också våga vara självkritiska. Under 2000-talet fattades en rad ödesdigra beslut. I tron att den eviga freden hade inträffat avvecklades stora delar av det civila försvaret. Rutiner, lagerhållning, utbildningsstrukturer och planering monterades ned. Den robusthet som hade byggts upp under decennier försvann.

I dag står vi i en situation där mycket måste byggas upp från grunden. Samtidigt har kommunerna under de senaste åren prövats hårt, först av migrationskrisen och därefter av pandemin. Skola, äldreomsorg och socialtjänst har gått på knäna.

Vi har 290 kommuner i Sverige. De arbetar under vitt skilda förutsättningar, och det innebär i praktiken 290 olika lösningar. Ambitionsnivåerna varierar, förmågan varierar och ekonomin varierar.

Principerna är viktiga, men de får inte bli en ursäkt för otydlighet och brist på nationell styrning. Staten är ytterst ansvarig för rikets säkerhet. Återuppbyggnad av krisberedskapen kan inte gå i otillräckligt hög takt eller med alltför stora skillnader mellan olika delar av landet. Det är därför bra att regeringen har gett Myndigheten för civilt försvar en tydlig samordnande roll. Genom den kan vi säkerställa tydlig ledning och styrning i uppbyggnaden av krisberedskapen.

Vi ska ha en modern, teknologiskt uppdaterad, flexibel och robust krisberedskap, en beredskap som klarar av cyberangrepp, informationspåverkan, störningar i leveranskedjor och långvariga elavbrott. För att nå dit behövs nationell sammanhållning, tydliga riktlinjer och, där så behövs, möjligheter till sanktioner mot de aktörer som inte prioriterar sina lagstadgade uppdrag.

Sverigedemokraterna tog upp frågan gällande stark föreskriftsrätt till MSB 2023. Det var därför glädjande för oss att detta genomfördes i samband med att MSB blev Myndigheten för civilt försvar, MCF.

Det handlar inte om att underminera det kommunala självstyret. Det handlar om att ta nationellt ansvar i en tid när hoten är gränsöverskridande och konsekvenserna av brister kan bli ödesdigra.

Fru talman! Vi vet att återuppbyggnaden tar tid, men tiden är inte oändlig. Varje år som går utan att strukturer, lager, utbildning och samordning når tillräcklig nivå är ett år av sårbarhet.

Sverigedemokraterna genomförde 2023 en genomlysning av regleringsbrev och uppdrag till dåvarande MSB, som visade att myndigheten trots ett år av krig i Ukraina fortfarande till stor del var inriktad på klimatfrågor.

Sverige har till skillnad från exempelvis Finland mycket svårt att arbeta med flera samhällsfrågor samtidigt. Antingen är det klimatkris och jämställdhet som ska genomsyra all statlig verksamhet, eller också är det ingenting. Fokusförflyttningen från mjuka värden till den hårda verkligheten går på vissa håll fortfarande för långsamt, och kostnaden kommer att vara i människoliv. Det är en nota som i alla fall inte kommer att läggas på Sverigedemokraternas samvete.

Sverigedemokraterna lämnade in förslag på en mer försvarsinriktad verksamhet. Det är glädjande att regeringen senare ändrade en rad uppdrag och att myndigheten i dag har en verksamhet mer inriktad på att skydda befolkningen i händelse av kris och ytterst krig. Med det sagt menar vi inte att alla andra uppdrag behöver tas bort eller att jämställdhet och klimat är helt oviktiga. Men man måste kunna klara av att tempoväxla, för omvärlden och då främst Ryssland, Kina och Iran tar ingen hänsyn till svenska klimatmål eller jämställdhetsfrågor som dragits i långbänk under snart 20 års tid.

Sverige kommer sannolikt att lamslås av cyberangrepp och möta ett skoningslöst angrepp av drönare och långdistansrobotar som kommer att lägga stora delar av vår kritiska infrastruktur och större städer i ruiner. Då är det en klen tröst att MSB och våra länsstyrelser har pratat om klimat och jämställdhet i stället för att prata om skyddsrum, försörjningsberedskap, krigsfrivilliga med mera.

Det kan låta hårt, men befolkningsskydd och att värna medborgarnas hälsa och liv är en statlig grunduppgift vid sidan av sjukvård, skola och polisväsende, oavsett vad tjänstemän på departement och länsstyrelser tycker om detta. Det är politikens ansvar att följa upp och säkerställa att dessa frågor prioriteras.

Fru talman! Det är ibland lätt att fokusera enbart på det som inte har gått bra. Samtidigt kan vi konstatera att Sverigedemokraterna tillsammans med regeringen har genomfört stora satsningar på det civila försvaret – satsningar som vi visserligen drivit under alla år i riksdagen, som vikten av lagerhållning och stark självförsörjning.

En fråga som Sverigedemokraterna drev i den förra Försvarsberedningen var att Sverige och framför allt Norden ska ses som en ö och att vi sannolikt kommer att behöva klara oss själva innan hjälp från Europa kan komma, beroende på hur krisen eller kriget ser ut. Det är därför glädjande att regeringen har genomfört en rad fördjupande satsningar med framför allt Finland och andra nordiska länder på området. En hel del arbete återstår, men vi är övertygade om att ett fulläntat nordiskt samarbete är något som kommer att vara avgörande för oss.

Vi måste också tala om folkförankringen. Ett civilt försvar är inte bara myndighetsstrukturer och planer. Det är medborgarnas medvetenhet, egenberedskap och vilja att bidra. Hela samhället måste involveras – näringsliv, civilsamhälle och enskilda hushåll. Först då kan vi prata om en god krisberedskap.

Sverige är ett starkt land. Vi har kompetens, teknisk förmåga och en tradition av ansvarstagande. Men styrka uppstår inte av sig själv. Den byggs genom tydliga beslut, uthållig finansiering och klarsynt ledarskap.

Utskottets betänkande är ett steg på vägen, men arbetet är långt ifrån färdigt. Vi får aldrig mer hamna i en situation där vi nedmonterar vår beredskap i tron att hoten har försvunnit. Historien har lärt oss motsatsen. Därför, fru talman, behöver vi både respekt för de grundläggande principerna och mod att utveckla dem när verkligheten kräver det.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 184 LENA JOHANSSON (S):

Fru talman! Vi behandlar i dag försvarsutskottets betänkande *Samhällets krisberedskap*. Jag vill börja med att säga att vi i Socialdemokraterna ställer oss bakom alla våra reservationer, men jag begränsar mig till att yrka bifall till reservation 1 och reservation 9.

Det här är ett betänkande som rör något av det mest grundläggande i samhällskontraktet, det vill säga människors rätt att känna trygghet när det oväntade inträffar. Kriser kommer, det vet vi. Det handlar om klimatrelaterade extremväder, om cyberangrepp, om sabotage mot infrastruktur och om pandemier – och i värsta fall om höjd beredskap och krig. Frågan är inte om vi kommer att prövas. Frågan är hur väl förberedda vi är när det sker.

Vi socialdemokrater delar uppfattningen att mycket arbete har påbörjats. Vi har dock i våra reservationer pekat på att tempot och tydligheten behöver öka. Det räcker inte med att konstatera att utveckling pågår. Vi måste säkerställa att den leder hela vägen fram.

Fru talman! En central del i våra reservationer handlar om den lokala nivån. Det är i kommunerna krisen märks först. Det är där äldreomsorgen ska fungera under elavbrott, det är där dricksvattnet ska säkras och det är där räddningstjänsten ska rycka ut oavsett om det är brand, översvämning eller sabotage.

Vi menar att kommuner och regioner behöver mer långsiktiga och förutsägbara planeringsförutsättningar. Projektmedel är kortsiktiga, och kortsiktiga satsningar bygger inte robusthet – det gör stabil finansiering. Krisberedskap är inget tillfälligt projekt. Det är en permanent samhällsuppgift.

Vi har också lyft fram behovet av tydligare nationell samordning. Ansvarsfördelningen i det civila försvaret måste vara glasklar. När krisen slår till finns det inte utrymme för otydlighet om vem som leder, vem som beslutar och vem som ansvarar.

Fru talman! En annan viktig reservation gäller frivilligorganisationernas roll. Vårt land har en stark tradition av folkrörelser och frivillighet. Det är en enorm tillgång, men engagemang kan inte tas för givet. Det måste ske på rimliga villkor.

Frivilligorganisationerna är en del av totalförsvaret. De utbildar, övar och mobiliserar människor i hela landet, och de stärker uthålligheten i samhället. De behöver dock långsiktiga ekonomiska förutsättningar och tydlig inplacering i beredskapsstrukturen, annars riskerar vi att förlora kraften i det civila försvaret just när vi behöver den som mest. Vi har därför markerat att stödsystemen för frivilligorganisationerna måste bli mer hållbara över tid.

Vi har även betonat vikten av att stärka skyddet av samhällsviktig infrastruktur. Det gäller inte minst digital infrastruktur. Cyberhoten är reella och ökande. Ett angrepp mot it-system kan lamslå sjukvård, betalningssystem och energiförsörjning, och här krävs både investeringar och kompetensförsörjning. Beredskap handlar inte bara om lager och skyddsrum. Det handlar också om kunskap, övning och teknisk motståndskraft.

Slutligen har vi i våra reservationer pekat på behovet av att stärka det förebyggande arbetet, för varje krona som investeras i förebyggande beredskap sparar både lidande och resurser när krisen väl inträffar. Det gäller klimatanpassning, robust energiförsörjning, dricksvattenberedskap och lagringshållning av samhällsviktiga varor.

Fru talman! För oss socialdemokrater är krisberedskap inte en abstrakt strukturfråga, utan det är en fråga om jämlikhet och rättvisa. Det ska inte spela någon roll var i landet man bor – i en större stad eller i en mindre kommun. Samhället ska finnas där, ge skydd och vara lika starkt över hela Sverige.

Trygghet är en del av välfärden. Vi vill se starkare och mer långsiktig finansiering till kommuner och regioner, tydligare nationell samordning och bättre villkor för frivilligorganisationerna. Vi vill se ökade satsningar på cybersäkerhet och skydd av samhällets infrastruktur samt ett tydligare fokus på förebyggande åtgärder.

Vi söker inte konflikt, men vi söker förbättring, för när det gäller samhällets krisberedskap finns det inget utrymme att luta sig tillbaka. När krisen kommer ska människor känna att samhället står redo.

(Applåder)

Anf. 185 GUSTAF GÖTHBERG (M):

Fru talman! När vi i dag diskuterar betänkandet om Sveriges krisberedskap diskuterar vi i grunden något som är mycket större än alla de delar betänkandet innehåller. Det handlar om fyrverkerier, räddningstjänst, VMA och SOS Alarm, men det går att kondensera till något mycket enkelt. Det handlar om huruvida vårt samhälle ska fungera när det verkligen gäller.

Vi har i dag ett av världens mest avancerade samhällen – det är digitaliserat, utvecklat och därmed också beroende. De flesta betalningar i samhället görs digitalt, och våra transporter styrs av digitala system. Våra ener-

gisystem, sjukhus och myndigheter är bland de mest uppkopplade i hela världen. Det är en styrka, men det är också en stor risk för sårbarhet.

Ett cyberangrepp mot betalningssystemen kan göra att människor inte kan köpa mat. Det har vi sett hända tidigare. En attack mot en företags-server i någon del av landet kan betyda att viktiga uppgifter och personuppgifter röjs. Ett angrepp mot energisystemen kan slå ut elförsörjningen i hela regioner, och ett intrång i logistiksystem kan stoppa transporter av livsmedel och mediciner.

Detta blir märkbart tydligt inte minst i min egen hemstad Göteborg och i vår hamn. Den förser hela Norden med varor och livsmedel och allt det där andra som är så viktigt för att vanliga människors vardag ska fungera och för att företag ska kunna fortsätta bidra till svensk tillväxt. Sjukvård kan slås ut, och samhället kan lamslås.

Fru talman! Det är därför cyberförsvaret i dag är en central del av vår robusthet, resiliens och säkerhet som land. I dag arbetar flera myndigheter – Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och Myndigheten för civilt försvar – för att stärka Sveriges förmåga att upptäcka och hantera cyberhot. Den tekniska kompetensen hos FRA spelar en särskilt viktig roll när det gäller att identifiera avancerade hot.

Sedan en tid tillbaka är Nationellt cybersäkerhetscenter en integrerad del av Försvarets radioanstalt. Detta center ska vara navet i det nationella cybersäkerhetsarbetet. Vi är väldigt stolta över det arbete som bedrivs där.

I februari inledde Sverige via Försvarets radioanstalt ett femårigt samarbete med Ukraina inom just cyberförvarsområdet. Samarbetet möjliggör för Sverige att bidra med så kallad kapacitetsuppbyggnad till Ukraina. Det handlar om utbildning, övning, metodstöd, erfarenhetsutbyte och informationsdelning för att stärka Ukrainas förmåga att stå emot ryska cyberangrepp.

Samtidigt skapas förutsättningar för oss här i Sverige att dra lärdomar av det arbete som Ukraina har gjort för att möta avancerade ryska cyberangrepp. Det är lärdomar som också höjer vår resiliens och beredskap.

Fru talman! Krisberedskap handlar som sagt inte bara om myndigheter, lagstiftning, it-lösningar och memorandum som skrivs under mellan Sverige och andra länder. Det handlar i grund och botten om medborgarnas egen beredskap. Vi är alla, var och en, en viktig del i det svenska totalförsvaret och i Sveriges motståndskraft – kanske den viktigaste.

Under många år levde vi i vårt land under föreställningen att det var staten som skulle lösa allting om olyckan väl var framme, men i en större kris vet vi att det inte uteslutande fungerar så. Myndigheterna i Sverige är tydliga gentemot svenska folket med att varje hushåll bör kunna klara sig självt, utan stöd från staten, i minst en vecka.

Det innebär att man behöver tänka på ganska enkla saker: att ha färskt vatten hemma, att ha mat som håller och att ha en vevradio – något som åtminstone jag, född i början av 90-talet, fortfarande kan tycka känns främmande. Det är dock ack så viktigt för just den egna resiliensen, liksom ficklampor och batterier – en enkel krislåda. Som Riksbanken kommunicerade i går bör man även ha 1 000 kronor i kontanter hemma för att klara sig om de digitala betalningssystemen inte fungerar.

Detta är inga dramatiska förberedelser. Det finns ingen alarmism i detta, utan det handlar om enkelt och sunt förnuft – en viktig beståndsdel i det svenska totalförsvaret.

Fru talman! Det finns också ett historiskt perspektiv som det är viktigt att vara ärlig om när vi diskuterar de här frågorna i kammaren i dag. Efter kalla krigets slut monterades ju stora delar av det svenska civila försvaret ned. Beredskapslager avvecklades, och planering lades åt sidan. Många av de system och mycket av den kunskap och erfarenhet som hade byggts upp i det här landet under decennier sköts i sank.

De nedrustande försvarsbesluten, som bar socialdemokratisk prägel, visade sig vara ödesdigra för det svenska totalförsvaret. De fattades dock i en tid då många trodde att historien tagit slut och att vi levde i den eviga freden, fru talman. Vi vet i dag att det var fel. Därför bygger regeringen upp totalförsvaret igen, både det militära och det civila, och detta är vi ju överens om brett i Sveriges riksdag. Det gäller energiförsörjning, livsmedelssystem, transporter och kunskap. Det gäller cyberförsvar och digital motståndskraft.

Jag träffar många skolklasser i mitt arbete som riksdagsledamot; det är ju en underbar fröjd att få göra det. När jag tog emot skolklasser som nyvald riksdagsman efter förra valet brukade jag fråga skolklasserna från Göteborg om de visste vad de skulle göra när Hesa Fredrik Ljöd. Reaktionen var oftast: Vem är Hesa Fredrik, och varför låter han så mycket?

I dag vet många av gymnasieeleverna i de skolklasser jag talar med när de kommer på besök till riksdagen eller när jag möter dem hemma i Göteborg precis hur man ska göra när man hör Hesa Fredrik. Många vet också redan vilken befattning de vill ha när de gör militär värnplikt, därför att totalförsvarskunskapen har vuxit dramatiskt på bara ett par år.

Detta är en styrka vi ska ta vara på. Motståndskraften i det svenska samhället är nämligen i grunden den främsta försvarslinjen i det här landet. Det ser vi inte minst i Ukraina, ett land som lyckas hålla sina energisystem igång och skydda viktiga nätverk och som har ett folk som är berett och försvarsvilligt. Ett sådant land är som bekant omöjligt för en fiende att knäcka, och det är ett sådant land Sverige ska vara. Vi ska vara ett land som fungerar även när det blåser hårt.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 186 HANNA GUNNARSSON (V):

Fru talman! Hej till alla er som lyssnar och tittar hemma!

Denna sena kväll debatterar vi i försvarsutskottet motioner på området samhällets krisberedskap. Det är en ärligt återkommande debatt, och varje år känns den väldigt aktuell. Vi har haft två år av pandemi, och vi har haft fyra år av krig i Europa efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Vi lever i en pågående klimatkris, och vi vet att vårt samhälle blir utsatt för cyberattacker varje dag. Detta sätter vårt försvar och vår krisberedskap på prov och kräver att vi fortsätter göra satsningar för att göra samhället ännu mer robust.

Fru talman! Jag tror att många av oss för några år sedan hade lite svårt att föreställa sig vad en kris som påverkar hela samhället – eller ett krig i Europa – faktiskt skulle innebära. Jag tror också att tanken att ha en krislåda hemma kändes ganska abstrakt för många, liksom uppmaningen att

kunna klara sig ganska länge. Men nu har vi ett helt annat perspektiv på hur sårbart samhället är, och vi vet att vi behöver bygga samhället mycket starkare för att kunna hantera kriser.

Vi lever nämligen i ett sårbart samhälle. Våra digitala system utsätts för attacker. Infrastrukturen vittrar sönder, vilket leder till ständiga avbrott i trafiken. Sjukvårdsköerna är långa. Sårbarheten i samhället ökar dessutom på grund av de privatiseringar av och nedskärningar i stora och viktiga delar av vår välfärd som vi tyvärr ser hela tiden.

Privatiseringar gör att samhällsviktig verksamhet blir mycket svårare att styra under en kris. Vinstjakten gör att resurser som skulle ha gått till att bygga ett robust samhälle i stället hamnar i privata fickor. Därför är det viktigt att återta samhällsviktiga verksamheter i offentlig regi, för ett robustare samhälle och därmed en starkare krisberedskap.

Till sårbarheterna räknas självklart de naturkatastrofer som är en effekt av den klimatkris vi lever i. Det handlar om bränder, torka och översvämningar. Vi ser det både här hemma och runt om i världen, och naturkatastroferna påminner oss om den kraft som finns i flödande vatten och härjande eld och den enorma förödelse som detta innebär. I Östersjön finns dessutom ett ständigt överhängande hot om oljeutsläpp, ett hot som den ryska skuggflottan – vars fartyg ofta är i mycket dåligt skick – självklart bidrar till.

Den gångna vintern har vi sett mycket stora mängder snö och väldigt allvarligt väder i stora delar av landet. Dessa väderhändelser och naturkatastrofer riskerar samhällets funktionalitet. De ger omfattande skador på egendom, orsakar miljöförstöring och drabbar i värsta fall även människors hälsa och liv. Samhället måste därför klimatanpassas i mycket högre grad än i dag.

Efter varje kris behöver vi bygga samhället starkare för att kunna möta nästa kris. Vi måste lära oss av det som händer och inte glömma bort det, och det gäller både oss som privatpersoner och samhället. Vi måste hela tiden stärka motståndskraften. I stället ser vi hur man fortsätter med nedskärningar och att inte göra det underhåll av infrastruktur som behövs. Det är ett recept för sämre krisberedskap, inte bättre.

Det är också viktigt att krisberedskapen når ut till alla i vårt samhälle. Det är otroligt viktigt att alla kan ta del av information om kriser, förberedelser inför kriser och hur man ska hantera allvarliga saker. Informationen måste vara tillgänglig för alla på ett sätt som gör att de kan ta del av den. Det gäller att personer med funktionsnedsättning kan ta del av hemsidor, informationsmaterial, presskonferenser och andra insatser på gator och torg på det sätt som passar dem. Det här måste myndigheterna säkerställa, och regeringen måste ge sådana uppdrag.

Kommuner och regioner har ett jättestort ansvar att planera för att verksamheter som sjukvård, äldreomsorg och förskola kan fortsätta vara igång även i tider av kris. Detta kräver ekonomiska resurser, förberedelser, samarbete och kunskapshöjning. Men om personalen går på knäna redan när läget i samhället är relativt lugnt – om personalen redan är utarbetad eller underbemannad – kommer vi inte att kunna växla upp på det sätt som man behöver göra vid en kris.

Vi behöver ha en fullt finansierad sjukvård och äldreomsorg framöver, där personalen har högre löner, bättre arbetsvillkor och tid för vidareutbildning. Fler måste vilja utbilda sig till vårdyrken och orka stanna kvar på jobbet hela vägen till pensionen. Fler måste känna stolthet över att gå till jobbet varje dag. Det behövs marginaler för att kunna hantera en kris, och är det någonting som behövs om samhället hamnar i kris är det vård och omsorg.

Fru talman! Arbetet med att återinföra civilplikten i Sverige går framåt, vilket regeringen ska ha beröm för. Myndigheterna planerar nu även för att grundutbildning ska införas i civilplikten, och det tycker vi i Vänsterpartiet är väldigt bra. Det är också mycket viktigt att människor fortsätter organiseras i frivilliga försvarsorganisationer och att det finns en frivillig resursgrupp i varje kommun. Det ger stora resurser som kan aktiveras vid kriser.

Alla har ett gemensamt ansvar för att vårt samhälle ska vara starkt och motståndskraftigt, och från Vänsterpartiets sida vill vi såklart påminna om att jämlika samhällen där människor planerar, finansierar och genomför saker tillsammans är starka samhällen. Under kris ser man att hjälpsamheten och solidariteten ökar – människor har en grundläggande vilja att hjälpas åt när saker händer.

Fru talman! När man läser det här betänkandet ser man hur många olika saker som berörs av krisberedskapen. Det är allt från klimatanpassning till brandsäkerhet och fyrverkerier. Vänsterpartiet har självklart flera olika förslag på området.

Ett förslag handlar om räddningstjänstens huvudmannaskap. Vi vill se en utredning om att flytta huvudmannaskapet från kommunal till statlig nivå. De flesta räddningstjänster är i dag hopkopplade i olika former av förbund, vilket gör att räddningstjänsten i praktiken inte längre är kommunal.

Vi vill även att regeringen utreder hur konceptet civil insatsperson, alltså en person som snabbt kan komma på plats vid exempelvis olyckor, kan användas mer.

En annan av våra motioner från tidigare år handlar om bostadspolitiken. Vi kräver bättre brandsäkerhet i flerfamiljshus. Varje år dör 90 personer på grund av bostadsbränder i Sverige. Särskilt utsatta är de som är äldre, de som är sjuka och de som har en funktionsnedsättning. Bränder i bostäder kan lätt förebyggas genom att alla lägenheter har fungerande brandvarnare som testas regelbundet. Det är en väldigt enkel åtgärd som räddar liv.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till två reservationer i betänkandet: nummer 2 och nummer 9.

Reservation nummer 2 handlar om fyrverkerier. De kan vara till glädje i rätt sammanhang, men de har också en baksida för människor, djur och miljö. De orsakar skador och bränder och skräpar ned i både städerna och naturen. Och varje år skadas ett hundratal personer så allvarligt av fyrverkerier att de behöver uppsöka sjukvården. Det finns också risk för att krutet i fyrverkerierna kan användas i kriminell verksamhet.

Vänsterpartiet vill inte se ett totalförbud, men vi vill att bara utbildade pyrotekniker ska få hantera fyrverkerier och att försäljning till allmänheten inte ska tillåtas. Det skulle minska risker och obehag men ändå möjliggöra att fyrverkerier kan användas vid nyår och ett fåtal andra speciella tillfäl-

len. Det är dags att Sverige tar ett steg för att minska användningen av fyrverkerier och smällare.

Reservation nummer 9 handlar, som jag nämnde tidigare i anförandet, om behovet av att nå ut med information om krisberedskap på så många olika sätt som möjligt, så att hela befolkningen kan ta del av informationen på det sätt man kan och behöver.

Anf. 187 MIKAEL LARSSON (C):

Fru talman! Kriser kommer, och kriser går. Så har det alltid varit, och det kommer att vara så även framöver. Vi kommer att få leva med kriser och måste hela tiden jobba för att göra det lättare att klara av dem.

Fru talman! Centerpartiet har under många år uppmärksammat att svensk räddningstjänst behöver utvecklas så att alla som bor i Sverige, i städer och på landsbygden, ska kunna känna samma trygghet och säkerhet. I dag varierar det beroende på var i landet man bor.

Under många år har det varit svårt att rekrytera deltidsbrandmän, framför allt till landsbygden. Det finns emellertid goda exempel på kommuner som har lyckats bredda sin rekrytering med hjälp av enkla metoder. Dessa goda exempel bör spridas så att man kan ta efter dem på andra håll i landet. Myndigheten för civilt försvar bör i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner göra mer för att lyfta fram och sprida dessa goda exempel och tala om hur man kan lyckas med rekrytering av deltidsbrandmän i hela landet.

En sak som emellanåt kan försvåra för snabb inryckning om det värsta inträffar är att det inte alltid är den närmaste räddningstjänststationen som rycker ut när något händer. Det bör vara närhetsprincipen som ska gälla. Exempelvis administrativa eller geografiska gränser ska inte sätta käppar i hjulet för det.

Fru talman! Regeringen behöver också ta större ansvar för att se till att kommunerna har de rättsliga verktyg de behöver för att se till att fler utbildar sig inom räddningstjänsten och till brandmän. I dag sker utbildning av räddningstjänstpersonal främst genom de utbildningar som Myndigheten för civilt försvar ger på olika nivåer.

Det är viktigt för likvärdigheten i landet att utbildningar inom räddningstjänsten ges i den utsträckning som motsvarar kommunernas behov av utbildad personal. Genom att skapa fler utbildningsplatser för brandmän ökar man också den statliga närvaron runt om i landet. Inte minst brandmännens och räddningsledarnas specialistkompetenser när det gäller att bekämpa stora skogsbränder kan behöva utvecklas och öka.

Centerpartiet vill, precis som flera andra talare har sagt, välkomna det goda arbete som regeringen har initierat för att återaktivera civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten.

Fru talman! Jag nämnde tidigare goda exempel. Jag vill därför lyfta fram räddningstjänsten i Ljungby, i Kronobergs län, där man just för att bemanna de lokala brandvärnen runt om i kommunen har tagit hjälp av lokala LRF, Lantbrukarnas Riksförbund, i kommunkretsen. Det är när det offentliga och det civila samarbetar som vi lyckas åstadkomma resultat och ökar motståndskraften.

Fru talman! Drönare har blivit ett allt viktigare verktyg för räddningstjänsten, som man kan använda inför och under olika insatser. Men de skulle kunna användas i ännu större utsträckning. Med drönare kan rädd-

ningstjänsten snabbare och smidigare skaffa sig en överblick över ett potentiellt insatsområde, lättare lokalisera en skogsbrand och snabbare ta reda på var en olycka har skett om det är på en lång väg utan mobiltäckning. Drönare kan också förse med exempelvis hjärtstartare och nå en person med hjärtstopp före till exempel en utryckande brandbil eller insatsbil. I dagsläget omgärdas dock räddningstjänstens möjligheter att använda drönare av alltför mycket byråkrati och höga kostnader.

Fru talman! Jag vill betona att det här betänkandet handlar om samhällets krisberedskap. Men vi håller samtidigt på att bygga upp hela totalförsvaret. Uppbyggnaden av totalförsvaret och samhällets krisberedskap får inte ställas mot varandra. Båda behövs.

Totalförsvaret är all verksamhet som sker runt om i landet för att rusta oss till ett tryggare samhälle om kriget, det värsta, skulle inträffa. I krisberedskap räknar vi kanske oftare in skogsbränder, översvämningar, bussolyckor och mycket annat.

Just begreppen krisberedskap tillsammans med det civila försvaret och totalförsvaret i stort får inte ställas mot varandra. Vi måste kunna jobba med båda delarna. De hör verkligen ihop.

Fru talman! Sverige utsätts i dag för cyberattacker med geopolitiska, ekonomiska och försvarsmässiga syften av statsaktörer eller statsunderstödda aktörer. Ofta är de både anonyma och förnekbara, och det finns en uppenbar risk att de kommer undan och varken avslöjas eller straffas för sina handlingar.

Kostnaden för aggressiva statsunderstödda cyberaktiviteter mot Sverige måste höjas, och det rejält. Centerpartiet anser att Sverige oftare och tydligare ska uttala sig om och markera mot de cyberangrepp vi utsätts för. Centerpartiet anser också att det är på tiden att vi förmår möta de hot som kommer och agera på ett mycket tuffare sätt. Det är en del av vårt lands motståndskraft att agera när vi blir utsatta i cyberdomänen.

Sverige behöver också ha förmåga att snabbt skydda viktiga tillgångar och spåra, störa och slå tillbaka mot angripare. I dag gör Försvarsmakten ett stort arbete när det gäller det. Centerpartiet tycker att det är viktigt och bra, men med tanke på den digitala samhällsutvecklingen bör det självklart utvecklas. Cyberkompetensen i samhället måste också breddas och öka. Vi ser bland annat yrkeshögskolorna som en viktig del i det arbetet.

Fru talman! I krig och kriser är folkförankringen, försvarsviljan och motståndskraften kanske det allra viktigaste. Vi ser när större kriser uppstår hur civilsamhället och lokalsamhällen runt om i hela landet ställer upp och vill vara med och hjälpa till. Vi har sett det vid de skogsbränder och översvämningar som skett, vi ser det när snöstormar inträffar och vi såg det verkligen under pandemin.

Här är det verkligen viktigt att hela samhället verkar och jobbar tillsammans – det offentliga, näringslivet och självklart också civilsamhället. Dit hör givetvis även de frivilliga försvarsorganisationerna. Men det behövs mer samarbete och självklart satsningar på att få med hela befolkningen i arbetet med uppbyggnaden av totalförsvaret och krisberedskapen. I detta arbete har folkbildningen, kyrkan, samlingslokaler som bygdegårdar och kanske även de ideella idrottsföreningarna en oerhört viktig del.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation nummer 6.

Anf. 188 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Frågan om krisberedskap har blivit allt viktigare, eftersom samhällets förmåga att möta kriser av skiftande slag måste förbättras. Det gäller samhällets förmåga att hantera allt från vattenförsörjning och pandemier till cybersäkerhet, skogsbränder och översvämningar. Till detta kommer frågorna om arbetet på EU-nivå och hur mycket resurser vi behöver investera för att förbereda oss för olika sorters kriser.

Fru talman! Låt mig börja med att beröra det fruktansvärda krig som pågår i Europa. Rysslands anfallskrig mot Ukraina har nu pågått i över fyra år. Det handlar inte bara om Ukrainas rätt till självbestämmande och frihet. Det handlar också om Sveriges frihet och Europas frihet. Ukraina behöver därför allt stöd som kan ges. På den punkten är jag och Miljöpartiet glada för det totala stöd som finns hos svenska folket.

Det är inte bara för att ukrainarna är duktiga på slagfältet som de har lyckats hålla emot Ryssland så bra som de trots allt har. Det handlar också om att det civila försvaret har varit oerhört starkt i Ukraina. Våldigt stora delar av samhället har, trots att kriget rasat, fortsatt att fungera på något sätt.

Det är utan tvekan så att detta allvarliga säkerhetspolitiska läge gör att vi måste förbereda oss på att samhället ska kunna hantera en mängd olika kriser. Det civila försvaret måste därför fortsätta att utvecklas och stärkas.

Fru talman! Det är inte bara så att vi befinner oss i ett allvarigare säkerhetspolitiskt läge. Vi möts också av klimatförändringarna, som utan tvekan är vår tids ödesfråga. Att vi ser förändringar i och med ett förändrat klimat är uppenbart. När klimatet förändras drabbas Sverige på flera olika sätt, bland annat genom att vi får längre torrperioder och fler skyfall, vilket kan leda till översvämningar, ras och skred. Vi ser även att värmeböljorna blir fler och längre. Dessutom drabbas vi på sikt av de stigande havsnivåer som följer av smältande is och uppvärmda hav. Det är uppenbart att vår beredskap att hantera konsekvenserna av klimatförändringarna i hela samhället måste stärkas.

För att skydda personer och viktig infrastruktur behöver den fysiska planeringen anpassas till dessa effekter. Samhället måste byggas motståndskraftigt. För att Sverige ska kunna bedriva ett effektivt arbete med klimatanpassning måste ansvaret mellan olika aktörer emellertid förtydligas. Arbetet ska inte fördröjas på grund av otydlig ansvarsfördelning. Länsstyrelser och kommuner är nyckelaktörer i klimatanpassningsarbetet och måste få tydligare ramar och de resurser som krävs.

Vidare måste både samordning och kunskapsspridning förstärkas. Bland annat måste myndigheter utbildas om klimatrelaterade risker. Kommuner måste få i uppdrag att kartlägga och dokumentera klimatrelaterade risker, och offentliga byggnader måste klimatsäkras. Arbetet med klimatanpassning måste helt enkelt förbättras för att Sverige ska stå bättre rustat inför klimatkrisens konsekvenser. Tydliga krav och förslag på vad som kan göras bättre måste tas fram. Utskottsmajoriteten med Tidöpartierna svarar kortfattat att de tycker att det görs tillräckligt. Det tycker inte vi från Miljöpartiet.

Fru talman! En annan fråga inom klimatområdet handlar om naturolyckor och stigande hav. Riksrevisionen har i en rapport slagit fast att det är svårt att finansiera de åtgärder som myndigheterna och kommunerna ska planera för och att kortsiktigheten i statens finansiering försvårar den

viktiga planeringen av långsiktiga insatser. Till detta tillkommer investeringar i åtgärder för att förhindra skador från exempelvis skyfall och hälsorisker vid värmeböljor.

Visst kan det verka som stora belopp för att vidta förebyggande åtgärder, men detta måste sättas i relation till vilken kostnad det blir om man inte gör något och får betala dyrt för skadorna vid till exempel en översvämning. Miljöpartiet tycker att frågan om finansiering av skydd mot stigande hav ska utredas och att olika finansieringslösningar bör tas fram. Man kan till exempel ta fram ett separat klimatanpassningskliv liknande det klimatkliv som redan finns.

Fru talman! Inom EU pågår också ett viktigt arbete inom området krisberedskap. Miljöpartiet tycker att Sverige ska driva på för att öka den gemensamma krisberedskapen i EU. EU behöver stärka sin försvarskapacitet på grund av det säkerhetspolitiska läget. Det är helt avgörande. EU ska skapa förutsättningar för en ökad totalförsvarsförmåga i unionen snarare än utgöra en plattform för militärt samarbete.

I en tid och i ett samhälle som i allt större utsträckning präglas av cyberattacker, angrepp på demokratin och yttrandefriheten, klimatförändringar och pandemier krävs en ökad krisberedskap och fler satsningar på ett grönt, hållbart och långsiktigt civilt försvar. Vi behöver framtidssäkra EU:s krisberedskap. Vi vill också stärka EU:s civilskyddssamarbete ytterligare, så att krissamarbetet mellan medlemsländer blir mer flexibelt och snabbt i hanteringen av storskaliga nödsituationer.

EU:s självförsörjningsgrad i fråga om viktiga och nödvändiga produkter måste öka för att vi ska kunna klara framtida krissituationer. Det handlar om livsmedel, läkemedel, kritiska råmaterial och viktig teknologi för den gröna och digitala omställningen. Utskottsmajoriteten tycker att det görs tillräckligt, men jag delar inte den åsikten. Jag tycker att det vore bra om riksdagen riktade en tydlig signal till regeringen om att mer måste ske, inte minst för att säkerställa tillgången till kritiska varor.

Fru talman! Kustbevakningen har en särskilt viktig roll i miljöövervakningen och skyddet av kusterna när det gäller att agera vid oljeutsläpp och se till att viktiga kablar inte förstörs. Tullverket har en viktig roll i att bevara trygghet, motverka terrorism och upptäcka faror i tid. Dessa två myndigheter är, tillsammans med polisen, beroende av varandras kompetenser och insatser. Miljöpartiet tycker därför att både Kustbevakningen och Tullverket ska få mer ekonomiska resurser för att kunna samarbeta tätare i syfte att svara upp mot den breddade hotbilden mot Sverige.

Fru talman! Jag vill också peka på vårt krav på regeringen om att se över krisberedskapen för personer med funktionsnedsättning för att säkerställa att all viktig information samt samhällets stöd och hjälp tillgängliggörs för dem i händelse av en kris eller katastrof. Detta krav finns i en gemensam reservation som vi har från Miljöpartiet tillsammans med S, V och C.

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla Miljöpartiets reservationer men yrkar bifall endast till reservation 13 och reservation 15.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

§ 11 Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU9
Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente
(prop. 2025/26:38)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

*Elektronisk inlämning
av bouppteckningar*

§ 12 Elektronisk inlämning av bouppteckningar

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU21
Elektronisk inlämning av bouppteckningar (prop. 2025/26:46)
föredrogs.

Anf. 189 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! I dag behandlar vi ett konkret och viktigt steg i regeringens arbete för regelförenklingar, nämligen att bouppteckningar och dödsboanmälningar ska kunna göras digitalt till Skatteverket. När någon går bort drabbas anhöriga ofta av stor sorg. Dessutom tvingas de brottas med praktiska frågor och administration. Då ska inte staten lägga på onödigt krångel ovanpå detta i dessa människors redan pressade situation. Med propositionen gör vi det enklare för vanliga människor. Vi möjliggör elektronisk inlämning och tar bort onödiga formkrav, till exempel kravet på bestyrkta kopior.

Det här är en modernisering som minskar administrationen, kortar ledtiderna och gör hanteringen smidigare för alla. Samtidigt kommer pappersalternativet att finnas kvar för den som behöver det.

Vi justerar också terminologin, som det så vackert heter, det vill säga vilka ord som används. Gode män i de här sammanhangen byts ut mot förrättningspersoner. Det är för att undvika missförstånd och sammanblandning med god man enligt föräldrabalken, som är något annat. Även det är en typisk regelförenkling. Det ger ett tydligare språk, färre onödiga moment och en bättre service till våra medborgare.

Fru talman! Detta är inte en isolerad fråga. Det är en del av den pågående regelförenkling i vilken regeringen steg för steg tagit bort onödiga hinder och gjort det enklare att göra rätt.

Vi har gjort mycket under den här mandatperioden. I civilutskottet har vi tidigare hanterat flera regelförenklingar och tagit bort försvårande regler, inte minst i den nya plan- och bygglagen men också genom nya regler för till exempel ränteskillnadsersättning. Det kan se ut som små förändringar, men det är likväl alltid till det bättre, till det enklare, till det som fungerar för människor. Vi kommer med gemensamma krafter att fortsätta att förenkla och förbättra. Det är vi helt överens om i regeringsunderlaget.

Fru talman! I denna proposition avhandlas också ett par tillkännagivanden. Jag misstänker att debatten kommer att handla om dem betydligt mer än om själva propositionen.

Det första tillkännagivandet gäller behovet av att följa upp om tidsgränsen på fyra månader i vårdnadsutredningar kan påverka kvaliteten negativt. Det är en seriös fråga, eftersom kvaliteten och barns trygghet alltid måste stå i centrum.

Regeringen bedömer att tillkännagivandet är besvarat eftersom man faktiskt har agerat för att stärka kvaliteten där den är som viktigast för riskbedömningar och barnets säkerhet i vårdnads-, boende- och umgängesärenden. Genom uppdraget till berörda myndigheter stärks stödet till socialtjänsten, och förutsättningarna för mer robusta och träffsäkra bedömningar ökar.

Det är också viktigt att säga att en uppföljning måste göras på ett sätt som leder till praktisk nytta, så att det inte bara blir en rapport om en rapport. Regeringens åtgärder handlar om att förbättra kvaliteten i verkligheten i den vardag där socialtjänst och familjerätt arbetar. Därför är det rimligt att bedöma att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Fru talman! Att vi samtidigt värnar effektivitet i handläggningen är också en del av regelförenklingsarbetet. Kortare ledtider och tydligare processer får aldrig åstadkommas på bekostnad av säkerhet. Men det ska heller inte krävas onödigt långa processer när bättre verktyg och arbetsätt finns.

Fru talman! Det är lite förvånande att det finns ett så stort motstånd mot att anse tillkännagivandet som besvarat. Det gäller särskilt utifrån Socialdemokraternas utgångspunkt, med tanke på att Socialdemokraterna motsatte sig tillkännagivandet. De motsatte sig det med motiveringen att det var helt onödigt med den här formen av uppföljning eftersom regeringen sysslade med det ändå. Nu tycker man tydligen att det är fel att ta bort samma tillkännagivande som man från början inte tyckte behövdes.

Fru talman! Det andra tillkännagivandet gäller möjligheten att bekräfta föräldraskap digitalt före barnets födelse. Regeringen har här gjort bedömningen att tillkännagivandet är besvarat genom att den har intagit inställningen: Dagens ordning fungerar, har ett brett genomslag och skapar enligt regeringen tillräcklig trygghet för barnet. Eftersom regeringspartierna är överens om denna tolkning och Socialdemokraterna aldrig stöttat tillkännagivandet finns det inte längre någon majoritet i riksdagen för att tolka tillkännagivandet som något mer långtgående än så.

För Sverigedemokraternas del efterfrågar vi betydligt mer än tillkännagivandet, eller vad regeringen tolkat in i tillkännagivandet. Vi efterfrågar ett helt annat system för att fastställa faderskap. Vi vill att faderskapet, om möjligt, ska vara klart och fastställt innan barnet föds, så att så många barn som möjligt föds med två kända föräldrar. Till det bör man också koppla en gemensam vårdnad, om det inte finns uppenbara skäl emot det.

Men ett sådant nytt system för föräldraskap och gemensam vårdnad är inte det som lyfts fram i tillkännagivandet. Det verkar inte heller finnas en riksdagsmajoritet för en sådan mer långtgående förändring, då jag bara kan se att det är vi i Sverigedemokraterna och i viss mån Centerpartiet som vill förändra detta.

Då det inte finns någon egentlig majoritet för något annat är det rimligt att tillkännagivandet anses besvarat, även om mitt parti självklart skulle vilja se något annat på området.

Avslutningsvis, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 190 LAILA NARAGHI (S):

Fru talman! Vi är i grunden positiva till den förändring som nu görs i och med lagändringarna om elektronisk inlämning av bouppteckningar. Det är bra att det blir enklare.

Digitaliseringen är i grunden positiv, men den måste ske med respekt för integritet och rättssäkerhet, fru talman. Regeringens analys av riskerna är för ytlig, menar vi. Regeringen identifierar problem men beskriver inte konkreta skydd eller uppföljningsmekanismer. Tyvärr blundar Tidöpartierna för hur förändringarna kan utnyttjas av kriminella och slå mot enskilda, och regeringen har inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att förekomma och förhindra det.

Fru talman! I propositionen lyfts frågan om att personliga uppgifter av känslig karaktär härmed, i och med lagändringarna, blir sökbara. Det innebär risker och problem som måste beaktas men som regeringen inte agerar mot. Det är besvärande. Vi socialdemokrater ser stora risker med detta, som det är nödvändigt att regeringen beaktar och tar höjd för, inklusive att det kan komma att krävas regleringsändringar.

Fru talman! Sekundär användning av offentliga data är något positivt när den sker i aggregerad eller anonymiserad form och bidrar till samhällsnytta. Det gäller exempelvis för forskning, innovation eller effektivare förvaltning.

Problemet uppstår när uppgifter kan kombineras på ett sätt som gör enskilda individer identifierbara, vilket möjliggör kommersiell exploatering. Det finns en verklig risk både ur ett integritetsperspektiv och för förtroendet för staten som informationsförvaltare. För oss socialdemokrater är det nödvändigt att också i detta sammanhang markera vår linje: Digitalisering och integritet måste gå hand i hand.

Fru talman! I propositionen meddelar regeringen också att riksdagens tidigare tillkännagivande om kvalitetssäkring i vårdnadsutredningar är tillgodosett och slutbehandlat. Vi delar inte denna bedömning, då de redovisade åtgärderna inte motsvarar det som riksdagen beslutat om i tillkännagivandet.

Det uppdrag till Socialstyrelsen och MFOF som regeringen hänvisar till som anledning till att tillkännagivandet är tillgodosett ska inte slutredovisas förrän nästa år. Utifrån hur tillkännagivandet är utformat, inklusive de bifallna motionerna i tillkännagivandet, kan det inte anses vara tillgodosett.

Vi emotser regeringens nästa skrivelse 75 för att se dess redogörelse i frågan. Vi kommer då att få återkomma till vår bedömning av huruvida detta kan anses vara tillgodosett och slutbehandlat. Vi redogör för detta i vår motivreservation nummer 2, som jag också, fru talman, yrkar bifall till för Socialdemokraternas räkning.

Fru talman! Vad gäller det andra tillkännagivandet som regeringen anser slutbehandlat, om digital bekräftelse av föräldraskap före födseln, drevs det igenom under förra mandatperioden av SD, M, KD, L och C. Vi välkomnar att de flesta av dessa partier ändrat sig och nu, liksom vi, inte vill genomföra detta. Det hedrar justitieminister Gunnar Strömmer att han slutbehandlar detta. Eftersom Centerpartiet dock har skrivit en motion om

saken, och även lyfte fram det i vår betänkandedebatt häromveckan, vill vi säga något om saken för att få rätsida på de olika argument som framförs.

Fru talman! För det första: Dagens ordning fungerar bra för Sveriges barn och föräldrar. Vi delar regeringens bedömning.

Möjligheten för ogifta föräldrar att digitalt bekräfta föräldraskap har nu varit i kraft i drygt tre år. Enligt uppgifter från Skatteverket har andelen digitala bekräftelser av föräldraskap ökat för varje år, och statistik från 2024 visar enligt regeringen att 84 procent valde att bekräfta sitt föräldraskap digitalt. Reglerna om digital bekräftelse av föräldraskap har alltså fått ett mycket stort genomslag och innebär att fler barn kan få två rättsliga föräldrar i nära anslutning till födseln.

Det har inte framkommit att möjligheten att bekräfta föräldraskap skulle uppfattas vara alltför begränsad. Det som framställs i motionen är alltså inget överhängande problem som gör att barn står utan föräldrar. Däremot skulle förslaget kunna skapa stora problem för våldsutsatta kvinnor – mer om det senare.

Fru talman! För det andra: När ett par gifter sig, vilket i Sverige ska ske av fri vilja och utan tvång, ingås också de facto ett juridiskt avtal mellan dem. Det räcker att läsa äktenskapsbalken och föräldrabalken för att förstå det.

En man som gifter sig med en kvinna blir vårdnadshavare och far till de barn som kvinnan föder. Här görs inga faderskapstester. Att han är far till barnen presumeras, det vill säga antas. Att presumeras vara far och att axla ansvaret som vårdnadshavare är ett långtgående åtagande och en del av vad som följer av äktenskap.

Fru talman! Att göra motsvarande antagande som man gör för gifta makar för vilken man som helst som menar att han är far till barn som växer i vilken kvinna som helst är något helt annat. Att gifta sig, att ingå ett juridiskt avtal, är något annat än att inte vara gift och att inte ha något avtal. En man som inte är gift kan självfallet inte ha samma skyldigheter eller rättigheter som en man som är gift och har ingått ett juridiskt avtal med en kvinna.

Det blir faktiskt rätt märkligt när Centerpartiet försöker framställa det som att ingångna äktenskap inte spelar någon roll i fråga om ansvar, skyldigheter och rättigheter. Det är klart att det spelar roll!

Fru talman! För det tredje, och detta är viktigt: Det är inte så att lagen inte är anpassad för att föräldrar inte har ingått äktenskap, utan tvärtom. Om en ogift kvinna och en ogift man är överens om vem som är fadern kan detta i all enkelhet registreras enligt nuvarande ordning, precis som regeringen redogör för. Här finns inga problem. Samhället och lagen är väl anpassade till och moderniserade efter detta sätt att leva. Det är inga konstigheter.

Men om en gravid kvinna och en man inte är överens om vem som är fadern ska inte en man kunna kräva fysiska ingrepp eller stöd av myndigheter och vårdinrättningar för att driva sin sak mot den gravida kvinnan.

Frågan till dem som driver detta blir därför: Hur ska det verkställas? Om en kvinna motsäger sig en mans påstående – ska hon då tvingas till domstol för att få sin sak prövad? Och vad ska domstolen göra? Vilka redskap menar motionären att domstolarna ska få för att genomdriva en mans önskan att få ett faderskap bekräftat innan det ens finns ett barn?

Fru talman! Vad händer om domstolen fattar fel beslut? Tänk om det visar sig att den domstolen sa var fadern inte alls var fadern och att kvinnan hade rätt hela tiden! Är detta ens något vi vill lägga i domstolarnas knä?

Svaret från Socialdemokraterna är nej. Det vill vi inte. Den här typen av lagförslag går inte att verkställa på ett rättssäkert sätt som värnar kvinnors makt över sina egna kroppar.

Fru talman! Det fjärde argumentet handlar om våld i allmänhet och eftervåld i synnerhet, det vill säga det våld som män återkommande riktar mot kvinnor efter det att relationen har tagit slut. Men våldet tar inte slut. Det finns inget ”efter” i eftervåldet, utan det fortsätter och fortsätter, ofta understött och möjliggjort av samhället och lagstiftningen.

Lagen – det vi sysslar med här i huset – ger våldsamma män rättigheter att trakassera kvinnor år ut och år in. Det handlar om mångåriga bodelningsprocesser och upprepade tvister som skuldsätter våldsutsatta kvinnor. Det handlar om kvinnor som tvingas ”samarbeta” med män som slagit dem och barnen, för annars förlorar mammorna vården om barnen. Det handlar om förföljelser, där lagen ger våldsamma män många verktyg för att fortsätta stalkning och trakasserier. Våldet kringskär kvinnornas och barnens liv, och det påverkar hälsa, ekonomi och livschanser.

Fru talman! Den civilrättsliga lagstiftningen har varit blind inför våldet och eftervåldet. Den har varit skriven som om solen alltid skulle skina och ingen man utöva våld mot någon kvinna. Lagstiftarens naiva blick på världen har drabbat många våldsutsatta barn och kvinnor mycket hårt. Ofta handlar det om mammor.

Detta började vi socialdemokrater städa upp i när vi satt i regeringen. Vi tillsatte utredningar för att kunna ändra lagen. Vi har fortsatt detta arbete i riksdagen, och vi välkomnar verkligen att denna regering har fortsatt det vi startade i regeringsställning. Det gör arbetet starkt och hållbart när vi är överens.

Fru talman! Därför säger vi självklart nej till att skapa ett nytt civilrättsligt verktyg för våldsamma män att kunna jaga kvinnor med. Utifrån det motionen föreslår skulle en våldsam man som blivit lämnad kunna använda en sådan lag för att påstå att kvinnan som lämnat honom är gravid med hans barn.

Vad händer om hon nekar? Hur ska staten garantera mannen rätten att få faderskapet fastställt innan det ens finns ett barn? Hur långt vill motionären att staten ska gå när det gäller att kringskära kvinnans rättigheter för att garantera att mannens krav blir verklighet? Det handlar om mannens så kallade rätt att få det faderskap han påstår finns fastställt innan det ens finns ett barn.

Lagstiftaren ska inte sätta ett sådant här civilrättsligt verktyg i våldsamma mäns händer. Vi socialdemokrater och flera andra har fullt sjå med att städa bort just sådana här avarter från civilrätten. Lagen ska inte möjliggöra eftervåld, utan lagen ska förebygga våld. Den ska också straffa våld.

Fru talman! Vi socialdemokrater röstade nej till tillkännagivandet förra mandatperioden. Vi välkomnar att regeringspartierna nu också landat i denna position: att tillkännagivandet slutbehandlas utan att tillgodoses. Det ska inte genomföras. Det hör inte hemma här.

Regeringens slutbehandling av detta bådär gott för att vi ska kunna ha långsiktighet och blocköverskridande samsyn i dessa frågor, precis som vi har haft i många andra under mandatperioden.

Fru talman! Avslutningsvis: Dagens debatt har temat elektronisk inlämning av bouppteckningar. Men eftersom regeringen valde att slutbehandla två tillkännagivanden, varav detta om faderskapstester är ett, har mitt anförande också handlat om det. Utifrån den motion som har väckts och argumentationen under året har vi bedömt att detta behöver bemötas. Vi hoppas att motionären gör ett omtag.

Anf. 191 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Det är spännande att ha en debatt om tillkännagivanden när det gäller en proposition som vi egentligen är ganska överens om. Jag kunde inte låta bli att begära replik utifrån ett par aspekter som Laila Naraghi nämnde i sitt anförande, som jag också ska tacka för.

Hur var det nu hon uttryckte sig när det handlar om att ingå ett äktenskap? Hon sa att mannen då får ett stort ansvar, ett livslångt ansvar, att vara förälder och att det därför är helt logiskt att detta sker enbart när man är gift. Då får mannen det fulla ansvaret. Men en ogift mamma har ju också det livslånga ansvaret så länge barnet lever! Jag har fortfarande väldigt svårt att förstå vad det är för skillnad på det juridiska avtalet.

Centerpartiet menar att man ska kunna göra en digital bekräftelse. Men om föräldrarna inte är överens om vem som är förälder till barnet måste man förstås hitta en ordning så att det avgörs efter att barnet är fött, om det nu skulle vara så att det behövs någon form av genetisk undersökning. Det är ju ändå så det fungerar i dag om man inte är överens.

Sedan har jag lite svårt för argumentationen när det gäller att barnet inte ska ha pappan som vårdnadshavare om mannen är våldsutövande. Det kan jag hålla med om. Men vi kan inte i en lagstiftning utgå från att majoriteten av männen är våldsutövare. Jag kan inte tolka det annorlunda än att det är så ni menar. Man utgår från att vi inte kan göra den här förändringen därför att det kan finnas män som är våldsutövare. Då ser vi inte detta utifrån barnets perspektiv. Jag är ledsen, men det finns även kvinnor som inte borde vara vårdnadshavare. Och det ifrågasätter vi aldrig.

För mig är det viktigt att ta det här steget för att vi också ska kunna ha automatiskt vårdnadshavarskap i nästa steg.

Anf. 192 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! I grunden säger vi nej till det här för att vi tycker att vi har en ordning som fungerar bra, och den uppfattningen har också nuvarande regering. Dagens ordning fungerar bra och utgör inget problem. Det är grunden.

Jag välkomnar verkligen Centerpartiets förtydligande, fru talman. Om föräldrarna inte är överens ska det här inte ske före födseln. Men det framgår inte i motionen, och det har inte framgått tidigare, vad jag har förstått, utifrån Centerpartiets utsagor. Det är ett väldigt viktigt förtydligande. Hade det gjorts tidigare hade mycket av det vi från Socialdemokraternas sida framfört här inte varit relevant. Här får gärna Centerpartiet förtydliga sig.

Det vi vill göra tydligt är detta: Om man har gift sig har man ingått ett avtal, och då är det något annat än om man inte har gift sig. Det menar vi borde vara självklart. Annars har äktenskap ingen juridisk verkan över huvud taget. Att ha ingått äktenskap är något annat än att inte ha gjort det. Det är det vi försöker framställa här. Det är skillnad på att ha gift sig och

att inte ha gift sig. Om man inte har gift sig utformar man en ordning som blir bra för barnen utifrån det. En sådan ordning har vi i dag.

Vi har inte gett uttryck för det ledamoten framställer här. Jag ber ledamoten läsa i protokollet hur vi uttryckte oss. Det vi säger är att detta inte ska ske före födseln och att nuvarande ordning fungerar bra, alltså att bekräftelse ska ske efteråt om man inte är gift. Vi säger ingenting annat än detta. Det är bara att läsa protokollet.

Vi talar också absolut om att det är barnets bästa som ska vara i fokus. Vi talar inte om könen på föräldrarna när vi i övriga ärenden talar om detta.

Anf. 193 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Då får jag be om ursäkt om jag har varit otydlig om exakt hur detta ska utformas. Jag ska se över våra motionstexter så att det blir tydligt att det handlar om att man ska kunna göra detta och att det bygger på att man är överens.

Sedan är det klart att det är skillnad när man ingår ett äktenskap. Det handlar ju också om mer än huruvida man presumerar ett föräldraskap eller inte. Det handlar till exempel om hur vi hanterar tillgångar och skulder. Det handlar om att vi är försörjningsskyldiga för varandra och om vad som ska hända den dag vi eventuellt separerar.

När det gäller tillgången till tillräckligt goda föräldrar spelar det dock ur ett barnperspektiv inte någon roll huruvida föräldrarna är gifta eller inte. Det är det som jag och Centerpartiet pekar på. I den mån man är överens ska man kunna bekräfta föräldraskapet innan barnet är fött och i nästa steg, som inte hanteras i dag, också ha möjlighet till gemensam vårdnad per automatik. Det ska inte vara som i dag, att det är kvinnan som avgör om mannen får vårdnad vid barnets födsel eller inte.

Jag har egentligen ingen följdfråga till ledamoten, utan detta var ett förtydligande från min sida.

Anf. 194 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack återigen, Martina Johansson, för detta förtydligande! Jag tror att det är ett väldigt viktigt förtydligande. Vi är i stort väldigt överens i dessa frågor i vårt utskott. Utifrån hur diskussionen har gått tyckte vi dock att det var på sin plats med ett förtydligande i debatten.

Dagens ordning fungerar väl. Regeringen redogör för det. Det är väldigt många som använder möjligheten till digital bekräftelse i nära anslutning till att barnet kommer till världen. Det är väldigt positivt. Självklart ska barn ha de här rättigheterna. I grunden handlar det ju om barnen. När barnet har kommit till världen ska barnet ha rätt till detta. Här är vi helt överens.

Moderaterna kanske kommer att tala mer om detta senare i debatten, men både den här och den tidigare regeringen har ju talat om de administrativa och förvaltningsmässiga skälen till att det skulle vara en för stor förändring att ändra detta så att det sker före födseln. Det skulle kunna lägga orimliga arbetsuppgifter på hälso- och sjukvården, något som regeringen i dag inte är beredd att göra, om detta skulle läggas i de samtal som barnmorskor har med blivande föräldrar. Det handlar också om vad det skulle innebära för personnummer och så vidare.

För den som är intresserad redogörs det för detta under rubriken ”Utskottets överväganden” i betänkandet 2020/21:CU16 från förra mandatperioden.

Allt detta har både den förra regeringen och denna regering noggsamt tittat på. Vi har också en ordning som fungerar väl. Vi instämmer i det regeringen säger, helt enkelt.

Anf. 195 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Det kastades ut en fråga om att de partier som vill ha ett annat system skulle förklara hur ett sådant system ska fungera. Även jag får väl anamma den frågan.

Jag skulle dock vilja inleda med något annat. Laila Naraghi säger att vi har ett system som fungerar väl. Har vi egentligen det när tusentals barn varje år föds med bara en förälder? Jag tycker inte det. Det fungerar, men det fungerar inte väl. Utifrån barnperspektivet bör man fundera på hur man kan få ett system som gör att fler barn föds med två föräldrar, om man tycker att det är värt det.

Problemet med systemet är att man riskerar att tappa bort den ena föräldern på vägen. När mina egna barn föddes, vilket är ett litet tag sedan nu, fungerade det så att man först åkte till barnmorskan tillsammans med den blivande mamman. Vi var sambor på den tiden, och det första de frågade var om man var pappa till barnet. Det säger man ju till barnmorskan. Då tänker jag: Borde inte detta redan där plockas in i systemet? Varför ska man vänta till efter att barnet är fött, sedan gå till Skatteverket och först där få lov att bli far till barnet?

Om man är överens, bor ihop och lever under så kallade äktenskapsliknande former borde man faktiskt kunna ingå en överenskommelse redan innan barnet är fött om att ha gemensam vårdnad och om vem som egentligen är pappa – särskilt så länge alla är överens. Att det blir lite krångligare när man inte är överens förstår jag också.

Anf. 196 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack, Mikael Eskilander, också för detta förtydligande! Som jag förstår ledamoten handlar det om när föräldrarna är överens. Jag vet dock inte om det var helt tydligt, så ledamoten får gärna förtydliga det. Annars är det ju, precis som jag uppfattade att ledamoten sa, något helt annat.

Jag vill gärna ta mig friheten, när jag nu har tid här i talarstolen, att återkomma till det regeringen sa om just det som ledamoten tar upp. Jag läser ur utskottets betänkande om detta från förra mandatperioden, där utskottet citerar regeringens proposition:

”En möjlighet till digital bekräftelse av föräldraskap före barnets födelse skulle också innebära att systemet behöver byggas så att bekräftelsen kopplas till den blivande moderns personnummer i stället för barnets personnummer. En sådan ordning skulle förutsätta en kontrollfunktion i systemet för att knyta bekräftelsen till ett visst barn efter barnets födelse. Det skulle vidare uppstå behov av gallringsfunktioner för de situationer då graviditeten avslutats eller barnet inte föds levande. Det finns alltså flera frågetecken kring robustheten i ett system för digital bekräftelse som möjliggör att en bekräftelse görs före barnets födelse. Ett system som bygger på att bekräftelsen kopplas till moderns personnummer i stället för barnets

skulle vidare rimligen förutsätta att bekräftelseprocessen endast kan initieras av modern och att hon i systemet behöver peka ut vilken person som ska få möjlighet att bekräfta föräldraskapet. En sådan ordning kan upplevas som omodern och mindre jämställd än ett system som bygger på att bekräftelsen utgår från barnet och som möjliggör att båda föräldrarna kan vara lika delaktiga i processen.”

Detta låg till grund för att vi socialdemokrater röstade nej till detta tillkännagivande förra mandatperioden. Vad jag förstår ligger det också till grund för nuvarande regeringspartiers nej till detta.

Jag vill tro att vi i civilutskottet också i denna fråga, efter förtydligandena från Centerpartiet och Sverigedemokraterna, är rätt eniga men att vi kanske landar lite olika i hur-frågan.

Anf. 197 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja komma in även på scenariot när man inte är överens. Om det finns en mamma som inte är säker på vem som är pappa till barnet vore det fint att erbjuda henne en möjlighet att ta reda på det innan barnet föds eftersom det går att göra. Det går väldigt enkelt att göra det hos någon som inte ska föda tvillingar. Då kan man göra det med ett enkelt blodprov på mamman. Det tas ju en hel del blodprov ändå under tiden man är hos barnmorskan, så jag tror inte att man skulle märka skillnad om det även togs ett test för vem som egentligen är far till barnet. Det ska ju göras frivilligt utifrån att mamman vill det. Annars får man ta utredningen efteråt. Man kan ju inte tvinga på en person någon form av vård.

Det hade blivit ett betydligt säkrare system om fler barn hade haft två föräldrar när de föds. Jag köper inte argumentet om systemproblem. Vi lever ändå 2026, enligt kalendern. Jag köper inte heller resonemanget att det inte går att uppge vem som är far till ett kommande barn innan barnet föds.

Låt oss jämföra med äktenskap. Det är klart att äktenskap är mer långtgående, och där kommer arvsregler och annat in, som också förändras. Men just när det gäller den gemensamma vårdsnaden om barnet borde den delen av avtalet kunna ingås frivilligt innan barnet är fött, utan att det ska behöva uppstå så enorma systemproblem att de inte kan hanteras. Det känns som att skjuta frågan i sank utan att behöva ta ställning.

Anf. 198 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Mikael EskilanderSSon ånyo för förtydligandena om frivillighet.

Jag gjorde för vår räkning en genomgång av de argument vi såg mot det som har framförts tidigare, och jag ska inte upprepa dem. Jag konstaterar att den tidigare regeringen och den nuvarande regeringen tycker att ordningen fungerar bra, och man vill inte ändra den. Det är en fråga som är väl genomlyst av utredningar, av tjänstemän och av Justitiedepartementet. Man har tittat på frågan.

Jag vill ändå tro att när två regeringar, med flera konkurrerande partier, landar i samma slutsats är frågan väl genomlyst. Det handlar inte om parti-politik, utan det handlar om en väl fungerande ordning som vi tror är den bästa för Sveriges barn.

Vi kan också konstatera att många löser problemet snabbt och enkelt, som en del av regelförenklingarna – som ledamoten uttryckte det i sitt an-

förande. Det här är inte något överhängande problem. Det finns en väl fungerande ordning. Den tidigare regeringen och den nuvarande regeringen är överens. Frågan är väl genomlyst, och vi kan konstatera att det är bra att det finns en samsyn.

Prot. 2025/26:83
5 mars

*Elektronisk inlämning
av bouppteckningar*

Anf. 199 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Fru talman! Jag inleder mitt anförande med en påminnelse för dem som lyssnar eller tittar på debatten och kanske är nytillkomna, nämligen att vi debatterar en proposition om elektronisk inlämning av bouppteckningar. Precis som väntat har vi vandrat ifrån lagförslaget mycket i debatten, av förklarliga skäl.

Propositionen kan vid en första anblick framstå som en rent teknisk fråga, men i själva verket handlar det om något mycket konkret, nämligen att göra det enklare för människor i en av livets svåraste situationer – när en anhörig har gått bort.

När någon avlider ska en bouppteckning upprättas. Den visar vilka som är dödsbodelägare, vilka tillgångar och skulder som finns och vad som ska ligga till grund för arvet. Den fyller därmed en helt central funktion i dödsboförvaltningen och fungerar ofta som en legitimationshandling för dödsboet.

Fru talman! Varje år hanterar Skatteverket ett mycket stort antal bouppteckningar. För många människor är dock detta något som man gör bara en gång i livet, ofta i sorg och i en situation där mycket annat behöver ordnas och hanteras. Mot den bakgrunden är det rimligt att staten gör sitt bästa för att förenkla processen för människor, att göra det så enkelt som möjligt för dem som drabbats. Det är det som förslaget syftar till, nämligen att göra livet lite enklare.

Lagförslaget innebär att bouppteckningar och dödsboanmälningar ska kunna lämnas in elektroniskt till Skatteverket. Samtidigt behålls möjligheten att använda pappershandlingar för den som vill det och känner sig mer bekväm med den lösningen. Det är alltså en fråga om att göra det enklare för människor, och det kan göra skillnad. Det handlar inte bara om att göra det enklare, utan det kan också minska risken för fel, förenkla för kompletteringar och bidra till kortare handläggningstid samtidigt som det blir en mer effektiv hantering för myndigheterna. Detta är ett helt naturligt steg i arbetet med att modernisera den offentliga förvaltningen, ta till vara teknik och göra det enklare för människor i vardagen.

Propositionen innehåller också några kompletterande förändringar i övrigt. Bland annat föreslås att kravet att ge in bestyrkta kopior av bouppteckningen tas bort, eftersom detta krav saknar praktisk betydelse och försvårar hanteringen. Vidare ersätter man benämningen gode män vid bouppteckningsförrättningen med förrättningspersoner, helt enkelt för att utveckla språkbruket och bli tydligare så att det inte sker en sammanblandning med annat.

Fru talman! I propositionen redovisas också – som mycket i debatten i dag har handlat om – två tidigare tillkännagivanden från riksdagen. Det ena tillkännagivandet gäller kvalitetssäkring i vårdnadsutredningar. I juni 2024 gav regeringen Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och Socialstyrelsen i uppdrag att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Uppdraget syftade

till att stärka kvaliteten i dessa utredningar i bred mening. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det tillkännagivandet har tillgodosetts.

Det andra tillkännagivandet handlar om digital bekräftelse av föräldraskap före barnets födelse. Nu företräder jag inte regeringen, som påpekades för en stund sedan, men jag företräder ett parti som sitter i regeringen. Vi stod bakom tillkännagivandet att ta fram förslag om att göra det möjligt att bekräfta föräldraskap innan barnets födelse – i samband med att lagen förändrades 2021.

Sedan dess har vi följt hur den nya lagen har utvecklats och vilken effekt den har gett. Det är bara att konstatera att den lagstiftning som den förra regeringen genomförde, med ett brett stöd i kammaren bland annat från oss, har blivit lyckosam. Nu är det möjligt att på ett enkelt sätt hos Skatteverket bekräfta föräldraskap digitalt efter ett barns födelse. En stor andel av landets föräldrar väljer att göra så. Verkligheten har därmed förändrats i stor utsträckning jämfört med när tillkännagivandet gjordes. Eftersom vi inte längre ser de problem som fanns då har regeringen gjort bedömningen att tillkännagivandet är tillgodosett eftersom den förändringen har varit effektiv.

Fru talman! Det är viktigt att lagstiftning utvecklas i takt med samhället. När tekniken ger oss nya möjligheter att göra myndighetskontakter enklare, snabbare och ändamålsenliga är det viktigt att vi följer med. Propositionen är ett bra exempel på detta, och den är en del i ett större arbete där vi skapar regler som förenklar myndighetskontakter. Det handlar om förenklingar för människor i svåra situationer, effektivisering av myndigheternas arbete och modernisering av regelverken utan att tumma på rätts-säkerheten. Mot den bakgrunden menar jag att regeringens förslag är väl avvägt och välkommet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag och därmed propositionen.

Anf. 200 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Det här är en lite annorlunda debatt där vi inte lägger mest tid på själva lagförslaget, som vi som sagt är överens om. Föregående talare har väl beskrivit de goda delarna i lagförslaget.

Jag tänker ägna mitt anförande åt det som jag tycker är tokigt och felaktigt, och det är att regeringen använder sig av den här propositionen för att skriva av två tillkännagivanden. Jag och Centerpartiet anser inte att de är tillgodosedda. I sak hör de inte hemma här, och de är som sagt inte tillgodosedda.

Det ena tillkännagivandet handlar om kvaliteten. Regeringen avskriver det eftersom man har gett uppdrag till två myndigheter som handlar om att ta fram metoder och göra riskbedömningar. Men tillkännagivandet handlar faktiskt om hur kvaliteten har påverkats i praktiken. Det är inget fel med enhetlighet och riskbedömningar. Det är någonting som jag och Centerpartiet ofta efterfrågar både när det gäller familjerättsärenden och när det gäller socialtjänsten för barn och unga. Men vi vet fortfarande inte om kvaliteten har påverkats i praktiken när det handlar om utredningar runt vårdnadstvister.

Jag tycker att det är en genomgående brist i många ärenden och diskussioner att vi avskriver saker och säger att vi har förbättrat kvaliteten när vi har gett olika myndigheter uppdrag. Vi vet ju inte, fru talman, vad resultatet har blivit. Jag ska inte starta någon ny debatt, men detta är något

som jag ser genomgående i många delar som regeringen går fram med inom många olika områden. Det är på riktigt en brist när vi inte följer upp hur kvaliteten i praktiken blivit.

Fru talman! Det andra tillkännagivandet, som vi har debatterat mest här i kväll, skriver regeringen som sagt också av. Man säger att majoriteten använder nuvarande system och att man inte efterfrågar någon förändring. Men det finns väldigt många föräldrar som faktiskt efterfrågar en förändring. De vill känna att de är en rättsligt lika värdig förälder när barnet föds som den som bär barnet. Det är skillnad, anser jag, om barnet har en förälder eller två föräldrar när det föds.

Det är möjligt att nuvarande regering har bytt ståndpunkt, men under förra mandatperioden var Centerpartiet helt överens med moderater, kristdemokrater och liberaler. Sverigedemokraterna står fortfarande kvar vid ståndpunkten att det här ska kunna ske före barnets födelse. Vad är då skälen till att man har bytt ståndpunkt? Är det att nuvarande ordning fungerar väl? Den fungerar, som sagt, inte väl för alla barn och alla föräldrar. Det behövs en rejäl utredning för att se hur vi kan förbättra det här. Det handlar om barnets rätt till båda sina föräldrar redan när det föds.

Jag väljer att avsluta mitt anförande här. Jag har haft replikskiften och framfört Centerpartiets ståndpunkter. Jag yrkar bifall till reservation nummer 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)

§ 13 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2025/26:159 Nytt mål för effektiv energianvändning och genomförande av det omarbetade direktivet om byggnaders energiprestanda

2025/26:165 En lag om socialdataregister

Redogörelse

2025/26:OSSE1 Redogörelse för verksamheten i riksdagens delegation till OSSE:s parlamentariska församling 2025

§ 14 Anmälan om interpellation

Följande interpellation hade framställts:

den 4 mars

2025/26:367 Motorvägsbron i Södertälje

av *Kerstin Lundgren (C)*

till infrastruktur- och bostadsminister *Andreas Carlson (KD)*

Prot. 2025/26:83
5 mars

*Elektronisk inlämning
av bouppteckningar*

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 4 mars

2025/26:563 Skydd mot utländsk påverkan och säkerhetshotande verksamhet

av *Azadeh Rojhan* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2025/26:564 Adhd-diagnoser utan tillräckliga undersökningar

av *Karin Rågsjö* (V)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2025/26:565 Tillsyn av privata IVF-kliniker

av *Karin Rågsjö* (V)

till sjukvårdsminister Elisabet Lann (KD)

2025/26:566 Strandsatta svenskar till följd av Irankriget

av *Kerstin Lundgren* (C)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2025/26:567 Takpris på balansmarknaden

av *Isak From* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2025/26:568 Stöd till Kazakstans demokratiska reformer

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 4 mars

2025/26:529 Svenskar på ockuperat område

av *Jacob Risberg* (MP)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2025/26:528 Utformningen av tonnageskatten

av *Niklas Karlsson* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2025/26:531 Ryskt ägande i Sverige

av *Peter Hultqvist* (S)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

2025/26:532 Åtgärder mot negativa attityder mot hbtqi-personer

av *Ulrika Westerlund* (MP)

till jämställdhetsminister Nina Larsson (L)

2025/26:533 Åtgärder för att säkerställa att personlig assistans fortsätter att vara en frihetsreform

av *Ulrika Westerlund* (MP)

till socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M)

2025/26:539 Transportstödet

av *Isak From* (S)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2025/26:540 Skyddet för yttrandefriheten i förhållande till proposition 2025/26:133

av *Rashid Farivar* (SD)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2025/26:545 Bevarandet av Bohus fästning som statligt kulturarv

av *Joakim Järrebring* (S)
till finansmarknadsminister Niklas Wykman (M)

2025/26:537 Stölder av skogsmaskiner

av *Pontus Andersson Garpvall* (SD)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2025/26:543 Fasta för barn i skolan under ramadan

av *Rashid Farivar* (SD)
till utbildnings- och integrationsminister Simona Mohamsson (L)

2025/26:546 Onlyfans-lagen

av *Sanna Backeskog* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2025/26:536 Euratomfördragets artikel 37

av *Azra Muranovic* (S)
till EU-minister Jessica Rosencrantz (M)

2025/26:542 Översyn av effekttariffernas utformning

av *Birger Lahti* (V)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2025/26:541 Ekonomisk ordning inom elitidrotten

av *Lars Isacson* (S)
till finansmarknadsminister Niklas Wykman (M)

2025/26:538 Nedtrappning av aktivitetsstödet

av *Johanna Haraldsson* (S)
till arbetsmarknadsminister Johan Britz (L)

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 20.53.

Sammanträdet leddes

av förste vice talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.54,
av talmannen därefter till och med § 7 anf. 127 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 158 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 9 anf. 177 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

REBECCA HEINEMANN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om subsidiaritetsprövningar	1
§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 3 Ärende för hänvisning till utskott	1
§ 4 Stöd till personer med funktionsnedsättning	2
Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU15	2
Anf. 1 MONA OLIN (SD)	2
Anf. 2 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	4
Anf. 3 MONA OLIN (SD) replik	4
Anf. 4 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	5
Anf. 5 MONA OLIN (SD) replik	5
Anf. 6 AGNETA NILSSON (S) replik	6
Anf. 7 MONA OLIN (SD) replik	6
Anf. 8 AGNETA NILSSON (S) replik	6
Anf. 9 MONA OLIN (SD) replik	6
Anf. 10 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	6
Anf. 11 MONA OLIN (SD) replik	7
Anf. 12 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	7
Anf. 13 MONA OLIN (SD) replik	8
Anf. 14 AGNETA NILSSON (S)	8
Anf. 15 MALIN HÖGLUND (M)	10
Anf. 16 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	11
Anf. 17 MALIN HÖGLUND (M) replik	12
Anf. 18 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	12
Anf. 19 MALIN HÖGLUND (M) replik	13
Anf. 20 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	13
Anf. 21 MALIN HÖGLUND (M) replik	14
Anf. 22 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	14
Anf. 23 MALIN HÖGLUND (M) replik	14
Anf. 24 AGNETA NILSSON (S) replik	15
Anf. 25 MALIN HÖGLUND (M) replik	15
Anf. 26 AGNETA NILSSON (S) replik	15
Anf. 27 MALIN HÖGLUND (M) replik	15
Anf. 28 HÅKAN SVENNELING (V)	15
Anf. 29 DAN HOVSKÄR (KD)	17
Anf. 30 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	18
Anf. 31 DAN HOVSKÄR (KD) replik	19
Anf. 32 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	19
Anf. 33 DAN HOVSKÄR (KD) replik	19
Anf. 34 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	20
Anf. 35 DAN HOVSKÄR (KD) replik	20
Anf. 36 NILS SEYE LARSEN (MP) replik	21
Anf. 37 DAN HOVSKÄR (KD) replik	21
Anf. 38 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	22
Anf. 39 MALIN DANIELSSON (L)	24
Anf. 40 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	26
Anf. 41 MALIN DANIELSSON (L) replik	26
Anf. 42 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	27

Anf. 43 MALIN DANIELSSON (L) replik	27
(forts. § 6).....	28
Ajournering.....	28
Återupptaget sammanträde.....	28
§ 5 Frågestund.....	28
Anf. 44 TALMANNEN.....	28
<i>Aktivering av elstödet .....</i>	<i>28</i>
Anf. 45 JOHANNA HARALDSSON (S)	28
Anf. 46 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	29
Anf. 47 JOHANNA HARALDSSON (S)	29
Anf. 48 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	29
<i>Försvarets antagningskrav .....</i>	<i>29</i>
Anf. 49 PER SÖDERLUND (SD).....	29
Anf. 50 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	30
Anf. 51 PER SÖDERLUND (SD).....	30
Anf. 52 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	30
<i>Aurora Line och elpriserna i norra Sverige .....</i>	<i>31</i>
Anf. 53 BIRGER LAHTI (V).....	31
Anf. 54 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	31
Anf. 55 BIRGER LAHTI (V).....	31
Anf. 56 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	31
<i>Åtgärder för ökat fossiloberoende .....</i>	<i>32</i>
Anf. 57 MARTIN ÅDAHL (C).....	32
Anf. 58 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	32
Anf. 59 MARTIN ÅDAHL (C).....	32
Anf. 60 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	32
<i>Tonårsutvisningarna.....</i>	<i>33</i>
Anf. 61 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	33
Anf. 62 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	33
Anf. 63 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	33
Anf. 64 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	34
<i>Försvarsmaktens personalförsörjning .....</i>	<i>34</i>
Anf. 65 JÖRGEN BERGLUND (M).....	34
Anf. 66 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	34
Anf. 67 JÖRGEN BERGLUND (M).....	34
Anf. 68 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	35
<i>Maten på äldreboenden .....</i>	<i>35</i>
Anf. 69 DAN HOVSKÅR (KD).....	35
Anf. 70 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	35
Anf. 71 DAN HOVSKÅR (KD).....	35

Anf. 72 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	36
<i>Kriget i Mellanöstern och stödet till Ukraina</i>	36
Anf. 73 FREDRIK MALM (L).....	36
Anf. 74 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	36
Anf. 75 FREDRIK MALM (L).....	36
Anf. 76 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	37
<i>Kommunalt veto mot brytning i alunskiffer</i>	37
Anf. 77 KALLE OLSSON (S).....	37
Anf. 78 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	37
<i>Förenklade momsregler för kultursektorn</i>	37
Anf. 79 ANNA-LENA HEDBERG (SD).....	37
Anf. 80 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	38
<i>Hyreshöjningar för museer</i>	38
Anf. 81 VASILIKI TSOUPLAKI (V).....	38
Anf. 82 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	38
<i>Kärnkraften och elpriserna</i>	39
Anf. 83 ANNA LASSES (C).....	39
Anf. 84 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	39
<i>Höjda hyror för museer</i>	39
Anf. 85 MATS BERGLUND (MP).....	39
Anf. 86 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	40
<i>Regeringens vårdpolitik</i>	40
Anf. 87 MALIN HÖGLUND (M).....	40
Anf. 88 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	40
<i>Livsmedelsstrategin</i>	41
Anf. 89 MAGNUS OSCARSSON (KD).....	41
Anf. 90 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	41
<i>Åtgärder för lägre elkostnader</i>	42
Anf. 91 ISAK FROM (S).....	42
Anf. 92 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	42
<i>Länsstyrelserna och totalförsvaret</i>	42
Anf. 93 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	42
Anf. 94 Civilminister ERIK SLOTTNER (KD).....	43
<i>Livsmedelsproducenternas dieselberoende</i>	43
Anf. 95 ANDERS KARLSSON (C).....	43
Anf. 96 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	43
<i>Energi- och näringsministerns syn på religion</i>	44
Anf. 97 JACOB RISBERG (MP).....	44
Anf. 98 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD).....	44
<i>Bedrägerier mot konsumenter</i>	44
Anf. 99 LUDVIG CEIMERTZ (M).....	44
Anf. 100 Civilminister ERIK SLOTTNER (KD).....	45

<i>Nivån för aktivering av elstöd</i>	45
Anf. 101 PEDER BJÖRK (S).....	45
Anf. 102 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	45
<i>Gränsvärdet för utbetalning av elstöd</i>	46
Anf. 103 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	46
Anf. 104 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	46
<i>Driftvärnet</i>	47
Anf. 105 LARS JILMSTAD (M)	47
Anf. 106 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	47
<i>Utbetalning av elstöd</i>	47
Anf. 107 JONATHAN SVENSSON (S)	47
Anf. 108 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	48
<i>Minskad byråkrati</i>	48
Anf. 109 MARTIN WESTMONT (SD).....	48
Anf. 110 Civilminister ERIK SLOTTNER (KD).....	48
<i>Lärdomar av Ukrainakriget och bilateralt samarbete</i>	48
Anf. 111 STEFAN OLSSON (M)	48
Anf. 112 Försvarsminister PÅL JONSON (M)	49
<i>Möte med Reza Pahlavi</i>	49
Anf. 113 ARIN KARAPET (M).....	49
Anf. 114 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	49
§ 6 (forts. från § 4) Stöd till personer med funktionsnedsättning (forts. SoU15)	50
Anf. 115 NILS SEYE LARSEN (MP)	50
Anf. 116 SARA-LENA BJÄLKÖ (-).....	52
(Beslut skulle fattas den 11 mars.).....	53
§ 7 Äldreomsorg.....	53
Socialutskottets betänkande 2025/26:SoU21	53
Anf. 117 MONA OLIN (SD)	53
Anf. 118 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik.....	55
Anf. 119 MONA OLIN (SD) replik	55
Anf. 120 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik.....	56
Anf. 121 MONA OLIN (SD) replik	56
Anf. 122 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	57
Anf. 123 MONA OLIN (SD) replik	57
Anf. 124 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik.....	57
Anf. 125 MONA OLIN (SD) replik	58
Anf. 126 MIKAEL DAHLQVIST (S).....	58
Anf. 127 MALIN HÖGLUND (M).....	60
Anf. 128 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik.....	62
Anf. 129 MALIN HÖGLUND (M) replik.....	62
Anf. 130 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik.....	62
Anf. 131 MALIN HÖGLUND (M) replik.....	63
Anf. 132 HÅKAN SVENNELING (V).....	63
Anf. 133 DAN HOVSKÅR (KD).....	64
Anf. 134 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	66

Anf. 135 MALIN DANIELSSON (L)	67
Anf. 136 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	69
Anf. 137 MALIN DANIELSSON (L) replik	70
Anf. 138 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	70
Anf. 139 MALIN DANIELSSON (L) replik	71
Anf. 140 NILS SEYE LARSEN (MP).....	71
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)	73
§ 8 Riksrevisionens rapport om urval till högskolan – urvalsgrunder, platsfördelning och tillämpning	73
Utbildningsutskottets betänkande 2025/26:UbU15.....	73
(Beslut skulle fattas den 11 mars.)	73
§ 9 Situationen i Israel och Palestina	73
Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU15.....	73
Anf. 141 JOHAN BÜSER (S).....	73
Anf. 142 STEFAN OLSSON (M).....	76
Anf. 143 JOHAN BÜSER (S) replik.....	78
Anf. 144 STEFAN OLSSON (M) replik.....	78
Anf. 145 JOHAN BÜSER (S) replik.....	79
Anf. 146 STEFAN OLSSON (M) replik.....	79
Anf. 147 HÅKAN SVENNELING (V) replik	79
Anf. 148 STEFAN OLSSON (M) replik.....	80
Anf. 149 HÅKAN SVENNELING (V) replik	81
Anf. 150 STEFAN OLSSON (M) replik.....	81
Anf. 151 JACOB RISBERG (MP) replik.....	81
Anf. 152 STEFAN OLSSON (M) replik.....	82
Anf. 153 JACOB RISBERG (MP) replik.....	82
Anf. 154 STEFAN OLSSON (M) replik.....	83
Anf. 155 HÅKAN SVENNELING (V)	83
Anf. 156 MAGNUS BERNTSSON (KD).....	87
Anf. 157 JOHAN BÜSER (S) replik.....	88
Anf. 158 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	89
Anf. 159 JOHAN BÜSER (S) replik.....	89
Anf. 160 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	90
Anf. 161 JACOB RISBERG (MP) replik.....	90
Anf. 162 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	91
Anf. 163 JACOB RISBERG (MP) replik.....	91
Anf. 164 MAGNUS BERNTSSON (KD) replik	92
Anf. 165 KERSTIN LUNDGREN (C).....	92
Anf. 166 FREDRIK MALM (L)	94
Anf. 167 HÅKAN SVENNELING (V) replik	96
Anf. 168 FREDRIK MALM (L) replik.....	96
Anf. 169 HÅKAN SVENNELING (V) replik	97
Anf. 170 FREDRIK MALM (L) replik.....	97
Anf. 171 JACOB RISBERG (MP).....	98
Anf. 172 STEFAN OLSSON (M) replik.....	100
Anf. 173 JACOB RISBERG (MP) replik.....	100
Anf. 174 STEFAN OLSSON (M) replik.....	101
Anf. 175 JACOB RISBERG (MP) replik.....	101
Anf. 176 FREDRIK MALM (L) replik.....	102
Anf. 177 JACOB RISBERG (MP) replik.....	102

Anf. 178 FREDRIK MALM (L) replik	103
Anf. 179 JACOB RISBERG (MP) replik.....	103
Anf. 180 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V).....	104
Anf. 181 YASMINE ERIKSSON (SD).....	106
Anf. 182 BJÖRN SÖDER (SD)	107
(Beslut skulle fattas den 11 mars.).....	107
§ 10 Samhällets krisberedskap	108
Försvarskommitténs betänkande 2025/26:FöU9.....	108
Anf. 183 BJÖRN SÖDER (SD)	108
Anf. 184 LENA JOHANSSON (S).....	110
Anf. 185 GUSTAF GÖTHBERG (M).....	111
Anf. 186 HANNA GUNNARSSON (V).....	113
Anf. 187 MIKAEL LARSSON (C).....	116
Anf. 188 JACOB RISBERG (MP).....	118
(Beslut skulle fattas den 11 mars.).....	119
§ 11 Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom	
genom testamente.....	120
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU9	120
(Beslut skulle fattas den 11 mars.).....	120
§ 12 Elektronisk inlämning av bouppteckningar	120
Civilutskottets betänkande 2025/26:CU21	120
Anf. 189 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	120
Anf. 190 LAILA NARAGHI (S).....	122
Anf. 191 MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	125
Anf. 192 LAILA NARAGHI (S) replik	125
Anf. 193 MARTINA JOHANSSON (C) replik.....	126
Anf. 194 LAILA NARAGHI (S) replik	126
Anf. 195 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	127
Anf. 196 LAILA NARAGHI (S) replik	127
Anf. 197 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	128
Anf. 198 LAILA NARAGHI (S) replik	128
Anf. 199 LUDVIG CEIMERTZ (M).....	129
Anf. 200 MARTINA JOHANSSON (C).....	130
(Beslut skulle fattas den 11 mars.).....	131
§ 13 Bordläggning.....	131
§ 14 Anmälan om interpellation	131
§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	132
§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	132
§ 17 Kammaren åtskildes kl. 20.53.....	133